

ਭੀਮਸੈਨ ਤਿਨ ਹਿਤ ਜਨ ਬਹੁ ਪਠਵਤ ਭਏ।
 ਦਮਵੰਤੀ ਕਹ ਖੋਜਿ ਬਹੁਰਿ ਗ੍ਰਿਹ ਲੈ ਗਏ।
 ਵਹੈ ਜੁ ਇਹ ਲੈ ਗਯੋ ਦਿਜ ਬਹੁਰਿ ਪਠਾਇਯੋ।
 ਹੋ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਦੇਸ ਅਜੁਯਾ ਆਇਯੋ। ੨੫।
 ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਬਹੁ ਲੋਗ ਸੁ ਯਾਹਿ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
 ਦਮਵੰਤੀ ਕੋ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਯੋ।
 ਕੁਸਲ ਤਾਹਿ ਇਹ ਪੁਛਿਯੋ ਨੈਨਨ ਨੀਰ ਭਰਿ।
 ਹੋ ਤਬ ਦਿਜ ਗਯੋ ਪਛਾਨਿ ਇਹੈ ਨਲ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਰ। ੨੬।
 ਜਾਇ ਤਿਨੈ ਸੁਧਿ ਦਈ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਨਲ ਪਾਇਯੋ।
 ਤਬ ਦਮਵੰਤੀ ਬਹੁਰਿ ਸੁਯੰਬੁ ਬਨਾਇਯੋ।
 ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਏ ਬੈਨ ਸਕਲ ਚਲਿ ਤਹ ਗਏ।
 ਹੋ ਰਥ ਪੈ ਚੜਿ ਨਲ ਰਾਜ ਤਹਾ ਆਵਤ ਭਏ। ੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਨ੍ਰਿਪ ਨਲ ਕੋ ਰਥ ਪੈ ਚੜੇ ਸਭ ਜਨ ਗਏ ਪਛਾਨਿ।
 ਦਮਵੰਤੀ ਪੁਨਿ ਤਿਹ ਬਰਿਯੋ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹ ਠਾਨਿ। ੨੮।

ਚੌਪਈ

ਲੈ ਤਾ ਕੋ ਰਾਜਾ ਘਰ ਆਏ। ਖੋਲਿ ਜੂਪ ਪੁਨਿ ਸਤ੍ਰੁ ਹਰਾਏ।
 ਜੀਤਿ ਰਾਜ ਆਪਨੋ ਪੁਨਿ ਲੀਨੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਦੁਹੰਅਨ ਸੁਖ ਕੀਨੋ। ੨੯।

ਦੋਹਰਾ

ਮੈ ਜੁ ਕਥਾ ਸੰਢੇਪਤੇ ਯਾ ਕੀ ਕਹੀ ਬਨਾਇ।
 ਯਾ ਤੇ ਕਿਯ ਬਿਸਥਾਰ ਨਹਿ ਮਤਿ ਪੁਸਤਕ ਬਢ ਜਾਇ। ੩੦।
 ਦਮਵੰਤੀ ਇਹ ਚਰਿਤ ਸੋ ਪੁਨਿ ਬਰਿਯੋ ਬਨਾਇ।
 ਸਭ ਤੇ ਜਗ ਜੁਆ ਬੁਰੇ ਕੋਊ ਨ ਖੋਲਹੁ ਰਾਇ। ੩੧। ੧।

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਏ ਇਕ ਸੋ ਸਤਵੰਜਵੀ ਕਥਾ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੭। ੩੧੨੯। ਅਫਜ਼ੀ।

ਚੌਪਈ

ਚੌੜ ਭਰਥ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਰਹੈ। ਰੰਡੀਗਿਰ ਦੁਤਿਯੈ ਜਗ ਕਹੈ।
 ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਏਕ ਬੈਰਾਗੀ। ਤਿਨ ਸੋ ਰਹੈ ਸਪਰਧਾ ਲਾਗੀ। ੧।
 ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਿਨ ਪਰੀ ਲਰਾਈ। ਕੁਤਕਨ ਸੇਤੀ ਮਾਰਿ ਮਚਾਈ।
 ਕੰਠੀ ਕਹੂੰ ਜਟਨ ਕੇ ਜੂਟੇ। ਖਪਰ ਸੋ ਖਪਰ ਬਹੁ ਫੂਟੇ। ੨।

ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਕਹੂੰ ਟੋਪਿਯੈ ਪਰੀ। ਢੇਰ ਜਟਨ ਹੂੰ ਗਏ ਉਪਰੀ।
 ਲਾਤ ਮੁਸਟ ਕੇ ਕਰੈ ਪ੍ਰਹਾਰਾ। ਜਨ ਕਰਿ ਚੋਟ ਪਰੈ ਘਰਿਯਾਰਾ। ੩।

ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਉਸ (ਨੂੰ ਲਭਣ) ਲਈ ਬਹੁਤ ਬੰਦੇ ਭੇਜੇ। (ਉਹ) ਦਮਵੰਤੀ ਨੂੰ ਲਭ ਕੇ ਫਿਰ ਘਰ ਲੈ ਗਏ। ਜੋ (ਦਮਵੰਤੀ ਨੂੰ) ਲਭ ਲਿਆਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ (ਨਲ ਨੂੰ ਲਭਣ ਲਈ) ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਖੋਜਦੇ ਖੋਜਦੇ ਆਯੁਧਿਆ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।੨੫।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ (ਨਲ) ਨੂੰ ਤਕਿਆ ਅਤੇ ਦਮਵੰਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਉਚਾਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਕੇ ਉਸ (ਦਮਵੰਤੀ) ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛੀ। ਤਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਛਾਣ ਗਏ ਕਿ ਇਹੀ ਨਲ ਰਾਜਾ ਹੈ।੨੬।

ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਲ ਰਾਜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਦੋਬਾਰਾ ਸੁਅੰਬਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਾ (ਭੀਮਸੈਨ) ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ (ਰਾਜੇ) ਚਲ ਕੇ ਉਥੇ ਗਏ। ਨਲ ਰਾਜਾ ਵੀ ਰਥ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ।੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਨਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਥ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਇਆਂ (ਵੇਖ ਕੇ) ਸਭ ਲੋਕ ਪਛਾਣ ਗਏ। ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵਿਆਹ ਲਿਆ।੨੮।

ਚੌਪਈ

ਦਮਵੰਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨਲ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜੂਆ ਖੇਡ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਦੋਬਾਰਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਜਿਤ ਲਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੨੯।

ਦੋਹਰਾ

ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮਤਾਂ ਪੁਸਤਕ ਵਧ ਜਾਏ।੩੦। ਦਮਵੰਤੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ (ਰਾਜਾ ਨਲ ਨਾਲ) ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਜੂਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਨ ਖੇਡੇ।੩੧।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੫੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੭। ੩੧੨੯। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਚੋੜ ਭਰਤ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਰੰਡੀਗਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਨਾਂ ਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਸ ਦੀ ਖਾਰਬਾਜ਼ੀ ਸੀ।੧।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਮਾਰ ਮਚੀ। ਕਿਤੇ ਕੰਠੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਦੇ ਜੂੜੇ (ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ) ਅਤੇ ਖਪਰਾਂ ਉਤੇ ਖਪਰ (ਵਜ ਕੇ) ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਟੁੱਟੇ।੨।

ਕਿਤੇ ਟੋਪੀਆਂ ਡਿਗ ਡਿਗ ਕੇ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਵੇਰ ਲਗ ਗਏ। (ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ) ਲੱਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਘੜੀਆਲ ਉਤੇ ਸਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣ।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਸਭ ਕਾਂਪੈ ਕੁਤਕਾ ਬਜੈ ਪਨਹੀ ਬਹੈ ਅਨੇਕ।
ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਫੂਟੇ ਬਦਨ ਸਾਬਤ ਰਹਿਯੋ ਨ ਏਕ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਕੰਠਨ ਕੀ ਕੰਠੀ ਬਹੁ ਟੂਟੀ। ਮਾਰੀ ਜਟਾ ਲਾਠਿਯਨ ਛੂਟੀ।
ਕਿਸੀ ਨਖਨ ਕੇ ਘਾਇ ਬਿਰਾਜੈ। ਜਨੁ ਕਰਿ ਚੜੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਾਜੈ। ੫।

ਕੋਸ ਅਕੋਸ ਹੋਤ ਕਹੀ ਭਏ। ਕਿਤੇ ਹਨੇ ਨਸਿ ਕਿਨ ਮਰ ਗਏ।
ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਦਾਂਤਨ ਕੋਊ ਖਾਹੀ। ਐਸੇ ਕਹੂੰ ਜੁਧ ਭਯੋ ਨਾਹੀ। ੬।

ਐਸੀ ਮਾਰਿ ਜੂਤਿਯਨ ਪਰੀ। ਜਟਾ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਸੀਸ ਉਬਰੀ।
ਕਿਸੁ ਕੰਠ ਕੰਠੀ ਨਹਿ ਰਹੀ। ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਪਨ੍ਹੀ ਤਬ ਗਹੀ। ੭।

ਏਕ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਕੇ ਸਿਰ ਝਾਰੀ। ਦੂਜੇ ਕੇ ਮੁਖ ਉਪਰ ਮਾਰੀ।
ਸੁੰਨਤ ਬਹਿਯੋ ਬਦਨ ਜਬ ਫੂਟਿਯੋ। ਸਾਵਨ ਜਾਨ ਪਨਾਰੋ ਛੂਟਿਯੋ। ੮।

ਤਬ ਸਭ ਹੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਧਾਏ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਹਾਥ ਜੂਤਿਯੈ ਆਏ।
ਚੌੜ ਭਰਥ ਰੰਡੀਗਿਰ ਦੋਰੇ। ਲੈ ਲੈ ਢੇਵ ਚੇਲਕਾ ਔਰੇ। ੯।

ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਘੋਰਿ ਕੈ ਲਿਯੋ। ਜੂਤਨ ਸਾਥ ਦਿਵਾਨੋ ਕਿਯੋ।
ਘੂਮਿ ਭੂਮਿ ਕੇ ਉਪਰ ਛਰਿਯੋ। ਜਨੁ ਕਰਿ ਬੀਜੁ ਮੁਨਾਰਾ ਪਰਿਯੋ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਸਭ ਮੁੰਡਿਯਾ ਕ੍ਰੁਪਿਤ ਭਏ ਭਾਜਤ ਭਯੋ ਨ ਏਕ।
ਚੌੜ ਭਰਥ ਗਿਰ ਰਾਂਡ ਪੈ ਕੁਤਕਾ ਹਨੇ ਅਨੇਕ। ੧੧।
ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਕੋਪਿਤ ਭਏ ਲਗੇ ਮੁਤਹਰੀ ਘਾਇ।
ਲਾਤ ਮੁਸਟ ਜੂਤਿਨ ਭਏ ਮੁੰਡਿਯਾ ਦਏ ਗਿਰਾਇ। ੧੨।

ਅਤਿਲ

ਪਕਰਿ ਮੁਤਹਰੀ ਪੁਨਿ ਸਕੋਪ ਮੁੰਡਿਯਾ ਭਏ।
ਫਰੂਆ ਲਾਠੀ ਸਭੇ ਲਏ ਉਦਿਤ ਭਏ।
ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਕੈ ਅੰਗ ਸੰਨ੍ਯਾਸਿਨ ਖਾਵਹੀ।
ਹੋ ਦਸ ਨਾਮਨ ਕੇ ਲੈ ਲੈ ਨਾਮ ਗਿਰਾਵਹੀ। ੧੩।

ਦੋਹਰਾ

ਸੋਟੇ ਵਜਣ ਤੇ ਸਭ ਕੰਥ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਜੁਤੀਆਂ ਵਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਭ ਦੇ ਮੁਖ ('ਬਦਨ') ਫੁਟ ਗਏ ਸਨ, ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ।੪।

ਚੌਪਈ

ਗਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕੰਠੀਆਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ। ਲਾਠੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਜਟਾਵਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਕਿਸੇ (ਦੇ ਮੁਖ ਉਤੇ) ਨਹੁੰ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।੫।

ਕਈ ਕੇਸਾਂ (ਜਟਾਵਾਂ) ਵਾਲੇ ਬਿਨਾ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਤਨੇ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਕਿਤਨੇ ਨਸ ਗਏ (ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ) ਮਰ ਗਏ। ਕਈ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਟ ਕੇ ਖਾਂਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਅਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।੬।

ਜੋਤੀਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਟਾ ਨ ਰਹੀ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਕੰਠੀ ਨ ਰਹੀ। ਤਦ ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜੁਤੀ ਪਕੜ ਲਈ।੭।

(ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਜੁਤੀ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ (ਸੰਨਿਆਸੀ) ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਮਾਰੀ। ਜਦ ਮੂੰਹ ਫੁਟਿਆ ਤਾਂ ਲਹੂ ਵਗਿਆ, ਮਾਨੋ ਸਾਵਣ (ਮਹੀਨੇ) ਵਿਚ ਪਰਨਾਲਾ ਵਗਿਆ ਹੋਵੇ।੮।

ਤਦ ਸਾਰੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਧਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜੁਤੀਆਂ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਚੌੜ ਭਰਥ ਅਤੇ ਰੰਡੀਗਿਰ ਵੀ ਦੌੜੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚੇਲੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਿਆਏ।੯।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜੁਤੀਆਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਹੋਸ਼ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ। (ਉਹ) ਭਵਾਟਣੀਆਂ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗਿਆ। ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਪਿਆਂ ਮੁਨਾਰਾ ਡਿਗਿਆ ਹੋਵੇ।੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਸਾਰੇ ਬੈਰਾਗੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ ਵੀ ਨ ਭਜਿਆ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਚੌੜ ਭਰਥ ਅਤੇ ਰੰਡੀਗਿਰ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਡੰਡੇ ਮਾਰੇ।੧੧। ਸੋਟਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਖਾ ਕੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਜੁਤੀਆਂ, ਮੁਕਿਆਂ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਲੰਬਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।੧੨।

ਅਭਿਲ

ਸੋਟੇ ਪਕੜ ਕੇ ਫਿਰ ਬੈਰਾਗੀ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਫਾਹੁੜੇ ਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਲੈ ਕੇ ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਉਹ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਵਢ ਵਢ ਕੇ ਖਾਣ ਲਗੇ ਅਤੇ ਦਸ ਨਾਮੀ (ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ) ਦੇ ਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਡਿਗਾਉਣ ਲਗੇ।੧੩।

ਤਬ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਧਾਇ ਧਾਇ ਤਿਨ ਕਾਟਹੀ।
 ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਕੰਠਿਨ ਤੇ ਕੰਠੀ ਸਾਟਹੀ।
 ਐਚ ਐਚ ਟਾਂਗਨ ਤੇ ਗਹ ਗਹ ਡਾਰਹੀ।
 ਦੇ ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਭੇ ਬੈਚਿ ਮੁਤਹਰੀ ਮਾਰਹੀ। ੧੪।

ਮੁੰਡਿਯਾ ਤਾਂਬੁ ਕਲਾ ਪੈ ਆਏ। ਹਮ ਸਭ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਨ ਦੁਖਾਏ।
 ਜਬ ਰਾਨੀ ਐਸੇ ਸੁਨ ਲਈ। ਦਤਾਤ੍ਰੈਨ ਬੁਲਾਵਤ ਭਈ। ੧੫।

ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਤਾਤ੍ਰੈ ਮਾਨੈ। ਰਾਮਾਨੰਦ ਬੈਰਾਗ ਪ੍ਰਮਾਨੈ।
 ਤੇ ਤੁਮ ਕਹੈ ਵਹੈ ਚਿਤ ਧਰਿਯਹੁ। ਮੇਰੀ ਕਹੀ ਚਿਤ ਮੈ ਕਰਿਯਹੁ। ੧੬।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਹਮੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸੇਵਹੁ। ਸਗਰੀ ਨਿਸਾ ਜਾਗਤਹਿ ਖੇਵਹੁ।
 ਜੋ ਤੁਮ ਕਹੈ ਲਰੋ ਤੋ ਲਰਿਯਹੁ। ਨਾਤਰ ਬੈਰ ਭਾਵ ਨਹਿ ਕਰਿਯਹੁ। ੧੭।

ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਘਰ ਦੇਉ ਸੁਵਾਏ। ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਭੇ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ।
 ਦਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਕਹੈ ਸੁ ਕਰਿਯਹੁ। ਬਹੁਰੋ ਕੇਪ ਠਾਨਿ ਨਹਿ ਲਰਿਯਹੁ। ੧੮।

ਦੋਹਰਾ

ਛਲਿ ਛੇਲੀ ਇਹ ਬਿਧਿ ਗਈ ਐਸੇ ਚਰਿਤ ਸਵਾਰਿ।
 ਸਿਮਰਿ ਗੁਰਨ ਕੇ ਬਚਨ ਦ੍ਰੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕੀਨੀ ਰਾਰਿ। ੧੯। ੧।

*ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਅਠਾਵਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤ੍ਰੁ ਸੁਭਮ ਸਤ੍ਰੁ। ੧੫੮। ੩੧੪੮। ਅਫਜ਼ੁ।*

ਚੌਪਈ

ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਇਕ ਰਹਈ। ਬੀਰ ਕਲਾ ਰਾਨੀ ਜਗ ਕਹਈ।
 ਤਾ ਸੌ ਨੇਹ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਭਾਰੋ। ਜਾਨਤ ਭੇਦ ਦੇਸ ਇਹ ਸਾਰੋ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਔਰ ਰਾਨਿਯਨ ਕਬਹੂੰ ਨ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬੁਲਾਵਈ।
 ਭੂਲਿ ਨ ਕਬਹੂੰ ਤਿਨ ਕੋ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਈ।
 ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਮਾਝ ਚੰਚਲਾ ਸਭ ਧਰੈ।
 ਹੋ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਅਰੁ ਤੰਤ੍ਰੁ ਰਾਵ ਸੌ ਸਭ ਕਰੈ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਜੰਤ੍ਰੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਭ ਹੀ ਕਰਿ ਹਾਰੋ। ਕੈਸੇਹੂੰ ਪਰੇ ਹਾਥ ਨਹਿ ਪ੍ਰਯਾਰੋ।
 ਏਕ ਸਖੀ ਇਹ ਭਾਤ ਉਚਾਰੋ। ਸੁਨੁ ਰਾਨੀ ਤੈ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ। ੩।

ਤਦ ਸੰਨਿਆਸੀ ਵੀ ਭਜ ਭਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ) ਕਟਦੇ ਸਨ। ਗਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੰਠੀਆਂ ਤੋੜ ਤੋੜ ਕੇ ਸੁਟਦੇ ਸਨ। ਟੰਗਾਂ ਤੋਂ ਖਿਚ ਖਿਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਖਿਚ ਕੇ ਮੁਗਦਰ ਮਾਰਦੇ ਸਨ।੧੪।

ਤਦ ਬੈਰਾਗੀ (ਰਾਣੀ) ਤਾਂਬੂ ਕਲਾ ਕੋਲ ਆਏ (ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ) ਸਾਨੂੰ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ।੧੫।

ਸੰਨਿਆਸੀ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਰਾਮਨੰਦ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਸਨ। (ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-- ਜੇ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿਣ ਉਹੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਰੋ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।੧੬।

ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ (ਦੋਵੇਂ) ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੌਂ ਜਾਓ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਲੰਘਾਓ। ਜੇ (ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਲੜੋ, ਤਾਂ ਲੜੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੈਰ ਭਾਵ ਨ ਕਰੋ।੧੭।

ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਵਾਇਆ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਦੱਤਾਤ੍ਰੇ ਅਤੇ ਰਾਮਨੰਦ ਜੋ ਕਹਿਣ ਉਹੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁੱਸੇ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜਨਾ।੧੮।

ਦੌਹਰਾ

ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਛਲ ਗਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।੧੯।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੫੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੮। ੩੧੪੮। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੀਰ ਕਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਨੇਹ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦੇਸ ਇਹ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।੧।

ਅਭਿਲ

ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕਦੇ ਵੀ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਇਹੀ ਚਿੰਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਜੰਤ੍ਰ, ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।੨।

ਚੌਪਈ

ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰ ਹਟੀਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤਦ ਇਕ ਸਖੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਰਾਣੀ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ (ਇਕ) ਗੱਲ ਸੁਣ।੩।

ਜੋ ਉਨ ਸੋ ਮੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੁਰਾਉ। ਤੋ ਤੁਮ ਤੇ ਕਹੁ ਮੈ ਕਾ ਪਾਉ।
ਬੀਰ ਕਲਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵੈ। ਤੁਮਰੇ ਪਾਸਿ ਰੈਨਿ ਦਿਨ ਆਵੈ। ੪।

ਯੋ ਕਹਿ ਜਾਤ ਤਹਾ ਤੇ ਭਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਮਹਿ ਗਈ।
ਪਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ ਕਾਨਨ ਮਹਿ ਪਰੀ। ਮੁਖ ਤੇ ਕਛੁ ਨ ਬਾਤ ਉਚਰੀ। ੫।
ਨ੍ਰਿਪ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹਿਯੋ ਤੋਹਿ ਕਾ ਕਹਿਯੋ। ਸੁਨਿ ਪਤਿ ਬਚਨ ਮੋਨ ਰੂ ਰਹਿਯੋ।
ਪਤਿ ਪੂਛਯੋ ਤੁਹਿ ਇਹ ਕਾ ਕਹੀ। ਸੁਨ ਤ੍ਰਿਯ ਬਚਨ ਮੋਨ ਰੂ ਰਹੀ। ੬।

ਪਤਿ ਜਾਨ੍ਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਬਾਤ ਦੁਰਾਈ। ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਨ੍ਯੋ ਕਛੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਚੁਰਾਈ।
ਕੋਪ ਕਰਾ ਦੁਹੁੰਅਨ ਕੈ ਪਈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤ ਸਭ ਹੀ ਛੁਟਿ ਗਈ। ੭।

ਵਾ ਰਾਨੀ ਸੋ ਨੇਹ ਬਢਾਯੋ। ਜਿਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਨਾਯੋ।
ਵਾ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਈ। ਬੀਰ ਕਲਾ ਚਿਤ ਤੇ ਬਿਸਰਾਈ। ੮। ੧।

*ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਉਨਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੫੯। ੩੧੫੬। ਅਫਜ਼ੁੰ।*

ਚੌਪਈ

ਬਲਵੰਡ ਸਿੰਘ ਤਿਰਹੁਤਿ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ। ਜਨੁ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੋ ਦੂਸਰੇ ਤਮ ਹਰ।
ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਤਾ ਕੇ ਅਤਿ ਸੋਹੈ। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਜਛੁ ਭੁਜੰਗਨ ਮੋਹੈ। ੧।

ਰਾਨੀ ਸਾਠਿ ਸਦਨ ਤਿਹ ਮਾਹੀ। ਰੂਪਵਤੀ ਤਿਨ ਸਮ ਕਹੂੰ ਨਾਹੀ।
ਸਭਹਿਨ ਸੋ ਪਤਿ ਨੇਹ ਬਢਾਵਤ। ਬਾਰੀ ਬਾਰੀ ਕੇਲ ਕਮਾਵਤ। ੨।

ਰੁਕਮ ਕਲਾ ਰਾਨੀ ਰਸ ਭਰੀ। ਜੋਬਨ ਜੋਬ ਸਭਨ ਤਿਨ ਹਰੀ।
ਆਨ ਮੈਨ ਜਬ ਤਾਹਿ ਸੰਤਾਵੈ। ਪਠੈ ਸਹਚਰੀ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬੁਲਾਵੈ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਲਾ ਇਕ ਸਹਚਰੀ ਪਠੈ ਦਈ ਨ੍ਰਿਪ ਤੀਰ।
ਸੋ ਯਾ ਪਰ ਅਟਕਤ ਭਈ ਹਰਿਅਰਿ ਕਰੀ ਅਧੀਰ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਸੁਨੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜੂ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ। ਮੈ ਰੀਝੀ ਲਖਿ ਪ੍ਰਭਾ ਤਿਹਾਰੀ।
ਮੈ ਤਵ ਹੋਰਿ ਦਿਵਾਨੀ ਭਈ। ਮੋ ਕਹ ਬਿਸਰ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਗਈ। ੫।

ਜੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲੋਂ (ਰਾਜੇ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤ ਤੁੜਵਾ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗੀ (ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਇਨਾਮ ਮਿਲੇਗਾ)। (ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਵਿਖਾਵਾਂਗੀ ਕਿ) ਬੀਰ ਕਲਾ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਏਗਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਆਵੇਗਾ।੪।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਮ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਤੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨ ਬੋਲੀ।੫।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਤੀ (ਰਾਜਾ) ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਤੀ ਨੇ (ਰਾਣੀ ਨੂੰ) ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ (ਰਾਣੀ) ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ।੬।

ਪਤੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਨੇ (ਕੋਈ) ਗੱਲ ਲੁਕਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੁਝ ਛੁਪਾਇਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਕਲਾ ਪਸਰ ਗਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਸਭ ਰੀਤ ਛੁਟ ਗਈ।੭।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਿਆ ਸੀ। (ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਣ) ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੀਰ ਕਲਾ ਨੂੰ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ।੮।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੫੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੫੯। ੩੧੫੬। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤਿਰਹੁਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦਾ ਤੇਜ ਇਤਨਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਸੂਰਜ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸ਼ੋਭਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਛੀ, ਮਿਰਗ (ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂ), ਯਕਸ਼ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਸਨ।੧।

ਉਸ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਸੱਠ ਰਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ।੨।

ਰੁਕਮ ਕਲਾ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਰਸਿਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਛੁਬੀ ਨੂੰ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਤਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦਾਸੀ ਭੇਜ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ।੩।

ਦੌਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦਾਸੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੁਆਰਾ ਅਧੀਰ ਕੀਤੀ ਉਸ (ਰਾਜੇ) ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ।੪।

ਚੌਪਈ

(ਦਾਸੀ ਕਹਿਣ ਲਗੀ--)) ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ।੫।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਧਿ ਭੂਲੀ ਮੋਰੀ ਸਭੈ ਬਿਰਹ ਬਿਕਲ ਭਯੋ ਅੰਗ।
ਕਾਮ ਕੇਲ ਮੋ ਸੋ ਕਰੋ ਗਹਿ ਗਹਿ ਰੇ ਸਰਬੰਗ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਰਾਜੈ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਤਾ ਕੇ ਭੋਗ ਹੋਤ ਲਲਚਾਯੋ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਤਾ ਸੋ ਰਤਿ ਕਰੀ। ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਆਸਨ ਤਨ ਧਰੀ। ੭।

ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਤਾ ਸੋ ਰਤਿ ਮਾਨੀ। ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੈ ਤ੍ਰਿਯ ਲਪਟਾਨੀ।
ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਛਿਨਿਕ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਭਾਵੈ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਤਾਹਿ ਗਰੇ ਸੋ ਲਾਵੈ। ੮।

ਦੌਹਰਾ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਆਸਨ ਲਏ ਚੁੰਬਨ ਕਰੇ ਬਨਾਇ।
ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਭੋਗਤ ਭਯੋ ਗਨਨਾ ਗਨੀ ਨ ਜਾਇ। ੯।

ਸਵੈਯਾ

ਖਾਇ ਬੰਧੋਜਨ ਕੀ ਬਰਿਯੈ ਨ੍ਰਿਪ ਭਾਂਗ ਚਬਾਇ ਅਫੀਮ ਚੜਾਈ।
ਪ੍ਰੀਤ ਸਰਾਬ ਬਿਰਾਜਤ ਸੁੰਦਰ ਕਾਮ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤ ਮਚਾਈ।
ਆਸਨ ਔਰ ਅਲਿੰਗਨ ਚੁੰਬਨ ਭਾਤਿ ਅਨੇਕ ਲੀਏ ਸੁਖਦਾਈ।
ਯੋ ਤਿਹ ਤੋਰਿ ਕੁਚਾਨ ਮਰੋਰਿ ਸੁ ਭੋਰ ਲਗੇ ਝਕੜੋਰਿ ਬਜਾਈ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਹਰਖਾਇ ਕੈ।
ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੈ ਜਾਤ ਤ੍ਰਿਯਾ ਲਪਟਾਇ ਕੈ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਆਸਨ ਲਏ ਬਨਾਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਭੋਰ ਹੋਤ ਲੋ ਭਜੀ ਹਿਯੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰਿ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਬਿਤਈ ਰੈਨ ਭੋਰ ਜਬ ਭਈ। ਚੇਰੀ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਬਿਦਾ ਕਰ ਦਈ।
ਬਿਹਬਲ ਭਈ ਬਿਸਰਿ ਸਭ ਗਯੋ। ਤਾ ਕਾ ਓਡਿ ਉਪਰਨਾ ਲਯੋ। ੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਲਾ ਰਤਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ਤਹਾ ਪਹੂਚੀ ਜਾਇ।
ਕੁਕਮ ਕਲਾ ਪ੍ਰੁਛਿਤ ਭਈ ਤਾ ਕਹ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ। ੧੩।

ਦੋਹਰਾ

ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬਿਰਹੋਂ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੇ (ਰਾਜਨ!) ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੋ।੬।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਲਲਚਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਆਸਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ।੭।

ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਮ ਨਾਲ ਆਤੁਰ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਲਿਪਟੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਿਣ ਭਰ ਲਈ ਵੀ ਛੁਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਉਂਦੀ ਸੀ।੮।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਨੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਆਸਣ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਚੁੰਬਨ ਲਏ। ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।੯।

ਸਵੈਯਾ

ਬੀਰਜ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਬਟੀਆਂ ('ਬਰਿਯੈ') ਖਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੰਗ ਚਬੀ ਅਤੇ ਅਫੀਮ ਚੜ੍ਹਾ ਲਈ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਡਟ ਗਏ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰੀਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਸੁਖਦਾਇਕ ਆਸਣ, ਆਲਿੰਗਨ ਅਤੇ ਚੁੰਬਨ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਤੋੜ ਮੋੜ ਕੇ ਸਵੇਰ ਤਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਤੀ ਮਨਾਈ।੧੦।

ਅਤਿਲ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਮ ਨਾਲ ਆਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਵੀ ਲਿਪਟਦੀ ਰਹੀ। (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਆਸਨ ਲਏ ਅਤੇ ਸੇਵਰ ਹੋਣ ਤਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਵਧਾ ਕੇ ਭੋਗ ਕੀਤਾ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ ਅਤੇ ਸਵੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, (ਤਦ) ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਿਹਬਲ ਹੋਈ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲ ਗਈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਉਪਰ ਲੈਣ ਦਾ ਬਸਤੂ ਓੜ ਲਿਆ।੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਲਾ ਰਤੀ ਮੰਨਾ ਕੇ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ (ਜਿਥੇ ਰੁਕਮ ਕਲਾ ਸੀ)। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਰੁਕਮ ਕਲਾ ਪੁਛਣ ਲਗੀ।੧੩।

ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਰ

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਹੇ ਕੋ ਲੇਤ ਹੈ ਆਤੁਰ ਸ੍ਰਾਸ ਗਈ ਹੀ ਉਤਾਇਲ ਦੋਰੀ ਇਹਾਤੇ।
 ਕਾਹੇ ਕੋ ਕੇਸ ਖੁਲੇ ਲਟ ਛੂਟਿਯੇ ਪਾਇ ਪਰੀ ਤਵ ਨੇਹ ਕੇ ਨਾਤੇ।
 ਓਠਨ ਕੀ ਅਰੁਨਾਈ ਕਹਾ ਭਈ ਤੇਰੀ ਬਡਾਈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਤੇ।
 ਕੋਨ ਕੋ ਅੰਬਰ ਓਵਿਯੋ ਅਲੀ ਪਰਤੀਤਿ ਕੋ ਲਾਈ ਹੋ ਲੇਹੁ ਉਹਾਤੇ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨਿ ਬਚ ਰਾਨੀ ਚੁਪ ਰਹੀ ਜਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
 ਛਲ ਕੇ ਛਿਦ੍ਰ ਨ ਕਿਛੁ ਲਖਿਯੋ ਇਮ ਛਲਗੀ ਬਰ ਨਾਰਿ। ੧੫। ੧।
*ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬0। ੩੧੭੧। ਅਫਜ਼ੀ।*

ਦੋਹਰਾ

ਨਰਵਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਡੇ ਬੀਰ ਸੈਨ ਤਿਹ ਨਾਮ।
 ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸ ਜਿਹ ਜਪਤ ਆਠਹੂੰ ਜਾਮ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰਾਨਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਜਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਥਿ ਸਾਤ ਨਿਕਾਰੀ।
 ਰੂਪ ਪ੍ਰਭਾ ਤਾ ਕੀ ਅਤਿ ਸੋ ਹੈ। ਜਾ ਸਮ ਰੂਪਵਤੀ ਨਹਿ ਕੋ ਹੈ। ੨।

ਸੁਨਿਯੋ ਜੋਤਕਿਨ ਗ੍ਰਹਨ ਲਗਾਯੋ। ਕੁਰੂਛੇਤ੍ਰ ਨਾਵਨ ਨ੍ਰਿਪ ਆਯੋ।
 ਰਾਨੀ ਸਕਲ ਸੰਗ ਕਰ ਲੀਨੀ। ਬਹੁ ਦਛਿਨਾ ਬਿਪ੍ਰਨ ਕਹ ਦੀਨੀ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਸ੍ਰਾਨਮਤੀ ਗਰਭਿਤ ਹੁਤੀ ਸੋਊ ਸੰਗ ਕਰਿ ਲੀਨ।
 ਛੋਰਿ ਭੰਡਾਰ ਦਿਜਾਨ ਕੋ ਅਮਿਤ ਦਛਿਨਾ ਦੀਨ। ੪।
 ਨਵਕੋਟੀ ਮਰਵਾਰ ਕੋ ਸੂਰ ਸੈਨ ਥੋ ਨਾਥ।
 ਸੋਊ ਤਹਾ ਆਵਤ ਭਯੋ ਸਭ ਰਨਿਯਨ ਲੈ ਸਾਥ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਬੀਰ ਕਲਾ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਦੁਹੂੰ ਪਛ ਭੀਤਰ ਉਜਿਆਰੀ।
 ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕਹੀ। ਮਾਨਹੁ ਫੂਲਿ ਚੰਬੇਲੀ ਰਹੀ। ੬।

ਪ੍ਰਤਿ ਉੱਤਰ
ਸਵੈਯਾ

(ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) ਤੂੰ ਔਖੇ ਔਖੇ ਸਾਹ ਕਿਉਂ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈਂ। (ਦਾਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) (ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ) ਇਥੋਂ ਕਾਹਲ ਨਾਲ ਦੌੜਦੀ ਗਈ ਸਾਂ। (ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) ਤੇਰੇ ਵਾਲ ਕਿਉਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੁਲਫਾਂ ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਦਾਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ (ਉਸ ਦੇ) ਪੈਰੀਂ ਪਈ ਸਾਂ। (ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) ਤੇਰੇ ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਕਿਥੇ ਗਈ ਹੈ। (ਦਾਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ (ਲਾਲੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ)। (ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-) ਹੇ ਸਖੀ! ਇਹ ਬਸਤੁ ਕਿਸ ਦਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਦਾਸੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ-) ਉਥੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ (ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ) ਭਰੋਸੇ (ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ) ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਸ ਦਾ ਅਪਾਰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਣੀ ਉਸ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ।
(ਉਸ ਨੇ) ਛਲ ਦਾ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਹ ਇਸਤਰੀ) ਰਾਣੀ ਛਲੀ ਗਈ।੧੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੦। ੩੧੭੧। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਨਰਵਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੀਰ ਸੈਨ ਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ (ਦੇ ਨਾਮ) ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ
ਰਾਜੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਜਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਸੂਰਨਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਣੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਸਤ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਕਢੀ
ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰੀ ਨਹੀਂ
ਸੀ।੨।

ਜੋਤਸੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਾ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਕੁਚੁਕੇਸਤ੍ਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ
ਲਈ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਦੱਛਣਾ ਦਿੱਤੀ।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਸੂਰਨਮਤੀ ਗਰਭਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ
ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੱਛਣਾ ਦਿੱਤੀ।੪। ਨਵਕੋਟੀ ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ ਸੂਰ ਸੈਨ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ
ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਸਹਿਤ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ।੫।

ਚੌਪਈ

ਬੀਰ ਕਲਾ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ (ਸੋਹਰੇ ਅਤੇ ਪੇਕੇ) ਵਿਚ
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮਾਨੋ ਚੰਬੋਲੀ
ਦਾ ਫੁਲ ਹੋਵੇ।੬।

ਰਾਜਾ ਦੋਊ ਅਨੰਦਿਤ ਭਏ। ਅੰਕ ਭੁਜਨ ਦੋਊ ਭੇਟਤ ਭਏ।
ਰਨਿਯਨ ਦੁਹੂ ਮਿਲਾਵੈ ਭਯੋ। ਚਿਤ ਕੋ ਸੋਕ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦਯੋ। ੭।

ਅਤਿਲ

ਨਿਜ ਦੇਸਨ ਕੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨਤ ਸਭ ਭਈ।
ਦੁਹੂ ਆਪੁ ਮੈ ਕੁਸਲ ਕਥਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲਈ।
ਗਰਭ ਦੁਹੂਨ ਕੇ ਦੁਹੂਅਨ ਸੁਨੇ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਤਬ ਰਨਿਯਨ ਬਚ ਉਚਰੇ ਕਛੁ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ। ੮।

ਜੋ ਦੁਹੂਅਨ ਹਰਿ ਦੈਰੈ ਪ੍ਰਤੁਪਜਾਇ ਕੈ।
ਤਬ ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਹੈ ਹਯਾ ਬਹੁਰੋ ਆਇ ਕੈ।
ਪੂਤ ਏਕ ਕੇ ਸੁਤਾ ਬਿਧਾਤਾ ਦੇਇ ਜੋ।
ਹੋ ਆਪਸ ਬੀਚ ਸਗਾਈ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰੈ ਤੋ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਯ ਗ੍ਰਿਹ ਗਈ ਚੈਕਨ ਬੀਤੇ ਜਾਮ।
ਸੁਤਾ ਏਕ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਭਈ ਪੂਤ ਏਕ ਕੇ ਧਾਮ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਸੰਮਸ ਨਾਮ ਸੁਤਾ ਕੇ ਧਰਿਯੋ। ਢੋਲਾ ਨਾਮ ਪੂਤ ਉਚਰਿਯੋ।
ਖਾਰਿਨ ਬੀਚ ਡਾਰਿ ਦੋਊ ਬੁਯਾਹੇ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਭਏ ਉਮਾਹੇ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਕੁਰੂਛੇਤ੍ਰ ਕੇ ਨ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਤਹ ਤੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਦੇਸ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਤ ਭੇ ਆਨਿ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਐਸੀ ਭਾਤਿਨ ਬਰਖ ਬਿਤਏ। ਬਾਲਕ ਹੁਤੇ ਤਰੁਨ ਦੋਊ ਭਏ।
ਜਬ ਅਪਨੋ ਤਿਨ ਰਾਜ ਸੰਭਾਰਿਯੋ। ਪੂਰਬ ਕਰਿਯੋ ਬਿਵਾਹ ਚਿਤਾਰਿਯੋ। ੧੩।
ਲਰਿਕਾਪਨੋ ਦੂਰਿ ਜਬ ਭਯੋ। ਠੌਰਹਿ ਠੌਰ ਔਰ ਹੂ ਗਯੋ।
ਬਾਲਾਈ ਕਿ ਤਗੀਰੀ ਆਈ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਫਿਰੀ ਅਨੰਗ ਦੁਹਾਈ। ੧੪।

ਸਵੈਯਾ

ਏਕ ਦਿਨਾ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਿ ਕੈ ਢੋਲਨ ਯੋ ਅਪਨੇ ਮਨ ਬੀਚ ਬੀਚਾਰਿਯੋ।
ਬੈਸ ਬਿਤੀ ਬਸਿ ਬਾਮਨ ਕੇ ਅਬਿਬੇਕ ਬਿਬੇਕ ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਬੁਯਾਹ ਕਿਯੋ ਲਰਿਕਾਪਨ ਮੈ ਹਮ ਜੋ ਤਿਹ ਕੇ ਕਬਹੂ ਨ ਸੰਭਾਰਿਯੋ।
ਆਵਤ ਭਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਨਹੀ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ਹੀ ਸਸੁਰਾਰਿ ਸਿਧਾਰਿਯੋ। ੧੫।

ਦੇਵੇਂ ਰਾਜੇ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕਿ) ਆਨੰਦਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਜਫੀਆਂ ਭਰੀਆਂ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਚਿਤ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੭।

ਅਤਿਲ

(ਉਹ) ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛੀ। ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਗਰਭਿਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਤਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਕਿਹਾ।੮।

ਜੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗੀਆਂ। ਜੇ ਵਿਧਾਤਾ ਇਕ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਇਕ ਨੂੰ ਧੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ।੯।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਜਦ ਦੋ ਕੁ ਪਹਿਰ ਬੀਤੇ (ਤਾਂ) ਇਕ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਮਸ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਢੋਲਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵਿਆਹਿਆ ਗਿਆ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ।੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਕੁਰੁਕਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ (ਦੋਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰ) ਚਲ ਪਏ। ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗੇ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਲਕ ਸਨ, (ਹੁਣ) ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਜਦ ਢੋਲੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, (ਤਦ) ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।੧੩।

ਜਦ (ਉਸ ਦਾ) ਬਚਪਨਾ ਦੂਰ ਹੋਇਆ (ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ) ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਲਪਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਫਿਰ ਗਈ।੧੪।

ਸਵੈਯਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਹਿਰਨ (ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ) ਮਾਰ ਕੇ ਢੋਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ (ਮੇਰੀ) ਉਮਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, (ਕਦੇ) ਵਿਵੇਕ ਅਵਿਵੇਕ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਕਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਪਰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੋਹਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।੧੫।

ਕੰਬਰ ਬਾਧਿ ਅਡੰਬਰ ਕੈ ਕਰਿ ਬੋਲਿ ਸੁ ਬੀਰ ਬਰਾਤ ਬਨਾਈ।
 ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਦਿਪੈ ਸਭ ਅੰਗਨ ਆਨੰਦ ਆਜੁ ਹਿਯੇ ਨ ਸਮਾਈ।
 ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਬਿਰਾਜਤ ਸੁੰਦਰ ਨੈਨਨ ਕੀ ਕਹਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨ ਜਾਈ।
 ਚਾਰੁ ਛਕੇ ਛਬਿ ਹੋਰਿ ਚਰਾਚਰ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਰਹੈ ਉਰਝਾਈ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਸੂਰ ਸੈਨ ਰਾਜੈ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਬੇਟਾ ਬੀਰ ਸੈਨ ਕੇ ਆਯੋ।
 ਲੋਕ ਅਗਮਨੈ ਅਧਿਕ ਪਠਾਏ। ਆਦਰ ਸੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਤਿਹ ਲਯਾਏ। ੧੭।

ਤਬ ਰਾਨੀ ਸੰਮਸ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਢੋਲਾ ਦੇਸ ਹਮਾਰੇ ਆਯੋ।
 ਫੂਲਤ ਅਧਿਕ ਹਿੰਦੈ ਮਹਿ ਭਈ। ਦੁਰਬਲ ਹੁਤੀ ਪੁਸਟ ਹੂੰ ਗਈ। ੧੮।

ਭੇਟਤ ਪੀਯ ਪਿਯਵਹਿ ਭਈ। ਚਿਤ ਮੈ ਅਤਿ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੂੰ ਗਈ।
 ਐਚਿ ਐਚਿ ਪਿਯ ਗਰੇ ਲਗਾਵੈ। ਛੈਲਹਿ ਛੈਲ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਜਾਵੈ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਪਿਯ ਪਾਤਰ ਪਤਰੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਇ।
 ਗਹਿ ਗਹਿ ਪਰੈ ਪ੍ਰਜੰਕ ਪਰ ਪਲ ਪਲ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਇ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਸੰਮਸ ਸੰਗ ਨ ਕਸਿ ਰਤਿ ਕਰੈ। ਚਿਤ ਮੈ ਇਹੈ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਰੈ।
 ਐਚਿ ਹਾਥ ਤਾ ਕੇ ਨ ਚਲਾਵੈ। ਜਿਨਿ ਕਟਿ ਟੁਟਿ ਪ੍ਰਿਯਾ ਕੀ ਜਾਵੈ। ੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਤਬ ਸੰਮਸ ਐਸੇ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨਿਹੇ ਢੋਲਨ ਮੀਤ।
 ਰਤਿ ਕਸਿ ਕਸਿ ਮੇ ਸੋ ਕਰੋ ਹੂੰ ਕੈ ਹਿੰਦੈ ਨਿਚੀਤ। ੨੨।
 ਢੋਲਾ ਨਰਵਰ ਕੋਟ ਕੇ ਬਸੋ ਨੇਹ ਕੇ ਗਾਵ।
 ਤਾ ਤੇ ਸਭ ਤ੍ਰਿਯ ਪਿਯਨ ਕੇ ਢੋਲਾ ਉਚਰਤ ਨਾਵ। ੨੩।
 ਨਿਡਰ ਹੋਇ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਭਜੋ ਸੰਕਾ ਕਰੋ ਨ ਏਕ।
 ਜੁਯੋ ਰੋਸਮ ਟੁਟੇ ਨਹੀ ਕਸਿਸੈ ਕਰੋ ਅਨੇਕ। ੨੪।

ਕਮਰ ਕਸੇ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸਜ ਸਜਾਵਟ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਰਾਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਉਤੇ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜ ਆਨੰਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦਾ) ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਫਬ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਜੜ ਚੇਤਨ, ਦੇਵਤੇ-ਦੈਂਤ (ਉਸ ਦੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਲਝ ਗਏ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ)।੧੬।

ਚੌਪਈ

(ਜਦ) ਸੂਰ ਸੈਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਬੀਰ ਸੈਨ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਆਇਆ ਹੈ, (ਤਦ) ਅਗਵਾਨੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਭੇਜੇ ਜੋ ਬੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ।੧੭।

ਤਦ ਸ਼ਮਸ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਢੋਲਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਆਇਆ ਹੈ। (ਉਹ) ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਅਤੇ (ਪਤੀ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ) ਨਿਰਬਲ ਹੋਈ ਨੂੰ (ਢੋਲੇ ਦੇ ਆਣ ਨਾਲ) ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।੧੮।

ਉਹ ਪਿਆਰੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈ। (ਉਹ) ਖਿਚ ਖਿਚ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਮੁਟਿਆਰ ਤੋਂ ਬਾਂਕਾ (ਪਤੀ) ਛੁਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।੧੯।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਤਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਵੀ ਪਤਲੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਕੜ ਪਕੜ ਕੇ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਪਸਰਦੀ ਅਤੇ ਪਲ ਪਲ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦੀ।੨੦।

ਚੌਪਈ

(ਉਹ) ਸ਼ਮਸ ਨਾਲ ਕਸਵੀਂ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਹੀ ਸੋਚਦਾ ਸੀ। (ਇਸ ਲਈ) ਖਿਚਵਾਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਚਲਾਂਦਾ ਸੀ ਮਤਾਂ ਪ੍ਰਿਯਾ ਦੀ (ਪਤਲੀ) ਕਮਰ ਟੁਟ ਜਾਵੇ।੨੧।

ਦੋਹਰਾ

ਤਦ ਸ਼ਮਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਢੋਲਨ ਮਿਤਰ! ਸੁਣੋ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਸ ਕਸ ਕੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੋ।੨੨। ਨਰਵਰ ਕੋਟ ਦਾ ਢੋਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ (ਆਪਣੇ) ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਢੋਲੇ ਦਾ ਹੀ ਨਾਂ ਉਚਾਰਨ ਲਗੀਆਂ।੨੩।

(ਤਾਂ ਸ਼ਮਸ ਨੇ ਕਿਹਾ-- ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਰਤੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਸੰਕਾ ਨ ਲਿਆਓ (ਕਿਉਂਕਿ) ਜਿਵੇਂ ਰੇਸ਼ਮ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਕਸਣ ਨਾਲ ਟੁਟਦਾ ਨਹੀਂ (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ)।੨੪।

ਅਤਿਲ

ਸੁਨਤ ਪਿਯਰਵਾ ਬੈਨ ਤਾਹਿ ਭੋਗਤ ਭਯੋ।
 ਚੋਰਾਸੀ ਆਸਨ ਸੰਮਸ ਕੇ ਕਸਿ ਲਯੋ।
 ਚੁੰਬਨ ਲਏ ਅਨੇਕ ਅੰਗ ਲਪਟਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਤਿਹ ਭਜਿਯੋ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੨੫।

ਚਤੁਰੁ ਚਤੁਰਿਯਾ ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਰਤਿ ਮਾਨਹੀ।
 ਬਿਹਸਿ ਬਿਹਸਿ ਬਹੁ ਭਾਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹੀ।
 ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਿਹਾਰੋ ਆਸਨ ਤਜਿਯੋ ਨ ਜਾਵਈ।
 ਹੋ ਕਹਿ ਕਹਿ ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਗਲੇ ਲਪਟਾਵਈ। ੨੬।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਅਬਲਾ ਕੇ ਆਸਨ ਲੇਤ ਭਯੋ।
 ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਕਰਿ ਗਰੇ ਤਾਹਿ ਸੁਖ ਦੇਤ ਭਯੋ।
 ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਰਤਿ ਕਰੈ ਦੇਉ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਸਕਲ ਕੋਕ ਕੋ ਮਤ ਕੋ ਕਹੈ ਬਨਾਇ ਕੈ। ੨੭।

ਚੌਪਈ

ਲੈ ਮੁਕਲਾਵੇ ਅਤਿ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਨਰਵਰ ਗੜ ਕੀ ਓਰ ਸਿਧਾਯੋ।
 ਬ੍ਰਯਾਹਿਤ ਦੂਤ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ਧਾਯੋ। ਸਕਲ ਜਾਇ ਤਿਹ ਭੇਦ ਜਤਾਯੋ। ੨੮।

ਦੌਹਰਾ

ਤਬ ਬ੍ਰਯਾਹਿਤ ਅਗਲੀ ਤ੍ਰਿਯਾਹਿ ਭੇਦ ਸਕਲ ਸੁਨਿ ਪਾਇ।
 ਕੋਪਿ ਅਧਿਕ ਚਿਤ ਮੈ ਕੀਯੋ ਸੁਨਿ ਸੰਮਸ ਕੇ ਨਾਇ। ੨੯।
 ਸ੍ਰਰਨਮਤੀ ਬ੍ਰਯਾਹਿਤ ਅਗਲਿ ਚਿਤ ਅਤਿ ਕੋਪ ਬਢਾਇ।
 ਬੀਰ ਸੈਨ ਪਤਿ ਪਿਤੁ ਭਏ ਐਸ ਕਹਤ ਭੀ ਜਾਇ। ੩੦।
 ਕਹੋ ਬਚਨ ਚਿਤ ਦੈ ਸੁਨੋ ਬੈਨ ਏਸ ਕੇ ਏਸ।
 ਭਜਿ ਵੋਲਾ ਤੁਮ ਤੇ ਗਯੋ ਲੇਨ ਤਿਹਾਰੋ ਦੇਸ। ੩੧।

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਤੂ ਜਿਯ ਤੇ ਤਾਹਿ ਨ ਮਰਿ ਹੈ। ਤੋ ਤੇਰੇ ਸੋਊ ਬਧ ਕਰਿ ਹੈ।
 ਕੈ ਰਾਜਾ ਜਿਯ ਤੇ ਤਿਹ ਮਾਰੋ। ਨਾਤਰ ਅਬ ਹੀ ਦੇਸ ਨਿਕਾਰੋ। ੩੨।
 ਜਬ ਇਹ ਭਾਤਿ ਰਾਵ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਚਿਤ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਤਿ ਠਹਰਾਈ।
 ਜੋ ਤ੍ਰਿਯ ਲ੍ਯਾਵਨ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵਤ। ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਜਾਵਤ। ੩੩।
 ਪੁਤ੍ਰੁ ਬਪੁ ਮੁਹਿ ਸਾਚੁ ਉਚਾਰੋ। ਲਿਯੋ ਚਹਤ ਸੁਤ ਰਾਜ ਹਮਾਰੋ।
 ਯਾ ਕੋ ਕਹੋ ਨ ਮੁਖ ਦਿਖਰਾਵੈ। ਦ੍ਵਾਦਸ ਬਰਖ ਬਨਹਿ ਬਸਿ ਆਵੈ। ੩੪।

ਅਤਿਲ

ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ ਦੇ ਕਸ ਕੇ ਚੋਰਾਸੀ ਆਸਣ ਲਏ। ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਅਨੇਕ ਚੁੰਬਨ ਲਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੨੫।

ਚਤੁਰ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਇਸਤਰੀ ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਰਤੀ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। (ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ--) ਹੇ ਪ੍ਰਿਯਾ! ਤੇਰਾ ਆਸਣ ਛੁਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਰਿਹਾ ਸੀ।੨੬।

ਉਹ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਆਸਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਲਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਅਤੇ ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਰਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਨ।੨੭।

ਚੌਪਈ

ਉਹ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋ ਕੇ ਨਰਵਰ ਗੜ੍ਹ ਵਲ ਚਲ ਪਿਆ। (ਤਦ) ਦੂਜੀ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਦੂਤ ਭਜਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਜਾ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦਸ ਦਿੱਤਾ।੨੮।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦ ਅਗਲੀ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਜਾਣ ਲਿਆ। ਸ਼ਮਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ।੨੯। ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਰਨਮਤੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬੀਰ ਸੈਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।੩੦। ਹੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ! ਤੁਹਾਡਾ ਦੇਸ ਹਥਿਆਣ ਲਈ ਢੋਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਭਜ ਗਿਆ ਹੈ।੩੧।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨੋ ਨਹੀਂ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਮਾਰ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਦੇਸ-ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿਓ।੩੨।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੀ ਗੱਲ) ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਚ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਲਈ। (ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ) ਜੇ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਨ ਜਾਂਦਾ।੩੩।

ਮੈਨੂੰ ਨੂੰਹ ਨੇ ਸਚ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ) ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨ ਵਿਖਾਵੇ ਅਤੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਬਨ ਵਿਚ ਕਟ ਕੇ ਆਵੇ।੩੪।

ਦੋਹਰਾ

ਪਲਟਿ ਖਰਾਵਨ ਕੋ ਧਰਿਯੋ ਪਠੈ ਮਨੁਛੁ ਇਕ ਦੀਨ।
 ਮੋਹਿ ਮਿਲੇ ਬਿਨੁ ਬਨ ਬਸੈ ਰਾਵ ਬਚਨ ਇਹ ਕੀਨ। ੩੫।
 ਸੁਨਤ ਭ੍ਰਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਬਚਨ ਤਾਹਿ ਕਹਿਯੋ ਸਮਝਾਇ।
 ਦੇਸ ਨਿਕਾਰੋ ਤੁਹਿ ਦਿਯੋ ਮਿਲਹੁ ਨ ਮੋ ਕੇ ਆਇ। ੩੬।
 ਤਬ ਢੋਲਨ ਅਤਿ ਦੁਖਿਤ ਹੂੰ ਐਸੇ ਕਹਿਯੋ ਪੁਕਾਰਿ।
 ਜੀਵਹਿਗੇ ਤੋ ਮਿਲਹਿਗੇ ਨਰਵਰ ਕੋਟ ਜੁਹਾਰ। ੩੭।
 ਤਬ ਸੁੰਦਰਿ ਸੰਗਿ ਉਠਿ ਚਲੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਬੈਨ।
 ਹਿਯੋ ਫਟਤ ਅੰਤਰ ਘਟਤ ਬਾਰਿ ਚੁਆਵਤ ਨੈਨ। ੩੮।

ਅਤਿਲ

ਸੁਨਿ ਢੋਲਨ ਏ ਬੈਨ ਨਰਵਰਹਿ ਤਜਿ ਗਯੋ।
 ਦ੍ਰਾਦਸ ਬਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਸਤ ਬਨ ਮੈ ਭਯੋ।
 ਬਨ ਉਪਬਨ ਮੈ ਭ੍ਰਮਤ ਫਲਨ ਕੇ ਖਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਹਿਤ ਤਹ ਬਸ੍ਯੋ ਮ੍ਰਿਗਨ ਕਹ ਘਾਇ ਕੈ। ੩੯।

ਬਰਖ ਤ੍ਰਿਦਸਏ ਬੀਰ ਸੈਨ ਤਨ ਤਜਿ ਦਯੋ।
 ਮ੍ਰਿਤੁਲੋਕ ਕਹ ਛੋਰਿ ਸ੍ਰਗਬਾਸੀ ਭਯੋ।
 ਤਬ ਢੋਲਨ ਫਿਰਿ ਆਨਿ ਰਾਜ ਅਪਨੋ ਲਿਯੋ।
 ਹੋ ਰਾਨੀ ਸੰਮਸ ਸਾਥ ਬਰਖ ਬਹੁ ਸੁਖ ਕਿਯੋ। ੪੦। ੧।

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਇਕਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ
 ਸਮਾਪਤਮ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੧। ੩੨੧੧। ਅਫਜ਼ੂ।

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਸ ਤਪੀਸਾ ਕੇ ਰਹੈ ਆਠ ਚੋਰਟੀ ਨਾਰਿ।
 ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ ਚੋਰੀ ਕਰੈ ਸਕੈ ਨ ਕਊ ਬਿਚਾਰਿ। ੧।
 ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਸਕਰ ਕੁਅਰਿ ਚੈ ਤਿਨ ਕੀ ਸਿਰਦਾਰ।
 ਮਾਰਗ ਮੈ ਇਸਥਿਤ ਰਹੈ ਘਾਵਹਿ ਲੋਗ ਹਜਾਰ। ੨।
 ਨਾਰਾਇਨ ਦਾਮੋਦ੍ਰ ਭਨਿ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨਹਿ ਉਚਾਰਿ।
 ਸੁਨਿ ਸਾਰਤ ਐਸੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਭ ਹੀ ਜਾਹਿ ਬਿਚਾਰਿ। ੩।
 ਨਾਰਾਇਨ ਨਰ ਆਇਯੋ ਦਾਮੋਦਰ ਦਾਮੰਗ।
 ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਲੈ ਜਾਇ ਬਨ ਮਾਰਹੁ ਯਾਹਿ ਨਿਸੰਗ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਅਬਲਾ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਵੈ। ਤਾ ਨਰ ਕੋ ਬਨ ਮੈ ਲੈ ਜਾਵੈ।
 ਫਾਸੀ ਡਾਰਿ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਹ ਘਾਵੈ। ਤਾ ਪਾਛੈ ਤਿਹ ਦਰਬੁ ਚੁਰਾਵੈ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

(ਉਸ ਨੇ) ਖੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ! ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਬਨ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਏ।੩੫। ਰਾਜੇ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਤੈਨੂੰ ਦੇਸ-ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਨ ਮਿਲੇ।੩੬।

ਤਦ ਢੋਲਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਨਰਵਰਕੋਟ! ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜੇ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ (ਫਿਰ) ਮਿਲਾਂਗੇ।੩੭। ਤਦ ਸੁੰਦਰੀ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਲ ਚਲ ਪਈ। ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਫਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦਿਲ ਡੋਬੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਹੰਝੂ ਵਹਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।੩੮।

ਅਭਿਲ

ਢੋਲਨ ਨੇ (ਪਿਤਾ ਦੇ) ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਨਰਵਰਕੋਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬਨਾਂ ਉਪਬਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਿਰਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸਤਰੀ ਸਹਿਤ ਉਥੇ ਵਸਦਾ ਰਿਹਾ।੩੯।

ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਰ ਸੈਨ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ (ਇਸ) ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਵਰਗ-ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਦ ਢੋਲਨ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸ਼ਮਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ ਸੁਖ ਮਾਣਿਆ।੪੦।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੧। ੩੨੧੧। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਤਪੀਸਾ ਦੇਸ ਵਿਚ ਅੱਠ ਚੋਰ ਇਸਤਰੀਆਂ (ਚੋਰਟੀਆਂ) ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। (ਉਹ) ਰਾਤ ਦਿਨ ਚੋਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ (ਉਨ੍ਹ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ।੧। ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਅਤੇ ਤਸਕਰ ਕੁਆਰਿ ਦੇਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰਦਾਰ ਸਨ। (ਉਹ) ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਦੀਆਂ ਸਨ।੨।

ਨਾਰਾਇਨ ਅਤੇ ਦਾਮੋਦਰ (ਸ਼ਬਦ) ਕਹਿ ਕੇ (ਫਿਰ) ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ (ਸ਼ਬਦ) ਉਚਾਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਕੇਤ ('ਸਾਰਤ') ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਭ ਹੀ ਸਮਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।੩। 'ਨਾਰਾਇਨ' (ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ) 'ਨਰ ਆਇਆ ਹੈ', 'ਦਾਮੋਦਰ' (ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ) ਅੰਗ (ਲਕ) ਨਾਲ ਦਾਮ (ਧਨ) ਹੈ। 'ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ' (ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ) ਬਨ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਨਿਸੰਗ ਮਾਰ ਦਿਓ।੪।

ਚੌਪਈ

ਜਦ (ਬਾਕੀ) ਇਸਤਰੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣ ਲੈਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਨ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਹੀ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਫਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੀਆਂ।੫।

ਆਵਤ ਏਕ ਨਾਰ ਤਹ ਭਈ। ਫਾਸੀ ਡਾਰਿ ਤਿਸੁ ਕੋ ਲਈ।
ਤਬ ਅਬਲਾ ਤਿਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੁ ਮੈ ਕਹਤ ਹੋ ਤੀਰ ਤਿਹਾਰੇ। ੬।

ਅਤਿਲ

ਕਹਿ ਨਿਮਿਤਿ ਮੁਹਿ ਮਾਰੇ ਅਤਿ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ।
ਤੁਮਰੋ ਕਛੁ ਨ ਦਰਬੁ ਚੁਰਾਏ ਲੇਤ ਹੋ।
ਸਰਖਤ ਅਬ ਹੀ ਹਮ ਤੇ ਲੇਹੁ ਲਿਖਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਸਦਨ ਸਹਿਤ ਸਭ ਲੇਹੁ ਖਜਾਨੇ ਜਾਇ ਕੈ। ੭।
ਜੋ ਤੁਮ ਫਾਸੀ ਡਾਰਿ ਅਬੈ ਮੁਹਿ ਘਾਇ ਹੋ।
ਜੋ ਧਨ ਹਮਰੇ ਪਾਸ ਵਹੈ ਤੁਮ ਪਾਇ ਹੋ।
ਸਰਖਤ ਕਯੋ ਨ ਲਿਖਾਇ ਮੰਗਾਇਨ ਲੀਜਿਯੈ।
ਹੋ ਧਾਮ ਸਹਿਤ ਸਭ ਜਾਇ ਖਜਾਨੇ ਲੀਜਿਯੈ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਚਿੰਤ ਕਰੀ ਇਸਤ੍ਰਿਨ ਜੁ ਹਮ ਲੈਹੈ ਇਹ ਧਨ ਘਾਇ।
ਹੁਯਾ ਕੋ ਦਰਬੁ ਕਰ ਆਇ ਹੈ ਹੁਆ ਕੋ ਲਯੋ ਨ ਜਾਇ। ੯।
ਤਾ ਤੇ ਅਬੈ ਮੰਗਾਇ ਕੈ ਸਰਖਤ ਲੇਹੁ ਲਿਖਾਇ।
ਧਾਮ ਸਹਿਤ ਯਾ ਕੋ ਦਰਬ ਲੇਹਿ ਸਹਿਰ ਮੈ ਜਾਇ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਸਰਖਤ ਲਿਯੋ ਲਿਖਾਇ ਸੁ ਤੁਰਤੁ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
ਇਹੈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਿਨ ਤਾ ਮੈ ਲਿਖਿਯੋ ਰਿਸਾਇ ਕੈ।
ਮੋਹਿ ਏਕਲੇ ਜਾਨਿ ਫਾਸ ਗਰ ਡਾਰਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਸਰਖਤ ਲਿਯੋ ਲਿਖਾਇ ਬਸਤੁ ਧਨ ਮੋਹਿ ਹਰਿ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੋ ਛੋਰਿ ਫਾਸ ਤੇ ਦਿਯੋ। ਆਪੁ ਨਗਰ ਕੋ ਮਾਰਗ ਲਿਯੋ।
ਜਬ ਸਰਖਤ ਕਾਜਿਯਹਿ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਚੋਕ ਚਾਂਦਨੀ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਤੁੰਦ ਕਲਾ ਤਬ ਬਨ ਬਿਖੈ ਐਸੇ ਚਤਿਰ ਬਨਾਇ।
ਪ੍ਰਾਨ ਰਾਖਿ ਧਨ ਰਾਖਿਯੋ ਉਨ ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਕੋ ਘਾਇ। ੧੩। ੧।
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਬਾਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੨। ੩੨੨੪। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਗ੍ਰਾਹਿਏਰ ਗੜ ਮੇ ਰਹੈ ਭਦ੍ਰ ਸੈਨ ਨਿਪ ਨਾਮ।
ਜਾ ਕੋ ਜੀਵ ਜਗਤੁ ਕੇ ਜਪਤ ਆਠਹੂ ਜਾਮ। ੧।

ਉਥੇ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਆਈ। ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਫਾਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਤਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਿਹਾ। (ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਉਹ (ਬਚਨ) ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।੬।

ਅਤਿਲ

(ਤੁਸੀਂ) ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹੋ? (ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਧਨ ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੁਣ ਹੀ ਸੰਨਦ ('ਸਰਖਤ') ਲਿਖਵਾ ਲਵੋ ਅਤੇ (ਮੇਰੇ) ਘਰ ਸਮੇਤ ਸਭ ਕੁਝ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਲਵੋ।੭।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਫਾਹੀ ਦੇ ਕੇ ਹੁਣ ਮਾਰ ਦਿਓਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹੀ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋਗੀਆਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। 'ਸੰਨਦ' ਕਿਉਂ ਨ ਲਿਖਵਾ ਕੇ (ਸਾਰਾ ਧਨ) ਮੰਗਵਾ ਲਵੋ ਅਤੇ ਸਦਨ ਸਮੇਤ ਸਭ ਕੁਝ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਲਵੋ।੮।

ਦੌਹਰਾ

(ਉਨ੍ਹਾਂ) ਚੋਰਟੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜੋ ਧਨ ਲਵਾਂਗੀਆਂ (ਉਹ) ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਦਾ ਧਨ ਹੀ ਹੱਥ ਲਗੇਗਾ, ਉਥੋਂ ਦਾ (ਭਾਵ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ) ਧਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।੯। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ (ਕਾਗਜ਼) ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਨਦ ਲਿਖਵਾ ਲਈ ਜਾਏ ਅਤੇ ਘਰ ਸਮੇਤ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ।੧੦।

ਅਤਿਲ

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਗਜ਼) ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਸੰਨਦ ਲਿਖਵਾ ਲਈ। ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ) ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਜਾਣ ਕੇ ਫਾਹੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਸਤੂ ਅਤੇ ਧਨ ਖੋਹ ਕੇ ਸੰਨਦ ਲਿਖਵਾ ਲਈ ਹੈ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ। ਜਦ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਸੰਨਦ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਤਦ ਤੁੰਦ ਕਲਾ ਨੇ ਬਨ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਕੇ ਧਨ ਵੀ ਸੁਰਖਿਅਤ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।੧੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੨। ੩੨੨੪। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਗਵਾਲੀਅਰ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਭਦ੍ਰ ਸੈਨ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਜਪਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਬਿਜੈ ਕੁਅਰਿ ਤਾ ਕੀ ਬਰਨਾਰੀ। ਨਿਜੁ ਹਾਥਨ ਬਿਧਿ ਜਨੁਕ ਸਵਾਰੀ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਰਾਜੈ। ਜਾ ਕੋ ਨਿਰਖਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲਾਜੈ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਭਦ੍ਰ ਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ ਦਿਨ ਖੇਲਨ ਚੜ੍ਹਯੋ ਸਿਕਾਰ।
ਜਾਨ ਬੈਰਿਯਨ ਘਾਤ ਤਿਹ ਤਾ ਕੋ ਦਿਯੋ ਸੰਘਾਰ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਚਲੀ ਖਬਰਿ ਰਾਨੀ ਪਹਿ ਆਈ। ਰਾਜਾ ਹਨੇ ਬੈਰਿਯਨ ਜਾਈ।
ਤਬ ਰਾਨੀ ਮਨ ਮੰਤ੍ਰੁ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ਸੁ ਮੈ ਚੌਪਈ ਮੇ ਕਹਿ ਡਾਰਿਯੋ। ੪।

ਸੁਤ ਬਾਲਕ ਹਮਰੋ ਬਿਧਿ ਕੀਨੋ। ਨਾਥ ਮਾਰਗ ਸੁਰ ਪੁਰ ਕੋ ਲੀਨੋ।
ਤਾ ਤੇ ਇਹੈ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਬਿਚਾਰੋ। ਛਲ ਕਰਿ ਤਿਨ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਮਾਰੋ। ੫।

ਲਿਖ ਪੜ੍ਹੀ ਤਿਨ ਤੀਰ ਪਠਾਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਜੋ ਕਰੀ ਤੈਸਿਯੈ ਪਾਈ।
ਸੂਰਜ ਕਲਾ ਦੁਹਿਤਾ ਕੋ ਲੀਜੈ। ਹਮ ਸਭ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ ਕੀਜੈ। ੬।

ਪੜ੍ਹੀ ਬਾਚਿ ਫੂਲਿ ਜੜ ਗਏ। ਜੋਰਿ ਬਰਾਤਹਿ ਆਵਤ ਭਏ।
ਜਬ ਹੀ ਭਦ੍ਰ ਸੈਨ ਪੁਰ ਆਏ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਯੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ। ੭।

ਏਕ ਏਕ ਸਾਊ ਹ੍ਰਯਾ ਆਵਹਿ। ਹਮ ਤੇ ਪਾਵ ਪੁਜਾਵਤ ਜਾਵਹਿ।
ਤਾ ਪਾਛੇ ਆਪੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਆਵੈ। ਸੂਰਜ ਕਲਾ ਕੋ ਲੈ ਘਰ ਜਾਵੈ। ੮।

ਹਮਰੇ ਧਾਮ ਰੀਤਿ ਇਹ ਪਰੀ। ਤਾ ਤੇ ਜਾਤ ਦੂਰਿ ਨਹਿ ਕਰੀ।
ਏਕ ਏਕ ਜੋਧਾ ਪ੍ਰਥਮਾਵਹਿ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਰਾਜਾ ਕੋ ਲ੍ਯਾਵਹਿ। ੯।

ਏਕ ਏਕ ਸਾਊ ਤਹ ਆਯੋ। ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ਫਾਸੀ ਤ੍ਰਿਯ ਘਾਯੋ।
ਏਕ ਸੰਘਾਰਿ ਡਾਰਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ਦੂਸਰ ਕੋ ਯੋ ਹੀ ਬਧ ਕੀਜੈ। ੧੦।

ਸਭ ਸੂਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰਿਯੋ। ਮਾਰਿ ਭੋਹਰਨ ਭੀਤਰਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਤਾ ਪਾਛੇ ਨ੍ਰਿਪ ਬੋਲ ਪਠਾਯੋ। ਰਾਨੀ ਡਾਰਿ ਫਾਸ ਗਰ ਘਾਯੋ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਸਭ ਸੂਰਾ ਪ੍ਰਥਮੈ ਹਨੇ ਬਹੁਰਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ ਕੂਟਿ।
ਜੋ ਲਸਕਰ ਬਾਕੀ ਬਚਿਯੋ ਸੋ ਸਭ ਲੀਨੋ ਲੂਟਿ। ੧੨।
ਸਭ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਘਾਇ ਕੈ ਸੁਤ ਕੋ ਰਾਜ ਬੈਠਾਇ।
ਪੁਨਿ ਪਤਿ ਕੇ ਫੈਟਾ ਭਏ ਜਰੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਇ। ੧੩। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਥਮਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਤ੍ਰਿਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੩। ੩੨੩੭। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਬਿਜੈ ਕੁਆਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵੀ ਲਜਾਉਂਦਾ ਸੀ।੨।

ਦੋਹਰਾ

ਭੜ੍ਹ ਸੈਨ ਰਾਜਾ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਘਾਤ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੩।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਰਾਣੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। (ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਮੈਂ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੪।

ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ (ਅਜੇ) ਛੋਟਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਰਖਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਪਤੀ ਨੇ ਸਵਰਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਲ ਨਾਲ ਉਸ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।੫।

ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਵੈਰੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਭੇਜੀ। (ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ) ਰਾਜੇ ਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ। (ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ) ਪੁੱਤਰੀ ਸੂਰਜ ਕਲਾ ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੋ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰੋ।੬।

ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ (ਸਾਰੇ) ਮੁਰਖ ਫੁਲ ਗਏ ਅਤੇ ਬਰਾਤ ਜੋੜ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਜਦ ਉਹ ਭੜ੍ਹ ਸੈਨ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--।੭।

ਇਕ ਇਕ ਸਾਊ ਇਥੇ ਆਵੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ (ਆਪਣੇ) ਪੈਰ ਪੁਜਵਾਉਂਦਾ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਾਜਾ ਆਪ ਆਵੇ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਕਲਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਜਾਵੇ।੮।

ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਇਸ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਇਕ ਯੋਧਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ।੯।

ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਸਾਊ ਉਥੇ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿੰਦੀ (ਅਤੇ ਫਿਰ) ਦੂਜੇ ਦਾ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਧ ਕਰ ਦਿੰਦੀ।੧੦।

ਸਭ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਭੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਫਾਹੀ ਪਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੁਟ ਸੁਟਿਆ। ਜੋ ਲਸਕਰ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਸੀ ਉਸ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲਿਆ। ੧੨। ਸਭ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਫਿਰ ਢੋਲ ਵਜਾ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਫੈਂਟੇ (ਸਿਰ ਲਪੇਟਣ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ) ਨਾਲ ਸੜ ਮੋਈ। ੧੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੩। ੩੨੩੭। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਖੁਰਰਮ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਹਜਰਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਰੀ।
ਮੁਖ ਸੂਖਤ ਜੀ ਜੀ ਤਿਹ ਕਰਤੇ। ਅਨਤ ਨ ਲਖੇ ਤਵਨ ਕੇ ਡਰਤੇ। ੧।

ਬੇਗਮ ਬਾਗ ਏਕ ਦਿਨ ਚਲੀ। ਸੋਰਹ ਸਤ ਲੀਨੋ ਸੰਗ ਅਲੀ।
ਸੁੰਦਰ ਨਰ ਇਕ ਪੇਖਤ ਭਈ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਭੂਲਿ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਗਈ। ੨।

ਦੌਹਰਾ

ਜੋਬਨ ਕੁਅਰਿ ਸਖੀ ਹੁਤੀ ਲੀਨੀ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ।
ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਤਾ ਸੋ ਸਕਲ ਭੇਦ ਕਹਿਯੋ ਸਮਝਾਇ। ੩।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਨਿ ਕਰੋ ਨਹਿ ਸਾਹਿਜਾਨ ਕੀ ਧਾਮ ਜਿਤੋ ਧਨ ਹੈ ਸੁ ਲੁਟਾਉ।
ਅੰਬਰ ਫਾਰਿ ਦਿਗੰਬਰ ਹੈ ਕਰਿ ਚੰਦਨੁਤਾਰਿ ਬਿਭੂਤਿ ਚੜਾਉ।
ਕਾ ਸੋ ਕਹੋ ਨਹਿ ਤੂ ਹਮਰੋ ਕੋਊ ਜੀ ਕੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹਿ ਤਾਹਿ ਸੁਨਾਉ।
ਪੰਖ ਦਏ ਬਿਧਿ ਤੂ ਲਖਿ ਮੇ ਕਹ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਉਡਿ ਕੈ ਮਿਲਿ ਆਉ। ੪।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸੋ ਕਿਹ ਕਾਜ ਸੁ ਮੀਤ ਕੇ ਕਾਜ ਜੁ ਮੀਤ ਨ ਆਵੈ।
ਪੀਰ ਕਰੈ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਮੈ ਉਹਿ ਪੀਰ ਕੋ ਪੀਰ ਕੇ ਨੀਰ ਬੁਝਾਵੈ।
ਹੋ ਅਟਕੀ ਮਨ ਭਾਵਨ ਸੋ ਮੁਹਿ ਕੈਸਿਯੈ ਬਾਤ ਕੋਊ ਕਹਿ ਜਾਵੈ।
ਹੋ ਹੋਊ ਦਾਸਨ ਦਾਸਿ ਸਖੀ ਮੁਹਿ ਜੋ ਕੋਊ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਨਿ ਮਿਲਾਵੈ। ੫।

ਜੋ ਸਖੀ ਕਾਜ ਕਰੈ ਹਮਰੋ ਤਿਹ ਭੂਖਨ ਕੀ ਕਛੁ ਭੂਖ ਨ ਹੈ ਹੈ।
ਬਸਤ੍ਰੁ ਅਪਾਰ ਭਰੇ ਘਰ ਬਾਰ ਸੁ ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਹਜਾਰਨ ਲੈਰੈ।
ਮੇਰੀ ਦਸਾ ਅਵਲੋਕਿ ਕੈ ਸੁੰਦਰਿ ਜਾਨਤ ਹੀ ਹਿਯੋ ਮੈ ਪਛੁਤੈਰੈ।
ਕੀਜੈ ਉਪਾਇ ਦੀਜੈ ਬਿਖੁ ਆਇ ਕਿ ਮੀਤ ਮਿਲਾਇ ਕਿ ਮੋਹੁ ਨ ਪੈਰੈ। ੬।

ਐਸੇ ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਜੋਬਨ ਕੁਅਰਿ ਜਬੈ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ।
ਤਾਹਿ ਪਛਾਨ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋ ਮਨ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ ਇਹੈ ਠਹਰਾਯੋ।
ਦੇਗ ਮੈ ਡਾਰਿ ਚਲੀ ਤਿਤ ਕੇ ਬਗਵਾਨਨ ਭਾਖਿ ਪਕ੍ਰਾਨ ਲਖਾਯੋ।
ਸਾਇਤ ਏਕ ਬਿਹਾਨੀ ਨ ਬਾਗ ਮੈ ਆਨਿ ਪਿਆਰੀ ਕੋ ਮੀਤ ਮਿਲਾਯੋ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਪਿਯ ਪਾਇ ਤਿਹ ਚਰਨ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ।
ਤਾ ਕੋ ਜੋ ਦਾਰਿਦ ਹੁਤੇ ਛਿਨ ਮੈ ਦਯੋ ਮਿਟਾਇ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਉਦੈ ਪੁਰੀ (ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲੀ) ਖੁੱਰਮ (ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ) ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੀ ਜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਸੁਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।੧।

ਇਕ ਦਿਨ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸੌ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬੋਗਮ ਬਾਗ ਵਲ ਗਈ। (ਉਥੇ) ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ (ਤਾਂ ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁਲ ਗਈ।੨।

ਦੌਹਰਾ

(ਬੋਗਮ ਦੀ ਇਕ) ਜੋਬਨ ਕੁਆਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਸਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਦੈ ਪੁਰੀ (ਬੋਗਮ) ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ।੩।

ਸਵੈਯਾ

(ਤੂੰ) ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕਰੀਂ, (ਮੇਰੇ ਪਾਸ) ਜਿਤਨਾ ਧਨ ਹੈ, ਲੁਟਾ ਦਿਆਂਗੀ। ਬਸਤ੍ਰ ਫਾੜ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਰਬਸਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਚੰਦਨ (ਦੇ ਲੇਪ ਨੂੰ) ਉਤਾਰ ਕੇ ਬਿਭੂਤ ਮਲ ਲਵਾਂਗੀ। ਕਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂ, ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਪੀੜ ਸੁਣਾ ਸਕਾਂ। ਜੇ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਖੰਭ ਲਗਾਏ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਉਡ ਕੇ ਮਿਲ ਆਉਂਦੀ।੪।

ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੀ, ਜੇ ਮਿਤਰ ਦੇ ਕੰਮ ਮਿਤਰ ਨ ਆਵੇ। ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਦੀ ਪੀੜ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰੇ, ਉਸ ਪੀੜ ਨੂੰ (ਮਿਤਰ ਆਪਣੀ) ਪੀੜ ਸਮਝ ਕੇ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ) ਜਲ ਨਾਲ ਬੁਝਾ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਅਟਕ ਗਈ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਗੱਲ ਕਹਿ ਜਾਵੇ। ਹੇ ਸਖੀ! ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੋਵਾਂਗੀ ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਣ ਕੇ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ।੫।

ਹੇ ਸਖੀ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਅਪਾਰ ਬਸਤ੍ਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਭਾਵੇਂ) ਇਕੋ ਵਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱ ਲਈਂ। ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਛਤਾਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਉਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਤਰ ਮਿਲਾ ਦੇ, ਜਾਂ ਆ ਕੇ ਵਿਸ਼ ਦੇ ਦੇ, (ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇਂਗੀ (ਅਰਥਾਤ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ)।੬।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਬੋਗਮ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਜੋਬਨ ਕੁਆਰਿ ਨੇ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਚਲ ਪਈ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆਂ ਨੂੰ (ਉਸ ਵਿਚ) ਪਕਵਾਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਦਸਿਆ। ਇਕ ਘੜੀ ('ਸਾਇਤ') ਵੀ ਨ ਬੀਤੀ ਕਿ ਪਿਆਰੀ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਯਾਰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।੭।

ਦੌਹਰਾ

ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਬੋਗਮ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਈ। ਉਸ (ਸਹੇਲੀ) ਦਾ ਜੋ ਦਰਿਦ੍ਰ (ਗਰੀਬੀ) ਸੀ, ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ।੮।

ਅਤਿਲ

ਗਹਿ ਗਹਿ ਤਾ ਕੇ ਬਾਲ ਗਰੇ ਚਿਮਟਤ ਭਈ।
 ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਤਾ ਕੇ ਆਸਨ ਕੇ ਤਰ ਗਈ।
 ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਸਭ ਲਿਯੇ ਬਨਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਆਠ ਜਾਮ ਰਤਿ ਕਰੀ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਤਰੁਨ ਪੁਰਖ ਤਰੁਨੈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਚੰਦ੍ਰ ਕੀ ਜੋਨਿ।
 ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਕਰਿ ਰਤਿ ਕਰੈ ਤਿਨ ਤੇ ਹਾਰੈ ਕੋਨ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਕੋਕਸਾਰ ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਮਤਨ ਉਚਾਰਹੀ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਉਪਬਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨਿਹਾਰਹੀ।
 ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਸਭ ਕਰੇ ਬਨਾਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਤਿ ਕਰੀ ਗਰੇ ਲਪਟਾਇ ਕਰਿ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਲਏ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਲਪਟਾਇ।
 ਚਤੁਰ ਚਤੁਰਿਯਹਿ ਭਾਵਈ ਛਿਨਕ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਜਾਇ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਭੇਦ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਮੋ ਪਤਿਹਿ ਬੁਲਾਯੋ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਾ ਸੋ ਰਤਿ ਕਰੀ। ਮੋ ਤੇ ਜਾਤ ਬਾਤ ਨਹਿ ਜਰੀ। ੧੩।

ਸਾਹਿਜਹਾਂ ਪੈ ਅਬੈ ਪੁਕਾਰੋ। ਛਿਨ ਮੈ ਤੁਮੈ ਖ੍ਰਾਰ ਕਰਿ ਡਾਰੋ।
 ਯੋ ਕਹਿ ਬੈਨ ਜਾਤ ਭੀ ਤਹਾ। ਹਜਰਤਿ ਰੰਗ ਮਹਲ ਮਹਿ ਜਹਾ। ੧੪।

ਉਦੈਪੁਰੀ ਤਿਹ ਸੰਗ ਲ੍ਯਾਈ। ਤਬ ਲੋ ਨਾਰਿ ਪੁਕਾਰਿ ਸੁਨਾਈ।
 ਸਾਹਿਜਹਾਂ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ। ਕਵਨ ਕਰਤ ਇਹ ਸੋਰ ਦੁਆਰੋ। ੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਤਬ ਯੋ ਕਹਿਯੋ ਸਮੁਝਿ ਚਿਤ ਕੈ ਮਾਹਿ।
 ਸਤੀ ਭਯੋ ਚਾਹਤ ਤ੍ਰਿਯਾ ਹੋਨ ਦੇਤ ਇਹ ਨਾਹਿ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਹਜਰਤਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਯਾ ਕੋ ਮਨੈ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਜਾਰੋ।
 ਤ੍ਰਿਯ ਜਨ ਸੰਗ ਅਮਿਤ ਕਰਿ ਦੇਏ। ਤਾ ਕਹ ਪਕਰਿ ਜਰਾਵਤ ਭਏ। ੧੭।

ਅਤਿਲ

ਉਸ (ਯਾਰ) ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣ ਲਗੀ ਅਤੇ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸਣ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋ ਗਈ। ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਤਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮਰਦ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ('ਜੋਨਿ') ਵਿਚ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਰਤੀ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਲਾ ਕੌਣ ਹਾਰੇ।੧੦।

ਅਤਿਲ

(ਉਹ) ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਉਚਾਰ ਕੇ, ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਬਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣ ਕੀਤੇ। ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਣ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰਿਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਯਾ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਛਿਣ ਭਰ ਲਈ ਛਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ (ਵਿਅਕਤੀ) ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਭੇਦ ਪਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ (ਹੁਣ) ਜਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।੧੩।

(ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ) ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਪਾਸ ਹੁਣੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਾਂ। ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਆਰ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਉਥੇ ਗਈ ਜਿਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੰਗ ਮਹਲ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ।੧੪।

ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਬੇਗਮ ਉਸ (ਮਿਤਰ) ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਤਦ ਤਕ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਤਦ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ-- ਦੁਆਰ ਉਤੇ ਇਹ ਸ਼ੋਰ ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਸਤੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ (ਬੰਦਾ) ਇਸ ਨੂੰ (ਸਤੀ ਹੋਣ) ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਇਸ ਨੂੰ ਨ ਰੋਕੋ, ਸਾੜ ਦਿਓ। ਬੇਗਮ ਨੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।੧੭।

ਦੋਹਰਾ

ਅਤਿ ਰਤਿ ਤਾ ਸੋ ਮਾਨਿ ਕੈ ਸੰਗ ਪਿਅਰਵਹਿ ਲਯਾਇ।
 ਹਜਰਤ ਕੇ ਇਹ ਛਲ ਛਲਿਯੋ ਸਵਤਿਹਿ ਦਿਯੋ ਜਰਾਇ। ੧੮। ੧।
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਚੌਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੪। ੩੨੫੫। ਅਫਜ਼ੁ।

ਦੋਹਰਾ

ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਜਗਮਾਤ ਕੇ ਰਹੈ ਦੇਹਰੇ ਏਕ।
 ਜਾਹਿ ਜਗਤ ਕੇ ਜੀਵ ਸਭ ਬੰਦਤ ਆਨਿ ਅਨੇਕ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਸਿੰਘ ਬਚਿਤ੍ਰ ਤਹਾ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੋ ਧਨੁ ਤਾ ਕੇ ਘਰ।
 ਭਾਨ ਕਲਾ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯਾ ਭਣਿਜੈ। ਤਾ ਕੇ ਕੋ ਤ੍ਰਿਯ ਤੁਲਿ ਕਹਿਜੈ। ੨।
 ਦਿਜਬਰ ਸਿੰਘ ਏਕ ਦਿਜ ਤਾ ਕੇ। ਭਿਸਤ ਕਲਾ ਅਬਲਾ ਗ੍ਰਿਹ ਵਾ ਕੇ।
 ਸਾਤ ਪੂਤ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਘਰ ਮੈ। ਕੋਬਿਦ ਸਭ ਹੀ ਰਹਤ ਹੁਨਰ ਮੈ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਤਹਾ ਭਵਾਨੀ ਕੋ ਭਵਨ ਜਾਹਿਰ ਸਕਲ ਜਹਾਨ।
 ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸ ਜਿਹ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਤ ਆਨਿ। ੪।

ਅਤਿਲ

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮਠ ਉਚੀ ਧੁਜਾ ਬਿਰਾਜਹੀ।
 ਨਿਰਖਿ ਦਿਪਤਤਾ ਤਾਹਿ ਸੁ ਦਾਮਨਿ ਲਾਜਹੀ।
 ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸ ਤਹਾ ਚਲਿ ਆਵਹੀ।
 ਹੋ ਜਾਨਿ ਸਿਵਾ ਕੋ ਭਵਨ ਸਦਾ ਸਿਰ ਨ੍ਰਯਾਵਹੀ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਜੋ ਇਛਾ ਕੋਊ ਕਰੈ ਸੋ ਸਭ ਪੂਰਨ ਹੋਇ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਬਾਤ ਸਭ ਜਗਤ ਇਹ ਜਾਨਤ ਹੈ ਸਭ ਕੋਇ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਦਿਵਸ ਐਸੋ ਤਹ ਭਯੋ। ਅਥਯੋ ਸੂਰ ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਗਟਯੋ।
 ਅਕਸਮਾਤ੍ਰ ਬਾਨੀ ਤਿਹ ਭਈ। ਸੋ ਦਿਜਬਰ ਸ੍ਰਵਨਨ ਸੁਨਿ ਲਈ। ੭।
 ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਰਾਜਾ ਇਹ ਮਰਿ ਹੈ। ਕੋਟਿ ਉਪਾਵ ਕਿਸੈ ਨ ਉਬਰਿ ਹੈ।
 ਜੋ ਕੋਊ ਸਾਤ ਪੂਤ ਹ੍ਰਯਾ ਮਾਰੈ। ਤੋ ਅਪਨੋ ਯਹ ਰਾਵ ਉਬਾਰੈ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਰਤੀ ਮੰਨਾ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ ਛਲ ਕੇ ਸੌਂਕਣ ('ਸਵਤਿਹਿ') ਨੂੰ ਸੜਵਾ ਦਿੱਤਾ।੧੮।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੪। ੩੨੫੫। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਕ ਮੰਦਿਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਬਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਉਥੋਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ ਧਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਭਾਨ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਏ? (ਅਰਥਾਤ ਓ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ)।੨।

ਉਸ ਪਾਸ ਦਿਜਬਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਭਿਸਤ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੇ ਸੱਤ ਸੁੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਹੁਨਰ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਸਨ।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਉਥੇ ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਵਾਨੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਆ ਕੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਸਨ।੪।

ਅਤਿਲ

ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਮਠ ਸੀ ਅਤੇ (ਉਸ ਉਤੇ) ਉੱਚੀ ਧੁਜਾ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਂਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਦੇਸਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਥੇ ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਾ (ਭਵਾਨੀ) ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਜਾਣ ਕੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਸਨ।੫।

ਦੋਹਰਾ

ਉਥੇ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।੬।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਦਿਨ ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਸੂਰਜ ਡੁਬਿਆ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। (ਤਾਂ) ਉਥੇ ਅਚਾਨਕ ਆਕਾਸ਼-ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲਈ।੭।

ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਰਾਜਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ਕਰੋੜਾਂ ਉਪਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ (ਆਪਣੇ) ਸੱਤ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਇਥੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ (ਉਹ) ਆਪਣੇ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।੮।

ਦਿਜਬਰ ਸੁਨਿ ਬਚਨਨ ਗ੍ਰਿਹ ਆਯੋ। ਨਿਜੁ ਰਾਨੀ ਤਨ ਭੇਦ ਜਤਾਯੋ।
ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਸਾਤ ਪੂਤ ਸੰਗ ਲੀਨੋ। ਸਰਬ ਮੰਗਲਾ ਕੀ ਬਲਿ ਦੀਨੋ। ੯।

ਸਾਤ ਪੂਤ ਪਿਤ ਹਨੇ ਨਿਹਾਰੇ। ਅਸਿ ਲੈ ਕੰਠ ਆਪਨੇ ਮਾਰੇ।
ਸੁਰ ਪੁਰ ਬਾਟ ਜਬੈ ਤਿਨ ਲਈ। ਠਾਢੀ ਨਾਰਿ ਨਿਹਾਰਤ ਭਈ। ੧੦।

ਵਹੈ ਹਾਥ ਅਪਨੇ ਅਸਿ ਲੀਨੋ। ਨਿਜੁ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਕੀਨੋ।
ਰਾਵ ਬਚੈ ਕਹਿ ਤਾਹਿ ਸੰਭਾਰਿਯੋ। ਗਹਿ ਕਰਿ ਕੰਠ ਆਪਨੇ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੧।

ਸਾਤ ਪੂਤ ਹਨਿ ਪਤਹਿ ਸੰਘਾਰਿਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਮੂੰਡ ਅਪਨੇ ਕਟਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਰਾਵ ਚਕ੍ਰੋ ਕੋਤਕ ਜਬ ਲਹਿਯੋ। ਸੋਈ ਖੜਗ ਹਾਥ ਮੈ ਗਹਿਯੋ। ੧੨।

ਸਾਤ ਪੂਤ ਹਮਰੇ ਹਿਤ ਮਾਰੇ। ਬਹੁਰਿ ਆਪੁਨੇ ਨਾਥ ਸੰਘਾਰੇ।
ਪੁਨਿ ਇਨ ਦੇਹ ਨੇਹ ਮਮ ਦਿਯੋ। ਪ੍ਰਿਗ ਇਹ ਰਾਜ ਹਮਾਰੇ ਕਿਯੋ। ੧੩।

ਸੋਈ ਖੜਗ ਕੰਠੀ ਪਰ ਧਰਿਯੋ। ਮਾਰਨ ਅਪਨੇ ਆਪੁ ਬਿਚਰਿਯੋ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਤਬ ਤਾਹਿ ਭਵਾਨੀ। ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਬਖਾਨੀ ਬਾਨੀ। ੧੪।

ਅਤਿਲ

ਇਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਜਿਯਾਇ ਨ ਨਿਜੁ ਬਧ ਕੀਜਿਯੈ।
ਰਾਜ ਬਰਿਸ ਬਹੁ ਕਰੋ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਜੀਜਿਯੈ।
ਤਬ ਦੁਰਗਾ ਤੈ ਸਭ ਹੀ ਦਏ ਜਿਯਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਨਿਰਖਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੧੫।

ਚੌਪਈ

ਐਸੇ ਢੀਠ ਤਵਨ ਤ੍ਰਿਯ ਕਰਿਯੋ। ਪਤਿ ਪੂਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਹਰਿਯੋ।
ਬਹੁਰੇ ਬਧ ਅਪਨੇ ਕਹੂੰ ਕੀਨੋ। ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੇ ਲੀਨੋ। ੧੬।

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਰਖਿ ਸਤਤਾ ਸਭਨ ਕੀ ਜਗ ਜਨਨੀ ਹਰਖਾਇ।
ਸਾਤ ਪੂਤ ਪਤਿ ਕੇ ਸਹਿਤ ਤਿਹ ਜੁਤ ਦਏ ਜਿਯਾਇ। ੧੭।
ਤ੍ਰਿਯ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੁਹਕਰਿ ਕਰਿਯੋ ਜੈਸੇ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ।
ਪੁਰੀ ਚਤ੍ਰਦਸ ਕੇ ਬਿਖੈ ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ ਤਿਹ ਹੋਇ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਸਾਤ ਪੂਤ ਮੂਏ ਜਿਯਰਾਏ। ਅਪਨੀ ਦੇਹ ਸਹਿਤ ਪਤਿ ਪਾਏ।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਬਡੀ ਆਰਬਲ ਹੋਈ। ਐਸੇ ਕਰਤ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਕੋਈ। ੧੯। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਪੈਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੫। ੩੨੭੪। ਅਫ਼ਜ਼ੀ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਸੀ। ਤਦ ਇਸਤਰੀ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਲਏ। ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ('ਮੰਗਲਾ') ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ।੯।

ਜਦ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੱਤ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਉਤੇ ਮਾਰੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਵਰਗ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ ਤਦੋਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਖੜੋਤੀ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।੧੦।

ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨ ਮੰਨਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਬਚ ਜਾਏ। (ਉਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ) ਪਕੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਉਤੇ ਮਾਰੀ।੧੧।

ਸੱਤ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਟ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਦ ਕੌਤਕ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜ ਲਈ।੧੨।

(ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ) ਮੇਰੇ ਲਈ (ਪਹਿਲਾਂ) ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਨਾਥ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਧਿੱਕਾਰ ਹੈ।੧੩।

ਉਹੀ ਤਲਵਾਰ (ਉਸ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਉਤੇ ਧਰ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਤਦ ਭਵਾਨੀ ਨੇ ਉਸ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।੧੪।

ਅਤਿਲ

(ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਲਵੋ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਬਧ ਨ ਕਰੋ। ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਰਾਜ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜੀਓ। ਤਦ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀਵਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੧੫।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਨਿਧੜਕ ਹਠ ਕੀਤਾ। ਪਤੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰ ਲਏ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲਏ।੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਤਿਅਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਜਗ ਜਨਨੀ (ਦੇਵੀ) ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਹਿਤ ਜੀਵਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੧੭। ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਜਿਹੌ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੋਣ ਲਗ ਗਈ।੧੮।

ਚੌਪਈ

ਮੇਏ ਹੋਏ ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਜਿਵਾਏ। ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਸਮੇਤ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਯੂ ਲੰਬੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।੧੯।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੫। ੩੨੭੪। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਬਡੇ ਸੂਰਤਿ ਕੇ ਨਰਪਾਲ।
ਜੁਬਨ ਕਲਾ ਰਾਨੀ ਰਹੈ ਜਾ ਕੇ ਨੈਨ ਬਿਸਾਲ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੇ ਏਕ ਪੂਤ ਗ੍ਰਿਹ ਭਯੋ। ਸਵਤਿਨ ਡਾਰਿ ਸਿੰਧੁ ਮੈ ਦਯੋ।
ਕਹਿਯੋ ਕਿ ਇਹ ਭਿਰਟੀ ਲੈ ਗਈ। ਇਹੈ ਖਬਰਿ ਰਾਜਾ ਕਹ ਭਈ। ੨।

ਰਾਨੀ ਅਧਿਕ ਸੋਕ ਤਬ ਕੀਨੋ। ਮਾਥੇ ਫੋਰਿ ਭੁੰਮਿ ਤਨ ਦੀਨੋ।
ਤਬ ਰਾਜਾ ਤਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਯੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਿਹ ਤਾਪ ਮਿਟਾਯੋ। ੩।

ਰੀਤਿ ਕਾਲ ਕੀ ਕਿਨੂੰ ਨ ਜਾਨੀ। ਉਚ ਨੀਚ ਕੇ ਸੀਸ ਬਿਹਾਨੀ।
ਏਕੈ ਬਚਤ ਕਾਲ ਸੇ ਸੋਊ। ਰਾਵ ਰੰਕ ਅਰੁ ਬਚਤ ਨ ਕੋਊ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਜੇ ਉਪਜਿਯੋ ਸੇ ਬਿਨਸਿਯੋ ਜਿਯਤ ਨ ਰਹਸੀ ਕੋਇ।
ਉਚ ਨੀਚ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਜਾ ਸੁਰ ਸੁਰਪਤਿ ਕੋਊ ਹੋਇ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮ ਸੁੰਦਰਿ ਸਭ ਸੋਕ ਨਿਵਾਰਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਪਤਿ ਕਹ ਹਿਯੈ ਸੰਭਾਰਹੁ।
ਵਾ ਸੁਤ ਕੇ ਕਛੁ ਸੋਕ ਨ ਕੀਜੈ। ਔਰ ਮਾਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਸੁਤ ਲੀਜੈ। ੬।

ਦੌਹਰਾ

ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੇ ਧਾਮ ਮੈ ਹੈ ਹੈ ਪੂਤ ਅਪਾਰ।
ਵਾ ਕੇ ਸੋਕ ਨ ਕੀਜਿਯੈ ਸੁਨ ਸੁੰਦਰਿ ਸੁਕੁਮਾਰਿ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਰਾਜੈ ਯੋ ਤਿਹ ਸਮਝਾਯੋ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਸੁਤ ਸੋਕ ਮਿਟਾਯੋ।
ਅਵਰ ਪੂਤ ਕੀ ਆਸਾ ਭਏ। ਚੌਬਿਸ ਬਰਿਸ ਬੀਤਿ ਕਰਿ ਗਏ। ੮।

ਅਤਿਲ

ਸੁੰਦਰ ਨਰ ਇਕ ਪੇਖਤ ਤਬ ਅਬਲਾ ਭਈ।
ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਸਭ ਸੁਧਿ ਬਿਸਰਿ ਤਾਹਿ ਤਬ ਹੀ ਗਈ।
ਪਠੈ ਸਹਚਰੀ ਤਾ ਕੋ ਲਿਯੋ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਰਿਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਸੂਰਤ (ਨਗਰ) ਦਾ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਜੁਬਨ ਕਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਨੇਤਰ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਸੌਂਕਣ ('ਸਵਤਿਨ') ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਘਿਆੜੀ ('ਭਿਰਟੀ') ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹੀ ਖ਼ਬਰ (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ।੨।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਤਦ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਮਨਾਇਆ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਮਾਰ ਕੇ ਫੇੜ ਲਿਆ। ਤਦ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।੩।

(ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਕਾਲ ਦੀ ਰੀਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ (ਸਭ) ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਕੋ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਹੀ ਬਚਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਰੰਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ।੪।

ਦੋਹਰਾ

ਜੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ (ਅਵੱਸ) ਨਸ਼ਟ ਹੋਏਗਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। (ਭਾਵੇਂ) ਉੱਚਾ-ਨੀਵਾਂ, ਰਾਜਾ-ਪ੍ਰਜਾ, ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਇੰਦਰ, ਕੋਈ ਵੀ (ਕਿਉਂ ਨ) ਹੋਵੇ।੫।

ਚੌਪਈ

(ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰ। ਉਸ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨ ਮਨਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਪੁੱਤਰ ਮੰਗ ਲੈ।੬।

ਦੋਹਰਾ

ਹੇ ਕੋਮਲ ਸੁੰਦਰੀ! ਸੁਣ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਹੋਰ ਕਈ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਨ ਮਨਾ।੭।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਦੁਖ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨ ਲਗੀ। (ਇਸ ਆਸ ਵਿਚ ਹੀ) ਚੌਵੀ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਗਏ।੮।

ਅਠੀਤਲ

ਤਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਵੇਖਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਵਿਸਰ ਗਈ। ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾ ਲਿਆ। ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੯।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਰਾਨੀ ਯੋਂ ਹਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ। ਬੋਲਿ ਜਾਰ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਲ ਸਿਖਾਰੀ।
ਲਰਿਕਾ ਹੁਤੇ ਜੋਗ੍ਯਹ ਹਰਿਯੋ। ਸੁੰਦਰ ਜਾਨਿ ਨ ਮੋ ਬਧਿ ਕਰਿਯੋ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਥੇ ਬਾਲਕ ਜੋਗੀ ਹਰਿਯੋ ਹੈ ਭਿਰਟੀ ਕੇ ਭੋਸ।
ਮੈ ਜਾਨਤ ਨਹਿ ਕਵਨ ਸੁਤ ਬਸਤ ਕਵਨ ਸੇ ਦੇਸ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਜਾਰ ਸੰਗ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸਿਖਾਈ। ਆਪ ਰਾਵ ਸੇ ਜਾਇ ਜਤਾਈ।
ਜੋ ਬਾਲਕ ਮੈ ਪੂਤ ਗਵਾਯੋ। ਸੇ ਮੈ ਆਜੁ ਖੋਜ ਤੇ ਪਾਯੋ। ੧੨।
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਬਚਨ ਅਨੰਦਿਤ ਭਯੋ। ਤਾ ਕੇ ਬੋਲਿ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਲਯੋ।
ਤਬ ਰਾਨੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਸੁਨੋ ਪੂਤ ਤੁਮ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ। ੧੩।
ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਥਾ ਅਪਨੀ ਤੁਮ ਕਹੋ। ਹਮਰੇ ਸਭ ਸੋਕਨ ਕਹ ਦਹੋ।
ਰਾਜਾ ਸੇ ਕਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਨਾਯੋ। ਰਾਜਪੂਤ ਹੈ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ। ੧੪।
ਸੁਨੁ ਰਾਨੀ ਮੈ ਕਹਾ ਬਖਾਨੋ। ਬਾਲਕ ਹੁਤੇ ਕਛੂ ਨਹਿ ਜਾਨੋ।
ਜੋਗੀ ਕਹਿਯੋ ਸੁ ਤੁਮ ਤਨ ਕਹਿਹੋ। ਸੋਕ ਸੰਤਾਪ ਤਿਹਾਰੋ ਦਹਿਹੋ। ੧੫।

ਇਕ ਦਿਨ ਯੋਂ ਜੋਗੀਸ ਉਚਾਰਿਯੋ। ਸੂਰਤਿ ਸਹਿਰ ਬਡੇ ਉਜਿਯਾਰਿਯੋ।
ਹੈ ਭਿਰਟੀ ਮੈ ਤਹਾ ਸਿਪਾਯੋ। ਬਾਲਕ ਸੁਤ ਰਾਜਾ ਕੇ ਪਾਯੋ। ੧੬।

ਹੈ ਭਿਰਟੀ ਜਬ ਹੀ ਮੈ ਧਯੋ। ਭਾਜਿ ਲੋਗ ਆਗੇ ਤੇ ਗਯੋ।
ਤੋਹਿ ਡਾਰਿ ਬਗਲੀ ਮਹਿ ਲੀਨੋ। ਔਰੈ ਦੇਸ ਪਯਾਨੋ ਕੀਨੋ। ੧੭।
ਚੇਲਾ ਅਵਰ ਭਛ ਤਬ ਲੁਯਾਏ। ਤਾਹਿ ਖ੍ਰਾਇ ਕਰਿ ਨਾਥ ਰਿਝਾਏ।
ਭਛਨ ਕਾਜਿ ਔਰ ਕੋਊ ਧਰਿਯੋ। ਰਾਵ ਪੂਤ ਲਖਿ ਮੋਹਿ ਉਬਰਿਯੋ। ੧੮।

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨੁ ਰਾਨੀ ਐਸੇ ਬਚਨ ਨੈਨਨ ਨੀਰੁ ਬਹਾਇ।
ਨ੍ਰਿਪ ਦੇਖਤ ਸੁਤ ਜਾਰ ਕਹਿ ਲਯੋ ਗਰੇ ਸੇ ਲਾਇ। ੧੯।

ਚੌਪਈ

ਬਾਲਕ ਹੁਤੇ ਪੂਤ ਤਬ ਹਰਿਯੋ। ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਸੁ ਜਿਯਤ ਉਬਰਿਯੋ।
ਕੋਨਹੂੰ ਕਾਜ ਦੇਸ ਇਹ ਆਯੋ। ਸੇ ਹਮ ਆਜੁ ਖੋਜ ਤੇ ਪਾਯੋ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚੀ। ਯਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬੋਲ ਕੇ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤੀ (ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ) ਬਾਲਕ ਸਾਂ ਤਾਂ (ਇਕ) ਜੋਗੀ ਨੇ ਚੁਰਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਸੁੰਦਰ ਸਮਝ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨ ਮਾਰਿਆ।੧੦।

ਦੌਹਰਾ

(ਮੈਂ) ਬਾਲਕ ਸਾਂ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਨੇ ਬਘਿਆੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੇਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਯਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਬਾਲਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗੰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਅਜ ਖੋਜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।੧੨।

ਰਾਜਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸੁਣ।੧੩।

ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਬੀਤੀ (ਸਾਨੂੰ) ਸੁਣਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਝ ਦੇ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਾਝ ਸਾਝ ਦਸ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰ।੧੪।

ਹੇ ਰਾਣੀ! ਸੁਣੋ, ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ। ਮੈਂ ਬਾਲਕ ਸਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ। ਜੋ ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਖ ਅਤੇ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।੧੫।

ਇਕ ਦਿਨ (ਉਸ) ਜੋਗੀ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸੁੰਦਰ 'ਸੂਰਤ' ਨਗਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਘਿਆੜੀ ਬਣ ਕੇ ਉਥੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਬਾਲਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੧੬।

ਜਦ ਬਘਿਆੜੀ ਬਣ ਕੇ ਮੈਂ ਭਜਿਆ, ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਅਗੋਂ ਦੌੜ ਗਏ। (ਮੈਂ) ਤੈਨੂੰ ਬਗਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ।੧੭।

ਤਦ ਹੋਰ ਚੇਲੇ ਖਾਣ ਲਈ (ਪਦਾਰਥ) ਲੈ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਖਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ। ਖਾਣ ਲਈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹੋਰ ਕੁਝ ਅਗੇ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।੧੮।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਵਗਾਏ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਯਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਕਹਿ ਕੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲਿਆ।੧੯।

ਚੌਪਈ

(ਜਦ) ਪੁੱਤਰ ਬਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਦ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵਿਤ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਹੀ (ਇਸ) ਦੇਸ ਵਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਸੋ ਅਜ ਮੈਂ ਖੋਜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।੨੦।

ਗਹਿ ਗਹਿ ਤਾ ਕੋ ਗਰੇ ਲਗਾਵੈ। ਦੇਖਤ ਰਾਵ ਚੁੰਬਿ ਮੁਖ ਜਾਵੈ।
ਅਪਨੇ ਧਾਮ ਸੇਜ ਡਸਵਾਈ। ਤਾ ਸੋ ਰੈਨਿ ਬਿਰਾਜਤ ਜਾਈ। ੨੧।

ਆਠੋ ਜਾਮ ਧਾਮ ਤਿਹ ਰਾਖੈ। ਪੂਤ ਪੂਤ ਮੁਖ ਤੇ ਤਿਹ ਭਾਖੈ।
ਕਾਮ ਕੇਲ ਨਿਸਿ ਭਈ ਕਮਾਵੈ। ਮੂਰਖ ਰਾਵ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਵੈ। ੨੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਛਿਆਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੬। ੩੨੯੬। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਬਾਂਸ ਬਰੇਲੀ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬੀਰ ਬਡੇ ਧਨ ਰਾਵ।
ਸਾਹ ਪਰੀ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਖਤ ਸਭ ਕੇ ਭਾਵ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਪਾਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਕੇ ਆਈ। ਭੂਖਨ ਬਸਤ੍ਰ ਅਨੂਪ ਸੁਹਾਈ।
ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਅਟਿਕ ਤਵਨ ਪਰ ਗਯੋ। ਰਾਨਿਨ ਡਾਰਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਤੇ ਦਯੋ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਏਕ ਭ੍ਰਾਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਹੁਤੇ ਜਾ ਕੋ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਸਾਹ ਪਰੀ ਤਾ ਸੋ ਬਿਧੀ ਰਾਜਾ ਕੋ ਡਰ ਡਾਰਿ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਰਾਨੀ ਤਾਹਿ ਬੁਲਾਵੈ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਮਾਵੈ।
ਰਾਜਾ ਕੋ ਹਿਯ ਤੇ ਬਿਸਰਾਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਰਾਜ ਦੇਉ ਠਹਰਾਯੋ। ੪।

ਅਬ ਮੈ ਰਾਜ ਦੇਤ ਹੋ ਤੇ ਕੋ। ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਕਰਿਯਹੁ ਤੁਮ ਮੋ ਕੋ।
ਜੋ ਮੈ ਤੁਮੈ ਕਹੋ ਸੋ ਕਰਿਯਹੁ। ਯਾ ਰਾਜਾ ਤੇ ਨੈਕ ਨ ਡਰਿਯਹੁ। ੫।

ਮਨ ਬੀਸਕ ਇਕ ਬਿਸਹਿ ਮੰਗੈਯੈ। ਸਭ ਭੋਜਨ ਕੇ ਬੀਚ ਡਰੈਯੈ।
ਰਾਜਾ ਸਹਿਤ ਆਨ ਸਭ ਖੈਹੈ। ਛਿਨਕਿਕ ਬਿਖੈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹ੍ਰੈ ਜੈਹੈ। ੬।

ਦੋਹਰਾ

ਤਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰਿ ਕੈ ਲੀਜੈ ਰਾਜੁ ਛਿਨਾਇ।
ਆਪ ਦੇਸ ਪਤਿ ਹੁਜਿਯੈ ਮੋਹਿ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਤਿਨ ਜਾਰ ਕਾਜ ਸੋਊ ਕਿਯੋ। ਸੈਨ ਸਹਿਤ ਨਿਵਤੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦਿਯੋ।
ਸਭ ਭੋਜਨ ਭੀਤਰ ਬਿਸੁ ਡਾਰੀ। ਸਭਹਿਨ ਬੇਸ੍ਰਾ ਸਹਿਤ ਖਵਾਰੀ। ੮।

ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਗਲੇ ਲਗਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ (ਉਸ ਦਾ) ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਲੈਂਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੋਜ ਵਿਛਵਾਈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਣ ਲਗੀ।੨੧।

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਪੁੱਤਰ ਪੁੱਤਰ ਕਹਿੰਦੀ। ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ। ਪਰ ਮੁਰਖ ਰਾਜਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਸਮਝ ਨ ਸਕਦਾ।੨੨।

ਇਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੬। ੩੨੯੬। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਬਾਂਸ ਬਰੇਲੀ ਵਿਚ ਧਨ ਰਾਵ ਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਪਰੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸਭ ਦਾ ਆਦਰ ਭਾਵ ਕਰਦੀ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਵੇਸਵਾ ('ਪਾੜ੍ਹ') ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਆਈ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਸਜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਉਸ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਭਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਸ਼ਾਹ ਪਰੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਡਰ ਛਡ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਫਸ ਗਈ।੩।

ਚੌਪਈ

ਰਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ ਬੁਲਾਉਣ ਲਗੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਲਗੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ (ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਵਾਵਾਂਗੀ।੪।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਆਂਗੀ ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬਣਾ ਲਈਂ। ਜੋ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂਗੀ, ਉਹੀ ਕਰੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਨ ਡਰੀਂ।੫।

ਵੀਹ ਕੁ ਮਣ ਇਕ ਜ਼ਹਿਰ ਮੰਗਵਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇ। ਰਾਜੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਆ ਕੇ ਖਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਕ ਛਿਣ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ।੬।

ਦੌਹਰਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ (ਫਿਰ) ਰਾਜ ਖੋਹ ਲੈ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਬਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ।੭।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਯਾਰ ਨੇ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਨਿਉਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਭ ਦੇ ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵੇਸਵਾ ਸਮੇਤ ਸਭ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿੱਤੀ।੮।

ਸੈਨ ਸਹਿਤ ਭਫਤ ਨ੍ਰਿਪ ਭਏ। ਘਰਿਕਿਕ ਬਿਥੈ ਮੋਤ ਮਰਿ ਗਏ।
ਜਿਯਤ ਬਚੇ ਤੋ ਤਿਨ ਗਹਿ ਘਾਏ। ਤਿਨ ਤੇ ਏਕ ਜਾਨ ਨਹਿ ਪਾਏ। ੯।

ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਰਿ ਰਾਜ ਤਿਨ ਲਿਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਲੈ ਕਿਯੋ।
ਹਾਥ ਠਾਵ ਕੀਨੋ ਤਿਹ ਘਾਯੋ। ਪਾਇ ਪਰਿਯੋ ਤਿਹ ਆਨਿ ਮਿਲਾਯੋ। ੧੦।

ਐਸੋ ਚਰਿਤ ਚੰਚਲਾ ਕੀਨੋ। ਨਿਜੁ ਨਾਯਕ ਕੋ ਬਧ ਕਰਿ ਦੀਨੋ।
ਔਰ ਸੂਰਮਨ ਕੋ ਬਧ ਕਿਯੋ। ਰਾਜ ਜਾਰ ਅਪਨੈ ਕੋ ਦਿਯੋ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਚਰਿਤੁ ਸੋ ਚੰਚਲਾ ਨਿਜੁ ਨਾਯਕ ਕੋ ਮਾਰਿ।
ਰਾਜ ਜਾਰ ਕੋ ਲੈ ਦਿਯੋ ਐਸੋ ਖੋਲਿ ਖਿਲਾਰਿ। ੧੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤੁ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤੁ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਸਤਸਠਵੇ ਚਰਿਤੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੭। ੩੩੦੮। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਪਛਿਮ ਕੋ ਰਾਜਾ ਰਹੈ ਰਨ ਮੰਡਨ ਸਿੰਘ ਨਾਮ।
ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸ ਜਿਹ ਪੂਜਤ ਆਠੋ ਜਾਮ। ੧।
ਵਾ ਰਾਜਾ ਕੀ ਬਲਿਭਾ ਜੋਤਿ ਮਤੀ ਸੁਭ ਕਾਰਿ।
ਤੀਨ ਭਵਨ ਭੀਤਰ ਨਹੀ ਜਾ ਸਮ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਿ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਪਾਤੁ ਰਾਜਾ ਪਹਿ ਆਈ। ਨਿਜੁ ਹਾਥਨ ਬਿਧਿ ਜਾਨੁ ਬਨਾਈ।
ਤਾ ਪਰ ਅਟਕ ਰਾਵ ਕੀ ਭਈ। ਰਾਨੀ ਬਿਸਰਿ ਹਿ੍ਰਦੈ ਤੈ ਗਈ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਤਬ ਰਾਨੀ ਚਿਤ ਕੇ ਬਿਥੈ ਰਹੀ ਅਧਿਕ ਹੀ ਖੀਝਿ।
ਵਾ ਬੇਸ੍ਰਾ ਪਰਿ ਰਾਵ ਕੀ ਸੁਨਿ ਸੁਵਨਨ ਅਤਿ ਰੀਝਿ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਦੇਸ ਦੇਸ ਖਬਰੈ ਦੈ ਗਈ। ਬੇਸ੍ਰਾਨ ਰੀਝਿ ਰਾਵ ਕੀ ਭਈ।
ਅਬਲਾ ਦੇਸ ਦੇਸ ਤੇ ਆਈ। ਆਨਿ ਰਾਵ ਕੀ ਪੁਰੀ ਸੁਹਾਈ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਤਬ ਰਾਨੀ ਕ੍ਰੁਧਿਤ ਭਈ ਧਾਰਿ ਬਦਨ ਮੈ ਮੋਨ।
ਨ੍ਰਿਪ ਅਟਕੇ ਬੇਸ੍ਰਾਨ ਭਏ ਹਮੇ ਸੰਭਰਿ ਹੈ ਕੋਨ। ੬।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ ਮੌਤ (ਆਣ ਤੇ) ਮਰ ਗਏ। ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਬਚੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ।੯।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਹੱਥ ਖੜਾ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ--ਹਥਿਆਰ ਚੁਕਿਆ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।੧੦।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਬਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਘਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡੀ।੧੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੁਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੭। ੩੩੦੮। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਪੱਛਮ (ਦੇਸ਼) ਵਿਚ ਰਨ ਮੰਡਨ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪੂਜਦੇ ਸਨ।੧। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੋਤਿ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸੁਭ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਰਗੀ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।੨।

ਚੌਪਈ

(ਇਕ ਵਾਰ) ਇਕ ਵੇਸਵਾ ('ਪਾਤ੍ਰ') ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਆਈ। (ਉਹ ਇਤਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਉਤੇ ਰਾਜਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਰ ਗਈ।੩।

ਦੌਹਰਾ

ਤਦ ਰਾਣੀ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਿੜੀ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਸਵਾ ਉਤੇ ਰੀਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਣਿਆ।੪।

ਚੌਪਈ

ਦੇਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਖ਼ਬਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਵੇਸਵਾ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। (ਤਦ) ਦੇਸ ਦੇਸ ਤੋਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਨ ਲਗੀਆਂ।੫।

ਦੌਹਰਾ

ਤਦ ਰਾਣੀ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਚੁਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ (ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲਗੀ ਕਿ) ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਟਕ ਗਿਆ ਹੈ, (ਹੁਣ) ਸਾਡੀ ਸੰਭਾਲ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ।੬।

ਚੌਪਈ

ਐਸੇ ਜਤਨ ਕਛੂ ਅਬ ਕਰਿਯੈ। ਜਾ ਤੇ ਇਨ ਬੇਸ੍ਰਨ ਕੋ ਮਰਿਯੈ।
ਲਖਤ ਰਾਵ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਨਾਉ। ਛਲਿ ਸੋ ਬਡੋ ਕਲੇਸ ਮਿਟਾਉ। ੭।

ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਬੇਸ੍ਰਨ ਸੋ ਕੀਨੀ। ਲਛਮੀ ਬਹੁਤ ਸਭਨ ਕਹ ਦੀਨੀ।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਤ ਜਿਹ ਨਿਪਤਿ ਹਮਾਰੋ। ਸੋ ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਰੋ। ੮।

ਇਹ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਫੂਲ ਨਿਪ ਗਯੋ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਪਾਵਤ ਭਯੋ।
ਯਾ ਸੋ ਕਰਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੈ ਭਾਰੀ। ਰਾਨੀ ਕਰਤ ਤਾਹਿ ਰਖਵਾਰੀ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਸਭ ਰਾਨੀ ਬੇਸ੍ਰਨ ਸਹਿਤ ਲੀਨੀ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕਿਯੋ ਤਿਨ ਤੇ ਗੀਤ ਗਵਾਇ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਐਸੇ ਚਰਿਤ ਨਿਤ ਨਿਪ ਕਰਈ। ਕਛੂ ਰਾਨਿਨ ਤੇ ਸੰਕ ਨ ਧਰਈ।
ਸਭ ਬੇਸ੍ਰਨ ਤੇ ਧਾਮ ਲੁਟਾਵੈ। ਜੋਤਿ ਮਤੀ ਜਿਯ ਮੈ ਪਛੁਤਾਵੈ। ੧੧।

ਤਬ ਰਾਨੀ ਨਿਪ ਤੀਰ ਉਚਾਰੋ। ਸੁਨੋ ਨਿਪਤਿ ਜੂ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ।
ਬੇਰੀ ਏਕ ਬੈਠਿ ਸੁਖ ਕੀਜੈ। ਦੂਜੀ ਨਾਵ ਬੇਸਵਨ ਦੀਜੈ। ੧੨।

ਹਮ ਤੁਮ ਬੈਠਿ ਨਾਵ ਸੁਖ ਕੈਹੈ। ਇਨ ਬੇਸ੍ਰਨ ਤੇ ਗੀਤਿ ਗਵੈਹੈ।
ਜੋ ਸੁੰਦਰਿ ਇਨ ਤੇ ਲਖਿ ਲਿਜਿਯਹੁ। ਤਾ ਸੋ ਭੋਗ ਰਾਵ ਤੁਮ ਕਿਜਿਯਹੁ। ੧੩।

ਸੋ ਸੁਨਿ ਰਾਵ ਅਨੰਦਿਤ ਭਯੋ। ਤ੍ਰਿਯਨ ਸਹਿਤ ਬੇਸ੍ਰਨ ਲੈ ਗਯੋ।
ਆਮ੍ਰੁੰ ਜਹਾ ਬਹਿਤ ਨਦ ਭਾਰੋ। ਜਨੁ ਬਿਧਿ ਅਸਟਮ ਸਿੰਧੁ ਸਵਾਰੋ। ੧੪।

ਨੀਕੀ ਨਾਵ ਰਾਨਿਯਨ ਲਈ। ਬੇਰੀ ਬੁਰੀ ਬੇਸ੍ਰਨ ਦਈ।
ਅਪਨੇ ਰਾਵ ਤੀਰ ਬੈਠਾਰਿਯੋ। ਮੂਰਖ ਭੇਦ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ੧੫।

ਤਬ ਰਾਨੀ ਤਿਨ ਅਤਿ ਧਨੁ ਦੀਨੋ। ਬੇਰਿਯਾਰ ਅਪਨੇ ਬਸਿ ਕੀਨੋ।
ਜਹਾ ਬਹੁਤ ਆਮ੍ਰੁੰ ਨਦ ਭਾਰੋ। ਬੇਸ੍ਰਨ ਤਹੀ ਬੋਰਿ ਤੁਮ ਡਾਰੋ। ੧੬।

ਅਰਧ ਨਦੀ ਨਵਕਾ ਜਬ ਗਈ। ਤਬ ਹੀ ਫੋਰਿ ਮਲਾਹਨ ਦਈ।
ਸਭ ਬੇਸ੍ਰਾ ਡੂਬਨ ਤਬ ਲਾਗੀ। ਭਰੂਵਨਿ ਦਸੋ ਦਿਸਨ ਕਹ ਭਾਗੀ। ੧੭।

ਚੌਪਈ

ਹੁਣ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨਾਲ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਾਂ ਪਰ ਛਲ ਕਰ ਕੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ) ਵੱਡਾ ਕਲੋਸ਼ ਮਿਟਾ ਦਿਆਂ।੨।

(ਉਸ ਨੇ) ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿੱਤਾ। (ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਪਿਆਰ ਕਰਨ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅਧਿਕ ਪਿਆਰੀ ਹੈ।੩।

ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਫੁਲ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਗੁਝੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ। (ਸਗੋਂ ਸੋਚਣ ਲਗਿਆ ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਰਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।੪।

ਦੌਹਰਾ

(ਰਾਜੇ ਨੇ) ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੀਤ ਗਵਾ ਗਵਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਰਾਜਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਗ ਨ ਕਰਦਾ। (ਰਾਜਾ) ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਉਤੇ ਘਰ ਲੁਟਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੋਤਿ ਮਤੀ (ਰਾਣੀ) ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਉਂਦੀ ਸੀ (ਭਾਵ[] ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ)।੧੧।

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਰਾਜਾ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਇਕ ਬੇੜੀ ਵਿਚ (ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਮੈਂ) ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖ ਮੰਨਾਈਏ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਬੇੜੀ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਈਏ।੧੨।

(ਇਕ) ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਗੀਤ ਗਵਾਈਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਸੁੰਦਰ ਲਗੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੇ ਰਾਉ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਭੋਗ ਕਰਨਾ।੧੩।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਲ[] ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਆਮ੍ਰਿ ਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਸੀ (ਜੋ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਅੱਠਵਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ।੧੪।

ਚੰਗੀ ਬੇੜੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪ ਰਖ ਲਈ ਅਤੇ ਨੁਕਸ ਵਾਲੀ ਬੇੜੀ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। (ਉਹ) ਮੂਰਖ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।੧੫।

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਮਲਾਹਾਂ ('ਬੋਰਿਯਾਰ') ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ (ਅਤੇ ਕਿਹਾ-- ਜਿਥੇ ਆਮ੍ਰਿ ਨਦੀ ਦਾ (ਤੇਜ਼) ਵਹਾ ਹੋਵੇ, ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਡਬੋ ਦਿਓ।੧੬।

ਜਦ ਨੌਕਾ ਨਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤਾਂ ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਸਭ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਡੁਬਣ ਲਗੀਆਂ ਤਾਂ ਦਾਸੀਆਂ ('ਭਰੁਵਨਿ' ਭੜੂਈ ਦੀ ਇਸਤਰੀ) ਦਸਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਲ ਭਜਣ ਲਗੀਆਂ (ਅਰਥਾਤ[] ਇਧਰ ਭਜਣ ਲਗੀਆਂ)।੧੭।

ਬੇਸ਼ਾ ਸਕਲ ਗੁਚਕਿਯਨ ਖਾਹੀ। ਠੌਰ ਨ ਰਹੀ ਭਾਜਿ ਜਿਤ ਜਾਹੀ।
ਹਾਇ ਹਾਇ ਰਾਨੀ ਤਬ ਕਰਈ। ਇਨ ਮੂਏ ਰਾਜਾ ਇਹ ਮਰਈ। ੧੮।

ਰਾਵ ਸੁਨਤ ਇਨ ਕਹੈ ਨਿਕਾਰਹੁ। ਸਖਿਯਨ ਕਹਿਯੋ ਬੋਰ ਗਹਿ ਡਾਰਹੁ।
ਅਮਿਤ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਹਤ ਕਹੂੰ ਜਾਹੀ। ਬੇਸ਼ਾ ਕਹੀ ਗੁਚਕਿਯਨ ਖਾਹੀ। ੧੯।

ਮੁਰਲੀ ਮੁਰਜ ਤੰਬੂਰਾ ਬਹੈ। ਭਰੂਆ ਬਹੇ ਜਾਤਿ ਨਹਿ ਕਹੇ।
ਭਰੂਅਨਿ ਕਹੂੰ ਪੁਕਾਰਤ ਜਾਹੀ। ਬੇਸ਼ਾਨ ਰਹੀ ਕਛੁ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ। ੨੦।

ਭੂਬਿ ਭੂਬਿ ਭਰੂਆ ਕਹੂੰ ਮਰੇ। ਭਰੂਅਨਿ ਉਦਰ ਨੀਰ ਸੋ ਭਰੇ।
ਬੇਸ਼ਾ ਏਕ ਜਿਯਤ ਨਹਿ ਬਾਚੀ। ਐਸੀ ਮਾਰ ਕਿਰੀਚਕ ਮਾਚੀ। ੨੧।

ਗੁਚਕਿ ਖਾਤ ਬੇਸ਼ਾ ਜੇ ਗਈ। ਟੰਗਰਨਿ ਪਕਰਿ ਬੋਰਿ ਸੋਊ ਦਈ।
ਹਾਇ ਹਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਠਾਢ ਪੁਕਾਰੈ। ਕੋ ਪਹੁਚੈ ਤਿਨ ਖੈਚਿ ਨਿਕਾਰੈ। ੨੨।

ਜੋ ਬੇਸ਼ਾ ਕਾਢਨ ਕਹ ਗਯੋ। ਭੂਬਤ ਵਹੂ ਨਦੀ ਮਹਿ ਭਯੋ।
ਧਾਰ ਧਾਰ ਭਰੂਅਨਿ ਇਕ ਕਰਹੀ। ਭੂਬਿ ਭੂਬਿ ਸਰਿਤਾ ਮੋ ਮਰਹੀ। ੨੩।

ਕੂਕਿ ਕੂਕਿ ਬੇਸ਼ਾ ਸਭ ਹਾਰੀ। ਕਿਨਹੀ ਪੁਰਖ ਨ ਐਚਿ ਨਿਕਾਰੀ।
ਭਰੂਆ ਮਰਿ ਭਰੂਅਨਿ ਜੁਤ ਰਹੇ। ਇਕ ਸੋ ਸਾਠਿ ਤਾਇਫੇ ਬਹੇ। ੨੪।

ਦੋਹਰਾ

ਦਸ ਦਸ ਮਨ ਤਿਲਕੈ ਭਈ ਖਟ ਮਨ ਭਈ ਇਜਾਰ।
ਭੂਬਿ ਮਰੀ ਬੇਸ਼ਾ ਸਕਲ ਕੋਊ ਨ ਸਕਿਯੋ ਨਿਕਾਰਿ। ੨੫।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਰਾਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਪੈ ਚਲਿ ਗਈ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸਮੁਝਾਵਤ ਭਈ।
ਪਤਿ ਤੁਮ ਕਛੁ ਸੋਕ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ। ਇਨ ਰਨਿਯਨ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਹਾਰਹੁ। ੨੬।
ਔਰ ਬੇਸ਼ਾ ਬੋਲਿ ਪਠੈਯਹੁ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਿਨ ਸੰਗ ਕਮੈਯਹੁ।
ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਰਾਖਿਯੋ ਕਰਤਾਰਾ। ਹੋਇ ਸੁੰਦਰੀ ਕਈ ਹਜਾਰਾ। ੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਮੁੜ ਰਾਵ ਚੁਪ ਹੈ ਰਹਿਯੋ ਸਕਿਯੋ ਨ ਚਰਿਤ ਬਿਚਾਰਿ।
ਪ੍ਰਗਟ ਅਖਾਰੇ ਸਾਠਿ ਸਤ ਰਾਨੀ ਦਏ ਸੰਘਾਰਿ। ੨੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਅਠਸਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੮। ੩੩੩੬। ਅਫਜ਼ੂਂ।

ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਲਗੀਆਂ। (ਨੇੜੇ) ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਥੇ ਭਜ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਤਦ ਰਾਣੀ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਨ ਲਗੀ (ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਇਆਂ ਇਹ ਰਾਜਾ ਵੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।੧੮।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਸਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਬੋ ਦਿਓ। ਕਿਤੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਢੋਲਕੀਆਂ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।੧੯।

ਮੁਰਲੀਆਂ, ਮੁਰਜ ਅਤੇ ਤੰਬੂਰੇ ਵਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। (ਅਨੇਕ) ਭੜੂਏ ਰੁੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਤੇ ਭੜੂਇਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੁਕਾਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ੨੦।

ਕਿਤੇ ਭੜੂਏ ਡੁਬ ਡੁਬ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਸਨ, ਕਿਤੇ ਭੜੂਇਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਵੀ ਜੀਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਬਚੀ। ਅਜਿਹੀ ਮਾਰ ਮਚੀ (ਜਿਹੀ ਭੀਮ ਸੈਨ ਨੇ) ਕ੍ਰੀਚਕਾਂ (ਉਤੇ ਕੀਤੀ ਸੀ)।੨੧।

ਜੇ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੀ ਕੋਈ ਵੇਸਵਾ (ਬਚ) ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟੰਗੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਡਬੋ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ 'ਹਾਏ-ਹਾਏ' ਕਰਨ ਲਗਾ (ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ) ਉਥੇ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਖਿਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢੇ।੨੨।

ਜੇ ਵੀ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਢਣ ਲਈ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਮੋਇਆ। ਭੜੂਇਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ (ਨਦੀ ਦੀ) ਧਾਰ ਨਾਲ ਧਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਡੁਬ ਕੇ ਮਰ ਗਈਆਂ।੨੩।

ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਚੀਖ ਪੁਕਾਰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਗਈਆਂ (ਪਰ) ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਨ ਕਢਿਆ। ਭੜੂਏ ਆਪਣੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਹਿਤ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੇ (ਭਾਵ[] ਡੁਬ ਗਏ)। ਇਕ ਸੌ ਸਠ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈਆਂ।੨੪।

ਦੌਹਰਾ

ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਜ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਜਾਮੇ ਦਸ ਦਸ ਮਣ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਛੇ ਛੇ ਮਣ ਦੀਆਂ ਸਲਵਾਵਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਡੁਬ ਮਰੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨ ਕਢ ਸਕਿਆ।੨੫।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਰਾਣੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਚਲ ਕੇ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਲਗੀ। ਹੇ ਪਤੀ ਦੇਵ! ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਦੁਖ ਨ ਮਨਾਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰੋ।੨੬।

(ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਹੋਰ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਬੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਤਾਂ ਫਿਰ) ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।੨੭।

ਦੌਹਰਾ

ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਚੁਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨ ਸਕਿਆ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ ਇਕ ਸੌ ਸਠ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਸੰਘਾਰ ਦਿੱਤਾ।੨੮।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੮। ੩੩੩੬। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਬ੍ਰਿਜ ਮਹਿ ਏਕ ਅਹੀਰਨਿ ਰਹੈ। ਸਾਹ ਪਰੀ ਤਾ ਕੋ ਜਗ ਕਹੈ।
ਅਤਿ ਉਤਮ ਤਿਹ ਅੰਗ ਬਿਰਾਜੈ। ਜਾ ਕੋ ਨਿਰਖਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲਾਜੈ। ੧।

ਰੰਗੀ ਰਾਮ ਅਹੀਰਿਕ ਤਹਾ। ਲਾਗੀ ਲਗਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੀ ਉਹਾ।
ਜਬ ਸੋਯੋ ਅਪਨੋ ਪਤਿ ਜਾਨੈ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਪ੍ਰਮਾਨੈ। ੨।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਤਾ ਸੋ ਪਤਿ ਸੋਯੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਕਰਿ ਅਤਿ ਦੁਖ ਖੋਯੋ।
ਰੰਗੀ ਰਾਮ ਤਹਾ ਚਲਿ ਆਯੋ। ਫਿਰਿ ਘਰ ਚਲਿਯੋ ਦਾਵ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ੩।

ਜਾਗਤ ਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਲਖਿ ਲੀਨੋ। ਨੈਨਨ ਸੈਨ ਮਿਤ੍ਰ ਕਹ ਦੀਨੋ।
ਖਾਰੀ ਹੁਤੀ ਸੁ ਐਚਿ ਮੰਗਾਈ। ਨਿਜੁ ਪਲਘਾ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਿਛਾਈ। ੪।

ਪਿਯ ਕੇ ਅੰਗ ਅਲਿੰਗਨ ਕਰਿਯੋ। ਆਸਨ ਤਿਹ ਖਾਰੀ ਪਰ ਧਰਿਯੋ।
ਮਨ ਮਾਨਤ ਕੋ ਭੋਗ ਕਮਾਯੋ। ਮੂਰਖ ਨਾਹ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਕਰਿ ਭੋਗ ਅਧਿਕ ਤਾ ਸੋ ਕਿਯੋ।
ਅਧਰ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਕਰਿ ਜਾਰਿ ਬਿਦਾ ਦਿਯੋ।
ਸੋਤ ਰਹਿਯੋ ਮੂਰਖ ਕਛੁ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਯੋ।
ਹੋ ਧਰ ਖਾਰੀ ਪਰ ਕਸ ਇਨ ਕਰਮ ਕਮਾਇਯੋ। ੬।

ਦੋਹਰਾ

ਉਰ ਚਿਮਟਯੋ ਪਿਯ ਸੋ ਰਹਿਯੋ ਕੇਲ ਜਾਰ ਤਨ ਕੀਨ।
ਖਾਰੀ ਦਈ ਉਠਾਇ ਪੁਨਿ ਜਾਰ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦੀਨ। ੭। ੧।

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਉਨਤਰਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੬੯। ੩੩੪੩। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਪਲਵਲ ਕੇ ਰਾਜਾ ਰਹੈ ਸਰਬ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ।
ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਏਸ ਜਿਹ ਭਜਤ ਆਠਹੂੰ ਜਾਮ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਕਲਾ ਸੁ ਬੀਰ ਤਾਹਿ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਮਥਿ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਜਨੁ ਸਾਤ ਨਿਕਾਰੀ।
ਜੋਬਨ ਜੋਤਿ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਬ੍ਰਜ ਦੇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਅਹੀਰਨ (ਗੁਜਰੀ) ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹ ਪਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।੧।

ਉਥੇ ਇਕ ਰੰਗੀ ਰਾਮ ਨਾਂ ਦਾ ਅਹੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲਗ ਗਈ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝਦੀ ਤਾਂ ਉਸ (ਅਹੀਰ) ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ।੨।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕੇਲ ਕਰ ਕੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰੰਗੀ ਰਾਮ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੌਕਾ ਨ ਮਿਲਣ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤ ਚਲਿਆ।੩।

ਇਸਤਰੀ ਜਾਗਦੀ ਸੀ, (ਉਸ ਨੇ) ਵੇਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਕਾਨਿਆ ਦੀ ਖਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਖਿਚ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਲੰਘ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ।੪।

(ਉਸ ਨੇ) ਪ੍ਰਿਯ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਜਫੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੇਡੂ ਖਾਰੀ ਉਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਗ ਕੀਤਾ। ਮੂਰਖ ਪਤੀ ('ਨਾਹ') ਨੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।੫।

ਅਤਿਲ

(ਉਸ ਨੇ) ਉਸ ਨਾਲ ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਬਹੁਤ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੁਲ੍ਹੂ ਦੂਸ ਕੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਰਖ ਪਤੀ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਭੇਦ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਖਾਰੀ ਉਤੇ ਧਰ ਕੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕਰਮ ਕੀਤਾ।੬।

ਦੌਹਰਾ

(ਉਸ ਦੀ) ਛਾਤੀ ਤਾਂ ਪਤੀ ਨਾਲ ਲਗੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਯਾਰ ਨਾਲ ਕੇਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਲਈ (ਪੇਡੂ ਖਾਰੀ ਵਲ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਖਾਰੀ ਉਠਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੭।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੬੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੬੯। ੩੩੪੩। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਸਰਬ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਪਲਵਲ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਬੀਰ ਕਲਾ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਮਥ ਕੇ ਕਢਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਉਤੇ ਜੋਬਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਦੀ ਸੀ।੨।

ਰਾਵਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲੋਕਤ ਭਈ। ਹਰਿ ਅਰਿ ਬਸਿ ਰਾਨੀ ਹੈ ਗਈ।
ਸਹਚਰਿ ਪਠੈ ਬੁਲਾਯੋ ਜਬੈ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਕ੍ਰਿਯ ਤਬੈ। ੩।

ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਜਾਰ ਨਿਤਿ ਆਵੈ। ਵਾ ਰਾਨੀ ਸੋ ਭੋਗ ਕਮਾਵੈ।
ਦਾਸੀ ਏਕ ਤਹਾ ਚਲਿ ਆਈ। ਨਿਰਖਿ ਮੀਤ ਤਿਹ ਰਹੁਯੋ ਲੁਭਾਈ। ੪।

ਕੇਲ ਕਮਾਇ ਜਾਰ ਜਬ ਆਯੋ। ਚੇਰੀ ਕੋ ਲਖਿ ਰੂਪ ਲੁਭਾਯੋ।
ਰਨਿਯਹਿ ਡਾਰਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਤੇ ਦਯੋ। ਤਾ ਕੀ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵਤ ਭਯੋ। ੫।

ਕੇਲ ਬਿਨਾ ਰਾਨੀ ਅਕੁਲਾਈ। ਤਾ ਕੋ ਪੈਂਡ ਬਿਲੋਕਨ ਆਈ।
ਕਹਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਹਿ ਆਏ। ਕਾਹੂ ਬੈਰਿਨਿ ਸੋ ਉਰਝਾਏ। ੬।

ਸੁਧਿ ਭੁਲੀ ਕਿਧੋ ਕਿਨੂੰ ਭੁਲਾਯੋ। ਖੋਜਤ ਰਹਿਯੋ ਪੈਂਡ ਨਹਿ ਪਾਯੋ।
ਤ੍ਰਾਸ ਦਿਯੋ ਕਿਨਹੂੰ ਤਿਹ ਆਈ। ਭੇਟ ਭਈ ਕੇਉ ਭਾਮਿਨਿ ਭਾਈ। ੭।

ਆਵਤ ਹੈ ਕਿ ਆਇ ਕਰ ਗਏ। ਆਵਹਿਗੇ ਕਿ ਰੂਠ ਕੇ ਗਏ।
ਮਿਲਿ ਹੈ ਯਾਰ ਆਇ ਸੁਖਦਾਈ। ਬਡੀ ਬਾਰ ਲਗਿ ਬਾਰ ਲਗਾਈ। ੮।

ਯੋ ਚਿਤ ਚਿੰਤ ਤਹਾ ਪਗੁ ਧਾਰਿਯੋ। ਮੀਤ ਚੇਰਿਯਹਿ ਰਮਤ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਸਿਰ ਪਗ ਲਗੇ ਕੋਪ ਤਬ ਭਈ। ਜਾਹਿ ਖਬਰਿ ਰਾਜ ਤਨ ਦਈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਘਰ ਖੋਏ ਬੈਠਿਯੋ ਕਹਾ ਪਰੀ ਧਾਮ ਤਵ ਧਾਰ।
ਖੜਗ ਹਾਥ ਗਹਿ ਦੇਖ ਚਲ ਆਖੈ ਦੋਊ ਪਸਾਰਿ। ੧੦।
ਤਬ ਰਾਜਾ ਚੇਰੀ ਭਏ ਤਾ ਕੋ ਰਮਤ ਨਿਹਾਰਿ।
ਦੁਹੰਅਨ ਕੋ ਮਾਰਤ ਭਯੋ ਸਕਿਯੋ ਨ ਮੂੜ ਬਿਚਾਰਿ। ੧੧।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੈ ਚੰਚਲਾ ਰਾਜਾ ਸੋ ਛਲ ਕੀਨ।
ਜਾਰ ਤਵਨ ਚੇਰੀ ਸਹਿਤ ਪਠੈ ਧਾਮ ਜਮ ਦੀਨ। ੧੨। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਸਤਰਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੦। ੩੩੫੫। ਅਫਜ਼ੂ।*

ਦੋਹਰਾ

ਰੰਘਰਾਰੀ ਰੰਘਰੋ ਬਸੈ ਕੰਚਨ ਸਿੰਘ ਸੁ ਨਾਮ।
ਸਾਹਿਬ ਦੇਈ ਤ੍ਰਿਯ ਰਹੈ ਜਾਹਿ ਸਤਾਵੈ ਕਾਮ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਾਹਿ ਜਾਰਨੀ ਨਾਥ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ਏਕ ਦਿਵਸ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਦੇਸ ਛੇਰਿ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧੈਰੋ। ਅਧਿਕ ਕਮਾਇ ਤੁਮੈ ਧਨ ਲ੍ਯੈਰੋ। ੨।

(ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਣੀ ਨੇ) ਰਾਵਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਕਾਮ ਦੇਵ) ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ। ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੩।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਯਾਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਦਾਸੀ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਯਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।੪।

ਜਦ ਯਾਰ ਕੇਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਾਸੀ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲਲਚ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਾਸੀ ਦੀ ਸੇਜ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਗਾ।੫।

ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਣੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਈ। (ਸੋਚੀਂ ਪਈ ਸੀ ਕਿ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਏ ਨਹੀਂ, ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। (ਸ਼ਾਇਦ) ਕਿਸੇ ਵੈਰਨ ਨਾਲ ਉਲਝ ਗਏ ਹੋਣ।੬।

(ਉਸ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖੋਜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲਭਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਡਰਾਵਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਈ।੭।

ਕੀ ਉਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਉਹ) ਆਵੇਗਾ ਜਾਂ ਰੁਸ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। (ਸੈਨੂੰ) ਸੁਖਦਾਈ ਯਾਰ ਆ ਕੇ ਆਵੱਸ਼ ਮਿਲੇਗਾ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ) ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ।੮।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਪੈਰ ਵਧਾਏ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਦਾਸੀ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਕੀਤੀ।੯।

ਦੌਹਰਾ

(ਕਹਿਣ ਲਗੀ--ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਘਰ ਖੋਹਾ ਕੇ ਕਿਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਧਾੜ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ ਖੁਦ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ ਕੇ ਵੇਖੋ।੧੦। ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਾਸੀ (ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ) ਨੂੰ ਰਮਣ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ।੧੧। ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਯਾਰ ਨੂੰ ਦਾਸੀ ਸਮੇਤ ਯਮਲੋਕ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੧੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੦। ੩੩੫੫। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਰੰਘੜਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਰੰਘੜ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੰਚਨ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਈ ਨੂੰ ਕਾਮ ਬਹੁਤ ਸਤਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਯਾਰਨੀ (ਵਿਭਚਾਰਨ) ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- (ਮੈਂ) ਦੇਸ ਛੋੜ ਕੇ ਵਿਦੇਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਕਮਾ ਕੇ ਲਿਆ ਦੇਵਾਂਗਾ।੨।

ਜਾਤ ਭਯੋ ਐਸੋ ਬਚ ਕਹਿਯੋ। ਲਾਗਿ ਧਾਮ ਕੋਨੇ ਸੋ ਰਹਿਯੋ।
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਬ ਜਾਰ ਬੁਲਾਯੋ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਿਹ ਸਾਥ ਕਮਾਯੋ। ੩।

ਗ੍ਰਿਹ ਕੋਨਾ ਸੋ ਪਤਿਹ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਇਹੈ ਚੰਚਲਾ ਚਰਿਤ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਆਸਨ ਸੋ ਜਾਵੈ। ਕੂਕਿ ਕੂਕਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸੁਨਾਵੈ। ੪।

ਜੋ ਪਤਿ ਹੋਤ ਆਜੁ ਘਰ ਮਾਹੀ। ਕ੍ਯੋ ਹੇਰਤ ਤੈ ਮਮ ਪਰਛਾਹੀ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਹੀ ਆਜੁ ਹ੍ਯਾ ਮੇਰੋ। ਅਬ ਹੀ ਸੀਸ ਫੋਰਤੋ ਤੇਰੋ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਅਤਿ ਰਤਿ ਤਾ ਸੋ ਮਾਨਿ ਕੈ ਦੀਨੋ ਜਾਰ ਉਠਾਇ।
ਆਪੁ ਅਧਿਕ ਪੀਟਤ ਭਈ ਚਿਹੁਦੈ ਸੋਕ ਉਪਜਾਇ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਮੇਰੋ ਆਜੁ ਧਰਮੁ ਇਨ ਖੋਯੋ। ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਝ ਨ ਹੋਯੋ।
ਅਬ ਹੋ ਟੂਟਿ ਮਹਲ ਤੇ ਪਰਿਹੋ। ਨਾਤਰ ਮਾਰਿ ਕਟਾਰੀ ਮਰਿਹੋ। ੭।

ਕੈਧੋ ਅੰਗ ਅਗਨਿ ਮੈ ਜਾਰੋ। ਕੈਧੋ ਪਿਯ ਪੈ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੋ।
ਜੋਰਾਵਰੀ ਜਾਰ ਭਜ ਗਯੋ। ਮੇ ਰੋ ਧਰਮ ਲੋਪ ਸਭ ਭਯੋ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਜਮਧਰ ਲਈ ਉਠਾਇ।
ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਮਾਰਨ ਲਗੀ ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਐਸੇ ਨਿਰਖਿ ਤਵਨ ਪਤਿ ਧਯੋ। ਜਮਧਰ ਛੀਨ ਹਾਥ ਤੇ ਲਯੋ।
ਪ੍ਰਥਮ ਘਾਇ ਤੁਮ ਹਮੈ ਪ੍ਰਹਾਰੋ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਅਪਨੇ ਉਰ ਮਾਰੋ। ੧੦।

ਤੇਰੋ ਧਰਮ ਲੋਪ ਨਹਿੰ ਭਯੋ। ਜੋਰਾਵਰੀ ਜਾਰ ਭਜਿ ਗਯੋ।
ਦਸਸਿਰ ਬਲ ਸੋ ਸਿਯ ਹਰਿ ਲੀਨੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨਾਥ ਤ੍ਯਾਗ ਨਹਿ ਦੀਨੀ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨੁ ਅਬਲਾ ਮੈ ਆਪਨੇ ਕਰਤ ਨ ਹਿਯ ਮੈ ਰੋਸੁ।
ਜਾਰ ਜੋਰ ਭਜਿ ਭਜ ਗਯੋ ਤੇਰੋ ਕਛੂ ਨ ਦੋਸ। ੧੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਇਕਹਤਰੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੧। ੩੩੬੭। ਅਫ਼ਜ਼ੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ, (ਪਰ ਅਸਲੋਂ) ਘਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਖੜੇ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਦੇਈ ਨੇ ਤਦ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ ਕੇਲ ਕੀਤੀ।੩।

(ਜਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ) ਘਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ (ਖੜੋਤੇ) ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਿਆ। (ਉਹ) ਯਾਰ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਆਸਣ ਕਰਦੀ ਰਹੀ (ਪਰ ਪਤੀ ਨੂੰ) ਚੀਖ ਚੀਖ ਕੇ ਸੁਣਾਉਣ ਲਗੀ।੪।

ਜੇ ਅਜ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਘਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪਰਛਾਈ ਨ ਵੇਖ ਸਕਦਾ। ਅਜ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ (ਪਤੀ) ਇਥੇ ਨਹੀਂ, (ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਪਾੜ ਦਿੰਦਾ।੫।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦੁਖ ਮੰਨਾ ਕੇ ਪਿਟਣ ਲਗ ਗਈ।੬।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਨੇ ਅਜ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਡਿਗ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।੭।

ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦੇਵਾਂਗੀ, ਜਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਾਂਗੀ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰ ਕੇ ਯਾਰ ਰਮਣ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਧਰਮ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਕਟਾਰ ਉਠਾ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮਾਰਨ ਲਗੀ।੯।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਭਜਿਆ ਆਇਆ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਕਟਾਰ ਖੋਹ ਲਈ। (ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ--) ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ (ਕਟਾਰ) ਮਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਾਰੀਂ।੧੦।

ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਉਹ) ਯਾਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਰਮਣ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਬਲ ਪੂਰਵਕ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਘੂਨਾਥ ਨੇ (ਸੀਤਾ ਨੂੰ) ਛੱਡ ਥੋੜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ, (ਤੂੰ) ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਵਿਚ (ਕਿਸੇ ਪੁਕਾਰ ਦਾ) ਰੋਸ ਨ ਕਰ। ਯਾਰ ਜਬਰ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰ ਕੇ ਭਜ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।੧੨।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੧। ੩੩੬੭। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਐਂਡੇ ਰਾਇਕ ਭਾਟ ਭਣਿਜੈ। ਗੀਤ ਕਲਾ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕਹਿਜੈ।
ਬੀਰਮ ਦੇ ਤਿਨ ਬੀਰ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਤਬੈ ਚਿਤ ਤੇ ਭਾਟ ਬਿਸਾਰਿਯੋ। ੧।

ਜਾਰ ਬਾਚ
ਦੌਹਰਾ

ਬਾਧਿ ਖਾਟੁ ਤਰ ਨਿਜੁ ਪਤਿਹਿ ਹਮ ਸੋ ਭੋਗ ਕਮਾਇ।
ਤੋ ਮੈ ਜਾਨੋ ਸਾਚੁ ਤੂ ਹਿਤੁ ਹਮਾਰੀ ਆਇ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਐਂਡੇ ਰਾਇ ਏਕ ਦਿਨ ਆਯੋ। ਦੁਖਿਤ ਨਾਰਿ ਹੈ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ।
ਤੁਮ ਕੋ ਰੋਗ ਨਾਥ ਇਕ ਭਾਰੋ। ਤਾ ਤੇ ਖੀਝਤ ਚਿਤ ਹਮਾਰੋ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਏਕ ਬੈਦ ਮੈ ਤਵ ਨਿਮਿਤ ਰਾਖਯੋ ਧਾਮ ਬੁਲਾਇ।
ਤਾ ਤੇ ਤੁਰਤ ਕਰਾਇਯੈ ਅਪਨ ਇਲਾਜ ਬਨਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਐਂਡੇ ਰਾਇ ਤਬੈ ਯੋ ਕਯੋ। ਬੀਰਮ ਦੇਵ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਲਯੋ।
ਯਾ ਗਦ ਕੋ ਗਦਹਾ ਕ੍ਯਾ ਕਰਿਯੈ। ਜਾ ਤੇ ਰੋਗ ਬਡੋ ਪਰਹਰਿਯੈ। ੫।
ਬੈਦ ਤਬੈ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰੋ। ਬਡੋ ਰੋਗ ਇਹ ਭਯੋ ਤਿਹਾਰੋ।
ਯਾ ਕੋ ਜੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਏਕ ਤੰਤੁ ਹੋਵੈ ਤੋ ਹੋਈ। ੬।

ਮਦਰਾ ਅਧਿਕ ਆਪੁ ਲੈ ਪੀਜੈ। ਔਰ ਆਪਨੀ ਤਿਯ ਕਹ ਦੀਜੈ।
ਖਾਟ ਤਰੇ ਬਾਧ ਤੁਮ ਰਹੋ। ਮੁਖ ਤੇ ਪਰੇ ਕਬਿਤਨ ਕਹੋ। ੭।
ਏਕ ਬੀਰ ਇਕ ਠੌਰ ਬੁਲੈਹੋ। ਇਸੀ ਖਾਟ ਉਪਰ ਬਠੈਹੋ।
ਮਲ ਜੁਧ ਤਵ ਤ੍ਰਿਯ ਤਨ ਕਰਿਹੈ। ਤੇ ਤਵ ਰੋਗ ਬਡੋ ਪਰਹਰਿ ਹੈ। ੮।
ਮੂੜ ਬਾਤ ਇਹ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੀ। ਦੇਹ ਅਰੋਗ ਸਰੋਗ ਪਛਾਨੀ।
ਆਪੁ ਮੰਗਾਇ ਮਦ੍ਯ ਤਬ ਪਿਯੋ। ਜਾਰ ਸਹਿਤ ਅਬਲਾ ਕੋ ਦਿਯੋ। ੯।

ਨਿਜੁ ਕਰ ਮੈ ਤਿਯ ਜਾਰ ਪਿਵਾਯੋ। ਬਪੁ ਔਧੋ ਤਰ ਖਾਟ ਬੰਧਾਯੋ।
ਆਬੈ ਦੋਊ ਮੂੰਦਿ ਕਰ ਲਈ। ਜਾਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਆਰੁੜਿਤ ਭਈ। ੧੦।

ਭਾਟ ਪਰਿਯੋ ਤਰ ਕਬਿਤ ਉਚਾਰੈ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰੈ।
ਵਹੈ ਤੰਤੁ ਜੋ ਬੈਦ ਬਨਾਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਦੇਵ ਹਮਾਰੈ ਆਯੋ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਐਡੇ ਰਾਇ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਭਾਟ ਸੁਣੀਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਗੀਤ ਕਲਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਬੀਰਮ ਦੇਵ ਨਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਚਿਤ ਤੋਂ ਭਾਟ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧।

ਯਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ--
ਦੌਹਰਾ

(ਜੇ ਤੂੰ) ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਲ ਕਰੇਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਾਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸਚਮੁਚ ਮੇਰੀ ਹਿਤੁ ਹੈਂ।੨।

ਚੌਪਈ

(ਜਦ) ਇਕ ਦਿਨ ਐਡੇ ਰਾਇ ਆਇਆ (ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਇਆ--ਹੇ ਨਾਥ! ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਬਹੁਤ ਖਿਝਦਾ ਹੈ।੩।

ਦੌਹਰਾ

ਇਕ ਵੈਦ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਬੁਲਾ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਤੁਰਤ ਆਪਣਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਲਵੋ।੪।

ਚੌਪਈ

ਐਡੇ ਰਾਇ ਨੇ ਤਦ ਹੀ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੀਰਮ ਦੇਵ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। (ਹੇ ਵੈਦ ਜੀ!) ਇਸ ਰੋਗ ('ਗਦ') ਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏ।੫।

ਤਦ ਵੈਦ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੰਤੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਕੋਈ (ਉਪਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਹੀ ਕੁਝ (ਅਸਰ ਕਰ) ਸਕਦਾ ਹੈ।੬।

(ਤੂੰ) ਆਪ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਲਾ ਦੇ। ਤੂੰ ਮੰਜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਰਹਿ ਅਤੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿ।੭।

ਤਦ ਇਕ 'ਬੀਰ' ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਦੇਣਾ। ਉਹ ਤੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਮਲ ਯੁੱਧ ਕਰੇਗਾ, ਤਦ ਤੇਰਾ ਇਹ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ।੮।

(ਉਸ) ਮੂਰਖ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨ ਸਮਝੀ। (ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ) ਅਰੋਗ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਸ਼ਰਾਬ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੀ ਲਈ ਅਤੇ ਯਾਰ ਸਮੇਤ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਲਾਈ।੯।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਯਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਈ। (ਪਤੀ ਦੇ) ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਉਲਟਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਦੀਆਂ) ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ (ਮੰਜੀ ਉਤੇ) ਯਾਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਬੈਠ ਗਏ।੧੦।

(ਉਹ) ਭਾਟ ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਕਬਿੱਤ ਉਚਾਰਨ ਲਗਾ ਅਤੇ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਵਿਚਾਰ ਸਕਿਆ। (ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ) ਜੇ ਤੰਤ੍ਰ ਵੈਦ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ (ਘਰ) ਦੇਵ (ਬੀਰ) ਆਇਆ ਹੈ।੧੧।

ਭੋਗੁ ਜਾਰ ਅਬਲਾ ਸੌ ਕਿਯੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਾ ਕੋ ਸੁਖ ਦਿਯੋ।
ਉਛਲ ਉਛਲ ਰਤਿ ਅਧਿਕ ਕਮਾਈ। ਮੂਰਖ ਭਾਟ ਬਾਤ ਨਹਿ ਪਾਈ। ੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਉਤਰਿ ਖਾਟਿ ਤੇ ਖੋਲਿ ਦ੍ਰਿਗ ਦਿਯੋ ਨ ਕੀਨੋ ਸੋਗੁ।
ਭਾਟ ਪਛਾਨ੍ਯੋ ਸਾਚੁ ਜਿਯ ਅਬ ਮੈ ਭਯੋ ਅਰੋਗੁ। ੧੩।
ਬਾਧਿ ਖਾਟ ਤਰ ਭਾਟ ਕੋ ਤਾ ਕਰ ਤੇ ਮਦ ਪੀਯ।
ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਰ ਸੌ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ ਪੀਯ। ੧੪। ੧।

*ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਬਹਤਰਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੨੨। ੩੩੮੧। ਅਫਸ੍ਰੁੰ।*

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਇ ਨਿਰੰਜਨ ਚੋਪਰੇ ਜਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ ਅਨੂਪ।
ਲੋਕ ਸਕਲ ਨਿਰਖੈ ਤਿਸੈ ਰਤਿ ਕੋ ਜਾਨਿ ਸਰੂਪ। ੧।
ਸਹਿਰ ਬਸੈ ਬਹਲੋਲ ਪੁਰ ਜਾ ਕੋ ਰੂਪ ਅਮੋਲ।
ਸੂਰਾ ਸਕਲ ਸਰਾਹਹੀ ਨਾਮ ਖਾਨ ਬਹਲੋਲ। ੨।
ਜਬ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਤ੍ਰਿਯਾਹਿ ਗਯੋ ਬਹਲੋਲ ਨਿਹਾਰਿ।
ਤਬ ਹੀ ਸਭ ਹੀ ਚਿਤ ਤੇ ਦਈ ਪਠਾਨੀ ਡਾਰਿ। ੩।
ਬਨਿਜ ਕਲਾ ਬਾਲਾ ਹੁਤੀ ਲੀਨੀ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ।
ਅਮਿਤ ਦਰਬੁ ਤਾ ਕੋ ਦਿਯੋ ਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਦਈ ਪਠਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਬਨਿਜ ਕਲਾ ਚਲਿ ਕੈ ਤਿਤ ਆਈ। ਜਹਾ ਕਲਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਹਾਈ।
ਜਬੈ ਖਾਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਰੀ। ਏ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਨਾਰਿ ਵਹ ਵਰੀ। ੫।
ਇਨ ਬਾਤਨ ਅਬਲਾ ਉਰਝਾਈ। ਇਹੈ ਬਾਤ ਪਿਯ ਸੁਨਤ ਸੁਹਾਈ।
ਮੈ ਇਕ ਬਾਗ ਬਨਾਯੋ ਭਲੋ। ਮੁਹਿ ਲੈ ਸੰਗ ਤਹਾ ਤੁਮ ਚਲੋ। ੬।

ਅਬ ਲੋ ਮੈ ਕਤਹੂੰ ਨਹਿ ਗਈ। ਪੈਂਡ ਅਪੈਂਡ ਨ ਪਾਵਤ ਭਈ।
ਰਵਿ ਸਸਿ ਕੋ ਮੁਖ ਮੈ ਨ ਦਿਖਾਯੋ। ਪਿਯ ਬਿਨੁ ਕਛੂ ਨ ਮੋ ਕਹ ਭਾਯੋ। ੭।

ਪਤਿ ਤਿਹ ਕਹਿਯੋ ਤਹਾ ਤੁਮ ਜੈਯਹੁ। ਯਾ ਕੋ ਬਾਗ ਦੇਖਿ ਫਿਰਿ ਐਯਹੁ।
ਬੀਤੀ ਰੈਨਿ ਪ੍ਰਾਤ ਜਬ ਭਈ। ਤਿਸੀ ਖਾਨ ਕੇ ਘਰ ਮੈ ਗਈ। ੮।

ਤਾ ਹੀ ਬਾਗ ਨਿਰੰਜਨ ਗਯੋ। ਪਾਵਤ ਤਹਾ ਨਾਰਿ ਨਹਿ ਭਯੋ।
ਖੋਜਤ ਅਧਿਕ ਤਹਾ ਤ੍ਰਿਯ ਪਾਈ। ਜਹਾ ਹਵੇਲੀ ਖਾਨ ਬਨਾਈ। ੯।

ਯਾਰ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਛਲ ਉਛਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਭਾਟ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ।੧੨।

ਦੌਹਰਾ

ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ (ਅਤੇ ਭਾਟ ਨੇ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਦੁਖ ਨ ਮਨਾਇਆ। ਭਾਟ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਸਚ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।੧੩। ਭਾਟ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਹੇਠਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ, ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਯਾਰ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ, (ਪਰ ਇਹ) ਭੇਦ ਪ੍ਰਿਯ (ਭਾਟ) ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ।੧੪।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੨। ੩੩੮੧। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਇ ਚੋਪੜਾ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਸਨ।੧। ਜਿਸ ਦਾ ਅਦੁੱਤੀ ਰੂਪ ਸੀ, (ਉਹ) ਬਹਲੋਲ ਪੁਰ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਹਲੋਲ ਖਾਨ ਸੀ।੨।

ਜਦੋਂ ਬਹਲੋਲ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਠਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ।੩। ਇਕ ਬਨਿਜ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਹਿਸਾਬ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੪।

ਚੌਪਈ

ਬਨਿਜ ਕਲਾ ਉਥੇ ਚਲ ਕੇ ਆਈ ਜਿਥੇ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਖਾਨ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਵੀ ਸੁਣ ਕੇ ਢਲ ਗਈ।੫।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੇ) ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਫਸਾ ਲਿਆ। ਇਹੀ ਗੱਲ (ਉਸ ਦੇ) ਪ੍ਰਿਯ (ਪਤੀ) ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ। (ਪਤਨੀ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ) ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਚਲੋ।੬।

ਅਜ ਤਕ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਪੈਂਡੇ ਕੁਪੈਂਡੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ। ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ।੭।

(ਤਦ) ਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਉਥੇ ਜਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਾਗ ਵੇਖ ਕੇ ਪਰਤ ਆਈਂ। ਜਦ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ (ਤਾਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ) ਉਸ ਖਾਨ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।੮।

ਉਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਇ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਥੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨ ਵੇਖਿਆ। ਅਧਿਕ ਖੋਜਣ ਉਪਰੰਤ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਪਾਇਆ ਜਿਥੇ ਖਾਨ ਨੇ ਹਵੇਲੀ ਬਣਵਾਈ ਸੀ।੯।

ਦੋਹਰਾ

ਤ੍ਰਿਯ ਨਿਕਸੀ ਤਿਹ ਖਾਨ ਸੌ ਅਤਿ ਹੀ ਭੋਗ ਕਮਾਇ।
ਬਦਨ ਲਾਗਿ ਪਤਿ ਹੀ ਗਯੋ ਸੰਕਿ ਰਹੀ ਮੁਖ ਨ੍ਯਾਇ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਰੰਜਨ ਧਰੀ। ਬਨਿਜ ਕਲਾ ਕੀ ਨਿੰਦ੍ਯਾ ਕਰੀ।
ਮੁਹਿ ਕਹਿ ਸੰਗ ਨ ਮੋਰੇ ਭਈ। ਪੈਂਡ ਚੂਕਿ ਪਰ ਘਰ ਮੈ ਗਈ। ੧੧।

ਮੋ ਕੋ ਪਕਰਿ ਪਠਾਨਨ ਲੀਨੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਬਹੁ ਮੋ ਸੋ ਕੀਨੋ।
ਤਬ ਬਲ ਚਲੈ ਕੇ ਯਾ ਕੇ ਮਾਰੋ। ਨਹਿ ਕਾਜੀ ਪੈ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੋ। ੧੨।

ਯਾ ਮੈ ਚੂਕ ਨ ਤੇਰੀ ਭਈ। ਪੈਂਡ ਚੂਕਿ ਪਰ ਘਰ ਮੈ ਗਈ।
ਪੈਠਾਨਨ ਤੋ ਕੋ ਗਹਿ ਲੀਨੋ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਕੀਨੋ। ੧੩।

ਭਲੋ ਭਯੋ ਤੂ ਘਰਿ ਫਿਰਿ ਅਈ। ਪਕਰਿ ਤੁਰਕਨੀ ਕਰਿ ਨਹਿ ਲਈ।
ਜੋ ਕੋਊ ਧਾਮ ਮਲੇਛਨ ਆਵੈ। ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਫਿਰਿ ਜਾਨ ਨ ਪਾਵੈ। ੧੪।

ਤੁਮ ਪਤਿ ਮਾਥ ਨ ਅਪਨੋ ਧੁਨੋ। ਮੇਰੀ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹ ਸੁਨੋ।
ਸਕਲ ਕਥਾ ਮੈ ਤੁਮੈ ਸੁਨਾਊ। ਤਾ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਭ੍ਰਮਹਿ ਮਿਟਾਊ। ੧੫।

ਜਬ ਮੈ ਭੂਲ ਧਾਮ ਤਿਹ ਗਈ। ਤਬਹਿ ਪਕਰਿ ਤੁਰਕਨ ਮੁਹਿ ਲਈ।
ਤਬ ਮੈ ਤਿਨ ਸੋ ਐਸ ਉਚਾਰੋ। ਤੁਮੈ ਨ ਸੁਝਤ ਨਾਥ ਹਮਾਰੋ। ੧੬।

ਐਸੇ ਕਹਹਿ ਹੋਹਿ ਤੂ ਤੁਰਕਨਿ। ਮੋ ਕੋ ਲਗੇ ਲੋਗ ਮਿਲਿ ਘੁਰਕਨਿ।
ਕੈ ਤੂ ਹੋਹਿ ਹਮਾਰੀ ਨਾਰੀ। ਨਾਤਰ ਦੇਤਿ ਠੋਰਿ ਤੁਹਿ ਮਾਰੀ। ੧੭।

ਅਤਿਲ

ਤਬ ਮੈ ਤਾ ਸੋ ਚਰਿਤ ਭਾਤਿ ਐਸੋ ਕਿਯੋ।
ਨਿਜੁ ਭਗ ਤੇ ਨਖ ਸਾਥਿ ਕਾਢਿ ਸੁਨਤ ਦਯੋ।
ਪ੍ਰਥਮ ਅਲਿੰਗਨ ਖਾਨ ਸਾਥ ਹਸਿ ਮੈ ਕਰਿਯੋ।
ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਤਾਹਿ ਮੈ ਉਚਰਿਯੋ। ੧੮।

ਰਿਤੁ ਆਈ ਹੈ ਮੋਹਿ ਸੁ ਮੈ ਹੋ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਤ ਹੋ।
ਤੁਮੈ ਸਾਥ ਬਹਲੋਲ ਨ ਭੋਗ ਕਮਾਤ ਹੋ।
ਸੰਗ ਮਨੁਛ ਦੈ ਮੋਹਿ ਤਹਾ ਪਹੁਚਾਇਯੈ।
ਹੋ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਮੋ ਕੋ ਬਹੁਰਿ ਬੁਲਾਇਯੈ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

(ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਖਾਨ ਨਾਲ ਖੂਬ ਭੋਗ ਕਰ ਕੇ ਨਿਕਲੀ। (ਅਗੋਂ) ਪਤੀ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਮਿਲ ਪਿਆ। (ਇਸਤਰੀ ਨੇ) ਸੰਗ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਲਿਆ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਜਦੋਂ ਹੀ ਨਿਰੰਜਨ ਨੇ (ਇਸਤਰੀ ਵਲ) ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ (ਤਦੋਂ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਨੇ) ਬਨਿਜ ਕਲਾ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਰਸਤਾ ਭੁਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।੧੧।

ਮੈਨੂੰ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। (ਹੁਣ ਜੇ) ਤੁਹਾਡਾ ਵਸ ਚਲੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰੋ।੧੨।

(ਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਇਸ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਸਤਾ ਭੁਲ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ ਸੈਂ। ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਕੀਤਾ।੧੩।

ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਜੇ ਤੂੰ ਘਰ ਪਰਤ ਆਈ ਹੈਂ। (ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ) ਪਕੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰਕਣੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਲੇਫ਼ਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ (ਆਪਣੇ) ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦਾ।੧੪।

(ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਪਤੀ ਦੇਵ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮੱਥਾ ਨ ਧੁਨੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਬਿਰਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਮ ਦਾ ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।੧੫।

ਜਦ ਮੈਂ ਭੁਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ ਤਦ ਹੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਤਦ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।੧੬।

(ਮੈਨੂੰ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਤੁਰਕਣੀ ਹੋ ਜਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਗ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਘੁਰਕਣ ਲਗੇ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣ ਜਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ।੧੭।

ਅਤਿਲ

ਤਦ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭਗ ਤੇ ਨਹੁੰ ਮਾਰ ਕੇ ਲਹੂ ਕਢ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਹੱਸ ਕੇ ਖਾਨ ਨਾਲ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਤਿ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ--।੧੮।

ਮੈਨੂੰ ਮਾਹਵਾਰੀ ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਹੇ ਬਹਲੋਲ! ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਭੇਜੋ (ਜੋ) ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਆਏ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਬੁਲਾ ਲੈਣਾ।੧੯।

ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਚ ਮੋਹਿ ਖਾਨ ਤਬ ਤਜਿ ਦਿਯੋ।
ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਹ ਸੰਗ ਨ ਮੈ ਐਸੇ ਕਿਯੋ।
ਤਬ ਤੁਮ ਕੋ ਮੈ ਮਿਲੀ ਤਹਾ ਤੇ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਅਬ ਤੁਮ ਕ੍ਯੋਹੁ ਮੈ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬਚਾਇ ਕੈ। ੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਚ ਮੂੜ ਤਬ ਫੂਲਿ ਗਯੋ ਮੁਸਕਾਇ।
ਭੇਦ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ ਬਾਲ ਕੋ ਆਈ ਭਗਹਿ ਫੁਰਾਇ। ੨੧। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਤਿਹਤਰਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੩। ੩੪੦੨। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਚੌਪਈ

ਮੋਕਲ ਗੜ ਮੋਕਲ ਨਿ੍ਪ ਭਾਰੋ। ਪਿਤਰ ਮਾਤ ਪਛਮ ਉਜਿਯਾਰੋ।
ਸੁਰਤਾ ਦੇ ਤਿਹ ਸੁਤਾ ਭਣਿਜੈ। ਜਾ ਸਮ ਰੂਪ ਕਵਨ ਤ੍ਰਿਯ ਦਿਜੈ। ੧।
ਅਪਨੇ ਤਵਨ ਸੁਯੰਬਰ ਬਨਾਯੋ। ਸਭ ਭੂਪਨ ਕੋ ਬੋਲਿ ਪਨਾਯੋ।
ਕਾਸਟ ਤੁਰੈ ਜੋ ਹ੍ਯਾ ਚੜਿ ਆਵੈ। ਸੋਈ ਰਾਜ ਸੁਤਾ ਕਹ ਪਾਵੈ। ੨।

ਅਤਿਲ

ਸਤ ਗਾੜਨ ਕੇ ਬਲ ਜੋ ਨਰ ਕਰ ਮੈ ਧਰੈ।
ਕਾਸਟ ਤੁਰੈ ਹ੍ਰੈ ਸ੍ਵਾਰ ਤੁਰਤ ਇਹ ਮਗੁ ਪਰੈ।
ਲੀਕ ਬਡੀ ਲਹੁ ਬਿਨੁ ਕਰ ਛੁਏ ਜੋ ਕਰੈ।
ਹੋ ਸੋਈ ਨਿ੍ਪ ਬਰ ਆਜੁ ਆਨ ਹਮ ਕੋ ਬਰੈ। ੩।

ਜਹ ਪੇਰੋ ਸ਼ਾਹ ਹੁਤੋ ਤਹੀ ਖਬਰੈ ਗਈ।
ਅਚਰਜ ਕਥਾ ਸੁਨਿ ਮੋਨ ਸਭਾ ਸਭ ਹੀ ਭਈ।
ਤਬ ਹਜਰਤ ਤ੍ਰਿਯ ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇਯੋ।
ਹੋ ਹਜਰਤ ਕੇ ਭ੍ਰਮੁ ਸਭ ਹੀ ਤਬੈ ਮਿਟਾਇਯੋ। ੪।

ਦ੍ਰੁਭੁ ਜਰ ਲਈ ਮੰਗਾਇ ਬਰੋ ਤਾ ਕੋ ਸੁ ਕਿਯ।
ਨਹਰਿ ਖੋਦਿ ਬੇਰਿਆ ਕੋ ਬੋਲਿ ਤੁਰੰਗ ਲਿਯ।
ਲਹੁ ਦੀਰਘ ਤਟ ਲੀਕੈ ਕਾਢਿ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਜੀਤਿ ਆਪੁ ਲੈ ਦਈ ਹਜਰਤਹਿ ਜਾਇ ਕੈ। ੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਚੌਹਤਰਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੪। ੩੪੦੩। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੌਹਰਾ

ਗਜਨਦੇਵ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਗਜਨੀ ਕੇ ਨਰਪਾਲ।
ਕਮਲ ਕੁਰੰਗ ਸਾਰਸ ਲਜੈ ਲਖਿ ਤਿਹ ਨੈਨ ਬਿਸਾਲ। ੧।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਖਾਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਤਦ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੋ। ੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤਦ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹਸ ਕੇ ਫੁਲ ਗਿਆ। (ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਭੇਦ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਾਮ-ਕੋਲ ਕਰ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ੨੧।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੩। ੩੪੦੨। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਮੋਕਲ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚ (ਇਕ) ਮੋਕਲ ਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦੇ) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਾ ਦੇਈ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕਿਸ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦਸੀਏ। ੧।

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੁਅੰਬਰ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾ ਲਿਆ। ਜੋ ਲਕੜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਇਥੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਵੇਗਾ, ਉਹੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ੨।

ਅਠੀਹ

ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਸੌ ਗੰਢਾਂ ਵਾਲਾ ਬਲਮ (ਭਾਲਾ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕਾਠ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਪੈ ਕੇ ਤੁਰੇ। ਜੋ ਵੱਡੀ ਜਾਂ ਲਘੂ ਲਕੀਰ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਛੋਹੇ ਖਿਚ ਦੇਵੇ। ਉਹੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਾਜਾ ਅਜ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵਰ ਲਵੇ। ੩।

ਜਿਥੇ ਪੈਰੇ ਸ਼ਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਵੀ ਖਬਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਇਹ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਸੁਣ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ। ਤਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕਹੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ। ੪।

ਉਸ ਨੇ ਦਭ ਦੀ ਇਕ ਜੜ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਲਮ ਬਣਾਈ। (ਉਸ ਨੇ ਉਥੋਂ ਤਕ) ਇਕ ਨਹਿਰ ਪੁਟਵਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮਲਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਉਹ) ਬੇੜੀ ਰੂਪ ਘੋੜਾ ਲਿਆਏ। ਕੰਢੇ ਤੇ (ਲਕੜੀ ਨਾਲ) ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਲਘੂ ਲਕੀਰਾਂ ਖਿਚ ਲਈਆਂ। (ਉਸ ਨੇ) ਆਪ ਜਿਤ ਕੇ (ਉਹ ਇਸਤਰੀ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੪। ੩੪੦੩। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਗਜਨ ਦੇਵ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਗਜਨੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਮਲ, ਹਿਰਨ ਅਤੇ ਸਾਰਸ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੧।

ਤਹਾ ਦੁਰਗ ਦੁਰਗਮ ਬਡੇ ਤਹ ਪਹੁਚੈ ਕਹ ਕੋਨ।
ਜੋਨਿ ਚੰਦ੍ਰ ਕੀ ਨ ਪਰੈ ਚੀਟੀ ਕਰੈ ਨ ਗੋਨ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਚਪਲ ਕਲਾ ਇਕ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ। ਸੂਰਜ ਲਖੀ ਚੰਦ੍ਰ ਨ ਨਿਹਾਰੀ।
ਜੋਬਨ ਜੋਬ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਜਛ ਭੁਜੰਗਨ ਮੋਹੈ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਜੋਬਨ ਖਾਂ ਤਿਹ ਦੁਰਗ ਕੋ ਘੋਰਾ ਕਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਕ੍ਰਯੋਹੂੰ ਨ ਸੋ ਟੂਟਤ ਭਯੋ ਸਭ ਕਰਿ ਰਹੇ ਉਪਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਜੋਬਨ ਖਾਂ ਤਹ ਬੀਰ ਬੁਲਾਏ। ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਕਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਪਕਾਏ।
ਕਵਨ ਉਪਾਇ ਆਜੁ ਹਯਾ ਕੀਜੈ। ਜਾ ਤੇ ਦੁਰਗ ਤੋਰਿ ਕਰਿ ਦੀਜੈ। ੫।
ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਸੈਨ ਸੰਗ ਲਿਯੋ। ਤਵਨ ਦੁਰਗ ਪਰ ਹਲਾ ਕਿਯੋ।
ਗੜ ਕੇ ਲੋਗ ਤੀਰ ਤੇ ਜਾਈ। ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿ ਕੂਕਿ ਸੁਨਾਈ। ੬।
ਗੋਲੀ ਅਧਿਕ ਦੁਰਗ ਤੇ ਛੂਟੀ। ਬਹੁਤ ਸੂਰਮਨਿ ਮੁੰਡੀ ਛੂਟੀ।
ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਗਏ ਬੀਰ ਰਨ ਮਾਹੀ। ਤਨ ਮੈ ਰਹੀ ਨੈਕ ਸੁਧਿ ਨਾਹੀ। ੭।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਹੂੰ ਬਾਜ ਜੁਝੇ ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਮਾਰੇ। ਕਹੂੰ ਤਾਜ ਬਾਜੀਨ ਕੇ ਸਾਜ ਡਾਰੇ।
ਕਿਤੇ ਛੋਰ ਛੋਕੇ ਕਿਤੇ ਛੈਲ ਮੋਰੇ। ਕਿਤੇ ਛੜ ਧਾਰੀਨ ਕੇ ਛੜ ਤੋਰੇ। ੮।
ਲਗੇ ਜ੍ਹਾਨ ਗੋਲੀਨ ਕੇ ਖੇਤ ਜੁਝੇ। ਚਲੇ ਭਾਜਿ ਕੇਤੇ ਨਹੀ ਜਾਤ ਬੂਝੇ।
ਭਰੇ ਲਾਜ ਕੇਤੇ ਹਠੀ ਕੋਪਿ ਚੂਕੇ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਕੂਕੇ। ੯।
ਚਹੂੰ ਓਰ ਗਾੜੇ ਗੜੇ ਘੋਰਿ ਆਏ। ਹਠੀ ਖਾਨ ਕੋਪੇ ਲੀਏ ਸੈਨ ਘਾਏ।
ਇਤੇ ਸੂਰ ਸੋਹੈ ਉਤੇ ਵੈ ਬਿਰਾਜੈ। ਮੰਡੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਕੈ ਨਹੀ ਪੈਗ ਭਾਜੇ। ੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਛੋਰਿ ਖੇਤ ਪਗ ਨ ਟਰੇ ਭਿਰੇ ਸੂਰਮਾ ਚਾਇ।
ਦਸੋ ਦਿਸਨ ਗਾਡੇ ਗੜਹਿ ਘੋਰਿ ਲਿਯੋ ਭਟ ਆਇ। ੧੧।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤੇ ਗੋਲਿ ਗੋਲਾ ਮਹਾ ਬਾਨ ਛੋਰੇ। ਕਿਤੇ ਗਰਬ ਧਾਰੀਨ ਕੇ ਗਰਬ ਤੋਰੇ।
ਪਰੀ ਮਾਰਿ ਭਾਰੀ ਕਹਾ ਲੋ ਬਖਾਨੋ। ਉਡੀ ਜਾਨ ਮਾਖੀਰੁ ਕੀ ਮਾਖਿ ਮਾਨੋ। ੧੨।

(ਉਸ ਦਾ) ਕਿਲਾ ਬਹੁਤ ਦੁਰਗਮ ਸੀ, ਉਥੇ ਕੌਣ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਉਥੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀੜੀ ਵੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ।੨।

ਚੌਪਈ

ਚਪਲ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਛਬੀ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਫਬਦੀ ਸੀ। (ਉਹ) ਪੰਛੀਆਂ, ਹਿਰਨਾਂ, ਯਕਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਦੀ ਸੀ।੩।

ਦੌਹਰਾ

ਜੋਬਨ ਖਾਨ ਨੇ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਾ ਕਰ ਹਟੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਉਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਟੁਟ ਨ ਸਕਿਆ।੪।

ਚੌਪਈ

ਜੋਬਨ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੂਰਮੇ ਬੁਲਾਏ ਅਤੇ ਬੈਠ ਬੈਠ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤ ਇਥੇ ਅਜ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।੫।

ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੈਨਾ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ 'ਮਾਰ ਲੋ - ਮਾਰ ਲੋ' ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।੬।

ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਗੋਲੀਆਂ ਛੁਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਾਟ ਗਏ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸੂਰਮੇ ਡਿਗ ਡਿਗ ਪਏ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸੁਰਤ ਨ ਰਹੀ।੭।

ਭਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ ਜੂਝੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਤਾਜ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਜ ਡਿਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ (ਸੂਰਮੇ) ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਂਕੇ ਜਵਾਨ ਮਰੇੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਛਤ੍ਰ ਟੁੱਟੇ ਪਏ ਹਨ।੮।

ਗੋਲੀਆਂ ਲਗਣ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜਵਾਨ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਭਜ ਗਏ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਲਾਜ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪੂਰਵਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਆ ਢੁਕੇ ਹਨ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ 'ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ' ਹੀ ਕੂਕ ਰਹੇ ਹਨ।੯।

ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਠੀਲੇ ਖਾਨ ਰੋਹ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਇਧਰ ਸੂਰਮੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਧਰ ਉਹ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਜਦੇ ਹਨ।੧੦।

ਦੌਹਰਾ

ਰਣ-ਖੇਤਰ (ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਈ) ਸੂਰਮਾ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਟਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਸਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ।੧੧।

ਭਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤੇ ਗੋਲਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੋਲੇ ਅਤੇ ਬਾਣ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਣ ਛੱਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਘਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਗਰਬ ਤੋੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਪਈ ਸੀ, ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਉਡੀਆਂ ਹੋਣ।੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਬਜ੍ਜ ਬਾਨ ਬਿਛੁਆਨ ਭਏ ਬੀਰ ਲਚੇ ਰਨ ਮੰਡ।
ਲਗੀ ਤੁਪਕ ਕੀ ਉਰ ਬਿਖੈ ਜੂਝੇ ਖਾਂ ਬਲਵੰਡ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਜਬਹੀ ਰਨ ਜੂਝੇ। ਔ ਭਟ ਮੁਏ ਜਾਤ ਨਹਿ ਬੂਝੇ।
ਭਜੇ ਸੁਭਟ ਆਵਤ ਭਏ ਤਹਾ। ਜੋਬਨ ਖਾਨ ਖੇਤ ਮੈ ਜਹਾ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਕੇ ਸੁਨਿ ਮੁਏ ਸੰਕਿ ਰਹੇ ਸਭ ਸੂਰ।
ਬਿਨ ਸੁਯਾਰੇ ਸੀਤਲ ਭਏ ਖਾਏ ਜਨਕ ਕਪੂਰ। ੧੫।

ਅਤਿਲ

ਚਪਲ ਕਲਾ ਜੋਬਨ ਖਾਂ ਜਬੈ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਗਿਰੀ ਧਰਨਿ ਮੁਰਛਾਇ ਕਾਮ ਸਰ ਮਾਰਿਯੋ।
ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ ਬਿਸਿਖ ਸੋ ਬਾਧਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਦੀਨੋ ਧਨੁਜ ਚਲਾਇ ਧਨੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਸਾਧਿ ਕਰਿ। ੧੬।
ਸੁਨੁ ਕੁਅਰ ਜੂ ਅਬ ਜੋ ਤੁਮ ਮੇ ਕੋ ਬਰੋ।
ਤੋ ਮੈ ਦੇਉ ਬਤਾਇ ਰਾਜ ਗੜ ਕੋ ਕਰੋ।
ਪ੍ਰਥਮ ਬੁਯਾਹਿ ਮੇ ਸੋ ਕਰਿਬੋ ਠਹਰਾਇਯੋ।
ਹੋ ਤੈਸਹਿ ਪਤਿਯਾ ਸਰ ਸੋ ਬਾਧਿ ਚਲਾਇਯੋ। ੧੭।
ਬੁਯਾਹ ਕੁਅਰ ਤਾ ਸੋ ਕਰਿਬੋ ਠਹਰਾਇਯੋ।
ਵੈਸਹਿ ਪਤਿਯਾ ਸਰ ਸੋ ਬਾਧਿ ਬਗਾਇਯੋ।
ਗੜ ਗਾੜੇ ਕੇ ਮਾਝ ਪਰਿਯੋ ਸਰ ਜਾਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਨਿਰਖਿ ਅੰਕ ਤਿਹ ਨਾਰਿ ਲਿਯੋ ਉਰ ਲਾਇ ਕਰਿ। ੧੮।

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਸਿਖ ਪਹੁਚੁਯੋ ਮੀਤ ਕੇ ਪਤਿਯਾ ਲੀਨੇ ਸੰਗ।
ਆਖੇ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਭਈ ਨਿਰਖਤ ਵਾ ਕੋ ਅੰਗ। ੧੯।
ਚਪਲ ਕਲਾ ਸੋ ਜਬ ਕੁਅਰ ਬੁਯਾਹ ਬਦੁਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਵੈਸਹਿ ਸਰ ਸੋ ਬਹੁਰਿ ਲਿਖਿ ਪਤਿਯਾ ਦਈ ਚਲਾਇ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਪਤਿਯਾ ਬਿਖੈ ਇਹੈ ਲਿਖਿ ਡਾਰੋ। ਸੁਨੋ ਕੁਅਰ ਜੂ ਬਚਨ ਹਮਾਰੋ।
ਪ੍ਰਥਮੈ ਬਾਰਿ ਬੰਦ ਇਹ ਕੀਜੈ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਯਾ ਗੜ ਕੋ ਲੀਜੈ। ੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਬਜ੍ਜ ਬਾਣਾਂ ਅਤੇ ਬਿਛੂਆਂ ਨਾਲ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸੂਰਮੇ ਲੜਦੇ ਸਨ। ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਲਗਣ ਨਾਲ ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਜਦ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਤਨੇ ਯੋਧੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਸੂਰਮੇ ਭਜ ਭਜ ਕੇ ਉਥੇ ਆਉਂਦੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਜੋਬਨ ਖਾਨ ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਬਲਵੰਡ ਖਾਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਸੰਕਾਵਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਬਿਨਾ ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁਤ ਦੇ ਠੰਢੇ ਹੋ ਗਏ ਮਾਨੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਪੂਰ ਖਾਧਾ ਹੋਵੇ।੧੫।

ਅੰਤਲ

ਚਪਲ ਕਲਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜੋਬਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਾਮ ਦਾ ਬਾਣ ਖਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਧਨੁਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਪਕੜ ਕੇ ਬਾਣ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ।੧੬।

ਹੇ ਕੁੰਵਰ ਜੀ! ਸੁਣੋ, ਜੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਗੁਪਤ ਭੇਦ) ਦਸ ਦਿਆਂਗੀ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਿਵੇਂ ਰਾਜ ਕਰੋ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਪੱਕਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਓ।੧੭।

ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁੰਵਰ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਤੀਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਡਿਗਿਆ। ਉਸ (ਚਿੱਠੀ ਦੇ) ਅੱਖਰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲਈ।੧੮।

ਦੌਹਰਾ

ਮਿਤਰ ਦਾ ਤੀਰ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ('ਅੰਗ') ਵੇਖ ਕੇ (ਇਸਤਰੀ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ।੧੯।

ਚਪਲ ਕਲਾ ਨਾਲ ਜਦ ਕੁੰਵਰ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਅਤੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ।੨੦।

ਚੌਪਈ

ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਹੀ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਹੇ ਕੁੰਵਰ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ (ਅੰਦਰ ਆਣ ਵਾਲਾ) ਪਾਣੀ ('ਬਾਰਿ') ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵੋ।੨੧।

ਅਤਿਲ

ਦਸੋ ਦਿਸਨ ਘੇਰੋ ਯਾ ਗੜ ਕੋ ਡਾਰਿਯੈ।
 ਹੁਯਾ ਤੇ ਜੋ ਨਰ ਨਿਕਸੈ ਤਾਹਿ ਸੰਘਾਰਿਯੈ।
 ਆਵੈ ਜੋ ਜਨ ਪਾਸ ਬੰਦ ਤਿਹ ਕੀਜਿਯੈ।
 ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਦੁਰਗ ਛੁਰਾਇ ਛਿਨਕ ਮੋ ਲੀਜਿਯੈ। ੨੨।

ਦਸੋ ਦਿਸਨ ਤਿਹ ਗੜ ਕੋ ਘੇਰਾ ਡਾਰਿਯੋ।
 ਜੋ ਜਨ ਤਹ ਤੇ ਨਿਕਸੈ ਤਾਹਿ ਸੰਘਾਰਿਯੋ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਭ ਬੰਦ ਪ੍ਰਥਮ ਤਾ ਕੋ ਕਿਯੋ।
 ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਦੁਰਗ ਛਿਨਾਇ ਛਿਨਕ ਭੀਤਰ ਲਿਯੋ। ੨੩।

ਲੀਨੋ ਦੁਰਗ ਛਿਨਾਇ ਗਜਨਿ ਸਹ ਘਾਇ ਕੈ।
 ਲਯੋ ਕੁਅਰਿ ਕਹ ਜੀਤਿ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਤਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਜਾਇ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਤ੍ਰਿਯ ਗਈ ਸੁ ਕੀਨੋ ਭੋਗ ਭਰਿ। ੨੪।

ਚੌਪਈ

ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੁਹਨ ਕੇ ਭਈ। ਅਬਲਾ ਔਰ ਬਿਸਰਿ ਸਭ ਗਈ।
 ਏਕ ਨਾਰਿ ਹਸਿ ਬਚਨਿ ਉਚਾਰੋ। ਬਡੋ ਮੂਰਖ ਇਹ ਰਾਵ ਹਮਾਰੋ। ੨੫।

ਜਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਥਮ ਪਿਤਾ ਕਹ ਘਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਆਪਨੋ ਰਾਜ ਗਵਾਯੋ।
 ਤਾ ਸੋ ਮੂੜ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਨਿਕਟ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਨ ਆਈ। ੨੬।

ਪਿਤਾ ਹਨਤ ਜਿਹ ਲਗੀ ਨ ਬਾਰਾ। ਤਿਹ ਆਗੇ ਕ੍ਰਯਾ ਨਾਥ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਜਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਅਪਨੋ ਰਾਜੁ ਗਵਾਯੋ। ਤਾ ਸੋ ਮੂਰਖ ਨੇਹ ਲਗਾਯੋ। ੨੭।

ਦੌਹਰਾ

ਜੇਬਨ ਖਾਂ ਸੁਨਿ ਏ ਬਚਨ ਮਨ ਮੈ ਰੋਸ ਬਢਾਇ।
 ਬਡੋ ਮੁਨਾਰ ਉਸਾਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਤਾ ਮੈ ਦਈ ਚਿਨਾਇ। ੨੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਪਚਹਤਰਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੫। ੩੪੩੫। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਅਤਿਲ

ਜਗਬੰਦਨ ਇਕ ਸਾਹੁ ਬਡੋ ਸੁ ਬਖਾਨਿਯੈ।
 ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਧਨੁ ਜਾ ਕੇ ਧਾਮ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੈ।
 ਮਤੀ ਸੁ ਬੀਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੁਭ ਭਨਿਜਿਯੈ।
 ਹੋ ਸਸਿ ਕੋ ਜਾ ਕੀ ਪੁਭਾ ਬਦਨ ਕੀ ਦਿਜਿਯੈ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਵੇ। ਇਥੋਂ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ (ਭਾਵ[] ਕੈਦ ਕਰ ਲਵੇ)। ਫਿਰ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੁੜਵਾ ਲਵੇ (ਅਰਥਾਤ[] ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵੇ)।੨੨।

ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ (ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣੇ) ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਹਥਿਆ ਕੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।੨੩।

ਗਜਨ ਸਾਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੁੰਵਰਿ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। (ਉਸ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਵਕ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਭਰਪੂਰ ਭੋਗ ਕੀਤਾ।੨੪।

ਚੌਪਈ

(ਜਦੋਂ) ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋ ਗਈ (ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਭੁਲ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਮੂਰਖ ਹੈ।੨੫।

ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਗਵਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਮੂਰਖ (ਰਾਜੇ) ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਰਾਜਾ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ।੨੬।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਉ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡਾ ਨਾਥ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਜੇਬਨ ਖਾਨ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਹ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੁਨਾਰਾ ਉਸਾਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਚਿਣਵਾ ਦਿੱਤਾ।੨੮।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੫। ੩੪੩੫। ਚਲਦਾ।*

ਅਤਿਲ

ਜਗਬੰਦਨ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਹ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਧਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੀਰ ਮਤੀ ਉਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਇਸਤਰੀ ਦਸੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ (ਦੀ ਤੁਲਨਾ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੋ ਨਾਥ ਵਿਲਾਇਤ ਗਯੋ। ਆਵਤ ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਨਹਿ ਭਯੋ।
ਲਿਖਿ ਪਤਿਯਾ ਅਬਲਾ ਬਹੁ ਹਾਰੀ। ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਕੀ ਨਹਿ ਪ੍ਰਭਾ ਨਿਹਾਰੀ। ੨।

ਤਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਅਧਿਕ ਉਪਾਇ ਬਨਾਏ। ਤਹ ਹੀ ਰਹੇ ਨਾਥ ਨਹਿ ਆਏ।
ਲਾਲ ਮਿਲੇ ਬਿਨੁ ਬਾਲ ਕੁਲਾਈ। ਸਭ ਧਨ ਲੈ ਸੰਗ ਤਹੀ ਸਿਧਾਈ। ੩।

ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਜਾਟੁ ਬਟਿਹਾਯੋ। ਲੂਟਨ ਮਾਲ ਬਾਲ ਕੋ ਆਯੋ।
ਜੋ ਕਰ ਚੜ੍ਹਯੋ ਛੀਨਿ ਸਭ ਲੀਨੋ। ਰੰਚ ਕੰਚ ਤਿਹ ਰਹਨ ਨ ਦੀਨੋ। ੪।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਜਬੈ ਮਾਲ ਕੋ ਲੂਟਿ ਕੈ ਕੈ ਸਿਧਾਏ। ਤਬੈ ਕੂਕਿ ਕੈ ਨਾਰਿ ਬੈਨੁਯੋ ਸੁਨਾਏ।
ਸੁਨੋ ਬੈਨ ਭਾਈ ਇਹੈ ਕਾਜ ਕੀਜੋ। ਰਹੋ ਹੁਯਾ ਨਹੀ ਦੂਰਿ ਕੋ ਪੈਂਡ ਲੀਜੋ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਇਹ ਬਾਤ ਨਾਥ ਸੁਨਿ ਲੈਹੈ। ਤੁਮ ਤੇ ਜਾਨ ਏਕ ਨਹਿ ਦੈਹੈ।
ਲੈਹੈ ਛੀਨਿ ਤਰੇ ਕੇ ਘੋਰਾ। ਤੁਮਰੋ ਰਹਿਯੋ ਜਿਯਬ ਜਗ ਥੋਰਾ। ੬।

ਇਨ ਇਹ ਬਾਤ ਚਿਤ ਨਹਿ ਆਨੀ। ਮੂੜ ਤ੍ਰਿਯਾ ਬਰਰਾਤ ਪਛਾਨੀ।
ਯਾ ਕੋ ਨਾਥ ਹਮਰ ਕਾ ਕਰਿ ਹੈ। ਸਹਸ ਸ੍ਵਾਰ ਕੋ ਏਕ ਸੰਘਾਰਿ ਹੈ। ੭।

ਲੂਟਿ ਸਕਲ ਧਨੁ ਜਬੈ ਸਿਧਾਏ। ਤਬ ਅਬਲਾ ਨਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਾਏ।
ਕਟਿ ਸੋ ਕਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤਿਯ ਲੀਨੀ। ਕਸਿਸ ਕਮਾਨ ਕਰੈਰੀ ਕੀਨੀ। ੮।

ਅਰੁਨ ਤੁਰੰਗ ਅਰੂੜਿਤ ਭਈ। ਪਵਨ ਗਵਨ ਤੇ ਸੀਘ੍ਰ ਸਿਧਈ।
ਜਾਇ ਸ੍ਵਾਰ ਤ੍ਰਿਯ ਸਹੰਸੁ ਹੰਕਾਰੋ। ਕੈ ਧਨੁ ਦੇਹੁ ਕਿ ਸਸਤ੍ਰੁ ਸੰਭਾਰੋ। ੯।

ਸਭਹਿਨ ਕੋਪ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨੋ। ਤਾ ਕੋ ਅਧਿਕ ਗਾਰਿਯਨ ਦੀਨੋ।
ਤੋ ਤੇ ਮੂੜ ਕਹਾ ਹਮ ਡਰਿ ਹੈ। ਸਹਸ ਸ੍ਵਾਰ ਏਕਲ ਤੇ ਟਰਿ ਹੈ। ੧੦।

ਗਹਿ ਧਨੁ ਹਾਥ ਕੋਪ ਤ੍ਰਿਯ ਭਰੀ। ਤੁਰੈ ਧਵਾਇ ਉਠਵਨੀ ਕਰੀ।
ਏਕ ਬਿਸਿਖ ਕਰਿ ਕੋਪ ਚਲਯੋ। ਬੀਸ ਜਾਨ ਬਿਚਿ ਹ੍ਰੈ ਕਰਿ ਗਯੋ। ੧੧।

ਬਹੁਰਿ ਤਾਨ ਧਨੁ ਬਾਨ ਚਲਾਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਬੀਸ ਘੋਰਯਨ ਘਾਯੋ।
ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਨੁ ਭਏ। ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਮਨੋ ਮੁਨਾਰਾ ਗਏ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ (ਚਿਰ ਤਕ) ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨ ਮੁੜਿਆ।
ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਥਕ ਗਈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ
ਸੂਰਤ ਨ ਵੇਖੀ।੨।

ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾ ਕੀਤੇ, (ਪਰ) ਪਤੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ, (ਘਰ) ਨ
ਆਇਆ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਿਯਾ ਵਿਆਕੂਲ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਧਨ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ
ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ।੩।

ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਜਾਟੂ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਧਾੜਵੀ ('ਬਟਿਹਾਯੋ') ਸੀ। (ਉਹ ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਦਾ
ਮਾਲ ਲੁਟਣ ਲਈ ਆਇਆ। ਜੋ ਹੱਥ ਲਗਾ ਸਭ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਉਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨ
ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।੪।

ਭਜੰਗ ਛੰਦ

ਜਦ ਉਹ (ਬਟਮਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ) ਮਾਲ ਲੁਟ ਕੇ ਚਲ ਪਏ। ਤਦ ਉਸ
ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕੂਕ ਕੇ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਭਰਾਵੇ! ਗੱਲ ਸੁਣੋ, ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਇਥੇ ਨ ਰਹੋ, ਦੂਰ
ਦਾ ਰਾਹ ਪਕੜੋ।੫।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਸੁਣ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣ ਨਹੀਂ
ਦੇਵੇਗਾ। (ਉਹ) ਤੇਰੇ ਹੇਠ ਦਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਖੋਹ ਲਏਗਾ। (ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਤੇਰਾ
ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਉਣਾ ਥੋੜਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।੬।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨ ਲਿਆਉਂਦੀ। (ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ) ਮੂਰਖ ਇਸਤਰੀ
ਦਾ ਬੁੜਬੁੜਾਉਣਾ ਸਮਝਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸਾਡਾ ਕੀ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ
(ਉਹ) ਇਕਲਾ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ।੭।

ਜਦ ਉਹ ਸਾਰਾ ਧਨ ਲੁਟ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਦ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ
ਕਰ ਲਏ। ਉਸ ਨੇ ਲਕ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਸ ਲਈ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਕਮਾਨ ਖਿਚ ਲਈ।੮।

ਉਹ ਲਾਲ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਪੌਣ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜਲਦੀ ਚਲ ਪਈ।
ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਨ ਦੇ ਦਿਓ ਜਾਂ ਫਿਰ
ਹਥਿਆਰ ਪਕੜ ਲਵੋ।੯।

ਸਭ ਨੇ (ਇਹ) ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗਾਲ਼ੀਆਂ
ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਡਰ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਤੇਰੇ
ਇਕਲੇ ਤੋਂ ਭਜ ਜਾਈਏ।੧੦।

ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਸ਼ ਫੜ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ ਅਤੇ ਘੋੜਾ ਦੌੜਾ ਕੇ
ਧਾਵਾ ('ਉਠਵਨੀ') ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਵੀਹ ਜਵਾਨਾਂ
ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘ ਗਿਆ (ਅਰਥਾਤ□ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ)।੧੧।

ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਧਨੁਸ਼ ਖਿਚ ਕੇ ਬਾਣ ਚਲਾਇਆ। ਤਦੋਂ ਹੀ ਵੀਹ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਕੋ
ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਹੋ ਗਏ। (ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਮੁਨਾਰੇ ਡਿਗ ਪਏ ਹੋਣ।੧੨।

ਤੀਜੀ ਬਹੁਰਿ ਉਠਵਨੀ ਕਰੀ। ਛੋਡਿਯੋ ਬਾਨ ਨੈਕੁ ਨਹਿ ਡਰੀ।
ਤੀਸ ਬੀਰ ਇਕ ਬਾਰ ਬਿਦਾਰੋ। ਮਾਨੋ ਪਵਨ ਪਤ੍ਰੁ ਸੇ ਝਰੇ। ੧੩।

ਏਕ ਬਾਨ ਜਬ ਬਾਲ ਪ੍ਰਹਾਰੈ। ਬੀਸ ਤੀਸ ਛਿਤ ਪੈ ਭਟ ਡਾਰੈ।
ਚਪਲ ਤੁਰੈ ਤ੍ਰਿਯ ਚਤੁਰਿ ਧਵਾਵੈ। ਏਕ ਘਾਇ ਤਨ ਲਗਨ ਨ ਪਾਵੈ। ੧੪।

ਜਲ ਮੋ ਜਨੁਕ ਗੰਗੋਰੀ ਝਮਕੈ। ਘਨ ਮੈ ਮਨੋ ਦਾਮਿਨੀ ਦਮਕੈ।
ਏਕੈ ਬਾਨ ਬੀਸ ਭਟ ਗਿਰੈ। ਬਖਤਰ ਰਹੇ ਨ ਜੇਬਾਂ ਜਿਰੇ। ੧੫।

ਅਤਿਲ

ਬਹੁਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਬਾਲ ਇਕ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ।
ਬੀਸ ਬਾਜ ਬਿਚ ਕਰਿ ਹੂੰ ਬਾਨ ਪਧਾਰਿਯੋ।
ਤਰਫਰਾਇ ਛਿਤ ਮਾਝ ਸੁਭਟ ਬਿਨੁ ਸੁਧ ਭਏ।
ਹੋ ਆਏ ਜਗਤ ਨ ਮਾਝ ਨ ਨਿਜੁ ਜਨਨੀ ਜਏ। ੧੬।
ਸਹਸ ਸੂਰਮਾ ਜਬ ਤ੍ਰਿਯ ਦੀਏ ਸੰਘਾਰਿ ਕੈ।
ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਰਿਸਿ ਭਰਿਯੋ ਸੁ ਤਿਨੈ ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ।
ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਿ ਤੁਰੰਗ ਤੁਰੰਤ ਧਵਾਇਯੋ।
ਹੋ ਤ੍ਰਿਯ ਤਿਹ ਹਨ੍ਯੋ ਨ ਬਾਨ ਤੁਰੰਗਹਿ ਘਾਇਯੋ। ੧੭।
ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਕਰਿ ਬਾਲ ਸੂਰਮਾ ਬਸਿ ਕਏ।
ਸਭ ਸੂਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਸਕਲ ਬੁਕਚਾ ਦਏ।
ਜਹ ਤੇ ਧਨੁ ਲੈ ਗਏ ਤਜੇ ਤਹ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਕਰਿ ਨਾਰਿ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਦਿਖਾਇ ਕੈ। ੧੮।
ਏਕ ਸਦਨ ਤੇ ਛੋਰਿ ਤੁਰੈ ਤਾ ਕੋ ਦਿਯੋ।
ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਜਾਟੁ ਕੋ ਕਰਿ ਅਪਨੋ ਲਿਯੋ।
ਚੋਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ ਤੁਰਤ ਤਬੈ ਤਿਨ ਤ੍ਰਯਾਗਿਯੋ।
ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਪਤਿ ਕੇ ਜਾਪ ਬਿਬੈ ਅਨੁਚਾਗਿਯੋ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਕੋ ਜੀਤਿ ਕਰਿ ਤਹ ਤੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
ਜਹ ਆਪਨੋ ਪਤਿ ਹੁਤੋ ਤਹਾ ਗਈ ਰੁਚਿ ਮਾਨ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਦੁਹਕਰਿ ਕਰਮ ਨਾਰਿ ਤਿਨ ਕੀਨੋ। ਸਭ ਹੀ ਜੀਤਿ ਬੈਰਿਯਨੁ ਲੀਨੋ।
ਬਹੁਰੋ ਮਿਲੀ ਨਾਥ ਸੋ ਜਾਈ। ਪਿਯ ਕੋ ਮਦੁ ਦੇਸ ਲੈ ਆਈ। ੨੧। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਛਿਹਤਰਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੬। ੩੪੫੬। ਅਫਜੁ।

(ਉਸ ਨੇ) ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਣ ਛੁਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਨ ਡਰੀ। ਤੀਹ ਸੂਰਮੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਹਵਾ ਨੇ ਪੱਤਰ ਝਾੜੇ ਹੋਣ। ੧੩।

ਜਦ ਇਸਤਰੀ ਇਕ ਬਾਣ ਛੁਡਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀਹ ਤੀਹ ਜਵਾਨ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੁਟ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਚੁਸਤ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਚਤੁਰ ਇਸਤਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੌੜਾਉਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵੀ ਜ਼ਖਮ ਨ ਲਗ ਸਕਦਾ। ੧੪।

ਮਾਨੋ ਜਲ ਵਿਚ ਗੰਗੋਰੀ (ਜੁਲਾਹਾ) ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ। ਜਾਂ ਮਾਨੋ ਬਦਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਬਾਣ ਨਾਲ ਵੀਹ ਸੂਰਮੇ ਡਿਗਦੇ ਸਨ। ਨ ਕਵਚ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਕਵਚਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਰਹੀ ਸੀ। ੧੫।

ਅਤਿਲ

ਫਿਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਬਾਣ ਚਲਾਇਆ। ਉਹ ਬਾਣ ਵੀਹ ਘੋੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਤੜਫਦੇ ਹੋਏ ਸੂਰਮੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਏ। (ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਹੀ ਨ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨੇ ਜਨਮੇ ਹੀ ਨ ਹੋਣ। ੧੬।

ਜਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਰੋਹ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਚਾਬਕ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੌੜਾਇਆ। ਪਰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨ ਮਾਰਿਆ, ਬਾਣ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੭।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਗੰਢਾਂ ('ਬੁਕਚਾ') ਚੁਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਧਨ ਲਿਆਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਛੁਡ ਕੇ ਆਏ। ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ੧੮।

(ਉਸ ਨੇ) ਘਰ ਤੋਂ ਇਕ ਘੋੜਾ ਕਢਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਜਾਟੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਤੁਰਤ ਚੋਰ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਭਗਵਾਨ) ਦੇ ਜਾਪ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲ ਪਈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ੨੦।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਾਰਿਆਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਨੂੰ ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਲੈ ਆਈ। ੨੧।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੬। ੩੪੫੬। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਮੈਨ ਲਤਾ ਅਬਲਾ ਇਕ ਸੁਨੀ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਗੁਨੀ।
ਬਡੇ ਸਾਹੁ ਕੀ ਸੁਤਾ ਭਣਿਜੈ। ਤਾ ਕੇ ਕੋ ਪਟਤਰ ਕਹਿ ਦਿਜੈ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਮੈਨ ਲਤਾ ਇਕ ਬਡੇ ਜਹਾਜ ਮੰਗਾਇਯੋ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਬੀਚ ਡਰਾਇਯੋ।
ਛੋਰਿ ਨਾਥ ਕੇ ਧਾਮ ਆਪੁ ਤਿਤ ਕੋ ਚਲੀ।
ਹੋ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਸੰਗ ਪਚਾਸਿਕ ਸੁਭ ਅਲੀ। ੨।

ਜਬ ਸਮੁੰਦ੍ਰੁ ਮੈ ਗਈ ਤਬੈ ਤਿਨ ਯੋ ਕਿਯੋ।
ਸਾਠਿ ਹਾਥਿ ਕੇ ਬਾਂਸਿ ਮੰਗਾਇ ਤਬੈ ਲਿਯੋ।
ਤਾ ਸੋ ਬੈਰਕ ਬਾਧੀ ਬਡੀ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਵਾ ਅੰਚਰ ਕੇ ਸੰਗ ਗਈ ਆਗਿ ਜਰਾਇ ਕੈ। ੩।

ਹੋਰਿ ਆਗਿ ਕਹ ਜਿਯਨ ਅਚੰਭਵ ਅਤਿ ਭਯੋ।
ਜਨੁਕ ਸਮੁੰਦ੍ਰੁ ਕੇ ਬੀਚ ਦੂਸਰੇ ਸਸਿ ਵਯੋ।
ਜੁਯੋ ਜੁਯੋ ਤਾਕਹ ਬੈਠਿ ਮਲਾਹ ਚਲਾਵਹੀ।
ਹੋ ਮਛ ਕਛ ਸੰਗਿ ਹੋਰਿ ਚਲੇ ਤਹ ਆਵਹੀ। ੪।

ਚਾਲਿਸ ਕੋਸ ਪੁਮਾਨ ਜਹਾਜ ਜਬਾਇਯੋ।
ਮਛ ਕਛ ਸਭ ਅਧਿਕ ਹਿੰਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇਯੋ।
ਯਾ ਫਲ ਕੋ ਹਮ ਅਬ ਹੀ ਪਕਰਿ ਚਬਾਇ ਹੈ।
ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਆਪੁਨੇ ਧਾਮ ਸਕਲ ਚਲਿ ਜਾਇ ਹੈ। ੫।

ਮਛ ਕਛ ਅਰੁ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਮਿਲਿ ਜੇ ਧਏ।
ਤਿਨ ਕੇ ਬਲੁ ਸੋ ਅਧਿਕ ਰਤਨ ਆਵਤ ਭਏ।
ਮੈਨ ਲਤਾ ਤਬ ਦੀਨੀ ਆਗਿ ਬੁਝਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਮਛ ਕਛ ਚਕਿ ਰਹੇ ਅਨਿਕ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੬।

ਤਿਨ ਕੇ ਠਟਕਤ ਬਾਰਿ ਤਹਾ ਤੇ ਚਲਿ ਗਯੋ।
ਜੀਵਤ ਹੀ ਸਭ ਰਹੇ ਅਧਿਕ ਦੁਖਿਤ ਭਯੋ।
ਮਨਿ ਮਾਨਿਕ ਤਬ ਲੀਨੇ ਬਾਲ ਉਠਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਜਲ ਜੀਵਨ ਕਹ ਐਸੇ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਦਿਖਾਇ ਕੈ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਕੋਟ ਦ੍ਵਾਰਿ ਕਰਿ ਮਤਸ ਦ੍ਰਿਗ ਬੰਧੁਯੋ ਅਪਨੇ ਗਾਉ।
ਤਾ ਦਿਨ ਤੋ ਤਾ ਕੋ ਪਰਿਯੋ ਮਛਲੀ ਬੰਦਰ ਨਾਉ। ੮।

ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਤਿਹ ਭੂੰਮਿ ਤੇ ਕਾਢੇ ਰਤਨ ਅਨੇਕ।
ਰੰਕ ਸਭੈ ਰਾਜਾ ਭਏ ਰਹਿਯੋ ਨ ਦੁਰਬਲ ਏਕ। ੯। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਸਤਹਰਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੨੭। ੩੪੬੫। ਅਫਜ਼ੀ।

ਚੌਪਈ

ਮੈਨ ਲਤਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਗੁਣਵਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦਸੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ?।੧।

ਅੰਤਲ

ਮੈਨ ਲਤਾ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਰਖ ਲਈ। ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਹ ਕੁ ਸਹੇਲੀਆਂ ਲੈ ਲਈਆਂ।੨।

ਜਦ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇੰਜ ਕੀਤਾ। ਤਦ ਸਠ ਹੱਥ ਲੰਬਾ ਬਾਂਸ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਝੰਡੀ ('ਬੈਰਕ') ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਅਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ।੩।

ਉਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਲਾਹ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੱਛ ਕੱਛ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।੪।

ਜਦ ਜਹਾਜ਼ ੪੦ ਕੋਹ ਤਕ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੱਛ ਕੱਛ ਆਦਿ ਸਭ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪਾਇਆ। (ਸੋਚਦੇ ਸਨ) ਇਸ ਫਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਪਕੜ ਕੇ ਚਬਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।੫।

ਮੱਛ ਕੱਛ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਜੋ (ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ) ਮਿਲ ਕੇ ਚਲੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਤਨ ਵੀ (ਉਪਰ ਜਾਂ ਕੰਢੇ ਵਲ) ਆ ਗਏ। ਮੈਨ ਲਤਾ ਨੇ ਤਦ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੱਛ ਕੱਛ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਪਾਣ ਲਗੇ।੬।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਥੇ ਠਠੰਬਰ ਕੇ ਖੜੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਵਧ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਭ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਤਦ ਮਣੀਆਂ ਅਤੇ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਚੁਕ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ (ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਰਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ)।੭।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਗਰੀ ਬਣਵਾ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਤੇ ਮੱਛੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ (ਅਰਥਾਤ ਚੁਕਾਈਆਂ)। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਮੱਛਲੀ ਬੰਦਰ' ਪੈ ਗਿਆ।੮। ਉਸ ਨੇ ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰਤਨ ਕਢੇ। ਸਾਰੇ ਨਿਰਧਨ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ ਵੀ ਦੁਰਬਲ (ਗਰੀਬ) ਨ ਰਿਹਾ।੯।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੨੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੨੨। ੩੪੬੫। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਸੁਮੇਰ ਦੇਵਿ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੁ ਸਵਾਰੀ।
ਜੋਤਿ ਮਤੀ ਦੁਹਿਤਾ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੇ ਮਨੁ ਮੋਹੈ। ੧।

ਕੋਰਿ ਕੁਅਰਿ ਤਿਹ ਸਵਤਿ ਸੁਨਿਜੈ। ਬੈਰ ਭਾਵ ਤਿਨ ਮਾਝ ਭਨਿਜੈ।
ਸੋ ਰਾਨੀ ਕੇਉ ਘਾਤ ਨ ਪਾਵੈ। ਜਿਹ ਛਲ ਸੋ ਤਿਹ ਸ੍ਰਗ ਪਠਾਵੈ। ੨।

ਦੁਹਿਤਾ ਬੋਲਿ ਨਿਕਟ ਤਿਹ ਲਈ। ਸਿਛਾ ਇਹੈ ਸਿਖਾਵਤ ਭਈ।
ਜਰਿਯਾ ਖੇਲਿ ਕੂਕ ਜਬ ਦੀਜੋ। ਨਾਮ ਸਵਤਿ ਹਮਰੀ ਕੋ ਲੀਜੋ। ੩।

ਬੋਲਿ ਸਵਾਰੀ ਸੁਤਾ ਖਿਲਾਈ। ਕੋਰਿ ਕੁਅਰਿ ਪਰ ਕੂਕ ਦਿਰਾਈ।
ਰਾਨੀ ਅਧਿਕ ਕੋਪ ਤਬ ਭਈ। ਚੜਿ ਝੰਪਾਨ ਮਾਰਨ ਤਿਨ ਗਈ। ੪।

ਸਵਤਿਨ ਖਬਰਿ ਐਸ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਚੜਿ ਰਾਨੀ ਹਮਰੇ ਪਰ ਆਈ।
ਨਿਜੁ ਕਰ ਗ੍ਰਿਹਨ ਆਗਿ ਲੈ ਦੀਨੀ। ਜਰਿ ਬਰਿ ਬਾਟ ਸ੍ਰਗ ਕੀ ਲੀਨੀ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਚਰਿਤੁ ਇਨ ਰਾਨਿਯਹਿ ਸਵਤਿਨਿ ਦਈ ਸੰਘਾਰਿ।
ਰਾਜ ਪਾਟ ਅਪਨੋ ਕਿਯੋ ਦੁਸਟ ਅਰਿਸਟ ਨਿਵਾਰਿ। ੬। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤੁ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਅਠਤਰਵੇ ਚਰਿਤੁ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੮। ੩੪੭੧। ਅਫਸੂਂ।*

ਚੌਪਈ

ਸਾਹ ਬਧੂ ਪਛਿਮ ਇਕ ਰਹੈ। ਕਾਮਵਤੀ ਤਾ ਕੋ ਜਗ ਕਹੈ।
ਤਾ ਕੋ ਪਤਿ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਰੋ। ਬਰਖ ਬੀਤ ਗੇ ਗ੍ਰਿਹ ਨ ਸੰਭਾਰੋ। ੧।

ਸੁਧਿ ਪਤਿ ਕੀ ਅਬਲਾ ਤਜਿ ਦੀਨੀ। ਸਾਮਾਨਨਿ ਕੀ ਤਿਨ ਗਤਿ ਲੀਨੀ।
ਉਚ ਨੀਚ ਨਹਿ ਠੋਰ ਬਿਚਾਰੈ। ਜੋ ਚਾਹੈ ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰੈ। ੨।

ਤਬ ਲੋ ਨਾਥ ਤਵਨ ਕੇ ਆਯੋ। ਏਕ ਦੂਤਿਯਹਿ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ।
ਕੇਉ ਮਿਲਾਇ ਮੋਹਿ ਤ੍ਰਿਯ ਦੀਜੈ। ਜੋ ਚਾਹੈ ਚਿਤ ਮੈ ਸੋਊ ਲੀਜੈ। ੩।

ਵਾ ਕੀ ਨਾਰਿ ਦੂਤਿਯਹਿ ਭਾਈ। ਆਨਿ ਸਾਹੁ ਕੋ ਤੁਰਤ ਮਿਲਾਈ।
ਸਾਹੁ ਜਬੈ ਤਿਨ ਬਾਲ ਪਛਾਨਿਯੋ। ਇਹ ਬਚਨ ਤਤਕਾਲ ਬਖਾਨਿਯੋ। ੪।

ਕਯੋ ਨਹਿ ਚਲਿਤ ਧਾਮ ਪਤਿ ਮੋਰੇ। ਬਿਛੁਰੇ ਬਿਤੇ ਬਰਖ ਬਹੁ ਤੋਰੇ।
ਅਬ ਹੀ ਹਮਰੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੋ। ਸਭ ਹੀ ਸੋਕ ਹਮਾਰੋ ਟਾਰੋ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਸੁਮੇਰ ਦੇਵੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਸੰਵਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ (ਇਕ) ਪੁੱਤਰੀ ਸ਼ੋਭਦੀ ਸੀ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਦੀ ਸੀ।੧।

ਕੋਰਿ ਕੁਅਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਸੌਂਕਣ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੈਰ ਭਾਵ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਾਓ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਛਲ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕੇ।੨।

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਸਿਖਾਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਡਾਕਨੀ ਦੇਵੀ ('ਜਰਿਯਾ') ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖੇਡ ਕੇ ਜਦ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੇਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸੌਂਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਲਈਂ।੩।

ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਖਿਡਾਇਆ (ਅਰਥਾਂਤਰ[] ਭੂਤ ਕਢਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਖਿਡਾਇਆ) ਅਤੇ ਕੋਰਿ ਕੁਅਰਿ ਉਤੇ ਕੂਕ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਪਾਲਕੀ ('ਝੰਪਾਨ') ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਗਈ।੪।

ਜਦੋਂ ਸੌਂਕਣ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਰਾਣੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸੜ ਬਲ ਕੇ ਸਵਰਗ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਕੜਿਆ।੫।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡ ਕੇ ਸੌਂਕਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਵਿਘਨ-ਬਾਧਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੬।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੮। ੩੪੭੧। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਾਲੇ ਕਾਮਵਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। (ਕਈ) ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਗਏ, ਪਰ (ਉਹ) ਘਰ ਵਲ ਨ ਆਇਆ।੧।

ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਪਤੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਰ ਛੁਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ('ਸਾਮਾਨਨਿ') ਦੀ ਚਾਲ ਫੜ ਲਈ। ਉਹ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਸਥਾਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੀ।੨।

ਤਦ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦੂਤੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ--) ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਮਿਲਾ ਦੇਏ ਅਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਜੋ ਚਾਹੇ, ਉਹੀ ਲੈ ਲਏ।੩।

ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੂਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਣ ਮਿਲਾਇਆ। ਜਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਤਾਂ ਤੁਰਤ ਇਹ ਬਚਨ ਕਿਹਾ--।੪।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ! ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਚਲੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ।੫।

ਜਬ ਅਬਲਾ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿਯੋ। ਮੂਰਖ ਸਾਹੁ ਕਛੁ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਪਾਈ। ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਕੋ ਲੈ ਧਾਮ ਸਿਧਾਈ। ੬।

ਦੌਹਰਾ

ਕਾਜ ਕਵਨ ਆਈ ਹੁਤੀ ਕਹ ਚਰਿਤੁ ਇਨ ਕੀਨ।

ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਛੁ ਨ ਲਖਿਯੋ ਚਲਿ ਘਰ ਗਯੋ ਮਤਿਹੀਨ। ੭। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਉਨਾਸੀਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੭੯। ੩੪੭੮। ਅਫਸ੍ਰੰ।

ਚੌਪਈ

ਨੈਨੋਤਮਾ ਨਾਰਿ ਇਕ ਸੁਨੀ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਗੁਨੀ।

ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਬ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਿਗ ਆਯੋ। ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਤ੍ਰਿਯ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ। ੧।

ਸਵੈਯਾ

ਪਿਯ ਕਿਯੋ ਪਰਦੇਸ ਪਯਾਨ ਗਏ ਕਤਹੂੰ ਉਠਿ ਬੰਧਵ ਦੋਊ।

ਹੋ ਬਿਲਲਾਤ ਅਨਾਥ ਭਈ ਇਤ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨਤ ਸੋਊ।

ਪੁਤ ਰਹੇ ਸਿਸ ਮਾਤ ਪਿਤ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਆਵਤ ਹੁਯਾ ਘਰ ਖੋਊ।

ਬੈਦ ਉਪਾਇ ਕਰੋ ਹਮਰੋ ਕਛੁ ਆਧਰੀ ਸਾਸੁ ਨਿਵਾਸ ਨ ਕੋਊ। ੨।

ਭੇਸ ਮਲੀਨ ਰਹੋ ਤਬ ਤੈ ਸਿਰ ਕੇਸ ਜਟਾਨ ਕੇ ਜੂਟ ਭਏ ਹੈ।

ਬ੍ਰਯੋਗਨਿ ਸੀ ਬਿਰਹੋ ਘਰ ਹੀ ਘਰ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਬਿਸਾਰ ਦਏ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸਾ ਪ੍ਰਗਟਿਯੋ ਸਸਿ ਦਾਰੁਨ ਸੂਰਜ ਪਸਚਮ ਅਸਤ ਭਏ ਹੈ।

ਬੈਦ ਉਪਾਇ ਕਰੋ ਕਛੁ ਆਇ ਮਮੇਸ ਕਹੂੰ ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਹੈ। ੩।

ਪ੍ਰਾਸ ਸੋ ਪ੍ਰਾਤ ਪਟਾ ਸੇ ਪਟੰਬਰ ਪਿਯਰੀ ਪਰੀ ਪਰਸੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ।

ਪਾਸ ਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕ੍ਰਪਯੋਗ ਸੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸੇ ਪਾਨਿ ਪਰੋਸਨਿਹਾਰੇ।

ਪਾਸ ਪਰੋਸਨ ਪਾਰਧ ਸੀ ਪਕਵਾਨ ਪਿਸਾਚ ਸੋ ਪੀਰ ਸੇ ਪ੍ਰਯਾਰੇ।

ਪਾਪ ਸੋ ਪੌਨ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕਰੈ ਜਬ ਤੇ ਗਏ ਪੀਯ ਪ੍ਰਦੇਸ ਪਿਯਾਰੇ। ੪।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੀਯ ਚਲੇ ਪਰਦੇਸ ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਤਿ ਮੰਤ੍ਰ ਰਹੀ ਜਕਿ ਕੈ।

ਪਲਕੈ ਨ ਲਗੈ ਪਲਕਾ ਪੈ ਪਰੈ ਪਛੁਤਾਤ ਉਤੈ ਪਤਿ ਕੋ ਤਕਿ ਕੈ।

ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਾਤ ਪਖਾਰਿ ਸਭੈ ਤਨੁ ਪਾਕ ਪਕਾਵਨ ਕਾਜ ਚਲੀ ਥਕਿ ਕੈ।

ਪਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕਿਯੋ ਤਨ ਮੈ ਬਿਨੁ ਪਾਵਕ ਪਾਕ ਗਯੋ ਪਕਿ ਕੈ। ੫।

ਜਦ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕਿਹਾ (ਤਦ) ਮੂਰਖ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੁਝ ਨ ਸੋਚਿਆ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਵਲ ਚਲੀ ਆਈ।੬।

ਦੋਹਰਾ

ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਲਈ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਮਤਹੀਨ ਨੇ ਕੋਈ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।੭।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੭੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੭੯। ੩੪੭੮। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਨੈਨੋਤਮਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੁਣੀ ਸੀ ਜੋ ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਗੁਣਵਾਨ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਤਦ ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਭੇਦ ਯੁਕਤ ਵੰਗ ਨਾਲ ਬੋਲ ਸੁਣਾਏ।੧।

ਸਵੈਯਾ

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਦੇਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੇ) ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਕਿਤੇ ਉਠ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਅਜੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਘਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ (ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੂਪੀ) ਵੈਦ! ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਉਪਾ (ਇਲਾਜ) ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।੨।

ਮੇਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ ਜਟਾਵਾਂ ਦੇ ਜੁਟ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਿਰਹੋਂ ਕਰ ਕੇ ਵਿਯੋਗਣ ਬਣੀ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਛੁਪ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦੁਖਦਾਇਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੇ ਵੈਦ! ਮੇਰਾ ਆ ਕੇ ਕੁਝ ਉਪਚਾਰ ਕਰੋ। ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।੩।

ਸਵੇਰ (ਮੈਨੂੰ) ਨੇਜੇ ਵਾਂਗ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤ੍ਰ ਤਲਵਾਰ ('ਪਟਾ') ਵਾਂਗ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪੀਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹਾਂ। ਪ੍ਰੇਮ (ਮੈਨੂੰ) ਫਾਹੀ ਵਾਂਗ, ਬੋਲ-ਬਾਣੀ (ਜਾਂ ਨਾਟਕ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਮਾੜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਂਗ ਅਤੇ ਪਾਨ ਬੀੜਾ ਪਰੋਸਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਤ ਵਰਗੇ ਦਿਖਦੇ ਹਨ। ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਪੜੋਸਣਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪਕਵਾਨ ਪਿਸ਼ਾਚਾਂ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਿਯ-ਜਨ ਪੀੜ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਹਨ ਤਦ ਤੋਂ ਪੌਣ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਪਾਪ ਵਰਗੀ (ਦੁਖਦਾਇਕ) ਲਗਦੀ ਹੈ।੪।

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਦੇਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ) ਸੰਗਦੀ ਹੋਈ ਬਹੁਤ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਪਿਆਂ ਪਲਕਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ, ਉਧਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਤਕ ਤਕ ਕੇ ਪਛਤਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਕਵਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਸੋਈ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਥਕੀ ਹੋਈ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ (ਵਿਯੋਗ) ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਪਕਵਾਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।੫।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਇਹ ਭਾਤਿ ਜਾਰਿ ਸੁਨ ਪਾਯੋ। ਇਹੈ ਹਿੰਦੈ ਭੀਤਰ ਠਹਰਾਯੋ।
ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਵਤ ਹੈ ਬਡਭਾਗੀ। ਯਾ ਕੀ ਲਗਨਿ ਮੋਹਿ ਪਰ ਲਾਗੀ। ੬।

ਤਾ ਕੇ ਪਾਸ ਤੁਰਤ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭੋਗ ਕਮਾਵਤ ਭਯੋ।
ਕੇਲ ਕਮਾਇ ਪਲਟਿ ਗ੍ਰਿਹ ਆਯੋ। ਤਾ ਕੇ ਭੇਦ ਨ ਕਾਹੂ ਪਾਯੋ। ੭। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਅਸੀਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੦। ੩੪੮੫। ਅਫ਼ਜ਼ੁੰ।

ਦੌਹਰਾ

ਨਿਸਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਰਾਨੀ ਰਹੈ ਤਾ ਕੋ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਸੂਰਗ ਸਿੰਘ ਸੁੰਦਰ ਭਏ ਤਾ ਕੀ ਰਹੈ ਜੁਹਾਰ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਰਾਨੀ ਤਾ ਕੇ ਸਦਨ ਮਦਨ ਜੁਤ ਆਵਈ।
ਕਾਮ ਕਲੋਲ ਅਮੋਲ ਸੁ ਬੋਲ ਕਮਾਵਈ।
ਤਾ ਸੋ ਭੇਵ ਨ ਕੇਉ ਸਕੇ ਪਛਾਨਿ ਕੈ।
ਹੋ ਨਿਜੁ ਰਾਜਾ ਕੇ ਤੀਰ ਬਖਾਨੈ ਆਨਿ ਕੈ। ੨।

ਸਵਤਿ ਤਵਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਭੇਦ ਤਿਨ ਪਾਇਯੋ।
ਨਿਜੁ ਰਾਜਾ ਪਹਿ ਤਬ ਹੀ ਜਾਇ ਜਤਾਇਯੋ।
ਸੁਨਤ ਰਾਵ ਏ ਬਚਨ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੁਧਿਤ ਭਯੋ।
ਹੋ ਅਸ ਤੀਖਨ ਗਹਿ ਪਾਨ ਜਾਤ ਤਿਤ ਕੋ ਭਯੋ। ੩।

ਸੁਨ ਰਾਨੀ ਬਚ ਨਿਪੁ ਕਹ ਟਰਿ ਆਗੈ ਲਿਯੋ।
ਬਿਹਸਿ ਬਿਹਸ ਪਤਿ ਕੈ ਐਸੇ ਉਤਰ ਦਿਯੋ।
ਮੁਖ ਬੋਲੋ ਭਈਆ ਕੇ ਜੋ ਮੈ ਘਰ ਗਈ।
ਹੋ ਕਹੋ ਕਹਾ ਘਟ ਤੀਯਾ ਮੈ ਤੁਮਰੀ ਭਈ। ੪।

ਧਰਮ ਭ੍ਰਾਤ ਜਾ ਕੋ ਕਹਿ ਜੁ ਤ੍ਰਿਯ ਬਖਾਨਿ ਹੈ।
ਤਾ ਸੋ ਕਾਮ ਕਲੋਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਠਾਨਿ ਹੈ।
ਕਹੀ ਸਵਤਿ ਕੀ ਸਵਤਿ ਨ ਉਪਰ ਮਾਨਿਯੈ।
ਹੋ ਇਨ ਮਹਿ ਰਹਤ ਸਿਪਰਧਾ ਹਿਯੋ ਪਛਾਨਿਯੈ। ੫।

ਕੇਲ ਕਰਤ ਜਿਹ ਗਹੇ ਸੁ ਜਾਰ ਉਚਾਰਿਯੈ।
ਸਾਂਧਿ ਖਨਤ ਗਹਿ ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਰਿ ਮਾਰਿਯੈ।
ਬਿਨੁ ਨੈਨਨ ਕੇ ਲਹੇ ਕੋਪ ਨਹਿ ਠਾਨਿਯੈ।
ਹੋ ਅਰਿ ਕੀ ਅਰਿ ਪਰ ਕਹੀ ਨ ਉਰ ਮੋ ਆਨਿਯੈ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਯਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਡਭਾਗਣ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਲਗਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।੬।

(ਉਹ) ਉਸ ਪਾਸ ਤੁਰਤ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਮ-ਕੋਲ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭੇਦ ਕੋਈ ਵੀ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।੭।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੦। ੩੪੮੫। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਨਿਸਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰਾਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਸੂਰਗ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿਬ-ਸਲਾਮ ਸੀ।੧।

ਅੰਤਲ

ਰਾਣੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਹਿ ਕੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ ਕਲੋਲ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਕੋਈ ਵੀ ਪਛਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਦਸੇ।੨।

ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਸੌਂਕਣ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਭੇਦ ਪਾ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਤੁਰਤ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਦਸਿਆ। ਰਾਜਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਿਖੀ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ ਉਧਰ ਵਲ ਚਲ ਪਿਆ।੩।

ਰਾਣੀ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਗੋਂ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲੀ। ਅਤੇ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤੇ। (ਕੀ ਹੋਇਆ) ਜੇ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਬੋਲੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਦਸੋ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਸਤਰੀ ਘਟ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।੪।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਧਰਮ ਦਾ ਭਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਦਸਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਮ-ਕਲੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੌਂਕਣ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਸੌਂਕਣ ਦੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। (ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਲਵੋ।੫।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪਕੜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾਉਂਦੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਰ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਅੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆਂ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵੈਰੀ ਦੀ ਵੈਰੀ ਉਤੇ ਕਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।੬।

ਚੌਪਈ

ਯਾ ਮੈ ਕਹੋ ਕਹਾ ਚੈ ਗਈ। ਮੁਖ ਬੋਲੈ ਭਈਆ ਕੇ ਗਈ।
ਤੋਰ ਸਵਿਤ ਮੈ ਕਛੁ ਨ ਬਿਗਾਰਿਯੋ। ਕ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ ਤੈ ਝੂਠ ਉਚਾਰਿਯੋ। ੭।

ਅੰਤਲ

ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਰਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਆਇਯੋ।
ਮੈ ਨ ਸੇਜ ਤੁਮਰੀ ਤੇ ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਇਯੋ।
ਇਤੇ ਕੋਪ ਸੁਨਿ ਸਵਤਿ ਨ ਚਿਤ ਮੋ ਧਾਰਿਯੈ।
ਹੋ ਬੈਰ ਕੈਸੇਈ ਹੋਇ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਉਚਾਰਿਯੈ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਰਾਵ ਭੇਦ ਕਾ ਜਾਨੈ। ਰਿਪੁ ਕੀ ਕਹੀ ਰਿਪੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ।
ਸਾਚ ਰਾਵ ਕੇ ਮੁਖ ਪਰ ਕਹਿਯੋ। ਮੂਰਖ ਨਾਹ ਨਾਹਿ ਕਛੁ ਲਹਿਯੋ। ੯।
ਕਹ ਭਯੋ ਮੈ ਇਹ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰਿਯੋ। ਤੇਰੋ ਕਛੁ ਨ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਿਯੋ।
ਕੈ ਤਹਕੀਕ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸਿਰ ਕੀਜੈ। ਨਾਤਰ ਮੀਚ ਮੂੰਡ ਪਰ ਲੀਜੈ। ੧੦।
ਸੁਨੁ ਰਾਜਾ ਇਹ ਕਛੁ ਨ ਕਹਿਯੈ। ਸਾਚ ਝੂਠ ਮੇਰੋ ਹੀ ਲਹਿਯੈ।
ਲਹਿ ਸਾਚੀ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰਿਯੋ। ਝੂਠੀ ਜਾਨਿ ਚੋਰ ਕਰਿ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੧।
ਤਬ ਰਾਜੈ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਖਾਨੀ। ਰਾਨੀ ਤੂ ਸਾਚੀ ਮੈ ਜਾਨੀ।
ਤੋ ਪਰ ਝੂਠ ਸਵਤਿ ਇਨ ਕਹਿਯੋ। ਸੋ ਮੈ ਆਜੁ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਲਹਿਯੋ। ੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਸੁਨਿ ਰਾਨੀ ਸ੍ਯਾਨੀ ਬਚਨ ਸੀਸ ਰਹੀ ਨਿਹੁਰਾਇ।
ਸੁਘਰ ਹੋਇ ਸੋ ਜਾਨਈ ਜੜ ਕੇ ਕਹਾ ਉਪਾਇ। ੧੩।

ਅੰਤਲ

ਜੇ ਚਤਰੇ ਨਰ ਹੋਇ ਸੁ ਭੇਵ ਪਛਾਨਈ।
ਮੂਰਖ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਹਾ ਜਿਯ ਜਾਨਈ।
ਤਾ ਤੈ ਹੋਹੂੰ ਕਛੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਇ ਹੋ।
ਹੋ ਯਾ ਰਾਨੀ ਕੇ ਸਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਕੇ ਘਾਇ ਹੋ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਕਛੁ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ਸਾਚੀ ਕੋ ਝੂਠੀ ਠਹਰਾਯੋ।
ਝੂਠੀ ਕੋ ਸਾਚੀ ਕਰਿ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਛੁ ਨਹਿ ਜਾਨ੍ਯੋ। ੧੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਇਕਾਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੧। ੩੫੦੦੧ ਅਫਜ਼ੂਂ।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਵਿਚ ਦਸੋ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੇ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਬੋਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।
ਹੇ ਸੌਂਕਣੇ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ। (ਫਿਰ) ਤੂੰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਝੂਠ ਦਸਿਆ
ਹੈ।੭।

ਅਤਿਲ

ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੇਜ ਤੋਂ
ਪਕੜ ਕੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ। ਹੇ ਸੌਂਕਣੇ! ਸੁਣ, ਇਤਨਾ ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵੈਰ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਵੇ, ਵਿਅਰਥ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ
ਚਾਹੀਦਾ।੮।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੇਦ ਨ ਸਮਝਿਆ। ਵੈਰੀ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਦਾ ਹੀ ਮੰਨ
ਲਿਆ। (ਮੈਂ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਿਆ।੯।

ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਿਆ।
ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆਈ ਸਮਝੋ।੧੦।

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਸੁਣੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਕਹੋ। ਮੇਰੇ ਸਚ ਨੂੰ ਝੂਠ ਹੀ ਮੰਨ ਲਵੋ। ਇਸ ਨੂੰ
ਸਚ ਮੰਨ ਲਵੋ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਸਮਝ ਕੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ
ਮਾਰ ਦਿਓ।੧੧।

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਰਾਣੀ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
ਇਸ ਸੌਂਕਣ ਨੇ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਝੂਠੀ ਤੋਹਮਤ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਜ ਮੈਂ ਸਚ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ
ਲਿਆ ਹੈ।੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਸਿਆਣੀ ਰਾਣੀ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਪਾਈ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੀ। ਸੁਘੜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ
ਸਮਝ ਜਾਵੇ, ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਕੀ ਉਪਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।੧੩।

ਅਤਿਲ

ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਚਤੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਦੀ
ਗੱਲ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਵਾਂਗੀ ਅਤੇ
ਰਾਣੀ ਸਹਿਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੀ।੧੪।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਨੇ ਕੁਝ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਸੱਚੀ (ਇਸਤਰੀ) ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ
ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਿਆ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨ ਸਮਝਿਆ।੧੫।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੧। ੩੫੦੦। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਵਹੈ ਸਵਤਿ ਤਾ ਕੀ ਹੁਤੀ ਜਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਸੁਰਪਤਿ ਸੇ ਨਿਰਖਤ ਸਦਾ ਮੁਖ ਛਬਿ ਭਾਨ ਕੁਮਾਰਿ। ੧।

ਅਤਿਲ

ਭਾਨ ਕਲਾ ਐਸੇ ਬਹੁ ਬਰਖ ਬਿਤਾਇ ਕੈ।
ਨਿਸਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀ ਬਾਤ ਗਈ ਜਿਯ ਆਇ ਕੈ।
ਸੋਤ ਰਾਵ ਤਿਹ ਸੰਗ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਫਿਰਿ ਆਈ ਘਰ ਮਾਝ ਦੁਹਨ ਕੇ ਘਾਇ ਕੈ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਅਧਿਕ ਕੋਪ ਕਰਿ ਖੜਗ ਪ੍ਰਹਾਰਿਯੋ। ਦੁਹੂਅਨ ਚਾਰਿ ਟੂਕ ਕਰਿ ਡਾਰਿਯੋ।
ਮੈ ਇਹ ਜੜ ਸੋ ਭੇਦ ਬਤਾਯੋ। ਇਹ ਮੋਹੁ ਝੂਠੀ ਠਹਰਾਯੋ। ੩।

ਸਵਤਿ ਸਹਿਤ ਰਾਜਾ ਕੋ ਘਾਈ। ਪੌਛਿ ਖੜਗ ਬਹੁਰੇ ਘਰ ਆਈ।
ਸੋਇ ਰਹੀ ਮਨ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ਭਏ ਪ੍ਰਾਤ ਯੋ ਕੂਕਿ ਸੁਨਾਯੋ। ੪।

ਰੋਇ ਪ੍ਰਾਤ ਭੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਬੈਠੇ ਕਹਾ ਰਾਵ ਜੂ ਮਾਰੇ।
ਹਮਰੇ ਸੁਖ ਸਭ ਹੀ ਬਿਧਿ ਖੋਏ। ਯੋ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਸਕਲ ਭ੍ਰਿਤ ਰੋਏ। ੫।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਵ ਤ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਮੋ ਕਹ ਸਾਥ ਰਾਵ ਕੇ ਜਾਰਹੁ। ਮੋਰੇ ਛਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਸਿਰ ਢਾਰਹੁ। ੬।

ਤਬ ਤਾ ਪੈ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਭ ਆਏ। ਰੋਇ ਰੋਇ ਯੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।
ਛਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਢਾਰੇ। ਆਜ ਉਚਿਤ ਨਹਿ ਜਰਨ ਤਿਹਾਰੇ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਮਰਿਯੋ ਸਿਸੁ ਸੁਤ ਰਹਿਯੋ ਤੈ ਜਰਿ ਹੈ ਦੁਖ ਪਾਇ।
ਜਿਨਿ ਐਸੇ ਹਠ ਕੀਜਿਯੈ ਰਾਜ ਬੰਸ ਤੇ ਜਾਇ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਸਭਨ ਸੁਨਤ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਜਰਨ ਨਿਮਿਤਿ ਉਠਿ ਤਬੈ ਸਿਧਾਰੀ।
ਤਬ ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਰਾਨੀ ਗਹਿ ਲਈ। ਰਾਜ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤਿਹ ਸੁਤ ਦਈ। ੯।

ਦੌਹਰਾ

ਚਰਿਤ ਚੰਚਲਾ ਐਸ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਜੁਤ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਘਾਰਿ।
ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਕੀ ਰਾਖੀ ਰਹੀ ਛਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਸਿਰ ਢਾਰ। ੧੦। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਬਿਆਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੨। ੩੫੧੦। ਅਫਸ੍ਰੀਂ।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਦੀ ਸੌਂਕਣ ਅਪਾਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਇੰਦਰ ਵਰਗੇ ਸਦਾ ਉਸ ਭਾਨ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਛਬੀ ਦੇਖਦੇ ਸਨ।੧।

ਅਤਿਲ

ਭਾਨ ਕਲਾ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੇ। (ਇਕ ਦਿਨ) ਨਿਸਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ।੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਖੜਗ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲਗੀ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਭੇਦ ਦਸਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਝੂਠੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।੩।

(ਉਸ ਨੇ) ਸੌਂਕਣ ਸਮੇਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਪੁੰਝ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤ ਆਈ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਸੌਂ ਗਈ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੂਕ ਕੇ ਸੁਣਾਉਣ ਲਗੀ।੪।

ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਰੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ-- ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਰਾਜਾ ਜੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਖੋਹ ਲਏ ਹਨ। ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਰੋਣ ਲਗੇ।੫।

ਮਰੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਸਹਿਤ ਵੇਖਿਆ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ-- ਮੈਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾੜ ਦਿਓ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਛਤ੍ਰ ਸਜਾ ਦਿਓ।੬।

ਤਦ ਉਸ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਛਤ੍ਰ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਝੁਲਾ ਦਿਓ, ਪਰ ਅਜ ਤੁਹਾਡਾ ਸੜਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।੭।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਜਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਅਜੇ ਬਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰ (ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਰਨ ਦੇ) ਦੁਖ ਕਰ ਕੇ ਸੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ। ਅਜਿਹਾ ਹਠ ਨ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਾਜ ਬੰਸ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ।੮।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਸੜਨ ਲਈ ਤਦ ਤੁਰ ਪਈ। ਤਦ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਸਹਿਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਖਣ ਤੇ (ਸੜਨੇ) ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਛਤ੍ਰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ।੧੦।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੨। ੩੫੧੦। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਸਹਿਰ ਬਟਾਲਾ ਮੈਂ ਬਸੈ ਮੈਗਲ ਖਾਨ ਪਠਾਨ।
ਮਦ ਪੀਵਤ ਨਿਸੁ ਦਿਨ ਰਹੈ ਸਦਾ ਰਹਤ ਅਗ੍ਯਾਨ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਹੀ ਦਿਵਸ ਤੀਜ ਕੋ ਆਯੋ। ਸਭ ਅਬਲਨਿ ਆਨੰਦੁ ਬਢਾਯੋ।
ਝੁਲਤਿ ਗੀਤਿ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਗਾਵਹਿ। ਸੁਨਤ ਨਾਦ ਕੋਕਿਲਾ ਲਜਾਵਹਿ। ੨।

ਉਘ ਘਨਘੋਰ ਘਟਾ ਘੁਹਰਾਵੈ। ਇਤਿ ਮਿਲਿ ਗੀਤ ਚੰਚਲਾ ਗਾਵੈ।
ਉਤ ਤੇ ਦਿਪਤ ਦਾਮਿਨੀ ਦਮਕੈ। ਇਤ ਇਨ ਦਸਨ ਕਾਮਨਿਨ ਝਮਕੈ। ੩।

ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭਾ ਇਕ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰਨਿ। ਜਾਹਿ ਪ੍ਰਭਾ ਸਮ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਿ ਨ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਾ ਕੀ ਛਬਿ ਸੋਹੈ। ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜ ਭੁਜੰਗਨ ਮੋਹੈ। ੪।

ਸੋ ਝੁਲਤ ਤਿਨ ਖਾਨ ਨਿਹਾਰੀ। ਗਿਰਿਯੋ ਭੂਮਿ ਜਨੁ ਲਗੀ ਕਟਾਰੀ।
ਕੁਟਨੀ ਏਕ ਬੁਲਾਇ ਮੰਗਾਈ। ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਥਾ ਤਿਹ ਭਾਖ ਸੁਨਾਈ। ੫।

ਕਬਿਤੁ

ਆਈ ਹੁਤੀ ਬਨਿ ਏਕ ਬਾਲਾ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਸਮ
ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਝ ਦੀਪਮਾਲਾ ਜਨੁ ਵੈ ਗਈ।
ਬਿਛੁਆ ਕੀ ਬਿਝਕ ਸੋ ਬਿਛੁ ਸੋ ਡਸਾਇ ਮਾਨੋ
ਚੇਟਕ ਚਲਾਇ ਨਿਜੁ ਚੇਰੋ ਮੋਹਿ ਕੈ ਗਈ।
ਦਸਨ ਕੀ ਦਿਪਤ ਦਿਵਾਨੇ ਦੇਵ ਦਾਨੋ ਕੀਨੇ
ਨੈਨਨ ਕੀ ਕੋਰ ਸੋ ਮਰੋਰਿ ਮਨੁ ਲੈ ਗਈ।
ਕੰਚਨ ਸੇ ਗਾਤ ਰਵਿ ਬੋਰਿਕ ਚਿਲਚਿਲਾਤ
ਦਾਮਨੀ ਸੀ ਕਾਮਨੀ ਦਿਖਾਈ ਆਨਿ ਦੈ ਗਈ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਮੁਹਿ ਤਿਹ ਤੂ ਆਨਿ ਮਿਲਾਵੈ। ਅਪੁਨੇ ਮੁਖ ਮਾਗੇ ਸੋ ਪਾਵੈ।
ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਤਨਿ ਕੈ ਰਤਿ ਕਰੋ। ਨਾਤਰ ਮਾਰਿ ਕਟਾਰੀ ਮਰੋ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀ ਅਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਜਬ ਤੇ ਲਖੀ ਬਨਾਇ।
ਚੁਭਿ ਚਿਤ ਕੇ ਭੀਤਰ ਰਹੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ। ੮।
ਮੋ ਤੋ ਛਬਿ ਨ ਕਹੀ ਪਰੈ ਸ੍ਰੀ ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਿ।
ਜੀਭਿ ਮਧੁਰ ਹੈ ਜਾਤ ਹੈ ਬਰਨਤ ਪ੍ਰਭਾ ਅਪਾਰ। ੯।

ਦੌਹਰਾ

ਬਟਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮੈਗਲ ਖਾਨ ਨਾਂ ਦਾ ਪਠਾਣ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਬੇਸੁਰਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੀਜ ਦੇ ਦਿਨ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਸਭ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਪੀਂਘਾਂ ਝੂਟਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਧੁਰ ਧੁਨ ਨਾਲ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਇਲ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।੨।

ਉਧਰ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਗਰਜਨਾ ਕਰਨ ਲਗੀ, ਇਧਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ਗੀਤ ਗਾਣ ਲਗੀਆਂ। ਉਧਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਸੀ, ਇਧਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦ ਚਮਕਦੇ ਸਨ।੩।

(ਉਥੇ) ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ੋਭਦੀ ਸੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਪੰਛੀ, ਹਿਰਨ ਅਤੇ ਨਾਗ-ਰਾਜ ਮੋਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।੪।

ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਂਘ ਝੂਟਦਿਆਂ ਖਾਨ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਮਾਨੋ ਕਟਾਰ ਲਗ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਫਫੇਕੁਟਣੀ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿੱਤੀ।੫।

ਕਬਿੱਤ

ਬਨ ਵਿਚ ਰਾਗ-ਮਾਲਾ ਵਰਗੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਮੇਰੇ (ਮਨ ਰੂਪ) ਘਰ ਵਿਚ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਜਗਾ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਬਿਛੂਆ ਦੀ ਬਿੜਕ ਮਾਨੋ ਬਿਛੂਆਂ ਵਾਂਗ ਡੰਗ ਗਈ ਹੋਵੇ। (ਉਹ) ਜਾਦੂ ਚਲਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਰੀਦ ਬਣਾ ਗਈ ਹੈ। (ਉਸ ਦੇ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਰਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਰੋੜ ਕੇ ਲੈ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਸੂਰਜ ਬੋਤਾ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਚਮਕਦਾ ਸੀ। (ਸਚਮੁਚ) ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਇਸਤਰੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿਖਾਲੀ ਦੇ ਗਈ ਹੈ।੬।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਣ ਕੇ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ ਇਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰੋਂਗੀ। ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਲ (ਮੈਂ) ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ।੭।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦ ਦਾ ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚੁਭ ਗਈ ਹੈ, ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।੮। ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜੀਭ ਵੀ ਮਿਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।੯।

ਕਥਿਤੁ

ਆਂਖਿ ਰਸ ਗਿਰਿਯੋ ਤਾ ਤੇ ਆਂਬ ਪ੍ਰਗਟਤ ਭਏ
 ਜਿਹਵਾ ਰਸ ਹੂ ਤੇ ਜਰਦਾਲੂ ਲਹਿਯਤੁ ਹੈ।
 ਮੁਖ ਰਸ ਹੂ ਕੋ ਮਧੁ ਪਾਨ ਕੈ ਬਖਾਨਿਯਤ ਜਾ ਕੇ
 ਨੈਕ ਚਾਖੈ ਸਦਾ ਜੀਯਤ ਰਹਿਯਤੁ ਹੈ।
 ਨਾਕ ਕੋ ਨਿਰਖਿ ਨਿਸਿਰਾਟ ਨਿਸਿ ਰਾਜਾ ਭਯੋ
 ਜਾ ਕੀ ਸਭ ਜਗਤ ਕੋ ਜੋਨ ਚਹਿਯਤੁ ਹੈ।
 ਦਾਂਤਨ ਤੇ ਭਯੋ ਦਾਖ ਦਾਰਿਮ ਬਖਾਨਿਯਤ
 ਅਧਰ ਤੇ ਭਯੋ ਤਾਹਿ ਉਖ ਕਹਿਯਤੁ ਹੈ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਕਟਨੀ ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਏ ਧਾਈ। ਤਾਹਿ ਝੁਲਾਵਨ ਕੇ ਮਿਸੁ ਲਯਾਈ।
 ਤਬ ਤਿਹ ਆਨ ਖਾਨ ਗਹਿ ਲੀਨੇ। ਚਕਿਚਿਤ ਚਰਿਤ ਚੰਚਲਾ ਕੀਨੇ। ੧੧।

ਤੁਮਰੇ ਇਹੀ ਨਿਮਿਤ ਮੈ ਆਈ। ਅਬ ਫੂਲਨ ਮੁਹਿ ਦਈ ਦਿਖਾਈ।
 ਅਬ ਮੁਹਿ ਜਾਨ ਧਾਮ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਪਰਸੋ ਬੋਲਿ ਕਲੋਲ ਕਰੀਜੈ। ੧੨।

ਅਤਿ ਮਦ ਪਾਨ ਖਾਨ ਤੁਮ ਕੀਜਹੁ। ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਮੇ ਕਹੁ ਸੁਖ ਦੀਜਹੁ।
 ਪਰਸੋ ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੈ ਐਹੋ। ਤੁਮਰੀ ਦੁਹਿਤਾ ਕੇ ਢਿਗ ਸੈਹੋ। ੧੩।

ਯੋ ਕਰਿ ਬੋਲ ਖਾਨ ਤਜਿ ਦੀਨੀ। ਪਰਸੋ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਕੀਨੀ।
 ਤਬ ਚਿਤੁ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭਾ ਚਲਿ ਆਈ। ਵਾ ਦੁਹਿਤਾ ਢਿਗ ਸੇਜ ਬਿਛਾਈ। ੧੪।

ਸੋਏ ਲੋਗ ਧਾਮ ਉਠਿ ਗਈ। ਸਿਮਰਤ ਖਾਨ ਘਰੀ ਸੋ ਭਈ।
 ਨਿਸੁ ਸਿਗਰੀ ਤਿਹ ਕਹ ਜਗਵਾਯੋ। ਖੋਜਤ ਤਾਹਿ ਸੁਤਾ ਢਿਗ ਆਯੋ। ੧੫।

ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਦੁਹਿਤਾ ਲਖਿ ਧਰੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਗਹਿ ਜਾਂਘ ਦੇਉ ਰਤਿ ਕਰੀ।
 ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਰਹੀ ਪਠਾਨੀ। ਮਦ ਪੀਏ ਜੜ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੀ। ੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਤਾ ਸੋ ਰਮਿਯੋ ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਤਿਹ ਜਾਨਿ।
 ਮਦ ਉਤਰੇ ਤਿਹ ਤਜਿ ਦਿਯੋ ਅਪਨੀ ਸੁਤਾ ਪਛਾਨਿ। ੧੭।
 ਪੰਨ੍ਯ ਛਤ੍ਰਿ ਜਾ ਕੇ ਧਰਮ ਸ੍ਰੀ ਚਿਤੁ ਰਾਜਿ ਕੁਮਾਰਿ।
 ਸੰਗ ਸੁਤਾ ਕੇ ਕੈ ਮੁਝੈ ਗੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਉਬਾਰਿ। ੧੮।
 ਏਕ ਮਦੀ ਦੂਜੈ ਤਰੁਨਿ ਤੀਜੇ ਅਤਿ ਧਨ ਧਾਮ।
 ਪਾਪ ਕਰੇ ਬਿਨ ਕ੍ਰਯੋ ਬਚੈ ਬਚੈ ਬਚਾਵੈ ਰਾਮ। ੧੯। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਤਿਰਾਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੩। ੩੫੨੯। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਕਿੱਤ

(ਉਸ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਰਸ ਡਿਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਬ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਜੀਭ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਖੁਰਮਾਨੀਆਂ ('ਜਰਦਾਲੂ') ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਖ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਖਣ ਨਾਲ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਾਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ('ਜੋਨ') ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਅੰਗੂਰ ਅਤੇ ਅਨਾਰ ਬਣੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੰਨਾ ਬਣਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਫਫੇਕੁਟਣੀ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਚਲ ਪਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਪੀਂਘ) ਝੂਟਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ। ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਨ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪਕੜ ਲਿਆ। (ਤਦ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ। ੧੧।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਆਈ ਹਾਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਾਹਵਾਰੀ ('ਫੂਲਨ') ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਦਿਓ। ਪਰਸੋਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਲੋਲ ਕਰਨਾ। ੧੨।

(ਉਸ ਦਿਨ) ਹੇ ਖਾਨ! ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਅਤੇ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣਾ। ਪਰਸੋਂ ਮੈਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਵਾਂਗੀ। ੧੩।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਖਾਨ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਸੋਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਗਾ। ਤਦ ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭਾ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੇਜ ਵਿਛਾ ਲਈ। ੧੪।

ਜਦੋਂ ਲੋਕੀਂ ਸੌਂ ਗਏ (ਤਾਂ ਉਹ) ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਈ ਅਤੇ (ਇਧਰ ਉਸ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਖਾਨ ਦੀ ਇਕ ਘੜੀ ਬੀਤ ਗਈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਾਈ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਰ ਲਭਦਿਆਂ ਲਭਦਿਆਂ ਪੁੱਤਰੀ ਕੋਲ ਆਇਆ। ੧੫।

ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਟੰਗਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕੜ ਕੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਪਠਾਣੀ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਰ ਕੇ ਮੂਰਖ ਨੇ ਕੁਝ ਨ ਸਮਝਿਆ। ੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਤਿਸ ਪ੍ਰਭਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਉਤਰਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁੱਤਰੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ੧੭। ਹੇ ਰਿਤੁ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਤੇਰਾ ਛੁੱਤੀ ਧਰਮ ਧੰਨ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤਰੀ ਨਾਲ ਸਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਬੁੜਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ। ੧੮। ਇਕ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਦੂਜਾ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਘਰ ਵਿਚ ਧਨ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, (ਤਦ ਹੀ) ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਰਾਮ ਬਚਾਏ। ੧੯।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੩। ੩੫੨੯। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਪਾਂਡਵ ਕੇ ਪਾਚੋ ਸੁਤ ਸੂਰੇ। ਅਰਜੁਨ ਭੀਮ ਜੁਧਿਸਟਰ ਰੂਰੇ।
ਨਕੁਲ ਅਵਰ ਸਹਦੇਵ ਭਨਿਜੈ। ਜਾ ਸਮ ਉਪਜਿਯੋ ਕੋਨ ਕਹਿਜੈ। ੧।

ਬਾਰਹ ਬਰਖ ਬਨਬਾਸ ਬਿਤਾਯੋ। ਸੋਈ ਬਰਖ ਤ੍ਰੈਦਸੋ ਆਯੋ।
ਦੇਸ ਬਿਰਾਟ ਰਾਜ ਕੇ ਗਏ। ਸੋਊ ਬਰਖ ਬਿਤਾਵਤ ਭਏ। ੨।

ਦੌਹਰਾ

ਜਬੈ ਕ੍ਰੀਚਕਹਿ ਦ੍ਰੁਪਦਜਾ ਦੇਖੀ ਨੈਨ ਪਸਾਰਿ।
ਗਿਰਿਯੋ ਮੂਰਛਨਾ ਹੂੰ ਧਰਨਿ ਮਾਰਿ ਕਰਿਯੋ ਬਿਸੰਭਾਰਿ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਗਟ ਭਗਨਿ ਤਨੁ ਭੇਦ ਜਤਾਯੋ। ਮਿਲਨ ਦ੍ਰੁਪਦਜਾ ਕੇ ਠਹਰਾਯੋ।
ਰਾਨੀ ਪਠੈ ਸਦੇਸਨ ਦਈ। ਕਰ ਤੇ ਪਕਰਿ ਕਰੀਚਕ ਲਈ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਕਰਿ ਕੈ ਕਰਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਬਲੁ ਅੰਚਰ ਗਈ ਛੁਰਾਇ।
ਜਨੁ ਕਰਿ ਹੇਰੇ ਸ੍ਰਾਨ ਕੋ ਭਜਤ ਮ੍ਰਿਗੀ ਅਕੁਲਾਇ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਅਤਿ ਕੋਪ ਕਰੀਚਕ ਕਯੋ। ਰਾਜਾ ਹੁਤੋ ਜਹਾ ਤਹ ਅਯੋ।
ਪਾਦ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦ੍ਰੁਪਦ ਯਹਿ ਕਿਯੋ। ਪਾਂਚੋ ਨਿਰਖਿ ਪੰਡ ਜਨ ਲਿਯੋ। ੬।
ਅਤਿਹੀ ਕੋਪ ਭੀਮ ਤਬ ਭਰਿਯੋ। ਰਾਜੈ ਮਨੇ ਨੈਨ ਸੋ ਕਰਿਯੋ।
ਬੋਲ ਦ੍ਰੁਪਦਜਾ ਨਿਕਟ ਸਿਖਾਈ। ਸੋ ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੋ ਕਹੋ ਬਨਾਈ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਚਤੁਰਿ ਦ੍ਰੁਪਦਜਾ ਅਤਿ ਹੁਤੀ ਅਰੁ ਪਤਿ ਕਹਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਏਕ ਬਚਨ ਭਾਖਿਯੋ ਹੁਤੋ ਬੀਸਕ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਦ੍ਰੁਪਦੀ ਯੋ ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੋ ਕਹੀ। ਤੁਮ ਪੈ ਅਨਿਕ ਰੀਝਿ ਮੈ ਰਹੀ।
ਸੁੰਨਿਸਾਲ ਨਿਸਿ ਕੋ ਤੁਮ ਐਯਹੁ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਕਮੈਯਹੁ। ੯।
ਸੁੰਨਿਸਾਲ ਭੀਮਹਿ ਬੈਠਾਯੋ। ਕ੍ਰੀਚਕ ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰਿ ਗੈ ਆਯੋ।
ਤਬ ਹੀ ਪਕਰਿ ਟਾਂਗ ਤੇ ਲਿਯੋ। ਟੂਕ ਅਨੇਕ ਤਾਹਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ। ੧੦।

ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਕ੍ਰੀਚਕ ਰਿਸਿ ਭਰੇ। ਕੇਸ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਧਰੇ।
ਯਾਹਿ ਅਗਨਿ ਕੇ ਬੀਚ ਜਰੈਹੈ। ਭ੍ਰਾਤ ਗਯੋ ਤਹ ਤੋਹਿ ਪਠੈਹੈ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਪੰਡੂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੰਜੇ ਪੁੱਤਰ ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ। ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਅਰਜਨ, ਭੀਮ, ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ, ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਿਦੇਵ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।੧।

ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਬਨਬਾਸ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਦ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਵਰ੍ਹਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਗਏ। ਉਥੇ ਹੀ (ਇਹ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ) ਸਾਲ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦੋਂ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਕਾਮ ਦੇਵ ('ਮਾਰ') ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੩।

ਚੌਪਈ

ਉਸ (ਕ੍ਰੀਚਕ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਪਕੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ) ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਕੜ ਲਿਆ।੪।

ਦੌਹਰਾ

ਹੱਥ ਦਾ ਖੂਬ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ (ਦ੍ਰੋਪਤੀ) ਆਪਣਾ ਅੰਚਲ ਛੁੜਾ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਮਾਨੋ ਕੁਤੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹਿਰਨੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ।੫।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆਇਆ ਜਿਥੇ ਰਾਜਾ ਬੈਠਾ ਸੀ। (ਤਦ) ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਉਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ।੬।

ਤਦ ਭੀਮ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਰਾਜੇ (ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ) ਨੇ ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ।੭।

ਦੌਹਰਾ

ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਸੀ ਹੀ ਅਤੇ (ਫਿਰ) ਪਤੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। (ਪਤੀ ਨੇ ਤਾਂ) ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਵੀਹ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀਆਂ।੮।

ਚੌਪਈ

ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੇ ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਰੀਝ ਗਈ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ 'ਸੁੰਨਿਸਾਲ' (ਸੁੰਨੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਰਸੋਈ) ਵਿਚ ਆ ਜਾਈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗ ਕਰੀਂ।੯।

ਸੁੰਨਿਸਾਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਭੀਮ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। (ਉਥੇ) ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰੀਚਕ ਆ ਗਿਆ। ਤਦ ਹੀ (ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੂੰ ਭੀਮ ਨੇ) ਟੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।੧੦।

ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ (ਸਾਰੇ) ਕ੍ਰੀਚਕ ਚੋਹ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਕੜ ਲਿਆ। (ਕਹਿਣ ਲਗੇ-) ਇਸ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸਾੜਾਂਗੇ। ਜਿਥੇ (ਸਾਡਾ) ਭਰਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗੇ।੧੧।

ਗਹਿ ਕੇ ਕੇਸ ਤਾਹਿ ਲੈ ਚਲੇ। ਕ੍ਰੀਚਕ ਬੀਰ ਸੂਰਮਾ ਭਲੇ।
ਤਬ ਹੀ ਕੋਪ ਭੀਮ ਅਤਿ ਭਰਿਯੋ। ਗਹਿ ਕੈ ਤਾਰ ਬ੍ਰਿਛ ਕਰਿ ਧਰਿਯੋ। ੧੨।

ਜਾ ਕੋ ਕੋਪਿ ਬ੍ਰਿਛ ਕੀ ਮਾਰੈ। ਤਾ ਕੇ ਮੂੰਡ ਚੋਥਿ ਹੀ ਡਾਰੈ।
ਕਾਹੂੰ ਪਕਰਿ ਟਾਂਗ ਤੇ ਆਵੈ। ਕਿਸੂ ਕੇਸ ਤੇ ਐਂਚਿ ਬਿਗਾਵੈ। ੧੩।

ਕਨਿਯਾ ਬਿਥੈ ਕ੍ਰੀਚਕਨ ਧਾਰੈ। ਬਰਤ ਚਿਤਾ ਭੀਤਰ ਲੈ ਡਾਰੈ।
ਸਹਸ ਪਾਂਚ ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੰਗ ਮਾਰਿਯੋ। ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਿਯੋ। ੧੪। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਚੌਰਾਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੪। ੩੫੪੩। ਅਫਜ਼ੀ।*

ਦੋਹਰਾ

ਏਕ ਬਨਿਕ ਕੀ ਭਾਰਜਾ ਅਕਬਰ ਬਾਦ ਮੰਝਾਰ।
ਦੇਵ ਦੈਤ ਰੀਝੈ ਨਿਰਖਿ ਸ੍ਰੀ ਰਨ ਰੰਗ ਕੁਮਾਰਿ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਬਰ ਆਖੇਟ ਸਿਧਾਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਰੂਪ ਨਿਰਖਿ ਬਿਰਮਾਯੋ।
ਸਖੀ ਏਕ ਤਿਹ ਤੀਰ ਪਠਾਈ। ਤਾਹਿ ਆਨਿ ਮੁਹਿ ਦੇਹਿ ਮਿਲਾਈ। ੨।

ਤਬ ਚਲ ਸਖੀ ਭਵਨ ਤਿਹ ਗਈ। ਵਾ ਕੋ ਭੇਦ ਜਤਾਵਤ ਭਈ।
ਸੋ ਹਜਰਤਿ ਕੇ ਧਾਮ ਨ ਆਈ। ਹਜਰਤਿ ਜੂ ਗ੍ਰਿਹ ਲਏ ਬੁਲਾਈ। ੩।

ਹਜਰਤਿ ਜਬੈ ਭਵਨ ਤਿਹ ਆਯੋ। ਤਾ ਅਬਲਾ ਕੀ ਸੇਜ ਸੁਹਾਯੋ।
ਤਬ ਰਾਨੀ ਤਿਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੁਨਹੁ ਸਾਹ ਪ੍ਰਾਨਨ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਰੇ। ੪।

ਕਹੋ ਤੋ ਅਬੈ ਡਾਰਿ ਲਘੁ ਆਉ। ਬਹੁਰਿ ਤਿਹਾਰੀ ਸੇਜ ਸੁਹਾਉ।
ਯੋ ਕਹਿ ਜਾਤ ਤਹਾ ਤੇ ਭਈ। ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਐਂਚਿ ਕਿਵਰਿਯਾ ਦਈ। ੫।

ਪਤਿ ਕਹ ਜਾਇ ਸਕਲ ਸੁਧਿ ਦਈ। ਸੰਗ ਕਰਿ ਨਾਥੇ ਲ੍ਯਾਵਤ ਭਈ।
ਅਤਿ ਤਬ ਕੋਪ ਬਨਿਕ ਕੋ ਭਯੋ। ਛਿਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਹਾਥ ਮੈ ਲਯੋ। ੬।

ਹਜਰਤਿ ਕੋ ਪਨਹੀ ਸਿਰ ਝਾਰੈ। ਲਜਤ ਸਾਹ ਨਹਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੈ।
ਜੂਤਨਿ ਮਾਰਿ ਭੋਹਰੇ ਦਿਯੋ। ਵੈਸਹਿ ਦੈ ਦਰਵਾਜੇ ਲਿਯੋ। ੭।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਕੁਟਵਾਰ ਕੇ ਭਈ ਪੁਕਾਰੂ ਜਾਇ।
ਕਾਜੀ ਮੁਫਤੀ ਸੰਗ ਲੈ ਤਹਾ ਪਹੁਚੀ ਆਇ। ੮।
ਚੋਰ ਜਾਰ ਕੈ ਸਾਧ ਕਉ ਸਾਹੁ ਕਿਯੋ ਪਾਤਿਸਾਹ।
ਆਪਨ ਹੀ ਚਲਿ ਦੇਖਿਯੈ ਏ ਕਾਜਿਨ ਕੋ ਨਾਹ। ੯।

(ਉਸ ਦੇ) ਵਾਲ ਪਕੜ ਕੇ ਉਥੇ ਲੈ ਚਲੇ ਜਿਥੇ ਬਾਂਕੇ ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੂਰਮੇ ਸਨ। ਤਦ ਹੀ ਭੀਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਇਕ ਤਾੜ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।੧੨।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਿਛ (ਦੀ ਸਟ) ਮਾਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਚਿਥ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟੰਗੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਵਗਾ ਮਾਰਦਾ ਸੀ।੧੩।

ਕੱਛਾਂ ('ਕਨਿਯਾ') ਵਿਚ ਕ੍ਰੀਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਲਦੀ ਚਿਤਾ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤੇ। (ਉਸ ਇਕ) ਕ੍ਰੀਚਕ ਨਾਲ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ ਕ੍ਰੀਚਕ ਮਾਰੇ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਏ।੧੪।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੪। ੩੫੪੩। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਇਕ ਬਾਨੀਏ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਅਕਬਰਾਬਾਦ ਵਿਚ (ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ)। ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਰਨ ਰੰਗ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਦਿਨ ਅਕਬਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਉਸ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇ।੨।

ਤਦ ਸਖੀ ਚਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ (ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਦਸੀ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਨ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।੩।

ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸੇਜ ਉਤੇ ਬੈਠਾ। ਤਦ ਰਾਣੀ (ਇਸਤਰੀ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਸੁਣੋ।੪।

ਜੇ ਆਗਿਆ ਦਿਓ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਘੂ ਸ਼ੰਕਾ (ਪਿਸ਼ਾਬ) ਕਰ ਆਵਾਂ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਜ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਣਾਵਾਂ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਕਸ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।੫।

ਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਤਦ ਬਾਨੀਏ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜੁਤੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜ ਲਈ।੬।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਜੁਤੀਆਂ ('ਪਨਹੀ') ਮਾਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੋਲ ਨ ਸਕਿਆ। ਜੁਤੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੭।

ਦੋਹਰਾ

ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੋਤਵਾਲ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਮੁਫਤੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੀ।੮। (ਉਹ) ਕੋਈ ਚੋਰ ਹੈ, ਯਾਰ ਹੈ, ਸਾਧ ਹੈ, ਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ)। ਹੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਕਾਜ਼ੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਚਲ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ।੯।

ਚੌਪਈ

ਪਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਬਚਨ ਭਾਖਿ ਭਜਿ ਗਏ। ਹੇਰਤ ਤੇ ਅਕਬਰ ਕਹ ਭਏ।
ਹਜਰਤਿ ਲਜਤ ਬਚਨ ਨਹਿ ਬੋਲੈ। ਨ੍ਯਾਇ ਰਹਿਯੋ ਸਿਰ ਆਖਿ ਨ ਖੋਲੈ। ੧੦।

ਜੇ ਕੋਈ ਧਾਮ ਕਿਸੀ ਕੇ ਜਾਵੈ। ਕ੍ਯੋ ਨਹਿ ਐਸ ਤੁਰਤ ਫਲੁ ਪਾਵੈ।
ਜੇ ਕੋਊ ਪਰਨਾਰੀ ਸੋ ਪਾਗੈ। ਪਨਹੀ ਇਹਾ ਨਰਕ ਤਿਹ ਆਗੈ। ੧੧।

ਜਬ ਇਹ ਭਾਤਿ ਹਜਰਤਿਹਿ ਭਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਕਿਸੂ ਕੇ ਧਾਮ ਨ ਗਯੋ।
ਜੈਸਾ ਕਿਯ ਤੈਸਾ ਫਲ ਪਾਯੋ। ਦੁਰਾਚਾਰ ਚਿਤ ਤੇ ਬਿਸਰਾਯੋ। ੧੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਪਦਾਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੫। ੩੫੫੫। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਮਦ੍ ਦੇਸ ਇਕ ਛਤ੍ਰਜਾ ਅਚਲ ਕਲਾ ਤਿਹ ਨਾਉ।
ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਤਾ ਕੇ ਰਹੈ ਬਸਤ ਦਯਾਲ ਪੁਰ ਗਾਉ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਰਵਿ ਜਬ ਹੀ ਅਸਤਾਚਲ ਗਏ। ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸਾ ਚੰਦ੍ ਪ੍ਰਗਟਏ।
ਜਾਰਿ ਦੀਵਟੈ ਤਸਕਰ ਧਾਏ। ਤਾ ਕੇ ਤਾਕਿ ਭਵਨ ਕਹ ਆਏ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਠਾਢਿ ਭਏ ਤਿਹ ਬਾਲਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਖੜਗ ਨਿਕਾਰਿ।
ਕੈ ਧਨ ਦੇਹਿ ਬਤਾਇ ਕੈ ਨਹ ਤੁਹਿ ਦੇਹਿ ਸੰਘਾਰਿ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਅਬਲਾ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਕਛੂਕ ਧਾਮ ਕੇ ਦਰਬੁ ਦਿਖਾਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਕਹਿਯੋ ਮੈ ਦਰਬੁ ਦਿਖਾਊ। ਜੋ ਮੈ ਦਾਨ ਜੀਵ ਕੋ ਪਾਊ। ੪।

ਸਵੈਯਾ

ਕਾਹੇ ਕੋ ਆਜੁ ਸੰਘਾਰਤ ਮੋ ਕਹ ਸੰਗ ਚਲੋ ਬਹੁ ਮਾਲ ਬਤਾਊ।
ਰਾਖਿ ਮਹਾਬਤਿ ਖਾਨ ਗਏ ਸਭ ਹੀ ਇਕ ਬਾਰ ਸੁ ਤੇ ਹਰਿ ਲਯਾਊ।
ਪ੍ਰਤਨ ਪ੍ਰੋਤਨ ਲੋ ਸਭ ਕੋ ਛਿਨ ਭੀਤਰਿ ਆਜੁ ਦਰਦ੍ਰਿ ਬਹਾਊ।
ਲੀਜਹੁ ਲੁਟਿ ਸਭੈ ਤੁਮ ਤਾ ਕਹ ਮੈ ਅਪਨੋ ਨਹਿ ਪਾਨ ਛੁਆਊ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਤ ਬਚਨ ਤਸਕਰ ਤੇ ਭਏ। ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਸੰਗ ਤਹਾ ਲੈ ਗਏ।
ਜਹ ਕੋਠਾ ਦਾਰੂ ਕੇ ਭਰਿਯੋ। ਤਹੀ ਜਾਇ ਤਸਕਰਨ ਉਚਰਿਯੋ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਪਤੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਭਜ ਗਏ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਗੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੧੦।

ਜੇ ਕੋਈ (ਵਿਅਕਤੀ) ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ (ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਲਈ) ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਤੁਰਤ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਨ ਫਲ ਪਾਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਤੀਆਂ ਪੈਣ ਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗੇ ਨਰਕ ਮਿਲੇਗੀ। ੧੧।

ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਘਟਨਾ) ਹੋਈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਨ ਗਿਆ। ਜਿਹੌ ਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੫। ੩੫੫੫। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਧੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਚਲ ਕਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਧਨ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਆਲਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਡੁਬ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਤਾਂ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ('ਦੀਵਟੈ') ਜਗਾ ਕੇ ਚੋਰ ਚਲ ਪਏ ਅਤੇ ਲਭ ਲਭਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਆਏ। ੨।

ਦੌਹਰਾ

ਉਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕਢ ਕੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆ ਖੜੋਤੇ। (ਕਹਿਣ ਲਗੇ)) ਜਾਂ ਤਾਂ ਧਨ ਦਸ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਧਨ ਵਿਖਾਇਆ। ਫਿਰ ਕਿਹਾ-- ਮੈਂ ਹੋਰ ਧਨ ਵੀ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਜੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਕਰ ਦਿਓ। ੪।

ਸਵੈਯਾ

(ਤੁਸੀਂ) ਮੈਨੂੰ ਅਜ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੋ (ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਮਾਲ ਦਸਾਂਗੀ। (ਉਸ) ਸਾਰੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਮਹਾਬਤਿ ਖਾਨ ਰਖ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ (ਮਾਲ) ਨੂੰ ਇਕੋ ਵਾਰ ਹਰ ਲਿਆਵਾਂਗੀ। (ਤੁਹਾਡੇ) ਪੁੱਤਰਾਂ ਪੋਤਰਿਆਂ ਤਕ ਸਭ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਅਜ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ। ਉਸ ਸਾਰੇ (ਮਾਲ) ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲੁਟ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਵਾਂਗੀ। ੫।

ਚੌਪਈ

(ਇਸਤਰੀ ਦੇ) ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚੋਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਦਾਰੂ (ਬਾਰੂਦ) ਦਾ ਕੋਠਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ੬।

ਦੌਹਰਾ

ਅਗਨਿ ਬਾਨ ਸੋ ਬਾਧਿ ਤ੍ਰਿਯ ਤਹ ਕੋ ਦਈ ਚਲਾਇ।
ਕਾਲ ਸਭਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹੁਤੋ ਪਰਿਯੋ ਤਹੀ ਸਰ ਜਾਇ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਤਸਕਰ ਜਾਰਿ ਮਸਾਲੈ ਪਰੇ। ਦਾਰੂ ਬਿਖੈ ਅੰਗਾਰੇ ਝਰੇ।
ਸਭ ਤਸਕਰ ਤਬ ਹੀ ਉਡ ਗਏ। ਭੂਚਰ ਤੇ ਖੇਚਰ ਸੋ ਭਏ। ੮।
ਦਾਰੂ ਉਡਤ ਚੋਰਿ ਉਡਿ ਗਏ। ਸਭ ਹੀ ਫਿਰਤ ਗਗਨ ਮੋ ਭਏ।
ਦਸ ਦਸ ਕੋਸ ਜਾਇ ਕਰ ਪਰੇ। ਹਾਡ ਗੋਡ ਨਹਿ ਮੂੰਡ ਉਬਰੇ। ੯।

ਏਕੈ ਬਾਰ ਚੋਰ ਉਡ ਗਏ। ਜੀਵਤ ਏਕ ਨ ਬਾਚਤ ਭਏ।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਬਲਾ ਤਿਹ ਮਾਰਿਯੋ। ਛਲ ਕੇ ਅਪਨੋ ਧਾਮ ਉਬਾਰਿਯੋ। ੧੦।

ਇਹ ਛਲ ਸਭ ਚੋਰਨ ਕਹ ਘਾਈ। ਬਹੁਚੈ ਧਾਮ ਆਪਨੋ ਆਈ।
ਇੰਦ੍ਰ ਬਿਸਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਿਵ ਹੋਈ। ਤ੍ਰਿਯ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੇ ਬਚਤ ਨ ਕੋਈ। ੧੧। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਛਿਆਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੬। ੩੫੬੬। ਅਫ੍ਰੁੰ।*

ਚੌਪਈ

ਕਾਮ ਕਲਾ ਕਾਮਨਿ ਇਕ ਸੁਨੀ। ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਭੀਤਰਿ ਅਤਿ ਗੁਨੀ।
ਤਾ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨ ਆਗ੍ਯਾ ਮਾਨੈ। ਯਾ ਤੇ ਮਾਤ ਕੋਪ ਚਿਤ ਠਾਨੈ। ੧।
ਕੁਬੁਧਿ ਬਿਖੈ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਗਵਾਵੈ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋ ਦਰਬੁ ਲੁਟਾਵੈ।
ਗੁੰਡਨ ਸਾਥ ਕਰੈ ਗੁਜਰਾਨਾ। ਕਰਤ ਕੁਬਿਰਤਿ ਪਿਯਤ ਮਦ ਪਾਨਾ। ੨।

ਤਾ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ਦੁਤਿਯ ਸੁਭ ਕਾਰੀ। ਜੁਪ ਰਹਿਤ ਨ ਕਛੁ ਦੁਰਚਾਰੀ।
ਤਾ ਸੋ ਨੇਹ ਮਾਤ ਕੋ ਰਹੈ। ਯਾ ਕੋ ਬੇਗਿ ਸੰਘਾਰੇ ਚਹੈ। ੩।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਸੋ ਘਰ ਆਯੋ। ਸੋਤ ਛਾਪਰੀ ਮਾਝ ਤਕਾਯੋ।
ਟਟਿਆ ਦ੍ਵਾਰ ਆਗਿ ਦੈ ਦਈ। ਸੁਤ ਕੋ ਮਾਤ ਜਰਾਵਤ ਭਈ। ੪।

ਮਾਤ ਪੂਤ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਜਰਾਯੋ। ਰੋਇ ਰੋਇ ਸਭ ਜਗਤ ਸੁਨਾਯੋ।
ਆਗਿ ਲਗਾਇ ਪਾਨਿ ਕੋ ਧਾਈ। ਮੂਰਖ ਬਾਤ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਈ। ੫। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਸਤਾਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੭। ੩੫੭੧। ਅਫ੍ਰੁੰ।*

ਦੌਹਰਾ

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਬਾਣ ਨਾਲ ਅਗਨੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਕਾਲ ਰੂਪ ਤੀਰ ਉਥੇ ਜਾ ਪਿਆ।੭।

ਚੌਪਈ

ਚੋਰ ਮਸਾਲਾਂ ਜਲਾ ਕੇ ਉਥੇ ਜਾ ਪਏ। (ਮਿਸਾਲਾਂ ਤੋਂ) ਬਾਰੂਦ ਵਿਚ ਚੰਗਿਆੜੇ ਡਿਗੇ। (ਬਾਰੂਦ ਦੇ ਫਟਣ ਨਾਲ) ਤਦ ਹੀ ਸਾਰੇ ਚੋਰ ਉਡ ਗਏ। ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਆਕਾਸ਼-ਚਾਰੀ ਹੋ ਗਏ।੮।

ਬਾਰੂਦ ਦੇ ਉਡਣ ਨਾਲ ਚੋਰ ਉਡ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਲਗ ਗਏ। ਦਸ ਦਸ ਕੋਹ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਡਿਗੇ ਅਤੇ ਹਡ ਗੋਡੇ ਅਤੇ ਸਿਰ (ਸਭ) ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ।੯।

ਇਕੋ ਹੀ ਵਾਰ ਚੋਰ (ਸਾਰੇ) ਉਡ ਗਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਇਕ ਵੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨ ਬਚਿਆ। ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਛਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਚਾ ਲਿਆ।੧੦।

ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਈ। ਇੰਦਰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ (ਕੋਈ ਵੀ) ਹੋਵੇ, ਇਸਤਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।੧੧।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੬। ੩੫੬੬। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਕਾਮ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੁਣਵਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਤਾ ਸਦਾ ਚਿਤ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।੧।

(ਉਹ ਪੁੱਤਰ) ਮਾੜੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ ਲੁਟਾਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ।੨।

ਉਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਰਾ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਜੂਏ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਦੁਰਾਚਾਰ ਨਹੀਂ (ਕਰਦਾ) ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ (ਕੁਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।੩।

ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਉਹ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਛਪਰੀ ਵਿਚ ਸੁਤਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ। (ਛਪਰੀ ਦੇ) ਦੁਆਰ ਦੇ ਖਿੜਕੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।੪।

ਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ (ਅਤੇ ਫਿਰ) ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ। (ਉਹ ਛਪਰੀ ਨੂੰ) ਅਗ ਲਗਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਲਈ ਭਜੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਰਖ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੭। ੩੫੭੧। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਕੰਚਨ ਪ੍ਰਭਾ ਜਾਣਜਾ ਰਹੈ। ਅਤਿ ਦੁਤਿਵਾਨ ਤਾਹਿ ਜਗ ਕਹੈ।
ਭਰਤਾ ਏਕ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਨ ਕਿਯੋ। ਰੁਚਿਯੋ ਨ ਡਾਰਿ ਫਾਸ ਹਨਿ ਦਿਯੋ। ੧।

ਕੋਤਿਕ ਦਿਨਨ ਔਰ ਪਤਿ ਕਰਿਯੋ। ਸੋਊ ਨ ਰੁਚਿਯੋ ਕਟਾਰੀ ਮਰਿਯੋ।
ਮਾਸ ਬਿਖੈ ਔਰੈ ਪਤਿ ਪਾਯੋ। ਸੋਊ ਦੈ ਕੈ ਬਿਖੁ ਤ੍ਰਿਯ ਘਾਯੋ। ੨।

ਚੌਥੇ ਨਾਥ ਨਾਇਕਾ ਕੀਨੋ। ਤਾ ਕਹ ਹਨਿ ਪੰਚਮ ਕਹ ਲੀਨੋ।
ਛਠਵੇ ਮਾਰਿ ਸਪਤਮੇ ਘਾਯੋ। ਅਸਟਮ ਕੈ ਸੰਗ ਨੇਹ ਲਗਾਯੋ। ੩।

ਕਰਮ ਕਾਲ ਸੋਊ ਨਹਿ ਭਾਯੋ। ਜਮਧਰ ਭਏ ਤਾਹਿ ਤਿਨ ਘਾਯੋ।
ਪ੍ਰਿਗ ਪ੍ਰਿਗ ਜਾਨਿ ਜਗਤ ਤਿਹ ਕਰਿਯੋ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਭਨ ਉਚਰਿਯੋ। ੪।

ਜਬ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸੁਨਤਿ ਤ੍ਰਿਯ ਭਈ। ਜਾਨੁਕ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਮਰ ਗਈ।
ਅਬ ਹੋ ਜਰੋ ਨਾਥ ਤਨ ਜਾਈ। ਇਨ ਸਭਹੂੰਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਿਖਾਈ। ੫।

ਅਰੁਨ ਬਸਤ੍ਰ ਧਰ ਪਾਨ ਚਬਾਏ। ਲੋਗ ਸਭਨ ਕੋ ਕੂਕ ਸੁਨਾਏ।
ਯੋ ਕਹਿ ਹਾਥਿ ਸਿਧੋਰੇ ਗਹਿਯੋ। ਜਰਿਬੋ ਸਾਥ ਨਾਥ ਕੈ ਚਹਿਯੋ। ੬।

ਦੋਹਰਾ

ਸਪਤ ਨਾਥ ਨਿਜ ਕਰਨ ਹਨਿ ਕਿਯੋ ਸਤੀ ਕੇ ਭੇਸ।
ਉਚ ਨੀਚ ਦੇਖਤ ਤਰਨਿ ਪਾਵਕ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ। ੭।
ਸਪਤ ਨਾਥ ਨਿਜੁ ਹਾਥ ਹਨਿ ਅਸਟਮ ਕੋ ਗਰ ਲਾਇ।
ਸਭ ਲੋਗਨ ਦੇਖਤ ਜਰੀ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਇ। ੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਅਠਾਸੀਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੮। ੩੫੭੯। ਅਫਜ਼ੂ।

ਦੋਹਰਾ

ਭੂਪ ਕਲਾ ਨਾਮਾ ਰਹੈ ਸੁਤਾ ਸਾਹ ਕੀ ਏਕ।
ਅਧਿਕ ਦਰਬ ਤਾ ਕੇ ਰਹੈ ਦਾਸੀ ਰਹੈ ਅਨੇਕ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਮਿਸਰੀ ਕੋ ਹੀਰਾ ਤਿਨ ਲਿਯੋ। ਡਬਿਯਾ ਬਿਖੈ ਡਾਰਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ।
ਸਾਹਜਹਾਂ ਜਹ ਸਭਾ ਬਨਾਈ। ਬਹਲ ਬੈਠਿ ਤਿਹ ਓਰ ਸਿਧਾਈ। ੨।

ਅਰਧ ਬਜਾਰ ਬਿਖੈ ਜਬ ਗਈ। ਸੁੰਦਰ ਨਰਿਕ ਬਿਲੋਕਤ ਭਈ।
ਅਧਿਕ ਦਰਬੁ ਦੈ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ। ਨਿਜ ਗਾਡੀ ਕੇ ਸਾਥ ਲਗਾਯੋ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਕੰਚਨ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜੱਟ ਦੀ ਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਪਤੀ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਚੰਗਾ ਨ ਲਗਿਆ, ਫਾਹੀ ਪਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧।

ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਹੋਰ ਪਤੀ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। (ਇਕ) ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਹੋਰ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੨।

ਉਸ ਨਾਇਕਾ ਨੇ ਚੌਥਾ ਪਤੀ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪੰਜਵਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਛੇਵੇਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਫਿਰ) ਸੱਤਵਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। (ਫਿਰ) ਅੱਠਵੇਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲਗੀ।੩।

ਕਾਲ ਕਰਮ (ਵੇਖੋ), ਉਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨ ਲਗਾ। ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਕਾਰਿਆ। ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਾ-ਹਾ ਕਾਰ ਮਚਾਇਆ।੪।

ਜਦ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਬਿਨਾ ਮਾਰਿਆਂ ਹੀ ਮਰ ਗਈ। (ਸੋਚਣ ਲਗੀ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਮਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾਵਾਂਗੀ।੫।

ਉਸ ਨੇ ਲਾਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਨ ਚਬਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੂਕ ਕੂਕ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੰਧੂਰ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸੜਨਾ ਚਾਹਿਆ।੬।

ਦੌਹਰਾ

ਸੱਤ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ (ਹੁਣ) ਸਤੀ ਦਾ ਭੇਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਉੱਚਿਆਂ ਨੀਵਿਆਂ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਅਗਨੀ (ਭਾਵ ਚਿਖਾ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ।੭। ਸੱਤ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਵੇਖਦੇ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਜਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਸਭ ਮੋਈ।੮।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੮। ੩੫੭੯। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਭੂਪ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਧਨ ਸੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਾਸੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਮਿਸਰੀ ਦਾ ਇਕ ਹੀਰਾ (ਬਣਾ) ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਬੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਥੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾ ਕੇ (ਬੈਠਾ ਸੀ), ਬਹਿਲ (ਬੈਲ-ਗੱਡੀ) ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ।੨।

ਜਦ ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ, (ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਨੇੜੇ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬਹਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੌਰ ਲਿਆ।੩।

ਚਲਿਤ ਚਲਿਤ ਰਜਨੀ ਪਰਿ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਛਪ੍ਯੋ ਚੰਦ੍ਰ ਦੁਤਿ ਭਈ।
ਬਹਲ ਬਿਖੈ ਗਹਿ ਬਾਹ ਚੜਾਯੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਿਹ ਸੰਗ ਉਪਜਾਯੋ। ੪।

ਜ੍ਯੋ ਜ੍ਯੋ ਬਹਲ ਹਿਲੋਰੇ ਖਾਵੈ। ਉਛਰੇ ਬਿਨਾ ਕਾਜ ਹੂੰ ਜਾਵੈ।
ਲਖੈ ਲੋਗ ਗਾਡੀ ਕਰ ਮਾਰੈ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਬਿਚਾਰੈ। ੫।

ਭਾਖਿ ਬੈਨ ਤੇ ਬਹਲ ਧਵਾਈ। ਕਾਮ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਈ।
ਭਰਿ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਾਮ ਸੋ ਕੀਨੋ। ਬੀਚ ਬਜਾਰਨ ਕਿਨਹੂੰ ਚੀਨੋ। ੬।

ਦੋਹਰਾ

ਕੇਲ ਕਰਤ ਇਹ ਚੰਚਲਾ ਤਹਾ ਪਹੂਚੀ ਆਇ।
ਸਾਹਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਜਹਾ ਨੀਕੀ ਸਭਾ ਬਨਾਇ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਮਿਸਰੀ ਕੇ ਹੀਰਾ ਕਰ ਲਿਯੋ। ਲੈ ਹਜਰਤਿ ਕੇ ਹਾਜਰ ਕਿਯੋ।
ਸਾਹਜਹਾਂ ਤਿਹ ਕਛੂ ਨ ਚੀਨੋ। ਤੀਸ ਹਜਾਰ ਰੁਪੈਯਾ ਦੀਨੋ। ੮।

ਇਹ ਛਲ ਸੋ ਸਾਹਹਿ ਛਲਿ ਗਈ। ਉਠੀ ਸਭਾ ਆਵਤ ਸੋਊ ਭਈ।
ਪੰਦ੍ਰਹ ਸਹਸ੍ਰ ਆਪੁ ਤ੍ਰਿਯ ਲੀਨੋ। ਪੰਦ੍ਰਹ ਸਹਸ੍ਰ ਮੀਤ ਕੇ ਦੀਨੋ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਸਾਹਜਹਾਂ ਛਲਿ ਮੀਤ ਸੋ ਕਾਮ ਕਲੋਲ ਕਮਾਇ।
ਧਾਮ ਆਨਿ ਪਹੁਚਤ ਭਈ ਸਕਿਯੋ ਨ ਕੋਊ ਪਾਇ। ੧੦। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਉਨਾਨਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੮੯। ੩੫੮੯। ਅਫਜ਼ੁੰ।*

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਗ ਚੰਚਲਾ ਗਈ। ਹਸਿ ਹਸਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਤ ਭਈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਿਸਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭਾ ਤ੍ਰਿਯ ਤਹਾ। ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ ਉਹਾ। ੧।

ਜੋ ਰਾਜੇ ਤੇ ਬਾਰਿ ਭਿਰਾਊ। ਅਪਨੀ ਝਾਂਟੈ ਸਭੈ ਮੁੰਡਾਊ।
ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਹੋਡ ਸਕਲ ਤੁਮ ਹਾਰਹੁ। ਨਿਜੁ ਨੈਨਨ ਇਹ ਚਰਿਤ ਨਿਹਾਰਹੁ। ੨।

ਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਸੁਭ ਭੇਸ ਬਨਾਯੋ। ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੋ ਬਿਚਮਾਯੋ।
ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਜਬ ਆਯੋ। ਸੁਨਿ ਇਹ ਬਚਨ ਚੰਚਲਾ ਪਾਯੋ। ੩।

ਤੁਰਦਿਆਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਡੁਬ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ (ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ) ਬਹਿਲ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੪।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਹਿਲ ਹਿਲੋਰੇ (ਹਿਚਕੋਲੇ) ਖਾਂਦੀ ਸੀ (ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਉਛਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੋਕੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਬਹਿਲ 'ਚੀਕੂੰ ਚੀਕੂੰ' ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਭੇਦ ਅਭੇਦ (ਦੀ ਗੱਲ) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।੫।

ਉਸ ਨੇ ਬੋਲ ਕੇ ਬਹਲ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਚਲਵਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਵਕ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਜੀ ਭਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕੋਲ ਕੀਤੀ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨ ਸਮਝਿਆ।੬।

ਦੌਹਰਾ

ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿਥੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭਾ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ।੭।

ਚੌਪਈ

(ਉਸ ਨੇ) ਮਿਸਰੀ ਦਾ ਹੀਰਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲੈ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਜ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੇ ਉਸ (ਹੀਰੇ) ਨੂੰ ਨ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਇਆ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੮।

ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ (ਉਹ ਇਸਤਰੀ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਛਲ ਗਈ ਅਤੇ ਸਭਾ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆ ਗਈ। (ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਪੰਦ੍ਰਹਾ ਹਜ਼ਾਰ ਆਪ ਰਖ ਲਏ ਅਤੇ ਪੰਦ੍ਰਹਾ ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੂੰ ਛਲ ਕੇ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਕੋਈ ਵੀ (ਉਸ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ) ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ।੧੦।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੮੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੮੯। ੩੫੮੯। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗੀਆਂ। ਉਥੇ ਇਕ ਨਿਸਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ।੧।

ਜੇ (ਮੈਂ) ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਝਾਂਟਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਨਵਾਵਾਂ। ਤਦ ਹੋ ਇਸਤਰੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤ ਹਾਰ ਜਾਓਗੀਆਂ। ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ (ਮੇਰਾ) ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵੇਖਓ।੨।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਭੋਸ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ) ਭਰਮਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ (ਭਾਵੇਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਮਦ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲ ਗਿਆ)।੩।

ਬੈਠ ਝਰੋਖਾ ਦਈ ਦਿਖਾਈ। ਰਾਜਾ ਰਹੇ ਰੂਪ ਉਰਝਾਈ।
ਏਕ ਬਾਰ ਇਹ ਕੋ ਜੋ ਪਾਉ। ਜਨਮ ਸਹਸ੍ਰ ਲਗੇ ਬਲਿ ਜਾਉ। ੪।

ਪਠੈ ਸਹਚਰੀ ਲਈ ਬੁਲਾਈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ ਰਸ ਰੀਤੁਪਜਾਈ।
ਅਬਲਾ ਤਬ ਮੁਰਛਿਤ ਹੈ ਗਈ। ਪਾਨਿ ਪਾਨਿ ਉਚਰਤ ਮੁਖ ਭਈ। ੫।

ਉਠ ਕਰਿ ਆਪੁ ਰਾਵ ਤਬ ਗਯੋ। ਤਾ ਕਹ ਪਾਨਿ ਪਯਾਵਤ ਭਯੋ।
ਪਾਨਿ ਪਿਏ ਬਹੁਰੇ ਸੁਧਿ ਭਈ। ਰਾਜੈ ਫਿਰਿ ਚੁੰਬਨ ਤਿਹ ਲਈ। ੬।

ਜਬ ਸੁਧਿ ਮੈ ਅਬਲਾ ਕਛੁ ਆਈ। ਬਹੁਰਿ ਕਾਮ ਕੀ ਕੇਲ ਮਚਾਈ।
ਦੇਉ ਤਰਨ ਨ ਕੇਉ ਹਾਰੈ। ਯੋ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰੈ। ੭।

ਬਹੁਰਿ ਬਾਲ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨੋ ਰਾਵ ਤੁਮ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ।
ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਝਾਂਟਿ ਨ ਮੂੰਡੀ ਜਾਈ। ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਨ ਮੈ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ੮।

ਹਸਿ ਕਰਿ ਰਾਵ ਬਚਨ ਯੋ ਠਾਨ੍ਯੋ। ਮੈ ਅਪੁਨੇ ਜਿਯ ਸਾਚ ਨ ਜਾਨ੍ਯੋ।
ਤੈ ਤ੍ਰਿਯ ਹਮ ਸੋ ਝੂਠ ਉਚਾਰੀ। ਹਮ ਮੂੰਡੀਗੇ ਝਾਂਟਿ ਤਿਹਾਰੀ। ੯।

ਤੇਜ ਅਸਤੁਰਾ ਏਕ ਮੰਗਾਯੋ। ਨਿਜ ਕਰ ਗਹਿ ਕੈ ਰਾਵ ਚਲਾਯੋ।
ਤਾ ਕੀ ਮੂੰਡਿ ਝਾਂਟਿ ਸਭ ਡਾਰੀ। ਦੈ ਕੈ ਹਸੀ ਚੰਚਲਾ ਤਾਰੀ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਪਾਨਿ ਭਰਾਯੋ ਰਾਵ ਤੇ ਨਿਜੁ ਕਰ ਝਾਂਟਿ ਮੂੰਡਾਇ।

ਹੋਡ ਜੀਤ ਲੋਤੀ ਭਈ ਤਿਨ ਅਬਲਾਨ ਦਿਖਾਇ। ੧੧। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਨਬਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੦। ੩੬੦੦। ਅਫਜ਼ੁੰ।*

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਲਹੌਰ ਛਤ੍ਰਿਜਾ ਰਹੈ। ਰਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਤਾਹਿ ਜਗ ਕਹੈ।

ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਰਾਜੈ। ਦੇਵ ਜਨਨਿ ਕੋ ਲਖਿ ਮਨੁ ਲਾਜੈ। ੧।

ਦੋਹਰਾ

ਏਕ ਮੁਗਲ ਤਿਹ ਨ੍ਰਾਤ ਕੈ ਰੀਝਯੋ ਅੰਗ ਨਿਹਾਰਿ।

ਗਿਰਿਯੋ ਮੁਰਛਨਾ ਹੈ ਧਰਨਿ ਬਿਰਹਾ ਤਨ ਗਯੋ ਮਾਰਿ। ੨।

ਚੌਪਈ

ਧਾਮ ਆਨ ਇਕ ਸਖੀ ਬੁਲਾਈ। ਬਾਤ ਸਭੈ ਤਿਹ ਤੀਰ ਜਤਾਈ।

ਜੋ ਮੋ ਕੋ ਤੂ ਤਾਹਿ ਮਿਲਾਵੈ। ਅਪੁਨੇ ਮੁਖ ਮਾਰੈ ਸੋ ਪਾਵੈ। ੩।

ਤਬ ਸੋ ਸਖੀ ਧਾਮ ਤਿਹ ਗਈ। ਐਸੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਤ ਭਈ।

ਮਾਤਾ ਤੋਰਿ ਬੁਲਾਵਤ ਤੇ ਕੋ। ਤਾ ਤੇ ਪਠੈ ਦਯੋ ਹ੍ਰਯਾ ਮੋ ਕੋ। ੪।

ਉਸ ਨੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾਲੀ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। (ਰਾਜਾ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ) ਜੇ ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਜਨਮ ਤਕ (ਇਸ ਤੋਂ) ਵਾਰਨੇ ਜਾਵਾਂ।੪।

ਦਾਸੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਸਹਿਤ ਰਤੀ ਰਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸਤਰੀ ਤਦ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਕਹਿਣ ਲਗੀ।੫।

ਤਦ ਰਾਜਾ ਆਪ ਉਠ ਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਣ ਲਗਾ। ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਚੁੰਬਣ ਲਿਆ।੬।

ਜਦ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਜ਼ਰਾ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਜਵਾਨ ਸਨ, ਕੋਈ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਉਸ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।੭।

ਫਿਰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਮੈਂ ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਝਾਂਟ ਮੁੰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।੮।

ਹਸ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਝੂਠ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਝਾਂਟ ਮੁੰਨਾਂਗਾ।੯।

(ਰਾਜੇ ਨੇ) ਇਕ ਤੇਜ਼ ਉਸਤਰਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਝਾਂਟ ਮੁੰਨ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਤਰੀ ਤਾੜੀ ਵਜਾ ਕੇ ਹਸੀ।੧੦।
ਦੋਹਰਾ

(ਪਹਿਲਾਂ) ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਵਾਇਆ (ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ) ਹੱਥੋਂ ਝਾਂਟ ਮੁੰਨਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਸ਼ਰਤ ਜਿਤ ਲਈ।੧੧।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੦। ੩੬੦੦। ਚਲਦਾ।*

ਚੌਪਈ

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਛਤ੍ਰੀ-ਪੁੱਤਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਾਇ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਲਜਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।੧।

ਦੋਹਰਾ

ਇਕ ਮੁਗਲ ਉਸ ਦਾ ਨਹਾਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਰਹੋਂ (ਦਾ ਬਾਣ) ਵਜਣ ਕਾਰਨ (ਉਹ) ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ।੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਇਕ ਦਾਸੀ ('ਸਖੀ') ਬੁਲਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਸੀ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ (ਇਨਾਮ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਂ।੩।

ਤਦ ਉਹ ਦਾਸੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਗੀ। ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।੪।

ਯੋ ਜਬ ਬਚਨ ਤਾਹਿ ਤਿਹ ਕਹਿਯੋ। ਮਿਲਬ ਸੁਤਾ ਮਾਤਾ ਸੋ ਚਹਿਯੋ।
ਡੋਰੀ ਬਿਖੈ ਤਾਹਿ ਬੈਠਾਰਿਯੋ। ਦਰ ਪਰਦਨ ਦ੍ਰਿੜ ਐਚਿ ਸਵਾਰਿਯੋ। ੫।

ਤਾ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਛੁ ਨਹਿ ਆਵੈ। ਕੁਟਨੀ ਚਹੈ ਜਹਾ ਲੈ ਜਾਵੈ।
ਮਾਤ ਨਾਮ ਲੈ ਤਾਹਿ ਸਿਧਾਈ। ਲੈ ਕੈ ਧਾਮ ਮੁਗਲ ਕੇ ਆਈ। ੬।

ਪਰਦਾ ਤਹੀ ਉਘਾਰਾ ਜਾਈ। ਤਾਸ ਬੇਗ ਜਹ ਸੇਜ ਸੁਹਾਈ।
ਬਹਿਯਾ ਆਨਿ ਮੁਗਲ ਤਬ ਗਹੀ। ਚਿਤ ਮੈ ਚਕ੍ਰਿਤ ਚੰਚਲਾ ਰਹੀ। ੭।

ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਲੇਪ ਅਬ ਭਯੋ। ਤੁਰਕ ਅੰਗ ਸੋ ਅੰਗ ਭਿਟਯੋ।
ਤਾ ਤੇ ਕਛੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਉ। ਜਾ ਤੇ ਛੁਟਿ ਮੁਗਲ ਤੇ ਜਾਉ। ੮।

ਅਬ ਆਇਸੁ ਤੁਮਰੋ ਜੋ ਪਾਉ। ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਗਾਰ ਬਨਾਉ।
ਬਹੁਰਿ ਆਇ ਤੁਮ ਸਾਥ ਬਿਹਾਰੋ। ਤੁਮਰੋ ਚਿਤ ਕੇ ਸੋਕ ਨਿਵਾਰੋ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਬਨਾਇ ਕੈ ਕੇਲ ਕਰੋ ਤਵ ਸੰਗ।
ਬਹੁਰਿ ਤਿਹਾਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਬਸੋ ਹੈ ਤੁਮ ਤ੍ਰਿਯ ਅਰਧੰਗ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਯੋ ਕਹਿ ਬਚਨ ਤਹਾ ਤੇ ਗਈ। ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਆਗਿ ਲਗਾਵਤ ਭਈ।
ਕੁਟਨੀ ਸਹਿਤ ਮੁਗਲ ਕੋ ਜਾਰਿਯੋ। ਬਾਲ ਆਪਨੋ ਧਰਮ ਉਬਾਰਿਯੋ। ੧੧। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਇਕਯਾਨਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੧। ੩੬੧੧। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਜਿਹ ਰੂਪ।
ਗਾਨ ਕਲਾ ਤਾ ਕੀ ਸਖੀ ਰਤਿ ਕੇ ਰਹੈ ਸਚੂਪ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜਾ ਕੋ ਤਾ ਸੋ ਹਿਤ ਭਾਰੋ। ਦਾਸੀ ਤੇ ਰਾਨੀ ਕਰਿ ਡਾਰੋ।
ਜੈਸੇ ਕਰੈ ਰਸਾਇਨ ਕੋਈ। ਤਾਂਬੈ ਸੋ ਸੋਨਾ ਸੋ ਹੋਈ। ੨।

ਅਤਿਲ

ਰੈਨਿ ਦਿਨਾ ਤਿਹ ਧਾਮ ਰਾਵ ਜੂ ਆਵਈ।
ਕਾਮ ਕੇਲ ਨਿਸ ਦਿਨ ਤਿਸ ਸੰਗ ਕਮਾਵਈ।
ਦਾਸ ਏਕ ਪਰ ਸੋ ਦਾਸੀ ਅਟਕਤਿ ਭਈ।
ਹੋ ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਰਿ ਤਬੈ ਚਿਤ ਤੇ ਦਈ। ੩।

ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਤਾਂ ਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।੫।

ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਫੇਕੁਟਣੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਚਾਹੇ ਲੈ ਜਾਏ। ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਚਲੀ ਅਤੇ ਲੈ ਕੇ ਮੁਗਲ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਈ।੬।

ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਰਦਾ ਚੁਕਿਆ ਜਿਥੇ ਤਾਸ ਬੇਗ ਸੇਜ ਉਤੇ ਡਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਦ ਮੁਗਲ ਨੇ ਆ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ) ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਲਈ। (ਉਹ) ਇਸਤਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ।੭।

(ਸੋਚਣ ਲਗੀ ਕਿ) ਤੁਰਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਛੋਹ ਲਿਆ ਹੈ, (ਇਸ ਲਈ) ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਗਲ (ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਤੋਂ) ਖਲਾਸ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।੮।

(ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੀ) ਜੇ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਤ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਆਂ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੇਲ ਕਰਾਂਗੀ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਤੁਹਾਡੀ ਅਰਧੰਗਨੀ ਬਣ ਕੇ ਵਸਾਂਗੀ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ (ਉਹ) ਉਥੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਘਰ ਨੂੰ (ਬਾਹਰੋਂ) ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਫਫੇਕੁਟਣੀ ਸਮੇਤ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ।੧੧।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੧। ੩੬੧੧। ਚਲਦਾ।

ਦੌਹਰਾ

ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਗਾਨ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੀ ਜੋ ਰਤੀ (ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਦਾਸੀ ਤੋਂ ਰਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਰਸਾਇਣ ਨਾਲ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।੨।

ਅਤਿਲ

ਰਾਤ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਦਾਸ ਨਾਲ ਉਹ ਦਾਸੀ ਅਟਕ ਗਈ ਅਤੇ ਪਤੀ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਤਦ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ।੩।

ਤਿਲ ਚੁਗਨਾ ਪਰ ਗਾਨ ਕਲਾ ਅਟਕਤ ਭਈ।
ਨਿਪ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸਾਰਿ ਤੁਰਤ ਚਿਤ ਤੇ ਦਈ।
ਜੋ ਦਾਸੀ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖੁ ਕੋਊ ਠਾਨਈ।
ਹੋ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ ਤਾ ਕੋ ਸਭ ਹੀ ਲੋਕ ਬਖਾਨਈ। ੪।

ਸੰਗ ਦਾਸੀ ਕੈ ਦਾਸ ਕਹਿਯੋ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ।
ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਚਲੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
ਕਾਮ ਕੇਲ ਕਰਿ ਜੀਹੈ ਕਛੁ ਨ ਲੀਜਿਯੈ।
ਹੋ ਗਾਨ ਕਲਾ ਜੂ ਬਚਨ ਹਮਾਰੇ ਕੀਜਿਯੈ। ੫।

ਉਠ ਦਾਸੀ ਸੰਗ ਚਲੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
ਨਿਪ ਕੀ ਓਰ ਨਿਹਾਰਿ ਨ ਰਹੀ ਲਜਾਇ ਕੈ।
ਜੋ ਦਾਸੀ ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ ਉਪਜਾਵਈ।
ਹੋ ਅੰਤ ਸ੍ਰਾਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮਰੈ ਪਛੁਤਾਵਈ। ੬।

ਚਾਰਿ ਪਹਰ ਮੈ ਚਾਰਿ ਕੋਸ ਮਾਰਗ ਚਲਿਯੋ।
ਜੋ ਕੰਦੂਪ ਕੇ ਦੂਪ ਹੁਤੇ ਸਭੁ ਹੀ ਦਲਿਯੋ।
ਚਹੂੰ ਓਰ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਤੇ ਹੀ ਪੁਰ ਆਵਹੀ।
ਹੋ ਗਾਨ ਕਲਾ ਤਿਲ ਚੁਗਨ ਨ ਪੈਡੋ ਪਾਵਹੀ। ੭।

ਅਧਿਕ ਸ੍ਰਮਿਤ ਤੇ ਭਏ ਹਾਰਿ ਗਿਰਿ ਕੈ ਪਰੈ।
ਜਨੁਕ ਘਾਵ ਬਿਨੁ ਕੀਏ ਆਪ ਹੀ ਤੇ ਮਰੈ।
ਅਧਿਕ ਛੁਧਾ ਜਬ ਲਗੀ ਦੁਹਨਿ ਕੋ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਤਬ ਦਾਸੀ ਸੋ ਦਾਸ ਕਹਿਯੋ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੮।

ਗਾਨ ਕਲਾ ਤੁਮ ਪਰੋ ਸੁ ਬੁਰਿ ਅਪੁਨੀ ਕਰੋ।
ਖਰਿ ਕੇ ਟੁਕਰਾ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ ਪੈ ਧਰੋ।
ਦਾਸ ਜਬੇ ਖੈਬੈ ਕੋ ਕਛੁ ਨ ਪਾਇਯੋ।
ਹੋ ਅਧਿਕ ਕੋਪ ਤਬ ਚਿਤ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਢਾਇਯੋ। ੯।

ਮਾਰ ਕੂਟਿ ਦਾਸੀ ਕੋ ਦਯੋ ਬਹਾਇ ਕੈ।
ਆਪਨ ਗਯੋ ਫਲ ਚੁਗਨ ਮਹਾ ਬਨ ਜਾਇ ਕੈ।
ਬੇਰ ਭਖਤ ਤਾ ਕੋ ਹਰਿਜਛ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਹੋ ਤਿਲ ਚੁਗਨਾ ਕੋ ਪਕਰ ਭਛ ਕਰਿ ਡਾਰਿਯੋ। ੧੦।

ਬਹਤ ਬਹਤ ਦਾਸੀ ਸਰਿਤਾ ਮਹਿ ਤਹਿ ਗਈ।
ਜਹ ਆਇ ਸ੍ਵਾਰੀ ਨਿਪ ਕੀ ਨਿਕਸਤ ਭਈ।
ਨਿਰਖਿ ਪ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਲਿਯੋ ਨਿਕਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਮੂਰਖ ਸਕਿਯੋ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਦਾਸੀ ਕਾਵ ਨਦੀ ਤੇ ਲਿਯੋ। ਬੈਠ ਤੀਰ ਐਸੇ ਬਚ ਕਿਯੋ।
ਕਿਹ ਨਿਮਿਤ ਕੈ ਹ੍ਯਾ ਤੈ ਆਈ। ਸੋ ਕਹਿਯੈ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਜਤਾਈ। ੧੨।

ਤਿਲ ਚੁਗਨਾ (ਨਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਉਤੇ) ਗਾਨ ਕਲਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੁਰਤ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੋ ਕੋਈ ਮਰਦ ਦਾਸੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਧਿੱਕਾਰਦੇ ਹਨ।੪।

ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਦਾਸ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ। ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਸ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਾਂਗੇ। ਹੇ ਗਾਨ ਕਲਾ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈ।੫।

ਪ੍ਰੇਮ ਵਸ ਹੋਈ ਦਾਸੀ (ਉਸ ਨਾਲ) ਉਠ ਕੇ ਚਲ ਪਈ ਅਤੇ ਲਜਾ ਦੀ ਮਾਰੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਤਕ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਮਰਦ ਦਾਸੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰਦਾ ਹੈ।੬।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਚਾਰ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੈਂਡਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਕਾਮ ਦਾ ਜੋ ਘਮੰਡ ਸੀ, (ਉਸ) ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮ ਘੁੰਮ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਨਗਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਤ ਆਏ। ਗਾਨ ਕਲਾ ਅਤੇ ਤਿਲ ਚੁਗਨ ਰਸਤਾ ਨ ਲਭ ਸਕੇ।੭।

ਬਹੁਤ ਥਕ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਹਾਰ ਕੇ ਡਿਗ ਪਏ, ਮਾਨੋ ਬਿਨਾ ਜ਼ਖ਼ਮ ਖਾਇਆਂ ਆਪ ਹੀ ਮਰ ਗਏ ਹੋਣ। ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁਖ ਆਣ ਲਗੀ ਤਾਂ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਦਾਸ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ।੮।

ਹੇ ਗਾਨ ਕਲਾ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਯੋਨੀ ਪਰੇ ਕਰ ਅਤੇ (ਖਾਣ ਲਈ) ਖਲ੍ਹੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਰਖ। ਜਦ ਦਾਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।੯।

(ਉਸ ਨੇ) ਮਾਰ ਕੁਟ ਕੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ (ਨਦੀ ਵਿਚ) ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਵੱਡੇ ਬਨ ਵਿਚ ਫਲ ਚੁਗਣ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਰ ਖਾਂਦਿਆਂ ਸ਼ੇਰ ('ਹਰਿਜਛ') ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਤਿਲ ਚੁਗਨਾ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ।੧੦।

ਦਾਸੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਦੀ ਰੁੜ੍ਹਦੀ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿਥੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਢਵਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਮੂਰਖ ਕੁਝ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜੇ (ਨੇ ਕਢਵਾ) ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। (ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ--) ਤੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਇਥੇ ਆਈ ਹੈਂ। ਇਹ (ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ) ਮੈਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸ।੧੨।

ਜਬ ਤੁਮ ਅਖੇਟਕਹਿ ਸਿਧਾਏ। ਬਹੁ ਚਿਰ ਭਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਨਹਿ ਆਏ।
ਤੁਮ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਤਿਹਿ ਅਕੁਲਾਈ। ਤਾ ਤੇ ਬਨ ਗਹਿਰੇ ਮੋ ਆਈ। ੧੩।

ਜਬ ਮੈ ਅਧਿਕ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਭਈ। ਪਾਨਿ ਪਿਵਨ ਸਰਿਤਾ ਢਿਗ ਗਈ।
ਫਿਸਲਿਯੋ ਪਾਵ ਨਦੀ ਮੋ ਪਰੀ। ਅਧਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਤੁਮਹਿ ਨਿਕਰੀ। ੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਨੀਚ ਸੰਗ ਕੀਜੈ ਨਹੀ ਸੁਨਹੋ ਮੀਤ ਕੁਮਾਰ।
ਭੇਡ ਪੂਛਿ ਭਾਦੋ ਨਦੀ ਕੋ ਗਹਿ ਉਤਰਿਯੋ ਪਾਰ। ੧੫।
ਪਾਨੀ ਉਦਰ ਤਾ ਕੋ ਭਰਿਯੋ ਦਾਸ ਨਦੀ ਗਯੋ ਡਾਰਿ।
ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਾਨਨ ਅਬਲਾ ਭਈ ਸਕਿਯੋ ਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬੀਚਾਰਿ। ੧੬।
ਫਲ ਭਛਤ ਜਛਨ ਗਹਿਯੋ ਦਾਸ ਨਾਸ ਕੋ ਕੀਨ।
ਦਾਸਨਿ ਕੈ ਸੰਗ ਦੋਸਤੀ ਮਤਿ ਕਰਿਯਹੁ ਮਤਿ ਹੀਨ। ੧੭। ੧।
*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਥਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਬਾਨਵੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੨। ੩੬੨੮। ਅਫਸ੍ਰੀ।*

ਚੌਪਈ

ਤਿਰਦਸਿ ਕਲਾ ਏਕ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਚੋਰਨ ਕੀ ਅਤਿ ਹੀ ਹਿਤਕਾਰੀ।
ਜਹਾ ਕਿਸੁ ਕਾ ਦਰਬੁ ਤਕਾਵੈ। ਹੀਗ ਲਗਾਇ ਤਹਾ ਉਠਿ ਆਵੈ। ੧।
ਹੀਗ ਬਾਸ ਤਸਕਰ ਜਹ ਪਾਵੈ। ਤਿਸੀ ਠੋਰ ਕਹ ਸਾਂਧਿ ਲਗਾਵੈ।
ਤਿਹ ਠਾ ਰਹੈ ਸਾਹੁ ਇਕ ਭਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਦਸਿ ਕਲਾ ਤਾਹੁ ਸੋ ਬਿਹਾਰੀ। ੨।
ਹੀਗ ਲਗਾਇ ਤ੍ਰਿਯ ਚੋਰ ਲਗਾਏ। ਕਰਤੇ ਕੇਲ ਸਾਹੁ ਚਿਤ ਆਏ।
ਤਾ ਸੋ ਤੁਰਤ ਖਬਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕਰੀ। ਮੀਤ ਤਿਹਾਰੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹਰੀ। ੩।

ਚੋਰ ਚੋਰ ਤਬ ਸਾਹੁ ਪੁਕਾਰਿਯੋ। ਅਰਧ ਆਪਨੋ ਦਰਬੁ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਦੁਹੰਅਨ ਤਾਹਿ ਹਿਤੁ ਕਰਿ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਮੂਰਖ ਭੇਦ ਨ ਕਾਹੁ ਜਾਨ੍ਯੋ। ੪।

ਅਰਧ ਬਾਟਿ ਚੋਰਨ ਤਿਹ ਦੀਨੋ। ਆਧੋ ਦਰਬੁ ਸਾਹੁ ਤੇ ਲੀਨੋ।
ਦੁਹੰਅਨ ਤਾਹਿ ਲਖਿਯੋ ਹਿਤਕਾਰੀ। ਮੂਰਖ ਕਿਨੂੰ ਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੀ। ੫।

ਚੋਰ ਲਾਇ ਪਾਹਰੂ ਜਗਾਏ। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੇ ਦੋਊ ਭੁਲਾਏ।
ਤਸਕਰ ਕਹੈ ਹਮਾਰੀ ਨਾਰੀ। ਸਾਹੁ ਲਖ੍ਯੋ ਮੋਰੀ ਹਿਤਕਾਰੀ। ੬।

(ਦਾਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-- ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੋਡਣ ਗਏ ਸੋ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਰਤੇ ਸੋ। ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਈ ਸਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਘਣੇ ਬਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈ।੧੩।

ਜਦ ਮੈਂ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਗਈ। ਪੈਰ ਫਿਸਲ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਮੈਂ) ਨਦੀ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਈ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਕਢਵਾਇਆ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਹੇ ਮਿਤਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ! ਸੁਣੋ, ਨੀਚ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਭੇਡ ਦੀ ਪੂਛ ਪਕੜ ਕੇ ਭਾਦੋਂ ਵਿਚ (ਹੜੀ ਹੋਈ) ਨਦੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕੋਈ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?।੧੫। ਦਾਸ (ਉਸ ਦਾਸੀ ਨੂੰ) ਨਦੀ ਵਿਚ ਸੁਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ) ਇਸਤਰੀ ਮਰ ਗਈ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨ ਸਕਿਆ।੧੬। ਫਲ ਖਾਂਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ('ਜਛਨ') ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮਤਹੀਨੋ! ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਦੇਸਤੀ ਨ ਕਰੋ।੧੭।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੨। ੩੬੨੮। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਤਿਰਦਸ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਉਤਮ ਇਸਤਰੀ ਸੀ ਜੋ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹਿਤਕਾਰੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਵੇਖਦੀ, ਉਥੇ ਹਿੰਗ ਲਗਾ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀ।੧।

ਜਿਥੇ ਹਿੰਗ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਲੈਂਦੇ। ਉਥੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸ਼ਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤਿਰਦਸ ਕਲਾ ਉਸ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਦੀ ਸੀ।੨।

(ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ) ਹਿੰਗ ਲਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਚੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ (ਭਾਵ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਸੰਨ੍ਹ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੀ) ਅਤੇ ਕੇਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆ ਗਿਆ (ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ)। ਉਸ ਨੂੰ ਝਟ ਖਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੇ ਮਿਤਰ! ਤੇਰਾ ਧਨ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।੩।

ਤਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ 'ਚੋਰ ਚੋਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੱਧੇ ਧਨ (ਦੇ ਬਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ) ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਉਸ (ਇਸਤਰੀ) ਨੂੰ ਹਿਤੂ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁਰਖ ਨੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।੪।

ਅੱਧਾ ਧਨ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਧਨ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਲਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਆਪਣਾ) ਹਿਤਕਾਰੀ ਸਮਝਿਆ। ਕਿਸੇ ਮੁਰਖ ਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨ ਸਮਝਿਆ।੫।

(ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ) ਚੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ (ਅਤੇ ਫਿਰ) ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਜਗਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਭਰਮਾ ਦਿੱਤੇ। ਚੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਖੈਰਖ਼ਾਹ ਹੈ।੬।

ਦੋਹਰਾ

ਚੰਚਲਾਨ ਕੇ ਚਰਿਤ ਕੋ ਸਕਤ ਨ ਕੋਊ ਪਾਇ।
ਵਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤਾ ਕੋ ਲਖੈ ਜਾ ਕੇ ਸ੍ਯਾਮ ਸਹਾਇ। ੭। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਤਿਰਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੩। ੩੬੩੫। ਅਫ੍ਰੁੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਵਰਾਨ ਹੰਡੂਰ ਕੋ ਰਾਜਾ ਏਕ ਰਹੈ।
ਨਾਰਾ ਕੋ ਹੋਛਾ ਘਨੋ ਸਭ ਜਗ ਤਾਹਿ ਕਹੈ। ੧।
ਏਕ ਦਿਸਾਰਿਨ ਸੋ ਰਹੈ ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਪਾਰ।
ਤਿਨ ਨ ਬੁਲਾਯੋ ਧਾਮ ਕੋ ਆਪੁ ਗਯੋ ਬਿਸੰਭਾਰ। ੨।

ਅਤਿਲ

ਜਬ ਆਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਧਾਮ ਦਿਸਾਰਿਨਿ ਜਾਨਿਯੋ।
ਨਿਜੁ ਪਤਿ ਸੋ ਸਭ ਹੀ ਤਿਨ ਭੇਦ ਬਖਾਨਿਯੋ।
ਖਾਤ ਬਿਥੈ ਰਾਜਾ ਕੋ ਗਹਿ ਤਿਨ ਡਾਰਿਯੋ।
ਹੋ ਪਕਰਿ ਪਾਨਹੀ ਹਾਥ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਮਾਰਿਯੋ। ੩।
ਪ੍ਰਥਮ ਕੇਲ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਧਾਮ ਬੁਲਾਇਯੋ।
ਬਨੀ ਨ ਤਾ ਸੋ ਪਤਿ ਸੋ ਭੇਦ ਜਤਾਇਯੋ।
ਪਨਿਨ ਮਾਰਿ ਖਤ ਡਾਰ ਉਪਰ ਕਾਂਟਾ ਦਏ।
ਹੋ ਚਿਤ ਮੋ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਚਾਰਿ ਪੁਰਖੁ ਤ੍ਰਿਯ ਭਜਿ ਗਏ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਪ੍ਰਾਤ ਸਭੈ ਖੋਜਨ ਨ੍ਰਿਪ ਲਾਗੇ। ਰਾਨਿਨ ਸਹਿਤ ਸੋਕ ਅਨੁਰਾਗੇ।
ਖਤਿਯਾ ਪਰੇ ਰਾਵ ਜੂ ਪਾਏ। ਤਹ ਤੇ ਕਾਢਿ ਧਾਮ ਲੈ ਆਏ। ੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਚੁਰਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੪। ੩੬੪੦। ਅਫ੍ਰੁੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਨੋਕੋਟੀ ਮਰਵਾਰ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਰੇਸ।
ਜਾ ਕੀ ਮਾਨਤ ਆਨਿ ਸਭ ਰਘੁਬੰਸੀਸ੍ਰ ਦੇਸ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਮਾਨਮਤੀ ਤਿਹ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਜਨੁਕ ਚੀਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਿਕਾਰੀ।
ਬਿਤਨ ਪ੍ਰਭਾ ਦੂਜੀ ਤਿਹ ਰਾਨੀ। ਜਾ ਸਮ ਲਖੀ ਨ ਕਿਨੂੰ ਬਖਾਨੀ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਉਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ।੨।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੩। ੩੬੩੫। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਦੇਵਰਾਨ ਨਾਂ ਦਾ ਹੰਡੂਰ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਤੇ ਦਾ ਹੋਲਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ (ਭਾਵੇਂ ਕਾਮੀ ਰੁਚੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ)।੧। ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਪਰਦੇਸਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਨ ਬੁਲਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਹੀ ਬੇਸਮਝਾਂ ਵਾਂਗ (ਉਸ ਦੇ ਘਰ) ਚਲਾ ਗਿਆ।੨।

ਅਭਿਲ

ਜਦ ਪਰਦੇਸਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਘਰ ਆਇਆ ਜਾਣਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਦਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜੁਤੀ ਪਕੜ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ।੩।

ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨਾਲ (ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ) ਨ ਬਣੀ ਤਾਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਦ ਦਸ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਜੁਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁਟ ਕੇ ਉਪਰ ਕੰਡੇ (ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਛਾਪੇ) ਰਖ ਦਿੱਤੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਡਰੇ ਹੋਏ ਮਰਦ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ (ਦੇਵੇਂ) ਭਜ ਗਏ।੪।

ਚੌਪਈ

ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਲਗੇ। ਰਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ (ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀ) ਸੋਗ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਟੋਏ ਵਿਚ ਪਿਆ ਵੇਖਿਆ। ਉਥੋਂ ਕਢ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਏ। ੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੪। ੩੬੪੦। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਮਾਰਵਾਰ ਨੌਕੋਟੀ ਦਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਰਘੂਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜੇ ਅਧੀਨਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਮਾਨਵਤੀ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਕਢੀ ਹੋਵੇ। ਬਿਤਨ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰਾਣੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਰਗੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨ ਵੇਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਨ ਸੁਣੀ ਗਈ ਸੀ।੨।

ਕਾਬਲ ਦਰੋ ਬੰਦ ਜਬ ਭਯੋ। ਲਿਖਿ ਐਸੇ ਖਾਂ ਮੀਰ ਪਠਯੋ।
ਅਵਰੰਗ ਬੋਲਿ ਜਸਵੰਤਹਿ ਲੀਨੋ। ਤਵਨੈ ਠੌਰ ਭੇਜਿ ਕੈ ਦੀਨੋ। ੩।

ਅਤਿਲ

ਛੋਰਿ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਤਹਾ ਜਸਵੰਤ ਗਯੋ।
ਜੇ ਕੋਊ ਯਾਕੀ ਭਯੋ ਸੰਘਾਰਤ ਤਿਹ ਭਯੋ।
ਆਇ ਮਿਲਿਯੋ ਤਾ ਕੋ ਸੋ ਲਿਯੋ ਉਬਾਰਿ ਕੈ।
ਹੋ ਡੰਡਿਯਾ ਬੰਗਸਤਾਨ ਪਠਾਨ ਸੰਘਾਰਿ ਕੈ। ੪।

ਜੀਵ ਅਨਮਨੋ ਕਿਤਕ ਦਿਨਨ ਤਾ ਕੋ ਭਯੋ।
ਤਾ ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਪਤਿ ਸੁਰ ਪੁਰ ਗਯੋ।
ਦੁਮਤਿ ਦਹਨ ਅਧੁਤਮ ਪ੍ਰਭਾ ਤਹ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਤਰੁਨਿ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਤਿਯੁ ਸਭ ਜਰੀ ਬਨਾਇ ਕੈ। ੫।

ਡੀਕ ਅਗਨਿ ਕੀ ਉਠੀ ਰਾਨਿਯਨ ਯੋ ਕਿਯੋ।
ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਸਪਤ ਪ੍ਰਦਫਿਨ ਕੋ ਦਿਯੋ।
ਕੂਦਿ ਕੂਦਿ ਕਰਿ ਪਰੀ ਨਰੋਰ ਨਚਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਜਨੁਕ ਗੰਗ ਕੇ ਮਾਝ ਅਪਛਰਾ ਆਇ ਕੈ। ੬।

ਦੌਹਰਾ

ਬਿਤਨ ਕਲਾ ਦੁਤਿਮਾਨ ਮਤਿ ਚਲੀ ਜਰਨ ਕੇ ਕਾਜ।
ਦੁਰਗ ਦਾਸ ਸੁਨਿ ਗਤਿ ਤਿਸੈ ਰਾਖਿਯੋ ਕੋਟਿ ਇਲਾਜ। ੭।
ਮੇੜਤੇਸ ਥਾਰੇ ਉਦਰ ਸੁਨਿ ਰਾਨੀ ਮਮ ਬੈਨ।
ਮੈ ਨ ਮਿਲੋ ਹਜਰਤਿ ਤਨੈ ਜਾਸਾਂ ਅਪਨੇ ਐਨ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਹਾਡੀ ਪਤਿ ਸੋ ਨਹਿ ਜਰੀ। ਲਚਿਕਨ ਕੀ ਆਸਾ ਜਿਯ ਧਰੀ।
ਛੋਰਿ ਪਿਸੌਰ ਦਿਲੀ ਕੋ ਆਏ। ਸਹਿਰ ਲਹੌਰ ਪੂਤ ਦੇ ਜਾਏ। ੯।

ਜਬ ਰਾਨੀ ਦਿਲੀ ਮੋ ਗਈ। ਹਜਰਤਿ ਕੋ ਐਸੀ ਸੁਧਿ ਭਈ।
ਸੋਊਅਨ ਕਹਿਯੋ ਇਨੈ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ। ਤੁਮ ਮਨਸਬ ਜਸਵੰਤ ਕੋ ਲੀਜੈ। ੧੦।

ਰਨਿਯਨ ਕੋ ਸਊਅਨ ਨਹਿ ਦਯੋ। ਹਜਰਤਿ ਸੈਨ ਪਠਾਵਤ ਭਯੋ।
ਰਨਛੋਰੈ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਨਰ ਕੋ ਭੇਸ ਸਭੈ ਤੁਮ ਧਾਰੋ। ੧੧।

ਖਾਨ ਪੁਲਾਦ ਜਬੈ ਚੜਿ ਆਏ। ਤਬ ਰਨਿਯਨ ਯੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।
ਹਮੈ ਨਗਜ ਸੈਨਾ ਮੋ ਦੀਜੈ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਾਖਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ। ੧੨।

ਜਦੋਂ ਕਾਬਲ ਦਾ ਦਰਾ (ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ) ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੀਰ ਖ਼ਾਨ ਨੇ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ (ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੩।

ਅਤਿਲ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਹਾਨਾਬਾਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਧਰ ਗਿਆ। ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਬਾਗੀ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗੋਂ (ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ) ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਡੰਡੀਆ ਅਤੇ ਬੰਗਸਤਾਨ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕੇ (ਸਫ਼ਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ)।੪।

ਉਸ ਦਾ ਕਈ ਦਿਨ ਜੀ ਖ਼ਰਾਬ ਰਿਹਾ (ਅਰਥਾਤ [] ਬੀਮਾਰ ਰਿਹਾ) ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦੂਮਤਿ ਦਹਨ ਅਤੇ ਅਧ੍ਰਮ ਪ੍ਰਭਾ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ (ਰਾਜੇ ਨਾਲ) ਸਤੀ ਹੋ ਗਈਆਂ।੫।

(ਜਦ) ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ('ਡੀਕ') ਉਠੀ ਤਾਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇੰਜ ਕੀਤਾ। ਸੱਤ ਪ੍ਰਦੱਛਣਾ ਦੇ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਾਰੀਅਲ ਉਛਾਲਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਅਗਨੀ ਵਿਚ) ਕੁਦ ਕੁਦ ਕੇ ਜਾ ਪਈਆਂ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਨੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣ।੬।

ਦੋਹਰਾ

ਬਿਤਨ ਕਲਾ ਅਤੇ ਦੁਤਿਮਾਨ ਮਤਿ ਵੀ ਸੜਨ ਲਈ ਚਲੀਆਂ। ਦੁਰਗ ਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ (ਭਾਵ [] ਬਚਾ ਲਿਆ)।੭। ਹੇ ਰਾਣੀ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਮਾਰਵਾੜ ਦਾ (ਹੋਣ ਵਾਲਾ) ਰਾਜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੈ। (ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੀ) ਮੈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਂਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।੮।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਹਾਡੀ (ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਣੀ) ਪਤੀ ਨਾਲ ਨ ਸੜੀ ਅਤੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਆਸ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖ ਲਈ। ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਚਲ ਪਈਆਂ। ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ।੯।

ਜਦ ਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। (ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਸਾਊਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਰਾਣੀਆਂ) ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਤਸੀਂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਸੰਭਾਲ ਲਵੋ।੧੦।

ਸਾਊਆਂ ਨੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ) ਸੈਨਾ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਣਛੇੜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਰਦਾਵਾਂ ਭੇਸ ਧਾਰ ਲਵੋ।੧੧।

ਜਦ ਪੁਲਾਦ ਖ਼ਾਨ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਤਦ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ। ਸਾਨੂੰ ਨਗਜ (ਪਹਾੜੀ) ਸੈਨਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ (ਆਪਣੇ) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕੀਏ।੧੨।

ਨਾਵਨ ਕੋ ਸੁਭ ਵਾਰੋ ਦਿਯੋ। ਬਾਲਨ ਸਹਿਤ ਦੇਸ ਮਗੁ ਲਿਯੋ।
ਰਜਪੂਤਨ ਰੂਮਾਲ ਫਿਰਾਏ। ਹਮ ਮਿਲਨੇ ਹਜਰਤਿ ਕੋ ਆਏ। ੧੩।

ਤਿਨ ਕੋ ਕਿਨੀ ਨ ਚੋਟਿ ਚਲਾਈ। ਇਹ ਰਾਨੀ ਹਜਰਤਿ ਪਹ ਆਈ।
ਤੁਪਕ ਤਲੋ ਤੈ ਜਬੈ ਉਬਰੇ। ਤਬ ਹੀ ਕਾਢਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਪਰੇ। ੧੪।

ਜੋਨੈ ਸੂਰ ਸਰੋਹੀ ਬਹੈ। ਜੈਬੋ ਟਿਕੈ ਨ ਬਖਤਰ ਰਹੈ।
ਏਕੈ ਤੀਰ ਏਕ ਅਸਵਾਰਾ। ਏਕੈ ਘਾਇ ਏਕ ਗਜ ਭਾਰਾ। ੧੫।

ਜਾ ਪਰ ਪਰੈ ਖੜਗ ਕੀ ਧਾਰਾ। ਜਨੁਕ ਬਹੇ ਬਿਰਛ ਪਰ ਆਰਾ।
ਕਟਿ ਕਟਿ ਸੁਭਟ ਧਰਨਿ ਪਰ ਪਰਹੀ। ਚਟਪਟ ਆਨਿ ਅਪਛਰਾ ਬਰਹੀ। ੧੬।

ਦੋਹਰਾ

ਰਨਛੋਰੈ ਰਘੁਨਾਥ ਸਿੰਘ ਕੀਨੋ ਕੇਪ ਅਪਾਰ।
ਸਾਹ ਝਰੋਖਾ ਕੇ ਤਰੇ ਬਾਹਤ ਭੇ ਹਥਿਯਾਰ। ੧੭।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਹੂੰ ਧੋਪ ਬਾਕੈ ਕਹੂੰ ਬਾਨ ਛੂਟੈ। ਕਹੂੰ ਬੀਰ ਬਾਨੀਨ ਕੇ ਬਕਤ੍ਰ ਟੂਟੈ।
ਕਹੂੰ ਬਾਜ ਮਾਰੇ ਗਜਾਰਾਜ ਜੁਝੈ। ਕਟੇ ਕੋਟਿ ਜੋਧਾ ਨਹੀ ਜਾਤ ਬੁਝੈ। ੧੮।

ਅਤਿਲ

ਖਾਇ ਟਾਕਿ ਆਫੂਐ ਰਾਜ ਸਭ ਰਿਸਿ ਭਰੇ।
ਪੋਸਤ ਭਾਂਗ ਸਰਾਬ ਪਾਨ ਕਰਿ ਅਤਿ ਲਰੇ।
ਸਾਹ ਝਰੋਖਾ ਤਰੈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਿਖਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਰਨਛੋਰਾ ਸੁਰ ਲੋਕ ਗਏ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੧੯।

ਰਨਛੋਰਹਿ ਰਘੁਨਾਥ ਨਿਰਖਿ ਕਰਿ ਰਿਸਿ ਭਰਿਯੋ।
ਤਾ ਤੇ ਤੁਰੈ ਧਵਾਇ ਜਾਇ ਦਲ ਮੈ ਪਰਿਯੋ।
ਜਾ ਕੋ ਬਹੈ ਸਰੋਹੀ ਰਹੈ ਨ ਬਾਜ ਪਰ ।
ਹੋ ਗਿਰੈ ਮੂਰਛਨਾ ਖਾਇ ਤੁਰਤ ਸੇ ਭੂਮਿ ਪਰ। ੨੦।

ਧਨਿ ਧਨਿ ਔਰੰਗਸਾਹ ਤਿਨੈ ਭਾਖਤ ਭਯੋ।
ਘੇਰਹੁ ਇਨ ਕੋ ਜਾਇ ਦਲਹਿ ਆਇਸ ਦਯੋ।
ਜੋ ਐਸੇ ਦੋ ਚਾਰ ਔਰ ਭਟ ਧਾਵਹੀ।
ਹੋ ਬੰਕ ਲੰਕ ਗੜ ਜੀਤਿ ਛਿਨਿਕ ਮੋ ਲੁਯਾਵਹੀ। ੨੧।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭੁਲਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਬਾਲਕਾਂ ਸਮੇਤ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਦੇਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਕੜਿਆ। ਤਦ ਰਾਜਪੂਤਨੀਆਂ ਨੇ ਰੁਮਾਲ ਫਿਰਾਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਈਆਂ ਹਾਂ। ੧੩।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਮਲਾ ਨ ਕੀਤਾ। (ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ) ਇਹ ਰਾਣੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਆਈ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ, ਤਦ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਕਢ ਕੇ ਪੈ ਗਈਆਂ। ੧੪।

ਜਿਸ ਵੀ ਸੂਰਮੇ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਨ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਢ ('ਜੈਬੋ') ਟਿਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਕਵਚ। ਇਕ ਸਵਾਰ ਲਈ ਇਕ ਤੀਰ ਅਤੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ ਲਈ (ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ) ਇਕ ਜ਼ਖਮ (ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ)। ੧੫।

ਜਿਸ ਉਤੇ ਵੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਬ੍ਰਿਛ ਉਤੇ ਆਰਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੂਰਵੀਰ ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਸਨ। (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਝਟਪਟ ਆ ਕੇ ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਵਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੧੬।

ਦੌਹਰਾ

ਰਣਛੇੜ ਅਤੇ ਰਘੁਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਹੇਠਾਂ ਹਥਿਆਰ ਚਲਾਉਣ ਲਗੇ। ੧੭।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਕਿਤੇ ਸੁੰਦਰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਣ ਛੂਟਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਕਵਚ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ ਜੂਝੇ ਪਏ ਸਨ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਯੋਧੇ ਕਟੇ ਪਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ੧੮।

ਅੰਤਲ

ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਅਫ਼ੀਮ ਖਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪੋਸਤ, ਭੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰ ਕੇ ਖੂਬ ਲੜੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਹੇਠਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਰਣਛੇੜ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੧੯।

ਰਣਛੇੜ ਨੂੰ (ਮਰਿਆ) ਵੇਖ ਕੇ ਰਘੁਨਾਥ ਬਹੁਤ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਦਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਵਜਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤੁਰਤ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ੨੦।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿਣ ਲਗਾ। (ਅਤੇ ਆਪਣੀ) ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਘੇਰ ਲਵੋ। ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੋ ਚਾਰ ਸੂਰਮੇ ਆ ਪਏ ਤਾਂ ਉਹ ਲੰਕਾ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਵੀ ਛਿਣ ਵਿਚ ਜਿਤ ਲਿਆਉਣਗੇ। ੨੧।

ਹਾਕਿ ਹਾਕਿ ਕਰਿ ਮਹਾ ਬੀਰ ਸੂਰਾ ਧਏ।
 ਠਿਲਾ ਠਿਲੀ ਬਰਛਿਨ ਸੋ ਕਰਤ ਤਹਾ ਭਏ।
 ਕੜਾਕੜੀ ਸੈਦਾਨ ਮਚਾਯੋ ਆਇ ਕਰ।
 ਹੋ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਬਾਦਿਤੁ ਅਨੇਕ ਬਜਾਇ ਕਰ। ੨੨।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮਲ ਜੁਧ ਮਚਤ ਤਹ ਭਯੋ। ਲੈ ਰਘੁਨਾਥ ਸੈਨ ਸਮੁਹਯੋ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਬਜੇ ਨਗਾਰੋ। ਖੇਤਿ ਮੰਡਿ ਸੂਰਮਾ ਹਕਾਰੋ। ੨੩।
 ਗਹਿ ਗਹਿ ਸਸਤੁ ਸੂਰਮਾ ਧਾਏ। ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਬਿਲੋਕਨ ਆਏ।
 ਜਾ ਪਰ ਦੋਇ ਕਰੰਧਰ ਧਰੈ। ਏਕ ਸੁਭਟ ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਕਰੈ। ੨੪।
 ਜਾ ਕੈ ਅੰਗ ਸਰੋਹੀ ਬਹੀ। ਤਾ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵ ਸੰਗ ਨਹਿ ਰਹੀ।
 ਜਾ ਕੈ ਲਗਿਯੋ ਕੁਹਕਤੋ ਬਾਨਾ। ਪਲਕ ਏਕ ਮੈ ਤਜੈ ਪਰਾਨਾ। ੨੫।
 ਜਾ ਕੈ ਘਾਇ ਗੁਰਜ ਕੋ ਲਾਗਿਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹ ਤਜਿ ਭਾਗਿਯੋ।
 ਹਾਹਾਕਾਰ ਪਖਰਿਯਾ ਕਰਹੀ। ਰਾਠੋਰਨ ਕੇ ਪਾਲੇ ਪਰਹੀ। ੨੬।

ਸਵੈਯਾ

ਆਨਿ ਪਰੇ ਰਿਸਿ ਠਾਨਿ ਰਠੋਰ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਤੇ ਕਰ ਆਯੁਧ ਲੀਨੇ।
 ਬੀਰ ਕਰੋਚਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਤੋਰਿ ਸੁ ਹਾਥਨ ਕੇ ਹਲਕਾਹਿਨ ਦੀਨੇ।
 ਰੁੰਡ ਪਰੇ ਕਹੂੰ ਤੁੰਡ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਹਯਾਨ ਕੇ ਜਾਤ ਨ ਚੀਨੇ।
 ਕੰਬਰ ਕੇ ਬਹੁ ਟੰਬਰ ਅੰਬਰ ਅੰਬਰ ਛੀਨਿ ਦਿਗੰਬਰ ਕੀਨੈ। ੨੭।

ਚੌਪਈ

ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਸੁ ਭਟ ਬਹੁ ਮਾਰੇ। ਰਘੁਨਾਥੋ ਸੁਰ ਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਸ੍ਰਾਮਿ ਕਾਜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਹਿ ਨਿਬਾਹਿਯੋ। ਹਡਿਯਹਿ ਪੁਰੇ ਜੋਧ ਪਹੁਚਾਯੋ। ੨੮।

ਦੋਹਰਾ

ਅਤਿ ਬਰਿ ਕੈ ਭਾਰੀ ਜੁਝਯੋ ਤਨਕ ਨ ਮੋਰਿਯੋ ਅੰਗ।
 ਸੁ ਕਬਿ ਕਾਲ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਤਬ ਹੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ। ੨੯। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਪਚਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤ। ੧੯੫। ੩੬੬੯। ਅਫ਼ਜ਼ੁੰ।

ਚੌਪਈ

ਚੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਨਗਰੀ ਇਕ ਸੁਨੀ। ਅਪ੍ਰਤਿਮ ਕਲਾ ਰਾਨੀ ਬਹੁ ਗੁਨੀ।
 ਅੰਜਨ ਰਾਇ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਹਰਅਰਿ ਸਰ ਮਾਰਿਯੋ ਤਿਹ ਤਬ ਹੀ। ੧।

ਸੂਰਮੇ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਰਛਿਆਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਧੱਕਮਧੱਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਆ ਕੇ ਕੜਾਕੋਦਾਰ ਯੁੱਧ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ।੨੨।

ਚੌਪਈ

ਉਥੇ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਰਘੂਨਾਥ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਡਟਿਆ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜੇ। ਯੁੱਧ ਮਚਾ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਲਗੇ।੨੩।

ਸਸਤ੍ਰ ਪਕੜ ਪਕੜ ਕੇ ਸੂਰਮੇ (ਯੁੱਧ ਲਈ) ਦੌੜੇ। ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ (ਜੰਗ ਨੂੰ) ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਏ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ (ਤਲਵਾਰ) ਮਾਰਦੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।੨੪।

ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲ ਗਈ, ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੂਕਦਾ ਹੋਇਆ ਬਣ ਲਗਦਾ, ਉਹ ਇਕ ਪਲਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ।੨੫।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਜ ਦਾ ਵਾਰ ਵਜਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡ ਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦੇ। ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਹਾਹਾ-ਕਾਰ ਮਚਾ ਰਹੇ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਰਾਠੋਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।੨੬।

ਸਵੈਯਾ

ਰਾਠੋਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਰੋਹ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਆ ਪਏ। ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋੜ ਕੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ('ਹਲਕਾਹਿਨ') ਲਿਆ। ਕਿਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਧੜ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਝੁੰਡ ਪਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਤਕ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ('ਕੰਬਰ') ਦੇ ਬਣੇ ਸੈਨਿਕ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ('ਟੰਬਰ ਅੰਬਰ') ਨੂੰ ਖੋਹ ਕੇ ਅੰਬਰ ਹੀਨ ('ਦਿਗੰਬਰ') ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।੨੭।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਕੇ ਰਘੂਨਾਥ ਸਿੰਘ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਣੀਆਂ ('ਹਡਿਯਹਿ') ਨੂੰ ਜੋਧਪੁਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ।੨੮।

ਦੌਹਰਾ

ਬਹੁਤ ਬਲ ਪੂਰਵਕ ਵੱਡਾ (ਸੂਰਮਾ) ਜੁਝ ਮਰਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਰਾ ਵੀ (ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ) ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ। ਕਵੀ ਕਾਲ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) (ਅਰਥਾਂਤਰ) ਕਵੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।੨੯।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੫। ੩੬੬੯। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਚੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਗਰੀ ਸੁਣੀਂਦੀ ਸੀ। (ਉਥੋਂ ਦੀ) ਅਪ੍ਰਤਿਮ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣਵਾਨ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਜਦੋਂ ਹੀ ਅੰਜਨ ਰਾਇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਵ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਕਾਮ ਦੇਵ) ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ।੧।

ਤਾ ਕੋ ਧਾਮ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਲਿਯੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਿਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਜਾਰ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੋ। ਜਿਨਿ ਮਤਿ ਲਖਿ ਪਤਿ ਹਨੈ ਤੁਮਾਰੋ। ੨।

ਤ੍ਰਿਯੋ ਵਾਰ

ਤੁਮ ਚਿਤ ਮੈ ਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਢਾਵੇ। ਹਮ ਸੋ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਕੇਲ ਕਮਾਵੇ।
ਮੈ ਤੁਹਿ ਏਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਿਖੈਹੋ। ਤਾ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਸੋਕ ਮਿਟੈਹੋ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਪਤਿ ਦੇਖਤ ਤੋ ਸੋ ਰਮੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਦਰਬੁ ਲੁਟਾਇ।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ ਹੋ ਪਗਨ ਤਿਹਾਰੇ ਲਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਤੁਮ ਸਭ ਜੋਗ ਭੋਸ ਕੋ ਕਰੋ। ਮੋਰੀ ਕਹੀ ਕਾਨ ਮੈ ਧਰੋ।
ਮੂਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਛੁ ਯਾਹਿ ਸਿਖਾਵਹੁ। ਜਾ ਤੇ ਯਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਹੁ। ੫।
ਤਬ ਤਿਨ ਕਾਮ ਜਾਰ ਸੋਊ ਕਿਯੋ। ਮੂਕ ਮੰਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਕੋ ਦਿਯੋ।
ਆਪਨ ਤਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਯੋ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਰਾਵ ਨਹਿ ਪਾਯੋ। ੬।
ਜਬ ਰਾਜਾ ਅੰਤਹ ਪੁਰ ਆਏ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਯੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।
ਗੁਰ ਜੁ ਭ੍ਰਮਾਵੈ ਰਾਇ ਨ ਭ੍ਰਮਿਯੈ। ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਗੁਰ ਕਰੇ ਸੁ ਛਮਿਯੈ। ੭।
ਜੇ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਦਰਬੁ ਚੁਰਾਵੈ। ਸੋਕ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਨ ਕੇਲ ਕਮਾਵੈ।
ਜੇ ਕ੍ਰੁਪਿ ਕਰੈ ਖੜਗ ਕੋ ਵਾਰਾ। ਜੇ ਸਿਖ ਭ੍ਰਮਤ ਲਹੈ ਸੋ ਮਾਰਾ। ੮।
ਜਿਨ ਨੈ ਮੰਤ੍ਰ ਕਛੁ ਜਿਹ ਦਯੋ। ਤਿਨ ਗੁਰ ਮੋਲ ਸਿਖ ਕੋ ਲਯੋ।
ਭਗਨਿ ਮਾਤ ਜੋ ਰਮਤ ਨਿਹਰੀਯੈ। ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ ਰੋਸ ਨਹਿ ਕਰੀਯੈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਸਭਾ ਪਰਬ ਭੀਤਰ ਸੁਨੀ ਜਮ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸਾਲ।
ਬ੍ਰਯਾਸਾਸਿਨ ਸੁਕ ਬਕਤ੍ਰ ਤੇ ਸੋ ਤੁਹਿ ਕਹੋ ਉਤਾਲ। ੧੦।
ਜਮ ਰਾਜਾ ਰਿਖਿ ਏਕ ਕੋ ਘਰ ਮੈ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
ਮਾਤ ਭਗਨਿ ਰਿਖਿ ਬਾਲ ਸੋ ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਰੁਚਿ ਮਾਨ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਰਿਖਿ ਚਲਿ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਆਯੋ। ਤ੍ਰਿਯ ਸੋ ਰਮਤ ਪੁਰਖ ਲਖਿ ਪਾਯੋ।
ਧਰਮ ਬਿਚਾਰ ਨ ਤਿਹ ਕਛੁ ਕਹਿਯੋ। ਤਿਹ ਪਗ ਮਾਥ ਛੁਆਵਨ ਚਹਿਯੋ। ੧੨।

ਸਿਰ ਮੋ ਚਰਨ ਛੁਅਤ ਧਰ ਰਹਿਯੋ। ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਤਾ ਕੋ ਜਮ ਕਹਿਯੋ।
ਮੈ ਹੋ ਕਾਲ ਜਗਤ ਜਿਹ ਘਾਯੋ। ਤੇਰੋ ਧਰਮ ਬਿਲੋਕਨ ਆਯੋ। ੧੩।

ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਯਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਰ ਨ ਦੇਵੇ।੨।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਤੁਸੀਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਡਰ ਨ ਮੰਨੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਸਾਂਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ। ੩।

ਦੋਹਰਾ

ਪਤੀ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਧਨ ਲੁਟਾ ਦਿਆਂਗੀ। ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਝੁਕਾਵਾਂਗੀ।੪।

ਚੌਪਈ

ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾਓ ਅਤੇ ਜੋਗ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭੋਸ ਧਾਰ ਲਵੋ। ਕੁਝ ਕੁ ਗੁਪਤ ('ਮੁਕ') ਮੰਤਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿਓ। ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਤੁਸੀਂ) ਉਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾ ਸਕੋ।੫।

ਤਦ ਯਾਰ ਨੇ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾਇਆ। ਰਾਜਾ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕੁਝ ਵੀ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ।੬।

ਜਦ ਰਾਜਾ ਰਣਵਾਸ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੁਝ ਭਰਮਾਉਣਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਭਰਮਣਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੇ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦੇਣਾ।੭।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾ ਲਵੇ। (ਜਾਂ) ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਕੇਲ ਕਰੇ, (ਜਾਂ) ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਖੜਗ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰੇ, (ਤਾਂ) ਜੇ ਸਿੱਖ ਭਰਮਾ ਗਿਆ, ਸੋ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।੮।

ਗੁਰੂ ਨੇ ਜੇ ਕੁਝ ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। (ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਮਾਂ ਭੈਣ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਰੋਸ ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।੯।

ਦੋਹਰਾ

('ਮਹਾਭਾਰਤ' ਦੇ) ਸਭਾ ਪਰਵ ਵਿਚ ਯਮ ਦੀ ਇਕ ਰੋਚਕ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਹੈ। (ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਬਿਆਸ ਦੇ ਆਸਣ (ਉਤੇ ਬੈਠੇ) ਸੁਕਦੇਵ ਦੇ ਮੂੰਹ (ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ) ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਲਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।੧੦। ਜਮ ਰਾਜਾ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਂ, ਭੈਣ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਰੁਚੀ ਪੂਰਵਕ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰਿਸ਼ੀ (ਬਾਹਰੋਂ) ਚਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ (ਆਪਣੀ) ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ (ਅਤਿਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਤੱਵ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਕਿਹਾ। (ਸਗੋਂ) ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ (ਆਪਣਾ) ਮੱਥਾ ਛੋਹਣਾ ਚਾਹਿਆ।੧੨।

ਸਿਰ ਵਿਚ (ਉਸ ਦੇ) ਚਰਨ ਛੋਹਾਈ ਰਖੇ। ਜਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਿਹਾ। (ਹੇ ਰਿਸ਼ੀ!) ਮੈਂ ਕਾਲ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। (ਮੈਂ ਤਾਂ) ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਸਾਂ।੧੩।

ਸੁਨਤ ਹੁਤੋ ਤੈਸੇ ਤੁਹਿ ਦੇਖਿਯੋ। ਧਰਮ ਸਕਲ ਤੁਮਰੋ ਅਵਰੇਖਿਯੋ।
ਤੋਰੇ ਬਿਖੈ ਕਪਟ ਕਛੁ ਨਾਹੀ। ਯੋ ਮੈ ਲਹਿਯੋ ਸਾਚੁ ਮਨ ਮਾਹੀ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਰਖ ਸਤਤਾ ਬਿਪ੍ਰ ਕੀ ਮਨ ਮੈ ਮੋਦ ਬਢਾਇ।
ਜਿਯਨ ਮੁਕਤਿ ਤਾ ਕੋ ਦਿਯੋ ਕਾਲ ਦਾਨ ਬਰ ਦਾਇ। ੧੫।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਬੋਧ ਕਰਿ ਜਾਰਹਿ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ।
ਪ੍ਰਗਟਿ ਖਾਟ ਡਸਵਾਇ ਕੈ ਭੋਗ ਕਿਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਲੋ ਆਪ ਰਾਵ ਜੂ ਆਯੋ। ਤ੍ਰਿਯ ਸੋ ਰਮਤ ਜਾਰ ਲਖਿ ਪਾਯੋ।
ਕਥਾ ਸੰਭਾਰਿ ਵਹੈ ਚੁਪ ਰਹਿਯੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਕੋਪ ਬਚਨ ਨਹਿ ਕਹਿਯੋ। ੧੭।

ਚਰਨ ਛੁਅਨ ਤਾ ਕੇ ਚਿਤ ਰਹਿਯੋ। ਵੈਸਹਿ ਜਾਰ ਭਜਤ ਤ੍ਰਿਯ ਰਹਿਯੋ।
ਤਬ ਯੋ ਜਾਰਿ ਕਾਢਿ ਕਰਿ ਦਿਯੋ। ਮੂਰਖ ਸੀਸ ਨ੍ਰਯਾਇ ਕਰਿ ਗਯੋ। ੧੮।

ਜੜ ਜਾਨ੍ਯੋ ਮੁਹਿ ਗੁਰੂ ਭ੍ਰਮਾਯੋ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕਛੁ ਨਹਿ ਪਾਯੋ।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਬਲਾ ਛਲਿ ਗਈ। ਰਤਿ ਕਰਿ ਮਾਥ ਟਿਕਾਵਤ ਭਈ। ੧੯।

ਦੋਹਰਾ

ਪਤਿ ਦੇਖਤ ਰਤਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਾਥ ਟਿਕਾਇ।
ਧਨ ਦੀਨੋ ਸਭ ਪ੍ਰੀਤਮਹਿ ਐਸੇ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਇ। ੨੦। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਛਿਆਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੬। ੩੬੮੯। ਅਫ੍ਰਜ਼ੀ।

ਚੌਪਈ

ਤ੍ਰਿਯ ਰਨਰੰਗ ਮਤੀ ਇਕ ਕਹਿਯੈ। ਤਾ ਸਮ ਅਵਰ ਨ ਰਾਨੀ ਲਹਿਯੈ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਰਾਜੈ। ਜਾ ਕੋ ਨਿਰਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਲਾਜੈ। ੧।
ਏਕ ਦੁਰਗ ਤਿਨ ਬਡੋ ਤਕਾਯੋ। ਯਹੈ ਰਾਨਿਯਹਿ ਮੰਤ੍ਰਿ ਉਪਜਾਯੋ।
ਡੋਰਾ ਪਾਚ ਸਹੰਸ੍ਰ ਸਵਾਰੇ। ਤਾ ਮੈ ਪੁਰਖ ਪਾਚ ਸੈ ਡਾਰੈ। ੨।

ਕਛੁ ਆਪ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਜਤਾਯੋ। ਏਕ ਦੂਤ ਦ੍ਰੁਗਸਾਹਿ ਪਠਾਯੋ।
ਠਉਰ ਕਬੀਲਨ ਕੋ ਹ੍ਰਯਾ ਪਾਊ। ਮੈ ਤੁਰਕਨ ਸੋ ਖੜਗ ਬਜਾਊ। ੩।

ਤੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭੂਲਿ ਏ ਗਏ। ਗੜ ਮੈ ਪੈਠਨ ਡੋਰਾ ਦਏ।
ਕੋਟ ਦ੍ਰਾਰ ਕੇ ਜਬੈ ਉਤਰੇ। ਤਬ ਹੀ ਕਾਢਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਪਰੇ। ੪।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ) ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। (ਮੈਂ) ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਪਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸਚ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ। ੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਰਿਸ਼ੀ) ਦੀ ਸਚਾਈ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ੧੫। (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਜੀ ਵਿਛਵਾ ਕੇ (ਯਾਰ ਨਾਲ) ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਭੋਗ ਕੀਤਾ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਤਕ ਰਾਜਾ ਆਪ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਯਾਰ ਨੂੰ ਰਮਣ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਕਥਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਚੁਪ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨ ਕਿਹਾ। ੧੭।

ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਅਤੇ ਯਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਦ ਯਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਰਖ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੧੮।

ਮੂਰਖ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਭਰਮਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਸਮਝਿਆ। ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਤੋਂ) ਮੱਥਾ ਟਿਕਵਾ ਦਿੱਤਾ। ੧੯।

ਦੌਹਰਾ

ਪਤੀ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ (ਯਾਰ ਨਾਲ) ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਮੱਥਾ ਟਿਕਵਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਦਿੱਤਾ। ੨੦।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੬। ੩੬੮੯। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਰਨਰੰਗ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦਸੀਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵੀ ਲਜਾਉਂਦਾ ਸੀ। ੧।

ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵੇਖਿਆ। ਰਾਣੀ ਦੇ (ਮਨ ਵਿਚ) ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਕਿ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ)। (ਉਸ ਨੇ) ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਡੋਲੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਲਏ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੌ ਪੁਰਸ਼ (ਸਿਪਾਹੀ) ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ। ੨।

ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਡਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ (ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਦੂਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਹਾ ਲੈ ਸਕਾਂਗੀ। ੩।

ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਭੁਲ ਗਏ (ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਚਾਲ ਹੀ ਨ ਹੋਵੇ)। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਡੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੜਨ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਜਦੋਂ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਤੇ ਉਤਰੇ, ਤਦ ਹੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਖਿਚ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ੪।

ਸਮੁਹ ਭਯੋ ਤਿਨ ਸੈ ਸੋ ਮਾਰਿਯੋ। ਭਾਜਿ ਚਲਿਯੋ ਸੋ ਖੇਦਿ ਨਿਕਾਰਿਯੋ।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੁਰਗਤਿ ਦੂਗ ਲਿਯੋ। ਤਹ ਠਾ ਹੁਕਮ ਸੁ ਆਪਨੋ ਕਿਯੋ। ੫। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਸਤਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੭। ੩੬੯੪। ਅਫਸ੍ਰੰ।*

ਚੌਪਈ

ਸੰਖ ਕੁਅਰ ਸੁੰਦਰਿਕ ਭਨਿਜੈ। ਏਕ ਰਾਵ ਕੇ ਸਾਥ ਰਹਿਜੈ।
ਏਕ ਬੋਲਿ ਤਬ ਸਖੀ ਪਠਾਈ। ਸੋਤ ਨਾਥ ਸੋ ਜਾਤ ਜਗਾਈ। ੧।

ਤਾਹਿ ਜਗਾਤ ਨਾਥ ਤਿਹ ਜਾਗਿਯੋ। ਪ੍ਰਛਨ ਤਵਨ ਦੂਤਿਯਹਿ ਲਾਗਿਯੋ।
ਯਾਹਿ ਜਾਤ ਲੈ ਕਹਾ ਜਗਾਈ। ਤਬ ਤਿਨ ਯੋ ਤਿਹ ਸਾਥ ਜਤਾਈ। ੨।

ਮੇਰੇ ਨਾਥ ਜਨਾਨੇ ਗਏ। ਚੋਕੀ ਹਿਤਹਿ ਬੁਲਾਵਤ ਭਏ।
ਤਾ ਤੇ ਮੈ ਲੈਨੇ ਇਹ ਆਈ। ਸੋ ਤੁਮ ਸੋ ਮੈ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਈ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਸੋਤ ਜਗਾਯੋ ਨਾਥ ਤਿਹ ਭੁਜ ਤਾ ਕੀ ਗਹਿ ਲੀਨ।
ਆਨਿ ਮਿਲਾਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਸੋ ਸਕਿਯੋ ਨ ਜੜ ਕਛੁ ਚੀਨ। ੪। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੋ ਅਠਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੮। ੩੬੯੮। ਅਫਸ੍ਰੰ।*

ਦੌਹਰਾ

ਰਤਨ ਸੈਨ ਰਾਨਾ ਰਹੈ ਗੜਿ ਚਿਤੋਰ ਕੇ ਮਾਹਿ।
ਰੂਪ ਸੀਲ ਸੁਚਿ ਬ੍ਰਤਨ ਮੈ ਜਾ ਸਮ ਕਹ ਜਗ ਨਾਹਿ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਅਧਿਕ ਸੁਆ ਤਿਨ ਏਕ ਪੜਾਯੋ। ਤਾਹਿ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਪਠਾਯੋ।
ਤਹ ਤੇ ਏਕ ਪਦਮਿਨੀ ਆਨੀ। ਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨ ਜਾਤ ਬਖਾਨੀ। ੨।

ਜਬ ਵਹ ਸੁੰਦਰਿ ਪਾਨ ਚਬਾਵੈ। ਦੇਖੀ ਪੀਕ ਕੰਠ ਮੈ ਜਾਵੈ।
ਉਪਰ ਭਵਰ ਭ੍ਰਮਹਿ ਮਤਵਾਰੇ। ਨੈਨ ਜਾਨ ਦੋਊ ਬਨੇ ਕਟਾਰੇ। ੩।

ਤਾ ਪਰ ਰਾਵ ਅਸਕਤਿ ਅਤਿ ਭਯੋ। ਰਾਜ ਕਜ ਸਭ ਹੀ ਤਜਿ ਦਯੋ।
ਤਾ ਕੀ ਨਿਰਖਿ ਪ੍ਰਭਾ ਕੋ ਜੀਵੈ। ਬਿਨੁ ਹੋਰੇ ਤਿਹ ਪਾਨ ਨ ਪੀਵੈ। ੪।

(ਜੋ ਵੀ) ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਭਜ ਚਲਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ।੫।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੭। ੩੬੯੪। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਸੰਖ ਕੁਆਰਿ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰੀ ਦਸੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। (ਉਹ) ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਤਦ ਇਕ ਸਖੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸੁਤਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਜਗਾਇਆ।੧।

ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਵੀ ਜਾਗ ਪਿਆ। (ਉਹ) ਉਸ ਦੂਤੀ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਲਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ ਕਿਥੇ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ।੨।

ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਜਨਾਨ-ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਆਈ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਹੋਇਆਂ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਲਈ। ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਮੁਰਖ ਕੁਝ ਵੀ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ।੪।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੮। ੩੬੯੮। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਚਿਤੋੜ ਗੜ ਵਿਚ ਰਤਨ ਸੈਨ ਰਾਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਜਿਹਾ ਸੁੰਦਰ, ਸੀਲਵਾਨ, ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਸੁੱਚਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਭੇਜਿਆ। ਉਥੋਂ (ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਪਦਮਨੀ ਇਸਤਰੀ ਲਿਆਉਂਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਬਖਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।੨।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁੰਦਰੀ ਪਾਨ ਚਬਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੀਕ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਦਿਸ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। (ਉਸ ਉਤੇ) ਭੋਰੇ ਮਤਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਭੌਂਦੇ ਸਨ (ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਮਾਨੋ ਕਟਾਰੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।੩।

ਰਾਜਾ (ਰਤਨ ਸੈਨ) ਉਸ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਭ ਕੰਮ ਕਾਜ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨ ਪੀਂਦਾ।੪।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਘੋ ਚੇਤਨਿ ਦੇ ਹੁਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਤਾਹਿ ਅਪਾਰ।
ਨਿਰਖਿ ਰਾਵ ਤਿਹ ਬਸਿ ਭਯੋ ਐਸੋ ਕਿਯੋ ਬਿਚਾਰ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਪ੍ਰਥਮ ਬਨਾਈ। ਜਾ ਸਮ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਨ ਜਾਈ।
ਜੰਘਹੁ ਤੇ ਤਿਲ ਤਿਹ ਲਿਖਿ ਡਰਿਯੋ। ਅਤਿਭੁਤ ਕਰਮ ਮੰਤ੍ਰਿਯਨ ਕਰਿਯੋ। ੬।

ਜਬ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪ ਚਿਤ੍ਰ ਨਿਹਾਰੈ। ਬੈਠਿ ਸਭਾ ਕਛੁ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ।
ਤਾ ਕੇ ਤਿਲਹਿ ਬਿਲੋਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ। ਭਰਮ ਬਢਿਯੋ ਰਾਜਾ ਕੈ ਤਬ ਹੀ। ੭।

ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਤਿਨ ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਗਹਿ ਮਾਰਿਯੋ। ਇਨ ਰਾਨੀ ਸੋ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਿਯੋ।
ਦਿਬ੍ਰਯ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਇਨ ਕੇ ਕਤ ਹੋਈ। ਕੇਲ ਕਰੇ ਬਿਨੁ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ। ੮।

ਜਬ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੋਊ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰਿਯੋ। ਸਾਹ ਤਨੈ ਤਿਨ ਪੂਤ ਪੁਕਾਰਿਯੋ।
ਏਕ ਚਿਤਉਰ ਪਦੁਮਿਨਿ ਨਾਰੀ। ਜਾ ਸਮ ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਨ ਨਿਹਾਰੀ। ੯।

ਅਤਿਲ

ਤਨਿਕ ਭਨਕ ਪਦੁਮਿਨਿ ਜਬ ਸਹ ਕਾਨਨ ਪਰੀ।
ਅਮਿਤ ਸੈਨ ਲੈ ਸੰਗ ਚੜਤ ਤਿਤ ਕੋ ਕਰੀ।
ਗੜਹਿ ਗਿਰਦ ਕਰਿ ਜੁਧ ਬਹੁਤ ਭਾਤਿਨ ਕਰਿਯੋ।
ਹੋ ਜੈਨ ਲਾਵਦੀ ਤਬੈ ਚਿਤ ਮੈ ਰਿਸਿ ਭਰਿਯੋ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਨਿਜੁ ਕਰਿ ਲਾਇ ਆਂਬ ਤਿਨ ਖਾਏ। ਗੜ ਚਿਤੌਰ ਹਾਥ ਨਹਿ ਆਏ।
ਤਬ ਤਿਨ ਸਾਹ ਦਗਾ ਯੋ ਕਿਯੋ। ਲਿਖਿ ਕੈ ਲਿਖੇ ਪਠੈ ਇਕ ਦਿਯੋ। ੧੧।

ਸੁਨੁ ਰਾਨਾ ਜੀ ਮੈ ਅਤਿ ਹਾਰੋ। ਅਬ ਛੋਡਤ ਹੋ ਦੁਰਗ ਤਿਹਾਰੋ।
ਏਕ ਸ੍ਵਾਰ ਸੋ ਮੈ ਹ੍ਯਾ ਆਊ। ਗੜਹਿ ਨਿਹਾਰਿ ਘਰਹਿ ਉਠਿ ਜਾਊ। ੧੨।

ਰਾਨਾ ਬਾਤ ਤਬੈ ਯਹ ਮਾਨੀ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਜਾਨੀ।
ਏਕ ਸ੍ਵਾਰ ਸੰਗ ਲੈ ਤਹ ਗਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਸੰਗ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਲਯੋ। ੧੩।

ਜੋ ਜੋ ਦ੍ਵਾਰ ਉਤਰਤ ਗੜ ਆਵੈ। ਤਹੀ ਤਹੀ ਸਿਰਪਾਉ ਬਧਾਵੈ।
ਸਪਤ ਦ੍ਵਾਰ ਉਤਰਤ ਜਬ ਭਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਪਕਰਿ ਨਰਾਧਿਪ ਲਯੋ। ੧੪।

ਐਸੀ ਭਾਤਿ ਸਾਹਿ ਛਲ ਕੀਨੋ। ਮੁਰਖ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਚੀਨੋ।
ਜਬ ਲੰਘਿ ਸਭ ਦੁਗ ਦੁਰਨ ਆਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਬਾਧਿ ਤਵਨ ਕੋ ਲੁਯਾਯੋ। ੧੫।

ਦੌਰਰਾ

ਰਾਘੋਂ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਨਾਂ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਅਤਿ ਸੁਝਵਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। ਉਸ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ।੫।

ਚੌਪਈ

ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਵਰਗੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ('ਜਾਈ') ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਜੰਘ ਉਤੇ ਇਕ ਤਿਲ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।੬।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਚਿਤਰ ਵੇਖਿਆ। (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਉਹ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ (ਉਸ ਨੇ) ਉਸ ਦਾ ਤਿਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਕ ਵੱਧ ਗਿਆ।੭।

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ (ਸੰਦੇਹ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤਿਆਂ (ਇਹ ਤਿਲ) ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।੮।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚਿਤੌੜ ਵਿਚ ਇਕ ਪਦਮਨੀ ਨਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਰਗੀ ਨ ਕੰਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਹੈ।੯।

ਅਤਿਲ

ਜਦ ਪਦਮਨੀ ਬਾਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਭਿਣਕ ਪਈ ਤਾਂ (ਉਸ ਨੇ) ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਅਲਾਉਂਦੀਨ ਨੇ ਤਦ ਚਿਤ ਰੋਹ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ।੧੦।

ਚੌਪਈ

(ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਅੰਬ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਬ ਖਾਏ (ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਯੁੱਧ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ), ਪਰ ਚਿਤੌੜ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੱਥ ਨ ਲਗਾ। ਤਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।੧੧।

(ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ--)) ਹੇ ਰਾਜਾ ਜੀ! ਸੁਣੋ; ਮੈਂ (ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਈ ਰਖਣ ਕਰ ਕੇ) ਬਹੁਤ ਥਕ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਇਥੇ (ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ) ਆਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਘਰ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।੧੨।

ਰਾਣੇ ਨੇ ਤਦ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ। (ਉਹ) ਇਕ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਖ ਲਿਆ।੧੩।

ਉਹ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਜੋ ਜੋ ਦੁਆਰ ਉਤਰਦਾ ਆਉਂਦਾ, ਉਥੇ ਉਥੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਸਿਰਪਾਓਂ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਦ ਉਹ ਸੱਤਵਾਂ ਦੁਆਰ ਉਤਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ।੧੪।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ। ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਸਮਝਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲੰਘ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਨਾਲ) ਲੈ ਆਇਆ।੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਜਬ ਰਾਨਾ ਛਲ ਸੋ ਗਹਿਯੋ ਕਹਿਯੋ ਹਨਤ ਹੈ ਤੋਹਿ।
ਨਾਤਰ ਅਪਨੀ ਪਦੁਮਿਨੀ ਆਨਿ ਦੀਜਿਯੈ ਮੋਹਿ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਪਦੁਮਿਨਿ ਇਹ ਚਰਿਤ ਬਨਾਯੋ। ਗੋਰਾ ਬਾਦਿਲ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ।
ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਿਯੋ ਕਹਿਯੋ ਮੁਰਿ ਕੀਜੈ। ਹਜਰਤਿ ਸਾਥ ਜ੍ਯਾਬ ਯੋ ਦੀਜੈ। ੧੭।

ਅਸਟ ਸਹਸ ਪਾਲਕੀ ਸਵਾਰੋ। ਅਸਟ ਅਸਟ ਤਾ ਮੈ ਭਟ ਡਾਰੋ।
ਗੜ ਲਗਿ ਲਿਆਇ ਸਭਨ ਤਿਨ ਧਰੋ। ਤੁਮ ਹਜਰਤਿ ਸੋ ਐਸ ਉਚਰੋ। ੧੮।

ਏਕ ਬਸਤ੍ਰ ਹਮਰੋ ਤੁਮ ਲੀਜੈ। ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਲਕੀ ਮੈ ਧਰਿ ਦੀਜੈ।
ਤਾ ਪਰ ਭਵਰ ਗੁੰਜਾਰਤ ਜੈ ਹੈ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਲੋਕ ਨਹਿ ਪੈ ਹੈ। ੧੯।

ਤਬ ਗੋਰੈ ਬਾਦਿਲ ਸੋਈ ਕਿਯੋ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੰਤ੍ਰ ਪਦੁਮਿਨੀ ਦਿਯੋ।
ਗੜ ਕੇ ਲਹਤ ਡੋਰਿਕਾ ਧਰੀ। ਪਦੁਮਿਨਿ ਅਗ੍ਰ ਪਾਲਕੀ ਕਰੀ। ੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਪਦੁਮਿਨਿ ਕੇ ਪਟ ਪਰ ਘਨੇ ਭਵਰ ਕਰੈ ਗੁੰਜਾਰ।
ਲੋਕ ਸਭੈ ਪਦੁਮਿਨਿ ਲਖੈ ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਸਕੈ ਬਿਚਾਰਿ। ੨੧।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਮੈ ਡਾਰਿ ਲੁਹਾਰਿਕ ਲਯੋ। ਤਾ ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਤਵਨ ਪਰ ਦਯੋ।
ਛੈਨੀ ਔਰ ਹਥੋਰਾ ਲਏ। ਵਾ ਬਢਈ ਕੇ ਕਰ ਮੋ ਦਏ। ੨੨।
ਦੂਤ ਦਿਲੀਸਹਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਗ੍ਰਿਹ ਆਵਤ ਪਦੁਮਿਨਿ ਤਿਹਾਰੇ।
ਰਾਨਾ ਸਾਥ ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲਿ ਆਊ। ਬਹੁਰਿ ਤਿਹਾਰੀ ਸੇਜ ਸੁਹਾਊ। ੨੩।

ਯੋ ਕਹਿ ਬਢੀ ਤਹਾ ਚਲਿ ਗਯੋ। ਤਾ ਕੀ ਕਟਤ ਬੋਰਿਯੈ ਭਯੋ।
ਤਿਹ ਪਾਲਕੀ ਪ੍ਰਥਮ ਬੈਠਾਯੋ। ਇਹ ਤੇ ਓਹਿ ਡੋਰੀ ਪਹੁਚਾਯੋ। ੨੪।

ਇਕ ਤੇ ਨਿਕਰਿ ਅਵਰ ਮੋ ਗਯੋ। ਅਨਤ ਤਹਾ ਤੇ ਨਿਕਸਤ ਭਯੋ।
ਇਹ ਛਲ ਤਹਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਈ। ਤਬੈ ਦੁਰਗ ਮੈ ਬਜੀ ਬਧਾਈ। ੨੫।

ਗੜ ਪਰ ਜਬੈ ਬਧਾਈ ਭਈ। ਸਊਅਨ ਕਾਢਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਲਈ।
ਜਾ ਪਰ ਪਹੁੰਚਿ ਖੜਗ ਕਹ ਝਾਰਿਯੋ। ਏਕੈ ਘਾਇ ਮਾਰ ਹੀ ਡਾਰਿਯੋ। ੨੬।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦ ਰਾਣੇ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਪਕੜ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਦਮਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਦੇ।੧੬।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਪਦਮਨੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ। ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਬਾਦਲ (ਨਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ) ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਤੁਸੀਂ) ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋ ਅਤੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।੧੭।

(ਅਤੇ ਕਿਹਾ--) ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਲਕੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਲਕੀਆਂ ਵਿਚ
ਅੱਠ ਅੱਠ ਯੋਧੇ ਬਿਠਾਓ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੋਲ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਖ ਦਿਓ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੋ।੧੮।

ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਲੈ ਲੈਣਾ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਹਿਲੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਰਖ
ਦੇਣਾ। ਉਸ ਉਤੇ ਭੋਰੇ ਗੁੰਜਦੇ ਜਾਣਗੇ। (ਇਸ ਦਾ) ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਲੋਕੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ
ਸਕਣਗੇ।੧੯।

ਤਦ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਨੇ ਉਹੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਦਮਨੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ
ਸੀ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਾਲਕੀਆਂ ਰਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਦਮਨੀ ਦੀ (ਮਿਥਿਆ) ਪਾਲਕੀ
ਅਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਪਦਮਨੀ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੋਰੇ ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਸਭ ਲੋਕ (ਉਸ ਨੂੰ)
ਪਦਮਨੀ (ਦੀ ਪਾਲਕੀ) ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਤਕ ਨ ਕਰ ਸਕੇ।੨੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਲੁਹਾਰ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਦਮਨੀ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਾਏ
ਹੋਏ ਸਨ। ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਹਥੌੜਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਲੁਹਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।੨੨।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਅਲਾਉੱਦੀਨ) ਨੂੰ ਦੂਤ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪਦਮਨੀ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ
ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ) ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵਾਂ, ਫਿਰ ਆ ਕੇ
ਤੇਰੀ ਸੇਜ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਣਾਵਾਂਗੀ।੨੩।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਲੁਹਾਰ ਉਥੇ (ਰਾਜਾ ਰਤਨ ਸੈਨ ਪਾਸ) ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ
ਬੇੜੀਆਂ ਕਟਣ ਲਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ
(ਦੂਜੀ) ਪਾਲਕੀ (ਵਿਚ) ਪਹੁੰਚਾਇਆ।੨੪।

(ਰਾਣਾ) ਇਕ (ਪਾਲਕੀ) ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਇਆ ਉਥੋਂ ਖਿਸਕ
ਗਿਆ। ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ ਉਥੇ (ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ) ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਤਦ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ
ਵਧਾਈ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਣ ਲਗੇ।੨੫।

ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਜਦ ਵਧਾਈ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਕਢ
ਲਈਆਂ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਖੜਗ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਕੋ ਹੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਹੀ
ਦਿੱਤਾ।੨੬।

ਧੁਕਿ ਧੁਕਿ ਪਰੇ ਧਰਨਿ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਜਨੁਕ ਕਰਵਤਨ ਬਿਰਛ ਬਿਦਾਰੇ।
ਜੁਝਿ ਜੁਝਿ ਮਰੈ ਅਧਿਕ ਰਿਸਿ ਭਰੇ। ਬਹੁਰਿ ਨ ਦਿਖਯਤ ਤਾਜਿਯਨ ਚਰੇ। ੨੭।

ਦੌਹਰਾ

ਜੈਨ ਲਾਵਦੀ ਸਾਹ ਕੋ ਤਬ ਹੀ ਦਯੋ ਭਜਾਇ।
ਰਤਨ ਸੈਨ ਰਾਨਾ ਗਏ ਗੜ ਇਹ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਇ। ੨੮।
ਗੋਰਾ ਬਾਦਿਲ ਕੋ ਦਿਯੋ ਅਤਿ ਧਨ ਛੋਰਿ ਭੰਡਾਰ।
ਤਾ ਦਿਨ ਤੈ ਪਦੁਮਿਨਿ ਭਏ ਬਾਢੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਪਾਰ। ੨੯। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਇਕ ਸੌ ਨਿੰਨਾਨਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧੯੯। ੩੭੨੭। ਅਫਸ਼ੁ।*

ਦੌਹਰਾ

ਤ੍ਰਿਗਤਿ ਦੇਸ ਏਸੂਰ ਬਡੇ ਦੁਗਤਿ ਸਿੰਘ ਇਕ ਭੂਪ।
ਦੇਗ ਤੇਗ ਪੂਰੇ ਪੁਰਖ ਸੁੰਦਰ ਕਾਮ ਸਰੂਪ। ੧।

ਤੌਟਕ ਛੰਦ

ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਇਕ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯਾ। ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਭਜੈ ਮੁਖ ਜਾਸੁ ਪਿਯਾ।
ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਤ੍ਰਿਯ ਔਰ ਰਹੈ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਤਾ ਕਹ ਜਗਤ ਕਹੈ। ੨।

ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹੈ। ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਇਕ ਬੈਨ ਚਹੈ।
ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਬਿਤੀਤ ਕਰੈ ਇਹ ਕੇ। ਕਬਹੂੰ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਤ ਨਹੀ ਤਿਹ ਕੇ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਪਰ ਸਤੁ ਤਵਨ ਕੋ ਧਾਯੋ। ਦੁਗਤਿ ਸਿੰਘ ਦਲੁ ਲੈ ਸਮੁਹਾਯੋ।
ਮਚਿਯੋ ਜੁਪ ਅਤਿ ਬਜੇ ਨਗਾਰੋ। ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਬਿਲੋਕਤ ਸਾਰੋ। ੪।

ਉਮਡੇ ਸੂਰ ਸਿੰਘ ਜਿਮਿ ਗਾਜਹਿ। ਦੇਉ ਦਿਸਨ ਜੁਝਉਆ ਬਾਜਹਿ।
ਗੋਮੁਖ ਸੰਖ ਨਿਸਾਨ ਅਪਾਰਾ। ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗ ਨਗਾਰਾ। ੫।

ਤੁਰਹੀ ਨਾਦ ਨਫੀਰੀ ਬਾਜਹਿ। ਮੰਦਲ ਤੂਰ ਉਤੰਗ ਬਿਰਾਜਹਿ।
ਮੁਰਲੀ ਝਾਂਝ ਭੇਰ ਰਨ ਭਾਰੀ। ਸੁਨਤ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਹਠੇ ਹਕਾਰੀ। ੬।

ਜੁਗਨਿ ਦੈਤ ਅਧਿਕ ਹਰਖਾਨੇ। ਗੀਧ ਸਿਵਾ ਫਿਕਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨੈ।
ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਚਹਿ ਅਰੁ ਗਾਵਹਿ। ਕਹੂੰ ਰੁਦ੍ਰ ਡਮਰੁ ਡਮਕਾਵਹਿ। ੭।

ਅਚਿ ਅਚਿ ਰੁਧਰ ਡਾਕਨੀ ਡਹਕਹਿ। ਭਖਿ ਭਖਿ ਅਮਿਖ ਕਾਕ ਕਹੂੰ ਕਹਕਹਿ।
ਜੰਬੁਕ ਗੀਧ ਮਾਸੁ ਲੈ ਜਾਹੀ। ਕਛੁ ਕਛੁ ਸਬਦ ਬਿਤਾਲ ਸੁਨਾਹੀ। ੮।

ਧਮ ਧਮ ਕਰਦੇ ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਿਛ ਕਟ ਕੇ ਸੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੋਹ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਜੂਝ ਜੂਝ ਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਅਲਾਉਦੀਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤਦ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਰਾਣਾ ਰਤਨ ਸੈਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।੨੮। ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਦਮਨੀ ਨਾਲ (ਰਾਣੇ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ।੨੯।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੧੯੯ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧੯੯। ੩੨੨੭। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਤ੍ਰਿਗਤ ਦੇਸ ਦਾ ਦ੍ਰਗਤਿ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜੋ ਦੇਗ ਅਤੇ ਤੇਗ (ਦੇ ਚਲਾਣ) ਵਿਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ ਸੀ।੧।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਉਸ ਦੀ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਸੀ ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਿਯ (ਦਾ ਨਾਮ) ਮੁਖ ਤੋਂ ਜਪਦੀ ਸੀ। (ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ) ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।੨।

(ਰਾਜੇ ਦੀ) ਬਿਸੁਨਾਥ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਸੀ। ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਤਾਂ ਬਸ ਇਕ ਬੋਲ ਦੀ ਹੀ ਚਾਹਵਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।੩।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰੀ ਨੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਦ੍ਰਗਤਿ ਸਿੰਘ ਵੀ ਦਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੁੱਧ ਮਚ ਪਿਆ ਅਤੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਣ ਲਗੇ। ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਵੇਖਣ ਲਗ ਗਏ।੪।

ਉਮਡੇ ਹੋਏ ਸੂਰਮੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗਜਦੇ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰੂ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਸਨ। ਗੋਮੁਖ, ਸੰਖ, ਧੌਂਸੇ, ਢੋਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਮੁਚੰਗ, ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਵਜਦੇ ਸਨ।੫।

ਤੁਰਹੀ, ਨਾਦ, ਨਫੀਰੀ, ਮੰਦਲ, ਤੂਰ, ਉਤੰਗ, ਮੁਰਲੀ, ਝਾਂਝ, ਭੇਰ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਸਨ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਦ ਸੁਣ ਕੇ ਹਠੀਲੇ (ਸੂਰਮੇ) ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਸਨ।੬।

ਜੋਗਣਾਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਿਰਝਾਂ ਅਤੇ ਸਿਵਾ (ਗਿਦੜੀਆਂ) ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਹੁੰਕਾਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ ਨਚਦੇ ਅਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਰੁਦ੍ਰ ਡਮਰੂ ਨੂੰ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।੭।

ਡਾਕਣੀਆਂ ਲਹੂ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਡਕਾਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਂ ਮਾਸ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗਿਦੜ ਅਤੇ ਗਿੱਧਾਂ ਮਾਸ ਲਏ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਬਿਤਾਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਈ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।੮।

ਝਮਕੈ ਕਹੂੰ ਅਸਿਨ ਕੀ ਧਾਰਾ। ਭਭਕਹਿ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰਾ।
 ਧੁਕਿ ਧੁਕਿ ਪਰੇ ਧਰਨਿ ਭਟ ਭਾਰੇ। ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਬਡੇ ਪਖਰਿਯਾ ਮਾਰੇ। ੯।

ਠਿਲਾ ਠਿਲੀ ਬਰਛਨਿ ਸੌ ਮਾਚੀ। ਕਢਾ ਕਢੀ ਕਰਵਾਰਿਨ ਰਾਚੀ।
 ਕਟਾ ਕਟੀ ਕਹੂੰ ਭਈ ਕਟਾਰੀ। ਧਰਨੀ ਅਰੁਨ ਭੇਸ ਭਈ ਸਾਰੀ। ੧੦।

ਕਾਢੇ ਦੈਤ ਦਾਂਤ ਕਹੂੰ ਫਿਰੈ। ਬਰਿ ਬਰਿ ਕਹੂੰ ਬਰੰਗਨ ਬਰੈ।
 ਭੀਖਨ ਭਏ ਨਾਦ ਕਹੂੰ ਭਾਰੇ। ਭੈਰਵਾਦਿ ਛਬਿ ਲਖਨ ਸਿਧਾਰੇ। ੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਭਕਭਕਾਹਿ ਘਾਯਲ ਕਹੂੰ ਕਹਕੈ ਅਮਿਤ ਮਸਾਨ।
 ਬਿਕਟਿ ਸੁਭਟ ਚਟਪਟ ਕਟੇ ਤਨ ਬ੍ਰਿਨ ਬਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਭੈਰਵ ਕਹੂੰ ਅਧਿਕ ਭਵਕਾਰੈ। ਕਹੂੰ ਮਸਾਨ ਕਿਲਕਟੀ ਮਾਰੈ।
 ਭਾ ਭਾ ਬਜੇ ਭੇਰ ਕਹੂੰ ਭੀਖਨ। ਤਨਿ ਧਨੁ ਤਜਹਿ ਸੁਭਟ ਸਰ ਤੀਖਨ। ੧੩।

ਅਤਿਲ

ਚਾਬਿ ਚਾਬਿ ਕਰਿ ਓਸਠ ਦੁਬਹਿਯਾ ਧਾਵਹੀ।
 ਬਜ੍ਜ ਬਾਨ ਬਿਛੁਅਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਨਨ ਲਗਾਵਹੀ।
 ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੈ ਗਿਰੈ ਨ ਮੇਰੈ ਨੇਕ ਮਨ।
 ਹੋ ਤਨਿਕ ਤਨਿਕ ਲਗਿ ਗਏ ਅਸਿਨ ਕੀ ਧਾਰ ਤਨ। ੧੪।

ਮੋਰਿ ਬਾਗ ਬਾਜਨ ਕੀ ਨੈਕ ਨ ਭਾਜਹੀ।
 ਖਰੇ ਖੇਤ ਕੇ ਮਾਝ ਸਿੰਘ ਜੁਯੇ ਗਾਜਹੀ।
 ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੈ ਗਿਰੇ ਖੰਡਿਸਨ ਖੰਡ ਕਰਿ।
 ਹੋ ਖੰਡੇ ਖੜਗ ਕੀ ਧਾਰ ਗਏ ਭਵਿਸਿੰਧ ਤਰਿ। ੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਭਕਭਕਾਹਿ ਘਾਯਲ ਕਹੂੰ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਬਿਕਰਾਰ।
 ਤਰਫਰਾਹਿ ਲਾਗੇ ਕਹੂੰ ਛੜੀ ਛੜਨ ਧਾਰਿ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਹਾਕਿ ਹਾਕਿ ਭਟ ਤਰੈ ਧਵਾਵਹਿ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਅਸਿਨ ਅਚਿਨ ਬ੍ਰਿਣ ਲਾਵਹਿ।
 ਚਟਪਟ ਸੁਭਟ ਬਿਕਟ ਕਟਿ ਮਰੈ। ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਐਨ ਅਪਛਰਾ ਬਰੇ। ੧੭।

ਕਿਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਲਿਸ਼ਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭਿਆਨਕ ਸਿਰ ਅਤੇ ਧੜ ਭਕ ਭਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਧੁਕ ਧੁਕ ਕਰਦੇ ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।੯।

ਬਰਛਿਆਂ ਦੀ ਠੇਲ ਠਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕਢ ਕਢ ਕੇ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਕਟਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਟਾ ਕਟੀ (ਇਤਨੀ) ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।੧੦।

ਕਿਤੇ ਦੈਂਤ ਦੰਦ ਕਢ ਕੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਭਿਆਨਕ ਨਾਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਭੈਰੋਂ ਆਦਿ (ਯੁੱਧ ਦੀ) ਛਬੀ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਕਿਤੇ ਘਾਇਲਾਂ (ਦੇ ਜਖਮ) ਭਕ ਭਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬੇਸੁਮਾਰ ਮਸਾਣ (ਪ੍ਰੇਤ) ਕਹਿਕੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਠੋਰ ਸੂਰਮੇ ਝਟਪਟ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕਟ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਖਮਾਂ (ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ) ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਕਿਤੇ ਭੈਰੋਂ ਬਹੁਤ ਭਭਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਮਸਾਣ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਭਿਆਨਕ ਭੇਰੀਆਂ ਭਾਂ ਭਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਸੂਰਮੇ ਧਨੁਸ ਖਿਚ ਕੇ ਤਿਖੇ ਤੀਰ ਛਡ ਰਹੇ ਹਨ।੧੩।

ਅੰਤਲ

ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਚਬ ਚਬ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਣ ਵਾਲੇ ਦੌੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਜ੍ਰ ਬਾਣਾਂ ਅਤੇ ਬਿਛੂਆਂ ਦੇ ਜਖਮ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ। (ਯੋਧੇ) ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਹਨ, (ਪਰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ) ਮਨ ਮੋੜਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰ ਲਗਣ ਨਾਲ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦੇ ਚੀਬੜੇ ਚੀਬੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।੧੪।

ਉਹ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਮੋੜ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਭਜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕਟ ਕੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਖੜਗ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਖੰਡਿਤ ਹੋ ਕੇ ਭਵਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ ਹਨ।੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਕਿਤੇ ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਭਿਆਨਕ ਸਿਰ ਅਤੇ ਧੜ ਭਕ ਭਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਛਤ੍ਰੀ ਤੜਫੜਾ ਰਹੇ ਹਨ।੧੬।

ਚੌਪਈ

ਸੂਰਮੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਕ ਹਿਕ ਕੇ ਧਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਕੜ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਖਮ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਝਟਪਟ ਵਰਿਆਮ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਕਟ ਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।੧੭।

ਅਤਿਲ

ਦੁਗਤਿ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੂਰ ਸਕਲ ਭਾਜਤ ਭਏ।
ਨ੍ਰਿਪ ਜੂਝੇ ਰਨ ਮਾਹਿ ਸੰਦੇਸਾ ਅਸ ਦਏ।
ਸੁਨਿ ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਚਿਤ ਭੀਤਰਿ ਚਕਿ ਗਈ।
ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਜਰਬੇ ਕਹ ਉਦਿਤ ਭਈ। ੧੮।

ਜੇ ਧਨੁ ਤਾ ਕੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਦਿਯੋ ਲੁਟਾਇ ਕੈ।
ਚਲੀ ਜਰਨ ਕੇ ਹੇਤ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਇ ਕੈ।
ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ ਜਿਤ ਗਏ ਤਹੀ ਮੈ ਜਾਇ ਹੋ।
ਹੋ ਜਿਯਤ ਨ ਆਵਤ ਧਾਮ ਮਰੇ ਤੇ ਪਾਇ ਹੋ। ੧੯।

ਸ੍ਰੀ ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਜਰਬੇ ਤੇ ਡਰਿ ਗਈ।
ਮਰਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਅਧਿਕ ਪੀਟਤ ਭਈ।
ਤਬ ਲੋ ਅਰਿਨ ਬਿਦਾਰਿ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਹੇਰਿ ਸਤੀ ਕੀ ਮੀਚਿ ਰਹਿਯੋ ਬਿਸਮਾਇ ਕੈ। ੨੦।

ਜਬ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਾਨਨ ਪਰੀ।
ਬਿਰਹ ਤਿਹਾਰੇ ਬਾਲ ਅਗਨਿ ਮੋ ਜਰਿ ਮਰੀ।
ਤਬ ਪਿਯ ਤਬ ਹੀ ਤਹਾ ਪਹੂਚੁਯੋ ਆਇ ਕੈ।
ਹੋ ਤਰਲ ਤੁਰੰਗਨ ਮਾਝ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਕੈ। ੨੧।

ਦੋਹਰਾ

ਨ੍ਰਿਪ ਆਵਤ ਲੋ ਮੂਰਖਨ ਦੀਨੀ ਚਿਤਾ ਜਰਾਇ।
ਜਿਯਤ ਮਰੇ ਪਤਿ ਕੀ ਕਛੁ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਲਈ ਬਨਾਇ। ੨੨।

ਅਤਿਲ

ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਲੈ ਲੈ ਨਾਮੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਪੀਟਤ ਭਯੋ।
ਮੁਹਿ ਕਾਰਨ ਇਹ ਬਾਲ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਯ ਦਯੋ।
ਬਰਤ ਬਾਲ ਕੋ ਅਬ ਹੀ ਐਚਿ ਨਿਕਾਰਿ ਹੋ।
ਹੋ ਨਾਤਰ ਜਰਿ ਯਾਹੀ ਸੰਗ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਰਿ ਹੋ। ੨੩।

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਹੀ ਤੁਰੰਗ ਅਗਨਿ ਮੈ ਡਾਰੋ। ਜਰਤ ਪ੍ਰਿਯਾ ਕਹੁ ਐਚਿ ਨਿਕਾਰੋ।
ਕੈ ਹਮਹੂੰ ਯਾਹੀ ਚਿਤ ਜਰਿ ਹੈ। ਸੁਰ ਪੁਰ ਦੋਊ ਪਯਾਨੋ ਕਰਿ ਹੈ। ੨੪।

ਦੋਹਰਾ

ਖੜਗ ਕਾਢ ਕਰ ਮੈ ਲਯੋ ਮੋਹਿ ਨ ਪਕਰਿਯੋ ਕੋਇ।
ਕੈ ਕਾਢੇ ਇਹ ਕੈ ਜਰੈ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਸੇ ਹੋਇ। ੨੫।

ਅਤਿਲ

ਦੁਗਤਿ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਭਜਣ ਲਗ ਗਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਜਾ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਇਹ (ਸੁਨੇਹਾ) ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਸੜਨ ਲਈ (ਭਾਵੇਂ ਸਤੀ ਹੋਣ ਲਈ) ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ।੧੮।

ਉਸ ਪਾਸ ਜੋ ਧਨ ਸੀ, ਉਹ (ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ) ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੜਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਜਾ ਕੇ ਚਲ ਪਈ। ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ ਗਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮਰਨ ਤੇ ਮੈਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ।੧੯।

ਸ੍ਰੀ ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ ਸੜਨ ਤੋਂ ਡਰ ਗਈ। ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕੰਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਟਣ ਲਗ ਗਈ। ਤਦ ਤਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਤੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ।੨੦।

ਜਦ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰ (ਉਸ ਦੇ) ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਿਰਹੋਂ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਸੜ ਮਰੀ ਹੈ, ਤਦ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੁਰਤ ਤੇਜ਼ ਘੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਘੋੜਾ ਦੌੜਾ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ।੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਣ ਤਕ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਂ ਮਰੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲਏ ਬਿਨਾ ਹੀ (ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿੱਤਾ)।੨੨।

ਅਤਿਲ

ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਾ ਪਿਟਣ ਲਗਾ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਅਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਬਾਹਰ ਖਿਚਾਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸੇ ਨਾਲ ਸੜ ਕੇ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗਾ।੨੩।

ਚੌਪਈ

ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਘੋੜਾ ਸੁਟਦਾ ਹਾਂ। ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢਦਾ ਹਾਂ। ਜਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਚਿਤਾ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਵਰਗ ਲਈ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।੨੪।

ਦੌਹਰਾ

(ਰਾਜੇ ਨੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਕਢ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ--ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨ ਪਕੜਿਓ। ਜਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿਚ ਲਵਾਂਗਾ, ਜਾਂ ਸੜ ਜਾਵਾਂਗਾ। (ਅਗੋਂ) ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਤਾ ਕਰੇਗਾ, ਉਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।੨੫।

ਅਤਿਲ

ਖੜਗ ਕਾਢਿ ਕਰ ਮਾਝ ਧਵਾਵਤ ਹੈ ਭਯੋ।
ਜਰਤ ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਯ ਹੁਤੀ ਚਿਤਾ ਮੈ ਪਤਿ ਗਯੋ।
ਪਕਰ ਭੁਜਾ ਤੇ ਐਚਿ ਤਰੁਨ ਤਰੁਨੀ ਲਿਯੋ।
ਹੋ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪਾਵ ਬਹੁਰਿ ਅਪਨੋ ਦਿਯੋ। ੨੬।

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਰਖ ਰਾਵ ਤਨ ਕਹਿ ਉਠੇ ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਸਭ ਸੁਰ।
ਮਰੈ ਸ੍ਰਗ ਬਾਸਾ ਤਿਨੈ ਜੀਵਤ ਬਾਚਾ ਪੂਰ। ੨੭।

ਚੌਪਈ

ਸਭ ਰਾਨਿਨ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਤਾਹਿ ਜਰਤ ਨ੍ਰਿਪ ਆਪੁ ਬਚਾਯੋ।
ਮਰਤ ਹੁਤੀ ਜੀਵਤ ਸੋ ਭਈ। ਜੀਵਤ ਹੁਤੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੂੰ ਗਈ। ੨੮।

ਅਬ ਹਮ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਚਿਤ ਨ ਲਯੈ ਹੈ। ਵਾਹੀ ਕੇ ਹੂੰ ਕੈ ਬਸਿ ਜੈ ਹੈ।
ਅਬ ਕਛੁ ਐਸ ਉਪਾਇ ਬਨਾਊ। ਯਾ ਸੋ ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਮਿਟਾਊ। ੨੯।

ਦੇਖਹੁ ਇਹ ਰਾਵਹਿ ਕ੍ਰਯਾ ਕਹਿਯੈ। ਮਨ ਮੈ ਸਮੁਝਿ ਮੋਨਿ ਹੂੰ ਰਹਿਯੈ।
ਜੋ ਲੈ ਮੂਰਤਿ ਜਾਰ ਕੀ ਜਰੀ। ਤਾ ਕੇ ਹੇਤ ਇਤੀ ਇਨ ਕਰੀ। ੩੦।

ਯਹ ਲੈ ਮੂਰਤਿ ਜਾਰ ਕੀ ਜਰੀ। ਹੂੰ ਹੈ ਅਰਧ ਜਰੀ ਹੂੰ ਪਰੀ।
ਜੋ ਤਾ ਕੋ ਇਹ ਰਾਵ ਨਿਹਾਰੈ। ਅਬ ਹੀ ਯਾ ਕੋ ਜਿਯਤੇ ਮਾਰੈ। ੩੧।

ਯੋ ਜਬ ਬੈਨ ਰਾਵ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਹੇਰਨ ਤਵਨ ਚਿਤਾ ਕਹ ਆਯੋ।
ਅਰਧ ਜਰੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਲਹਿ ਲੀਨੀ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੁ ਬਢੀ ਹੁਤੀ ਤਜਿ ਦੀਨੀ। ੩੨।

ਤਬ ਬਾਨੀ ਨਭ ਤੇ ਇਹ ਹੋਈ। ਉਡਗ ਪ੍ਰਭਾ ਮਹਿ ਦੋਸੁ ਨ ਕੋਈ।
ਬਿਸੁਸਿ ਪ੍ਰਭਾ ਯਹ ਚਰਿਤ ਬਨਾਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਚਿਤ ਤੁਮਰੋ ਡਹਿਕਾਯੋ। ੩੩।

ਜਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਤੁਮ ਤਨ ਜਰਿਯੋ ਨ ਗਯੋ। ਤਵਨਿ ਬਾਲ ਅਸਿ ਚਰਿਤ ਬਨਯੋ।
ਜਿਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਯਾ ਸੋ ਰੁਚਿ ਬਾਵੈ। ਜੀਯਤ ਹਮੈ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਛਾਡੈ। ੩੪।

ਤਬ ਰਾਜੇ ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਸਾਚੀ ਹੀ ਸਾਚੀ ਠਹਰਾਈ।
ਉਡਗਿ ਪ੍ਰਭਾ ਤਨ ਅਤਿ ਹਿਤ ਕੀਨੋ। ਵਾ ਸੋ ਤ੍ਰਯਾਗਿ ਨੇਹ ਸਭ ਦੀਨੋ। ੩੫।

ਦੋਹਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਭਏ ਰਾਜ ਕਰਿਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨ।
ਬਿਸੁਸਿ ਪ੍ਰਭਾ ਸੰਗ ਦੋਸਤੀ ਦੀਨੀ ਤ੍ਰਯਾਗ ਨਿਦਾਨ। ੩੬। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਪਤਮ
ਸਤ੍ਰੁ ਸੁਭਮ ਸਤ੍ਰੁ। ੨੦੦। ੩੭੬੩। ਅਫ੍ਰਜੰ।

ਅਤਿਲ

ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਕਢ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਭਜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ (ਰਾਜਾ ਉਥੇ ਆ) ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਇਸਤਰੀ, ਸੜ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਤੀ ਚਿਤਾ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਕੇ (ਬਾਹਰ) ਖਿਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਰਖੇ।੨੬।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿਣ ਲਗੇ। (ਅਜਿਹੇ ਸੂਰਮੇ) ਮਰਨ ਤੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।੨੭।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਸ ਸੜਦੀ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। (ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵੇਖੋ) ਜੋ ਮਰਨ ਲਗੀ ਸੀ, ਉਹ ਜੀਉਂਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜੋ ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਮਰ ਗਈ।੨੮।

(ਦੂਜੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ) ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਉਪਾ ਕਰਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ (ਉਸ ਪ੍ਰਤਿ) ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਾਂ।੨੯।

ਵੇਖੋ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝ ਕੇ ਚੁਪ ਹੀ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਯਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੜੀ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਇਸ (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ।੩੦।

ਜਿਸ ਯਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਸੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਜੇ ਅੱਧੀ ਹੀ ਸੜੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਜਾ ਵੇਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜੀਉਂਦਾ ਮਾਰ ਦੇਵੇ।੩੧।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਧੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ਮੂਰਤੀ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ (ਉਸ ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਤਿ) ਜੋ ਪ੍ਰੀਤ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ।੩੨।

ਤਦ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ 'ਉਡਗ ਪ੍ਰਭਾ' (ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ) ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਬਿਸੁਸਿ ਪ੍ਰਭਾ' (ਬਿਸੁਨਾਥ ਪ੍ਰਭਾ) ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਭਰਮ ਗਿਆ ਹੈ।੩੩।

ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਲਈ ਸੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਵੱਧ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਛੱਡ ਦੇਵੇ।੩੪।

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਚੀ (ਬਾਣੀ) ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਹੀ ਮੰਨਿਆ। (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਉਡਗ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ (ਦੂਜੀ) ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ।੩੫।

ਦੋਹਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਉਡਗਿੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਬਿਸੁਸਿ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।੩੬।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀਆਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੦। ੩੨੬੩। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਰੂਮ ਸਹਿਰ ਕੇ ਸਾਹ ਕੀ ਸੁਤਾ ਜਲੀਖਾ ਨਾਮ।
 ਕਿਧੋ ਕਾਮ ਕੀ ਕਾਮਨੀ ਕਿਧੋ ਆਪ ਹੀ ਕਾਮ। ੧।
 ਅਤਿ ਜੋਬਨ ਤਾ ਕੈ ਦਿਪੈ ਸਭ ਅੰਗਨ ਕੇ ਸਾਥ।
 ਦਿਨ ਆਸਿਕ ਦਿਨਪਤਿ ਰਹੈ ਨਿਸੁ ਆਸਿਕ ਨਿਸਨਾਥ। ੨।
 ਸਹਸਾਨਨ ਸੋਭਾ ਭਨੈ ਲਿਖਤ ਸਹਸ ਭੁਜ ਜਾਹਿ।
 ਤਦਿਪ ਜਲੀਖਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਬਰਨਿ ਨ ਆਵਤ ਤਾਹਿ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਮਿਸਰ ਸਾਹ ਕੇ ਪੂਤ ਭਣਿਜੈ। ਯੂਸਫ ਖਾਂ ਤਿਹ ਨਾਮ ਕਹਿਜੈ।
 ਜੋ ਅਬਲਾ ਤਿਹ ਨੈਕੁ ਨਿਹਾਰੈ। ਚਟ ਦੈ ਲਾਜ ਬਸਤੁ ਕੋ ਫਾਰੈ। ੪।

ਦੋਹਰਾ

ਤਾ ਕੇ ਤਨ ਮੈ ਅਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਆਪਿ ਕਰੀ ਕਰਤਾਰ।
 ਪੈਗੰਬਰ ਅੰਬਰ ਤਿਸੈ ਕਹਤ ਸੁ ਬੁਧਿ ਬਿਚਾਰਿ। ੫।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤ ਸਕਲ ਰਿਸਿ ਧਾਰੈ। ਹਮ ਕ੍ਰਯੋ ਹੂੰ ਯੂਸਫ ਕੋ ਮਾਰੈ।
 ਹਮਰੋ ਰੂਪ ਕਰਿਯੋ ਘਟ ਕਰਤਾ। ਯਾ ਕੋ ਰੂਪ ਦੁਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ। ੬।

ਤਾ ਕੋ ਲੈ ਅਖੇਟ ਕਹਿ ਗਏ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮ੍ਰਿਗਨ ਸੰਘਾਰਤ ਭਏ।
 ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਯਾਸ ਜਬ ਤਾਹਿ ਸਤਾਯੋ। ਏਕ ਰੂਪ ਭ੍ਰਾਤਾਨ ਤਕਾਯੋ। ੭।

ਤਹ ਹਮ ਜਾਇ ਪਾਨਿ ਸਭ ਪੀਯੈ। ਸੋਕ ਨਿਵਾਰਿ ਸੁਖੀ ਹੈ ਜੀਯੈ।
 ਯੂਸਫ ਬਾਤ ਨ ਪਾਵਤ ਭਯੋ। ਜਹ ਵਹ ਕੂਪ ਹੁਤੇ ਤਹ ਗਯੋ। ੮।

ਚਲਿ ਬਨ ਮੈ ਜਬ ਕੂਪ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਗਹਿ ਭਇਯਨ ਤਾ ਮੈ ਤਿਹ ਡਾਰਿਯੋ।
 ਘਰ ਯੋ ਆਨਿ ਸੰਦੇਸੋ ਦਯੋ। ਯੂਸਫ ਆਜੁ ਸਿੰਘ ਭਖਿ ਲਯੋ। ੯।

ਖੋਜਿ ਸਕਲ ਯੂਸਫ ਕੋ ਹਾਰੇ। ਅਸੁਖ ਭਏ ਸੁਖ ਸਭੈ ਬਿਸਾਰੇ।
 ਤਹਾ ਏਕ ਸੌਦਾਗਰ ਆਯੋ। ਕੂਪ ਬਿਖੈ ਤੇ ਤਾ ਕਹ ਪਾਯੋ। ੧੦।

ਤਾ ਕਹ ਸੰਗ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਲਯੋ। ਬੇਚਨ ਸਾਹ ਰੂਮ ਕੇ ਗਯੋ।
 ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੋਊ ਨਹਿ ਲੇਵੈ। ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਕਾਢਿ ਸਕਲ ਧਨੁ ਦੇਵੈ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਰੂਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜੁਲੈਖਾਂ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀ ਪਤਨੀ (ਰਤੀ) ਸੀ ਜਾਂ ਖੁਦ ਹੀ ਕਾਮ ਦੇਵ ਸੀ। ੧। ਉਸ ਦਾ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਜੋਬਨ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਉਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉਸ ਦਾ ਆਸ਼ਿਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੨। (ਜੇ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ('ਸਹਸਾਨਨ') ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਲਿਖੇ। ਤਾਂ ਵੀ ਜੁਲੈਖਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੩।

ਚੌਪਈ

ਮਿਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਯੂਸਫ਼ ਖਾਨ ਕਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛਿਣ ਭਰ ਲਈ ਵੇਖ ਲੈਂਦੀ, ਉਹ ਝਟਪਟ ਲਾਜ ਰੂਪੀ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾੜ ਦਿੰਦੀ। ੪।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਸਿਰਜੀ ਸੀ। ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। (ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਗੰਬਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ)। ੫।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾ (ਉਸ ਨਾਲ) ਵੈਰ ਭਾਵ ਰਖਦੇ ਸਨ (ਅਤੇ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ) ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਦੇਈਏ। (ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਡਾ ਰੂਪ (ਉਸ ਨਾਲੋਂ) ਘਟ (ਸੋਹਣਾ) ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੬।

ਚੌਪਈ

(ਫਿਰ ਉਹ) ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿਰਨਾਂ (ਅਥਵਾ ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ) ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਉਸ (ਯੂਸਫ਼) ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਤਾਇਆ, ਤਾਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਕ ਖੂਹ ਵਿਖਾਇਆ। ੭।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ (ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ) ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਯੂਸਫ਼ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਗੱਲ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਉਹ ਖੂਹ ਸੀ, ਉਥੇ ਗਿਆ। ੮।

ਬਨ ਵਿਚ ਚਲ ਕੇ ਜਦ ਖੂਹ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਅਜ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ। ੯।

ਸਾਰੇ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਥਕ ਗਏ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸੁਖ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਇਕ ਸੌਦਾਗਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ। ੧੦।

ਉਸ ਨੂੰ (ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੂਮ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਵੇਚਣ ਗਿਆ। (ਉਹ ਸੌਦਾਗਰ ਯੂਸਫ਼ ਦਾ) ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਲ (ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ) ਕੋਈ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਭਾਵੇਂ) ਕੋਈ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਕਢ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨ ਦੇ ਦੇਵੇ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ

ਜਬੈ ਜਲੀਖਾ ਯੂਸਫਹਿ ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਯੋ ਜਾਇ।
ਬਸੁ ਅਸੁ ਦੈ ਤਾ ਕੇ ਤੁਰਤ ਲਿਯੋ ਸੁ ਮੇਲ ਬਨਾਇ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਮੁਖ ਮਾਕਯੋ ਤਾ ਕੋ ਧਨੁ ਦਿਯੋ। ਯੂਸਫ ਮੇਲ ਅਮੋਲਕ ਲਿਯੋ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੇਤੀ ਤਿਹ ਪਾਰਿਯੋ। ਬਡੋ ਭਯੋ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ। ੧੩।

ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ ਤਾ ਕੋ ਲੈ ਗਈ। ਨਾਨਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦਿਖਾਵਤ ਭਈ।
ਅਧਿਕ ਯੂਸਫਹਿ ਜਬੈ ਰਿਝਾਯੋ। ਤਬ ਤਾ ਸੋ ਯੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ। ੧੪।

ਹਮ ਤੁਮ ਆਜੁ ਕਰੈ ਰਤਿ ਦੇਉ। ਹੈ ਨ ਇਹਾ ਠਾਢੇ ਜਨ ਕੋਉ।
ਕਵਨ ਲਖੇ ਕਾ ਸੋ ਕੋਉ ਕਹਿ ਹੈ। ਹਯਾ ਕੇ ਆਨਿ ਰਮਤ ਹਮ ਗਹਿ ਹੈ। ੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਮੈ ਤਰੁਨੀ ਤੁਮ ਹੁੰ ਤਰੁਨ ਦੁਹੰਅਨ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਸੰਕ ਤ੍ਯਾਗਿ ਰਤਿ ਕੀਜਿਯੈ ਕਤ ਜਕਿ ਰਹੇ ਕੁਮਾਰ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤੈ ਜੁ ਕਹਤ ਨਹਿ ਕੋਉ ਨਿਹਾਰੈ। ਆਂਧਰ ਜਯੋ ਤੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੈ।
ਸਾਖੀ ਸਾਤ ਸੰਗ ਕੇ ਲਹਿ ਹੈ। ਅਬ ਹੀ ਜਾਇ ਧਰਮ ਤਨ ਕਹਿ ਹੈ। ੧੭।

ਅਤਿਲ

ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਸਭਾ ਜਬੈ ਦੇਉ ਜਾਇ ਹੈ।
ਕਹਾ ਬਦਨ ਲੈ ਤਾਸੈ ਉਤ੍ਰ ਦਿਯਾਇ ਹੈ।
ਇਨ ਬਾਤਨ ਕੋ ਤੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕਹਾ ਬਿਚਾਰਈ।
ਹੇ ਮਹਾ ਨਰਕ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਮੇ ਕੋ ਡਾਰਈ। ੧੮।

ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਰਮੇਸੁ ਇਹੀ ਗਤਿ ਤੇ ਭਏ।
ਦਸ ਰਾਵਨ ਕੇ ਸੀਸ ਇਹੀ ਬਾਤਨ ਗਏ।
ਸਹਸ ਭਗਨ ਬਾਸਵ ਯਾਹੀ ਤੇ ਪਾਇਯੋ।
ਹੇ ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਮਦਨ ਅਨੰਗ ਕਹਾਇਯੋ। ੧੯।

ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ਕਲੰਕਤਿ ਤਨ ਭਏ।
ਸੁੰਭ ਅਸੁੰਭ ਅਸੁਰਿੰਦ੍ਰ ਸਦਨ ਜਮ ਕੇ ਗਏ।
ਇਹੀ ਕਾਜ ਕ੍ਰੀਚਕ ਕ੍ਰੀਚਕਨ ਖਪਾਯੋ।
ਹੇ ਧਰਮਰਾਟ ਦਾਸੀ ਸੁਤ ਬਿਦੁਰ ਕਹਾਇਯੋ। ੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਜਦ ਜੁਲੈਖਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਯੂਸਫ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਲ ਤਹਿ ਕਰ ਕੇ ਤੁਰਤ ਲੈ ਲਿਆ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ ਧਨ ਉਸ (ਸੌਦਾਗਰ) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਮੁਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਨਿਘ ਸਹਿਤ) ਪਾਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--।੧੩।

ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਖਾਣ ਲਗੀ। ਜਦ (ਉਸ ਨੇ) ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਖੂਬ ਰਿਝਾ ਲਿਆ ਤਦ ਉਸ ਨਾਲ (ਇੰਜ) ਬੋਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।੧੪।

(ਕਹਿਣ ਲਗੀ--) ਅਜ ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸਹਿਵਾਸ ਕਰੀਏ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੌਣ ਵੇਖੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਰਮਣ ਕਰਦਿਆਂ ਇਥੇ ਕੌਣ ਆ ਕੇ ਪਕੜੇਗਾ।੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਜਵਾਨ ਹੈਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਹੇ ਕੁਮਾਰ! ਸੰਕੋਚ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ, ਕਿਉਂ ਝਿਝਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।੧੬।

ਚੌਪਈ

(ਯੂਸਫ਼ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ--) ਤੂੰ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ ਕਿ (ਸਾਨੂੰ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਰਗੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਅਸੀਂ ਜੋ) ਸੱਤ ਸਾਖੀ (ਜਲ, ਅਗਨੀ, ਵਾਯੂ, ਆਕਾਸ਼, ਧਰਤੀ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨਾਲ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਹੁਣੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਜਾ ਕਹਿਣਗੇ।੧੭।

ਅੰਤਲ

ਜਦੋਂ (ਅਸੀਂ) ਦੋਵੇਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ-- ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ! ਤੂੰ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਾ ਨਰਕ ਵਿਚ ਨ ਸੁਟ।੧੮।

ਇਸੇ ਚਾਲ ('ਗਤਿ') ਕਰ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਦਸ ਸਿਰ ਗਏ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਇੰਦਰ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ) ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕਾਮ ਦੇਵ ਅਨੰਗ (ਅੰਗ ਹੀਨ) ਅਖਵਾਇਆ।੧੯।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕਲੰਕਿਤ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਦੈਂਤ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਅਤੇ ਅਸੁੰਭ ਜਮ ਦੇ ਘਰ ਗਏ। ਇਸ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ (ਇਕ) ਕ੍ਰੀਚਕ ਨੇ (ਸਾਰਿਆਂ) ਕ੍ਰੀਚਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਿਦੁਰ ਅਖਵਾਇਆ।੨੦।

ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰਿ ਤਵ ਸੰਗ ਭੋਗ ਮੇ ਤੇ ਨਹਿ ਹੋਈ।
 ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਕੋਟਿ ਕਹੈ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭ ਕੋਈ।
 ਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਭਜਿ ਚਲ੍ਯੋ ਬਾਲ ਠਾਢੀ ਲਹਿਯੋ।
 ਹੇ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰਿ ਸੇ ਐਚ ਤਾਹਿ ਦਾਮਨ ਗਹਿਯੋ। ੨੧।

ਦੌਹਰਾ

ਕਰ ਦਾਮਨ ਪਕਰਿਯੋ ਰਹਿਯੋ ਗਯੋ ਸੁ ਯੂਸਫ ਭਾਜਿ।
 ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਨ ਭਯੋ ਰਹੀ ਚੰਚਲਾ ਲਾਜਿ। ੨੨।

ਅਤਿਲ

ਅਵਰ ਕਥਾ ਜੋ ਭਈ ਕਹਾ ਲੋ ਭਾਖਿਯੈ।
 ਬਾਤ ਬਢਨ ਕੀ ਕਰਿ ਚਿਤ ਹੀ ਮੈ ਰਾਖਿਯੈ।
 ਤਰੁਨ ਭਯੋ ਯੂਸਫ ਅਬਲਾ ਬ੍ਰਿਧਿਤ ਭਈ।
 ਹੇ ਤਾ ਕੋ ਚਿਤ ਤੇ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਨਹਿ ਗਈ। ੨੩।

ਮਾਰਿ ਮ੍ਰਿਗਨ ਯੂਸਫ ਤਹ ਇਕ ਦਿਨ ਆਇਯੋ।
 ਪੂਛਨ ਕੇ ਮਿਸੁ ਤਾ ਕੋ ਹਾਥ ਲਗਾਇਯੋ।
 ਬਾਜ ਤਾਜ ਜੁਤ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਰਹ ਬਾਲਾ ਜਰਿਯੋ।
 ਹੇ ਸੇ ਅੰਤਰ ਬਸਿ ਰਹਿਯੋ ਜੁ ਯਾ ਤੇ ਉਬਰਿਯੋ। ੨੪।

ਹੇਰਿ ਬਾਲ ਕੋ ਰੂਪ ਚਕ੍ਰਿਤ ਯੂਸਫ ਭਯੋ।
 ਜੋ ਤਿਹ ਮਨੋਰਥ ਹੁਤੇ ਵਹੇ ਤਾ ਕੋ ਦਯੋ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਬਾਜ ਕੋ ਜਾਰਿ ਜਲੀਖਾ ਤਿਹ ਛਰਿਯੋ।
 ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੋ ਪਾਇ ਤਬੈ ਤਾ ਕੋ ਬਰਿਯੋ। ੨੫।

ਦੌਹਰਾ

ਜਿਹ ਪਾਛੇ ਬਾਲਾ ਪਰੈ ਬਚਨ ਨ ਤਾ ਕੋ ਕੋਇ।
 ਸਭ ਛਲ ਸੇ ਤਾ ਕੋ ਛਲੈ ਸਿਵ ਸੁਰਪਤਿ ਕੋਊ ਹੋਇ। ੨੬। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੌ ਇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੧। ੩੭੮੯। ਅਫਜ਼ੀ।

ਦੌਹਰਾ

ਉਗ੍ਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਕਾਸਿਕਾਰ ਕੋ ਨਾਥ।
 ਅਮਿਤ ਦਰਬੁ ਤਾ ਕੋ ਸਦਨ ਅਧਿਕ ਚੜਤ ਦਲ ਸਾਥ। ੧।
 ਚਪਲ ਕਲਾ ਤਾ ਕੀ ਸੁਤਾ ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹ ਅੰਗ।
 ਕੈ ਅਨੰਗ ਕੀ ਆਤਮਜਾ ਕੈ ਆਪੈ ਆਨੰਗ। ੨।
 ਸੁੰਦਰ ਐਠੀ ਸਿੰਘ ਲਖਿ ਤਬ ਹੀ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ।
 ਕਾਮ ਕੇਲ ਚਿਰ ਲੋ ਕਿਯੋ ਹਿ੍ਰਦੈ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ। ੩।

ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਸੁਣ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਵ, ਸਨਕ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ (ਕਿਉਂ ਨ) ਕਹਿਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ (ਉਹ) ਭਜਣ ਲਗਿਆ। ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਖੜੋਤੇ ਹੋਇਆਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਾਮਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਕੜ ਕੇ ਖਿਚ ਲਿਆ।੨੧।

ਦੋਹਰਾ

(ਜੁਲੈਖਾਂ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ (ਉਸ ਦਾ) ਦਾਮਨ ਪਕੜਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਯੂਸਫ ਭਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਨ ਹੋ ਸਕੀ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।੨੨।

ਅਭਿਲ

ਹੋਰ ਜੋ ਕਥਾ ਹੋਈ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਸੁਣਾਵਾਂ। ਗੱਲ ਦੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ (ਬਾਕੀ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਯੂਸਫ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ (ਜੁਲੈਖਾਂ) ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਖਤਮ ਨ ਹੋਈ।੨੩।

ਇਕ ਦਿਨ ਯੂਸਫ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਆਇਆ। (ਜੁਲੈਖਾਂ ਨੇ) ਪੁਛਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਸ ਦੇ (ਘੋੜੇ) ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਗਾਇਆ। (ਉਸ) ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਬਿਰਹੋਂ (ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਕਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਤਾਜ ਸੜ ਗਿਆ। ਉਹ (ਯੂਸਫ ਉਸ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਚ ਗਿਆ।੨੪।

ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਯੂਸਫ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਮਨੋਰਥ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਘੋੜਾ ਸਾੜ ਕੇ ਜੁਲੈਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛਲ ਲਿਆ। ਪੁੱਤਰ ਵਰਗੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ।੨੫।

ਦੋਹਰਾ

ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਸਤਰੀ ਪੈ ਜਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਬਚਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਲਾਂ ਨਾਲ ਛਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਜਾਂ ਇੰਦਰ ਹੀ ਕੋਈ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਵੇ।੨੬।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੧। ੩੨੮੯। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਸਿਕਾਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਉਗ੍ਰ ਸਿੰਘ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਧਨ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸੈਨਾ-ਦਲ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ।੧। ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਚਪਲ ਕਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਨ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ ਜਾਂ ਖੁਦ ਕਾਮ ਦੇਵ ਸੀ।੨। ਸੁੰਦਰ ਐਂਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਮਹੱਲ ਵਿਚ) ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਵਧਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਚਿਰ ਤਕ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ।੩।

ਚੌਪਈ

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਤਾ ਸੋ ਕੇਲ ਕਮਾਵੈ। ਛੈਲਿਹਿ ਛੈਲ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਭਾਵੈ।
 ਏਕੈ ਸਦਨ ਮਾਝ ਤਿਹ ਰਾਖ੍ਯੋ। ਕਾਹੂ ਸਾਥ ਭੇਦ ਨਹਿ ਭਾਖ੍ਯੋ। ੪।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨਨ ਬ੍ਰਯਾਹਿ ਤਿਹ ਭਯੋ। ਤਾ ਕੇ ਨਾਥ ਲੈਨ ਤਿਹ ਆਯੋ।
 ਕਾਮ ਕੇਲ ਤਾ ਸੋ ਉਪਜਾਯੋ। ਸੋਇ ਰਹਿਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਯੋ। ੫।
 ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਤਾ ਤੇ ਭਈ। ਛੋਰਿ ਸੰਦੂਕ ਜਾਰ ਪੈ ਗਈ।
 ਅਧਿਕ ਮਿਤ੍ਰ ਤਬ ਤਾਹਿ ਰਿਝਾਯੋ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਚਿਰ ਲਗੇ ਕਮਾਯੋ। ੬।

ਦੋਹਰਾ

ਕਹਾ ਭਯੋ ਬਲਵੰਤ ਭਯੋ ਭੋਗ ਨ ਚਿਰ ਲੋ ਕੀਨ।
 ਆਪ ਨ ਕਛੁ ਸੁਖ ਪਾਇਯੋ ਕਛੁ ਨ ਤਰੁਨਿ ਸੁਖ ਦੀਨ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਸੋ ਤਰੁਨੀ ਕੋ ਪੁਰਖ ਰਿਝਾਵੈ। ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਲਗੈ ਭੋਗ ਕਮਾਵੈ।
 ਤਾ ਕੋ ਐਚਿ ਆਪੁ ਸੁਖੁ ਲੇਵੈ। ਅਪਨੋ ਸੁਖ ਅਬਲਾ ਕੋ ਦੇਵੈ। ੮।
 ਐਸੇ ਬਲੀ ਕੈਸ ਕੋਊ ਹੋਈ। ਤਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨ ਰੀਝਤ ਕੋਈ।
 ਜੋ ਚਿਰ ਚਿਮਟਿ ਕਲੋਲ ਕਮਾਵੈ। ਵਹੈ ਤਰੁਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਚੁਰਾਵੈ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਚਿਮਟਿ ਚਿਮਟਿ ਤਿਹ ਮੀਤ ਸੋ ਗਰੇ ਗਈ ਲਪਟਾਇ।
 ਸ੍ਰਵਨ ਚਟਾਕੇ ਨਾਥ ਸੁਨਿ ਜਾਗ੍ਯੋ ਨੀਂਦ ਗਵਾਇ। ੧੦।
 ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਅਤਿ ਰਤਿ ਕਰੀ ਜੈਸੀ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ।
 ਸ੍ਰਮਿਤ ਭਏ ਤਰੁਨੀ ਤਰੁਨ ਰਹੇ ਤਹਾ ਹੀ ਸੋਇ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਰ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੈ ਗਈ। ਪਰੇ ਪਰੇ ਤਿਹ ਨਾਥ ਤਕਈ।
 ਪਕਰੇ ਕੇਸ ਛੁਟੇ ਲਹਲਹੇ। ਜਾਨੁਕ ਸਰਪ ਗਾਰਰੂ ਗਹੇ। ੧੨।

ਦੋਹਰਾ

ਅੰਗਰੇਜੀ ਗਹਿ ਕੈ ਛੁਰੀ ਤਾ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵ ਤਕਾਇ।
 ਤਾਨਿਕ ਦਬਾਈ ਇਹ ਦਿਸਾ ਉਹਿ ਦਿਸਿ ਨਿਕਸੀ ਜਾਇ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਛੁਰਕੀ ਭਏ ਜਾਰ ਕੋ ਘਾਯੋ। ਨਿਜੁ ਨਾਰੀ ਤਨ ਕਛੁ ਨ ਜਤਾਯੋ।
 ਤਾ ਕੋ ਤਪਤ ਰੁਧਿਰ ਜਬ ਲਾਗਿਯੋ। ਤਬ ਹੀ ਕੋਪਿ ਨਾਰਿ ਕੋ ਜਾਗਿਯੋ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਰੋਜ਼ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਸੁੰਦਰੀ ਤੋਂ ਬਾਂਕਾ ਜਵਾਨ ਛਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਦ ਨ ਦਿਸਿਆ।੪।

ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਪਤੀ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ (ਨੇ ਇਸਤਰੀ) ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ।੫।

ਉਸ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨ ਹੋਈ। (ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਲੁਕਾਏ ਹੋਏ) ਯਾਰ ਕੋਲ ਗਈ ਅਤੇ ਸੰਦੂਕ ਖੋਲ ਕੇ (ਯਾਰ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ)। ਤਦ ਮਿਤਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿਝਾਇਆ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤਕ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਯੋਗ ਕੀਤਾ।੬।

ਦੌਹਰਾ

ਕੀ ਹੋਇਆ (ਜੇ ਕੋਈ) ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਚਿਰ ਤਕ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨ ਆਪ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ।੭।

ਚੌਪਈ

ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਕ ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਆਪ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸੁਖ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।੮।

ਅਜਿਹਾ ਬਲੀ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਰੀਝਦੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ (ਪੁਰਸ਼) ਚਿਰ ਤਕ ਲਿਪਟ ਕੇ ਕਲੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਚਿਤ ਚੁਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਉਹ ਚਿਮਟ ਚਿਮਟ ਕੇ ਉਸ ਮਿਤਰ ਦੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਈ। (ਉਧਰ ਉਸ ਦਾ) ਪਤੀ ਚਟਾਕਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਨੀਂਦਰ ਨੂੰ ਗਵਾ ਕੇ ਜਾਗ ਪਿਆ।੧੦। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ) ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਥਕ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸੌਂ ਗਏ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਇਸਤਰੀ ਯਾਰ ਸਹਿਤ ਸੌਂ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਏ ਹੋਇਆਂ ਪਤੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ। (ਉਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ) ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਵਾਲ ਪਕੜ ਲਏ ਮਾਨੋ ਮਾਂਦਰੀ (ਗਾਰੁੜ ਵਿਦਿਆ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ) ਨੇ ਸੌਂਪ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਹੋਵੇ।੧੨।

ਦੌਹਰਾ

(ਪਤੀ ਨੇ) ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਟਣ ਵਾਲੀ ('ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ') ਤੇਜ਼ ਛੁਰੀ ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਉਤੇ ਰਖ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਪਾਸਿਓਂ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਦਬਾਈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਗਈ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਛੁਰੀ ਨਾਲ (ਪਤਨੀ ਦੇ) ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਦਿਸਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗਰਮ ਲਹੂ ਲਗਿਆ, ਤਦ ਨਾਰੀ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗ ਪਿਆ।੧੪।

ਛੁਰਕੀ ਵਹੈ ਹਾਥ ਮੈ ਲਈ। ਪਤਿ ਕੇ ਪਕਰਿ ਕੰਠ ਮੇ ਦਈ।
ਅਜ ਜਯੋ ਤਾਹਿ ਜਬੈ ਕਰਿ ਡਾਰਿਯੋ। ਬਾਰ ਦੁਹਨ ਇਹ ਭਾਤਿ ਪੁਕਾਰਿਯੋ। ੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਮੇਰੇ ਨਾਥ ਬਿਰਕਤ ਹੈ ਬਨ ਕੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।
ਬਾਰਿ ਸਕਲ ਘਰ ਉਠਿ ਗਏ ਸੰਕਾ ਛਾਡਿ ਨਿਦਾਨ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਤੇ ਕਛੁ ਉਪਾਇ ਬਨੈਯੈ। ਖੋਜਿ ਨਾਥ ਬਨ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਲਯੈਯੈ।
ਤਾ ਕੇ ਹੋਰਿ ਪਾਨਿ ਮੈ ਪੀਵੈ। ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਨੈਨਾ ਦੋਊ ਸੀਵੈ। ੧੭।

ਅਤਿਲ

ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਬਨ ਲੋਗ ਸਭੈ ਆਵਤ ਭਏ।
ਕਹੈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਵ ਨਾਥ ਨ ਹਾਥ ਕਹੂੰ ਅਏ।
ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਤਾ ਕੇ ਸਭ ਹੀ ਸਮੁਝਾਵਹੀ।
ਹੋ ਭੂਲੇ ਲੋਕ ਅਜਾਨ ਮਰਮ ਨਹਿ ਪਾਵਹੀ। ੧੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੌ ਦੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੨। ੩੮੦੭। ਅਫਜ਼ੀ।

ਦੌਹਰਾ

ਨਰਾਕਸੁਰ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਗੁਆਹਟੀ ਕੇ ਰਾਇ।
ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਰਾਜਾਨ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਲੇਤ ਛਿਨਾਇ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਿਨ ਇਕ ਬਿਵਤ ਜਗ੍ਯ ਕੇ ਕੀਨੋ। ਏਕ ਲਛ ਰਾਜਾ ਗਹਿ ਲੀਨੋ।
ਜੋ ਇਕ ਔਰ ਬੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਪਰੈ। ਤਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਮੇਧ ਜਗ੍ਯ ਕਰਿ ਬਰੈ। ੨।

ਪ੍ਰਥਮ ਕੋਟ ਲੋਹਾ ਕੇ ਰਾਜੈ। ਦੁਤਿਯ ਤਾਂਬੂ ਕੇ ਦੁਰਗ ਬਿਰਾਜੈ।
ਤੀਜੇ ਅਸਟ ਧਾਮ ਗੜ ਸੋਹੈ। ਚੌਥ ਸਿਕਾ ਕੇ ਕਿਲੇ ਕਰੋਹੈ। ੩।

ਬਹੁਰਿ ਫਟਕ ਕੇ ਕੋਟ ਬਨਾਯੋ। ਜਿਹ ਲਖਿ ਰੁਦ੍ਰਾਚਲ ਸਿਰ ਨ੍ਯਾਯੋ।
ਖਸਟਮ ਦੁਰਗ ਰੁਕਮ ਕੇ ਸੋਹੈ। ਜਾ ਕੇ ਤੀਰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰ ਕੋਹੈ। ੪।

ਸਪਤਮ ਗੜ ਸੋਨਾ ਕੇ ਰਾਜੈ। ਜਾ ਕੇ ਲੰਕ ਬੰਕ ਲਖਿ ਲਾਜੈ।
ਤਾ ਕੇ ਮਯ੍ਯ ਆਪੁ ਨ੍ਰਿਪ ਰਹੈ। ਆਨਿ ਨ ਮਾਨੈ ਜੋ ਤਿਹ ਗਹੈ। ੫।

ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਔਰ ਹਾਥ ਤਿਹ ਆਵੈ। ਤਬ ਵਹੁ ਸਭ ਰਾਜਾ ਕਹ ਘਾਵੈ।
ਸੋਰਹ ਸਹਸ ਰਾਨਿਯਨ ਬਰੈ। ਨਰਾਮੇਧ ਨ੍ਰਿਪ ਪੂਰਨ ਕਰੈ। ੬।

ਉਸ ਨੇ ਉਹੀ ਛੁਰੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਈ ਅਤੇ ਫੜ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਦੇ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਕਰੇ ('ਅਜ') ਵਾਂਗ ਕਤਲ ('ਜਬੈ') ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ।੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਵਿਰਕਤ ਹੋ ਕੇ ਬਨ ਵਿਚ (ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ) ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੰਕਾ ਨ ਛੁਡਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤ ਨੂੰ ਘਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਉਠ ਗਿਆ ਹੈ।੧੬।

ਚੌਪਈ

(ਕਹਿਣ ਲਗੀ--) ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਉਪਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਨਾਥ ਨੂੰ ਬਨ ਤੋਂ ਖੋਜ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਜਾਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਨ ਵੇਖ ਸਕਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਲਵਾਂਗੀ।੧੭।

ਅਭਿਲ

ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਤੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਗੇ। ਉਹ ਭੋਲੇ ਅਜਾਣ ਲੋਕ ਅਸਲ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ।੧੮।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੨ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੨। ੩੮੦੭। ਚਲਦਾ।*

ਦੌਹਰਾ

ਨਰਕਾਸੁਰ ਨਾਂ ਦਾ ਗੁਹਾਟੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਹ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਯੱਗ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ। ਇਕ ਲੱਖ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਜੇ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜਾ ਪਕੜਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਨਿਪ-ਮੋਧ ਯਗ ਕਰੇ।੨।

ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਦੁਰਗ ਸੀ, ਤੀਜਾ ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸਿਕੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।੩।

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸਫਟਿਕ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੈਲਾਸ ਪਰਬਤ ('ਚੁਦ੍ਰਾਚਲ') ਵੀ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਛੇਵਾਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸ਼ੋਭਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਵੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।੪।

ਸੱਤਵਾਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੰਕਾ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਲਜਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਆਪ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।੫।

ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੋਈ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਯੱਗ ਕਰੇ)। (ਫਿਰ) ਉਹ ਸੋਲਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰੇ ਅਤੇ 'ਨਰਮੇਧ ਯੱਗ' ਪੂਰਾ ਕਰੇ।੬।

ਇਕ ਰਾਨੀ ਯੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ। ਦ੍ਵਾਰਾਵਤਿ ਉਗ੍ਰੇਸੁਜਿਆਰਾ।
ਜੋ ਤੂ ਤਾਹਿ ਜੀਤਿ ਕੈ ਲਯਾਵੈ। ਤਬ ਯਹ ਹੋਮ ਜਗ੍ਯ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਵੈ। ੭।

ਦੋਹਰਾ

ਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਰਾਜਾ ਭਏ ਪਤਿਯਾ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ।
ਜਹਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਦੀਨੀ ਤਹਾ ਪਠਾਇ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਬੈਠੇ ਕਹਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਬਡਭਾਗੀ। ਤੁਮ ਸੋ ਡੀਠਿ ਹਮਾਰੀ ਲਾਗੀ।
ਇਹ ਨ੍ਰਿਪ ਘਾਇ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਛੁਰੈਯੈ। ਹਮ ਸਭਹਿਨਿ ਬਰਿ ਘਰ ਲੈ ਜੈਯੈ। ੯।

ਜੋ ਜਬ ਬੈਠ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੁਨਿ ਪਾਯੋ। ਗਰੁੜ ਚੜੇ ਗਰੁੜਾਪ੍ਰਜ ਆਯੋ।
ਪ੍ਰਥਮ ਕੋਟ ਲੋਹਾ ਕੇ ਤੋਰਿਯੋ। ਸਮੁਹਿ ਭਏ ਤਾ ਕੇ ਸਿਰ ਫੋਰਿਯੋ। ੧੦।

ਬਹੁਰੋ ਦੁਰਗ ਤਾਂਬ੍ਰ ਕੇ ਲੀਨੋ। ਅਸਟ ਧਾਤਿ ਪੁਨਿ ਗੜ ਬਸਿ ਕੀਨੋ।
ਬਹੁਰਿ ਸਿਕਾ ਕੇ ਕੋਟ ਛਿਨਾਯੋ। ਬਹੁਰਿ ਫਟਕ ਕੇ ਕਿਲੇ ਗਿਰਾਯੋ। ੧੧।

ਜਬ ਹੀ ਰੁਕਮ ਕੋਟ ਕੋ ਲਾਗਿਯੋ। ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਸਕਲ ਸਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਜਾਗਿਯੋ।
ਸਕਲ ਸੈਨ ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਆਯੋ। ਮਹਾ ਕੋਪ ਕਰਿ ਨਾਦਿ ਬਜਾਯੋ। ੧੨।

ਅਤਿਲ

ਕਾਢਿ ਕਾਢਿ ਕਰਿ ਖੜਗ ਪਖਰਿਯਾ ਧਾਵਹੀ।
ਮਹਾ ਖੇਤ ਮੈ ਖੜੀ ਖਿੰਗ ਨਚਾਵਈ।
ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੂੰ ਗਿਰੇ ਖਗਿਸ ਕੇ ਸਰ ਲਗੋ।
ਹੋ ਚਲੇ ਖੇਤ ਕੇ ਛਾਡਿ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤਿ ਹੀ ਜਗੋ। ੧੩।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਮੰਡੇ ਆਨਿ ਮਾਨੀ ਮਹਾ ਕੋਪ ਹੂੰ ਕੈ। ਕਿਤੇ ਬਾਢਵਾਰੀਨ ਕੋ ਬਾਧਿ ਕੈ ਕੈ।
ਕਿਤੇ ਪਾਨਿ ਮਾਰੈ ਕਿਤੇ ਮਾਰਿ ਕੂਕੈ। ਕਿਤੇ ਚਾਰਿ ਓਰਾਨ ਤੇ ਆਨ ਢੂਕੈ। ੧੪।

ਕਿਤੇ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰਾਨ ਲੈ ਕੈ ਪਧਾਰੈ। ਕਿਤੇ ਬਾਢਵਾਰੀ ਕਿਤੇ ਬਾਨ ਮਾਰੈ।
ਕਿਤੇ ਹਾਕ ਕੂਕੈ ਕਿਤੇ ਰੂਹ ਛੋਰੈ। ਕਿਤੇ ਛਿਪੂ ਛੜੀਨ ਕੇ ਛੜ ਤੋਰੈ। ੧੫।

ਭਏ ਨਾਦ ਭਾਰੇ ਮਹਾ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ। ਕਿਤੇ ਬਾਢਵਾਰੀਨ ਕੇ ਬਾਢ ਦੈ ਕੈ।
ਹਨ੍ਯੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰੋਧੀ ਭਟੰ ਬ੍ਰਿਣਤ ਘਾਯੋ। ਭਜੈ ਸੂਰਮਾ ਰੁਕਮ ਕੋਟੈ ਗਿਰਾਯੋ। ੧੬।

ਦੋਹਰਾ

ਰੁਕਮ ਕੋਟ ਕੋ ਜੀਤਿ ਕੈ ਤਹਾ ਪਹੂਚਿਯੋ ਜਾਇ।
ਜਹਾ ਦੁਰਗ ਕਲਧੋਤ ਕੋ ਰਾਖੁਯੋ ਦੁਗਤ ਬਨਾਇ। ੧੭।

ਇਕ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦ੍ਰਾਵਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ('ਉਗ੍ਰੇਸ') ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਲਿਆਵੇਂ, ਤਦ ਇਹ ਨ੍ਰਿਪ-ਯੱਗ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।੮।

ਚੌਪਈ

(ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ--) ਹੇ ਵਡਭਾਗੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ! (ਤੁਸੀਂ) ਕਿਥੇ ਬੈਠ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਟਿੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਹੋਰਨਾਂ) ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁੜਵਾਓ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਓ।੯।

ਜਦ (ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ) ਬੋਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਗਰੁੜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਭਗਵਾਨ) ਗਰੁੜ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੋੜਿਆ। ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ।੧੦।

ਫਿਰ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜਿਤਿਆ, ਮਗਰੋਂ ਅੱਠਾਂ ਧਾਤਾਂ ਵਾਲਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਸਿਕੇ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜਿਤਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਫਟਿਕ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਢਾਹ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਜਦੋਂ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਲਗੇ, ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਾਗ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ। ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾਦ ਵਜਾਇਆ।੧੨।

ਅਠਿਠ

ਤਲਵਾਰਾਂ ਕਢ ਕਢ ਕੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਦੌੜਨ ਲਗੇ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਛੁੜੀ ਘੋੜੇ ਨਚਾਉਣ ਲਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ('ਖਗਿਸ') ਦੇ ਤੀਰ ਲਗਣ ਨਾਲ ਸੂਰਮੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗਣ ਲਗੇ। ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਾ ਕੇ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਣ ਲਗੇ।੧੩।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ

ਬੜੇ ਅਭਿਮਾਨੀ (ਸੂਰਮੇ) ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਡਟ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਿਤੇ (ਕੋਈ) ਪਾਣੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ (ਕੋਈ) ਮਾਰੋ-ਮਾਰੇ ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿ (ਵੈਰੀ) ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਆਣ ਢੁਕੇ ਹਨ।੧੪।

ਕਿਤਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ (ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਬਾਣ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਚੀਖਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਛੁੜੀਆਂ ਦੇ ਛੁੜਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ।੧੫।

(ਕਿਤਨੇ ਹੀ) ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰੇ ਨਾਦ ਵਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਾਢੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਡਿਗ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਜ ਗਏ ਹਨ।੧੬।

ਦੌਹਰਾ

(ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜਿਤ ਕੇ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕਠੋਰ (ਅਪਹੁੰਚ) ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।੧੭।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

ਤਹੀ ਜਾਇ ਲਾਗੋ ਮਚਿਯੋ ਲੋਹ ਗਾਢੇ। ਮਹਾ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰੀਨ ਕੋ ਛੋਭ ਬਾਢੇ।
ਕਿਤੇ ਫਾਸ ਫਾਸੇ ਕਿਤੇ ਮਾਰਿ ਛੋਰੇ। ਫਿਰੈ ਮਤ ਦੰਤੀ ਕਹੂੰ ਛੂਛ ਘੋਰੇ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਜੁਝਿ ਜੁਝਿ ਸੁਭਟ ਸਾਮ੍ਹਰੇ ਮਰੈ। ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਕਿਤੇ ਬਰੰਗਨਿਨ ਬਰੈ।
ਬਰਤ ਬਰੰਗਨਿਨ ਜੁ ਨਰ ਨਿਹਾਰੈ। ਲਰਿ ਲਰਿ ਮਰੈ ਨ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰੈ। ੧੯।

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀਤਿ ਸਭ ਸੂਰਮਾ ਰਾਜਾ ਦਏ ਛੁਰਾਇ।
ਨਰਕਾਸੁਰ ਕੋ ਘਾਇਯੋ ਅਬਲਾ ਲਈ ਛਿਨਾਇ। ੨੦।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤਨ ਚੰਚਲਾ ਰਾਜਾ ਦਏ ਛੁਰਾਇ।
ਕ੍ਰਿਸਨ ਨਾਥ ਸਭ ਹੂ ਕਰੇ ਨਰਕਾਸੁਰਹਿ ਹਨਾਇ। ੨੧।

ਚੌਪਈ

ਸੋਰਹ ਸਪਤ ਕ੍ਰਿਸਨ ਤਿਯ ਬਰੀ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭੋਗਨ ਭਰੀ।
ਕੰਚਨ ਕੇ ਸਭ ਕੋਟ ਗਿਰਾਯੋ। ਆਨਿ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਦੁਰਗ ਬਨਾਯੋ। ੨੨।

ਸਵੈਯਾ

ਗ੍ਰਿਹ ਕਾਹੂ ਕੇ ਚੌਪਰਿ ਮੰਡਤ ਹੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕਾਹੂ ਸੋ ਫਾਗ ਮਚਾਵਤ ਹੈ।
ਕਹੂੰ ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲ ਸੁ ਬਾਲ ਕਹੂੰ ਦੁਲਰਾਵਤ ਹੈ।
ਗਨਿਕਾਨ ਕੇ ਖੁਯਾਲ ਸੁਨੈ ਕਤਹੂੰ ਕਹੂੰ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਬਨਾਵਤ ਹੈ।
ਸੁਭ ਚਿਤ੍ਰਨ ਚਿਤ ਸੁ ਬਿਤ ਹਰੇ ਕੋਊ ਤਾ ਕੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਪਾਵਤ ਹੈ। ੨੩। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਢੇ ਦੋਇ ਸੋ ਤਿੰਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੩। ੩੮੩੦। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਇਕ ਕੈਲਾਸ ਮਤੀ ਰਹੈ ਰਾਨੀ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
ਜਾ ਤੇ ਜਗਤ ਨਰੇਸ ਬਿਧਿ ਸੀਖੀ ਜੁਧ ਮਝਾਰ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੀਰ ਨਾਥ ਇਕ ਤਾ ਕੋ। ਰੂਪ ਬੇਸ ਭਾਖਤ ਜਗ ਵਾ ਕੋ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਰਾਜੈ। ਨਿਸਿਸਿ ਦਿਨਿਸਿ ਨਿਰਖਤ ਮਨੁ ਲਾਜੈ। ੨।

ਰੈਨਿ ਦਿਵਸ ਬੈਰਿਯਨ ਬਿਦਾਰੈ। ਸਾਹ ਕੇ ਰੋਜ ਪਰਗਨੇ ਮਾਰੈ।
ਏਕ ਜਹਾਜ ਜਾਨ ਨਹਿ ਦੇਵੈ। ਲੂਟਿ ਲੂਟਿ ਸਭਹਿਨ ਕੋ ਲੇਵੈ। ੩।

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ

(ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਨ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ। ਕਿਤੇ ਨੇ ਹੀ ਫਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਲਏ ਅਤੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਛੱਡਿਆ। ਕਿਤੇ ਮਦ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਖਾਲੀ ਘੋੜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ।੧੮।

ਚੌਪਈ

ਸੂਰਮੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਵਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦੇ।੧੯।

ਦੋਹਰਾ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਵੀਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਰਕਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਿਆ।੨੦। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਰਕਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।੨੧।

ਚੌਪਈ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੋਲਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਢਵਾ ਕੇ ਦੁਾਰਿਕਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਇਆ।੨੨।

ਸਵੈਯਾ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਚੌਪੜ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਫਾਗ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਤਾਲ ਵਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵੇਸ਼ਵਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ (ਗੀਤ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ) ਸੁਣੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਅਨੂਪਮ ਬਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। (ਕਿਤੇ) ਸੁਭ ਚਿਤਰ ਚਿਤਰ ਰੂਪ ਧਨ ਨੂੰ ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।੨੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੩ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੩। ੩੮੩੦। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਕੈਲਾਸ਼ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਰਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਇਕ ਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ) ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਭੇਸ ਦੀ ਜਗਤ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ੋਭਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮਨ ਵਿਚ ਲਜਾਉਂਦੇ ਸਨ।੨।

(ਉਹ) ਰਾਤ ਦਿਨ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਪਰਗਨੇ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਜਹਾਜ਼ ਵੀ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।੩।

ਅਤਿਲ

ਲੂਟਿ ਫਿਰੰਗੀ ਲਏ ਸਕਲ ਇਕਠੇ ਭਏ।
 ਸਾਹਜਹਾਂ ਜੂ ਜਹਾ ਤਹੀ ਸਭ ਹੀ ਗਏ।
 ਸਭੈ ਲਗੇ ਦੀਵਾਨਿ ਪੁਕਾਰੇ ਆਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਹਮਰੋ ਨ੍ਯਾਇ ਕਰੇ ਇਹ ਹਨੋ ਰਿਸਾਇ ਕੈ। ੪।

ਸਾਹ ਬਾਚ

ਕਹੋ ਲੂਟਿ ਕਿਨ ਲਏ ਤਿਸੀ ਕੋ ਮਾਰਿਯੈ।
 ਤਾਹੀ ਕੋ ਇਹ ਠੋਰ ਸੁ ਨਾਇ ਉਚਾਰਿਯੈ।
 ਤਾ ਪੈ ਅਬ ਹੀ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਪਠਾਇ ਹੈ।
 ਹੋ ਤਾ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਸਭ ਹੀ ਮਾਲ ਦਿਲਾਇ ਹੈ। ੫।

ਫਿਰੰਗੀ ਵਾਚ

ਦੋਹਰਾ

ਜਹਾ ਕਮਫ਼ਯਾ ਕੋ ਭਵਨ ਤਿਸੀ ਠੋਰ ਕੇ ਰਾਇ।
 ਅਧਿਕ ਫਿਰੰਗੀ ਮਾਰਿ ਕੈ ਲੀਨੋ ਮਾਲ ਛਿਨਾਇ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਐਸੇ ਜਬ ਹਜਰਤਿ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਫੌਜੈ ਅਤਿ ਹੀ ਤਹਾ ਪਠਾਈ।
 ਉਮਡਿ ਅਨੀ ਚਲਿ ਆਵੈ ਤਹਾ। ਰਾਜਤ ਭਵਨ ਕਮਫ਼ਯਾ ਜਹਾ। ੭।

ਅਤਿਲ

ਤਬ ਲੋ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੀਰ ਲੋਕ ਦਿਵ ਕੇ ਗਯੋ।
 ਰਾਨੀ ਦਯੋ ਜਰਾਇ ਨ ਲੋਗਨ ਭਾਖਿਯੋ।
 ਕਹਿਯੋ ਅਨਮਨੋ ਰਾਵ ਕਛੁਕ ਦਿਨ ਦ੍ਰੈ ਰਹਿਯੋ।
 ਹੋ ਰਾਜ ਸਾਜ ਲੈ ਹਾਬ ਆਪੁ ਅਸਿ ਕੋ ਗਹਿਯੋ। ੮।

ਜਬ ਲਗਿ ਰਾਜਾ ਨਾਇ ਤਬ ਲਗੇ ਜਾਇ ਹੋ।
 ਇਨ ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਖੜਗ ਮਚਾਇ ਹੋ।
 ਸਕਲ ਬੈਰਿਯਨ ਘਾਇ ਪਲਟਿ ਘਰ ਆਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਕਰਿ ਹੋ ਜਾਇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਪਤਿਹਿ ਮੁਸਕਾਇ ਕੈ। ੯।

ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਚ ਸੂਰ ਸਭੇ ਹਰਖਤ ਭਏ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਸਸਤ੍ਰੁ ਸਭਨ ਹਾਥਨ ਲਏ।
 ਕਛੁ ਭਟ ਦਲਹਿ ਦਿਖਾਇ ਲ੍ਯਾਏ ਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਬਡੀ ਫੌਜ ਮਹਿ ਆਨਿ ਦਏ ਸਭ ਘਾਇ ਕੈ। ੧੦।

ਦਸ ਸਹਸ੍ਰੁ ਨਿਸਿ ਕੋ ਲਿਯ ਬੈਲ ਮੰਗਾਇ ਕੈ।
 ਦ੍ਰੈ ਦ੍ਰੈ ਸੀਗਨ ਬਧੀ ਮਸਾਲ ਜਰਾਇ ਕੈ।
 ਇਹ ਦਿਸਿ ਦਲਹਿ ਦਿਖਾਇ ਆਇ ਓਹਿ ਦਿਸਿ ਪਰੀ।
 ਹੋ ਬਡੇ ਬਡੇ ਨ੍ਰਿਪ ਘਾਇ ਮਾਰ ਕ੍ਰੀਚਕ ਕਰੀ। ੧੧।

ਅਤਿਲ

ਲੁਟੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫਿਰੰਗੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਿਥੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਉਥੇ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁਕਾਰਨ ਲਗੇ--(ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ!) ਸਾਡਾ ਨਿਆਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ।੪।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਦਸੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਲੁਟਿਆ ਹੈ, (ਅਸੀਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਨਾਂ ਦਸੋ। ਹੁਣ ਹੀ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਚੜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।੫।

ਫਿਰੰਗੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਦੌਹਰਾ

ਜਿਥੇ ਕਮਫ਼ਯਾ (ਦੇਵੀ) ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਹੀ ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਫਿਰੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਲ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ।੬।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਉਥੇ ਭੇਜੀਆਂ। ਫੌਜ ਉਥੇ ਉਮਡ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਕਮਫ਼ਯਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸੀ।੭।

ਅਤਿਲ

ਉਦੋਂ ਤਕ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਿਵ-ਲੋਕ (ਸਵਰਗ) ਵਿਚ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ (ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨ ਦਸਿਆ। (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਾ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸੁਅਸਥ ਹੈ। (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਆਪ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ।੮।

ਜਦ ਤਕ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤਦ ਤਕ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ (ਯੁੱਧ ਕਰਦੀ) ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, (ਫਿਰ) ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤਾਂਗੀ ਅਤੇ ਹਸ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਾਂਗੀ।੯।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਨੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸਸਤ੍ਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ। ਕੁਝ ਸੂਰਮੇ (ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਦੀ) ਸੈਨਾ ਵਿਖਾ ਲਿਆਏ। ਉਹ ਫੌਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਧਸ ਗਈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੦।

(ਰਾਣੀ ਨੇ) ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬਲਦ ਮੰਗਵਾ ਲਏ ਅਤੇ ਦੋ ਦੋ ਮਸਾਲਾਂ ਬਾਲ ਕੇ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ (ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ) ਵੈਰੀ ਦਲ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ (ਆਪ) ਉਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਆ ਪਈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੀਚਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਜਬ ਹੀ ਦੂਜੇ ਦਿਵਸ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਕੈ।
 ਭਰਿ ਗੋਨੈ ਪਨਿਯਨ ਕੀ ਦਈ ਚਲਾਇ ਕੈ।
 ਲੋਗ ਖਜਾਨੋ ਜਾਨਿ ਟੂਟਿ ਤਾ ਪੈ ਪਰੇ।
 ਹੋ ਉਹਿ ਦਿਸਿ ਤੇ ਉਨ ਬਾਲ ਨਿਪਤਿ ਧਨ ਜੁਤ ਹਰੇ। ੧੨।

ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਗਯੋ ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਆਇਯੋ।
 ਤਬ ਰਾਨੀ ਦੁੰਦਭਿ ਇਕ ਠੋਰ ਬਜਾਇਯੋ।
 ਲੋਗ ਦਿਰਬੁ ਲੈ ਭਜੈ ਜੁ ਤਿਹ ਮਗੁ ਆਇਯੋ।
 ਹੋ ਲੂਟਿ ਧਨੀ ਸਭ ਲੀਏ ਨ ਜਾਨਿਕ ਪਾਇਯੋ। ੧੩।

ਦਿਵਸ ਚਤੁਰਥੇ ਦੀਨੀ ਆਗਿ ਲਗਾਇ ਕੈ।
 ਆਪੁ ਏਕ ਠਾ ਬਿਰ ਭਈ ਦਲਹਿ ਦੁਰਾਇ ਕੈ।
 ਸਭ ਰਾਜਨ ਕੇ ਲੋਗ ਬੁਝਾਵਨ ਲਾਗਏ।
 ਹੋ ਜੋ ਪਾਏ ਨਿਪ ਰਹੇ ਮਾਰਿ ਅਬਲਾ ਦਏ। ੧੪।

ਦਿਵਸ ਪਾਚਵੇ ਅਪਨੀ ਅਨੀ ਸੁਧਾਰਿ ਕੈ।
 ਮਧਿ ਸੈਨ ਕੇ ਪਰੀ ਮਸਾਲੇ ਜਾਰਿ ਕੈ।
 ਮਾਰਿ ਕੂਟਿ ਨਿਪ ਸੈਨ ਨਿਕਸਿ ਆਪੁਨ ਗਈ।
 ਹੋ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਸਿਰ ਤੇਗ ਪੂਤ ਪਿਤੁ ਕੇ ਦਈ। ੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਰੈਨ ਸਮੇ ਤਿਨ ਹੀ ਬਿਖੈ ਮਾਚਿਯੋ ਲੋਹ ਅਪਾਰ।
 ਭਟ ਜੁਝੇ ਪਿਤੁ ਪੂਤ ਹਨਿ ਪੂਤ ਪਿਤਾ ਕੋ ਮਾਰ। ੧੬।
 ਰੈਨ ਸਮੇ ਤਵਨੈ ਕਟਕ ਲੋਹ ਪਰਿਯੋ ਬਿਕਰਾਰ।
 ਉਚ ਨੀਚ ਰਾਜਾ ਪੁਜਾ ਘਾਯਲ ਭਏ ਸੁਮਾਰ। ੧੭।

ਚੌਪਈ

ਪਿਤੁ ਲੈ ਖੜਗੁ ਪੂਤ ਕੋ ਮਾਰਿਯੋ। ਪੂਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਝਾਰਿਯੋ।
 ਐਸੇ ਲੋਹ ਪਰਿਯੋ ਬਿਕਰਾਰ। ਸਭ ਘਾਯਲ ਭੇ ਭੂਪ ਸਮਾਰ। ੧੮।

ਅਤਿਲ

ਦਿਵਸ ਖਸਟਮੇ ਜਬੈ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਕੈ।
 ਦੇ ਦੇ ਮਰਦ ਲੋ ਖਾਈ ਗਈ ਖੁਦਾਇ ਕੈ।
 ਗਡਿ ਸੂਰੀ ਜਲ ਉਪਰ ਦਏ ਬਹਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਬਦਯੋ ਖਲਨ ਸੋ ਜੁਧ ਖਿੰਗ ਖੁਨਸਾਇ ਕੈ। ੧੯।

ਪਰਾ ਬੰਧਿ ਕਰਿ ਫੌਜ ਦੋਊ ਠਾਢੀ ਭਈ।
 ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਤਰਵਾਰਿ ਮਾਰਿ ਚਿਰ ਲੋ ਦਈ।
 ਭਾਜਿ ਚਲੀ ਤ੍ਰਿਯ ਪਾਛੇ ਕਟਕ ਲਗਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਪਛੇ ਪਖਰਿਯਾ ਪਰੈ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਇ ਕੈ। ੨੦।

ਜਦੋਂ ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਜੁਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ। (ਵੈਰੀ) ਲੋਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਟੁਟ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਧਨ ਸਹਿਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲਿਆ।੧੨।

(ਜਦ) ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦਿਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਇਆ। ਲੋਕੀਂ ਆਪਣੀ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਲੈ ਕੇ ਭਜੇ (ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ) ਰਸਤੇ ਤੇ ਆ ਗਈ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਾਰੇ ਧਨਵਾਨ ਲੁਟ ਲਏ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣ ਨ ਦਿੱਤਾ।੧੩।

(ਉਸ ਨੇ) ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਇਕ ਥਾਂ ਦਲ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਡਟ ਗਈ। ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। (ਇਧਰ) ਜੋ ਰਾਜੇ ਰਹਿ ਗਏ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੪।

ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ (ਵੈਰੀ ਦੀ) ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਜਗਾ ਕੇ ਜਾ ਪਈ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਕੁਟਦੀ ਹੋਈ ਆਪ ਨਿਕਲ ਗਈ। (ਵੈਰੀ ਦਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਅਫਰਾ ਤਫਰੀ ਮਚ ਗਈ ਕਿ) ਪਿਓ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਸੂਰਮੇ ਜੂਝ ਮਰੇ, ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੧੬। ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ, ਰਾਜਾ ਪੂਜਾ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਲੋਕ ਘਾਇਲ ਹੋ ਗਏ।੧੭।

ਚੌਪਈ

ਪਿਤਾ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ (ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ) ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਝਾੜ ਦਿੱਤੀ। ਇਤਨਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਘਾਇਲ ਹੋ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ।੧੮।

ਅਭਿਲ

ਜਦੋਂ ਛੇਵਾਂ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੋ ਦੋ ਮਰਦਾਂ ਜਿੰਨੀ ਡੂੰਘੀ ਖਾਈ ਪੁਟਵਾਈ ਗਈ। (ਉਸ ਵਿਚ) (ਲੋਹੇ ਦੇ) ਸੂਲ ਗਡ ਕੇ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਮਿਥ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਛਰਾ ਦਿੱਤਾ।੧੯।

(ਰਾਣੀ ਨੇ) ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਦੋ ਕਤਾਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੀਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਚਿਰ ਤਕ ਮਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। (ਫਿਰ) ਰਾਣੀ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਲਗਾ ਕੇ ਭਜ ਪਈ। (ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਵੈਰੀ ਦਲ ਨੇ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ) ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਖਾਈ ਵਿਚ ਡਿਗ ਕੇ (ਸੂਲਾਂ ਨਾਲ) ਪਛੇ ਗਏ।੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਏਕ ਬਾਰ ਸੋਰਹ ਸਹਸ ਸ੍ਰਾਰ ਜੁਝੇ ਬਰਬੀਰ।
ਬਹੁਰਿ ਆਨਿ ਅਬਲਾ ਪਰੀ ਹਨੇ ਤੁਪਕ ਕੈ ਤੀਰ। ੨੧।

ਅਤਿਲ

ਜਬੈ ਸਪਤਵੇ ਦਿਵਸ ਪਹੂਚਿਯੋ ਆਇ ਕਰਿ।
ਸਭ ਪਕਵਾਨਨ ਮੋਂ ਦਈ ਜਹਰ ਡਰਾਇ ਕਰਿ।
ਖਲਨ ਖੰਡ ਕਛੁ ਚਿਰ ਲੋ ਲੋਹ ਬਜਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਔਰ ਠੋਰ ਚਲਿ ਗਈ ਨਿਸਾਨੁ ਦਿਵਾਇ ਕੈ। ੨੨।

ਮਾਰਿ ਪਰਨਿ ਤੇ ਰਹੀ ਸਿਪਾਹਿਨ ਯੋ ਕਿਯੋ।
ਸਰਕਿ ਸਰਕਿ ਕਰ ਸਕਤਿ ਨਿਕਰ ਤਿਹ ਕੋ ਲਿਯੋ।
ਝੂਮਿ ਪਰੇ ਚਹੂੰ ਓਰ ਦੁਰਗ ਕੇ ਦੁਆਰ ਪਰ।
ਹੋ ਲਈ ਮਿਠਾਈ ਛੀਨਿ ਗਠਰਿਯੈ ਬਾਧਿ ਕਰਿ। ੨੩।

ਦੌਹਰਾ

ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਸੇ ਸੇ ਪੁਰਖ ਜੋ ਜੋ ਮਿਠਾਈ ਖਾਹਿ।
ਮਦ ਬਿਖੁ ਕੇ ਤਿਨ ਤਨ ਚਰੈ ਤੁਰਤੁ ਤਰਫਿ ਮਰਿ ਜਾਹਿ। ੨੪।
ਚਾਰਿ ਪਾਚ ਘਟਿਕਾ ਬਿਤੇ ਬਾਲ ਪਰੀ ਅਸਿ ਧਾਰ।
ਜੋ ਬਿਖੁ ਤੇ ਘੁਮਤ ਹੁਤੇ ਸਭ ਹੀ ਦਏ ਸੰਘਾਰਿ। ੨੫।

ਅਤਿਲ

ਬਹੁਰਿ ਮਿਲਨ ਤ੍ਰਿਯ ਬਦ੍ਯੋ ਸੁ ਦੂਤ ਪਠਾਇ ਕੈ।
ਚਲੀ ਆਪਨੀ ਆਛੀ ਅਨੀ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਤੁਪਕ ਚੋਟ ਕੇ ਜਬੈ ਸੈਨ ਲਾਂਘਤ ਭਈ।
ਹੋ ਪਰੀ ਤੁਰੰਗ ਧਵਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈ ਕਢਿ ਲਈ। ੨੬।

ਦੌਹਰਾ

ਸਭ ਰਾਜਨ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕੈ ਸੈਨਾ ਦਈ ਖਪਾਇ।
ਜੀਤਿ ਜੁਤ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਗਈ ਜੈ ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਇ। ੨੭।
ਤਾਹੀ ਤੇ ਜਗਤੇਸ ਨ੍ਰਿਪ ਸੀਖੇ ਚਰਿਤ ਅਨੇਕ।
ਸਾਹਿਜਹਾਂ ਕੇ ਬੀਰ ਸਭ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਮਾਰੇ ਏਕ। ੨੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਚੌਠੇ ਸੌ ਚਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੪। ੩੮੫੮। ਅਫਜ਼ੁੰ।

ਚੌਪਈ

ਭੂਪ ਬਡੀ ਗੁਜਰਾਤ ਬਖਨਿਯਤ। ਬਿਜੈ ਕੁਅਰਿ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਯ ਜਨਿਯਤ।
ਛਤ੍ਰੀ ਏਕ ਤਹਾ ਬਡਭਾਗੀ। ਤਾ ਤਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੁਅਰਿ ਕੀ ਲਾਗੀ। ੧।

ਦੌਹਰਾ

ਇਕੋ ਵਾਰ ਹੀ ਸੋਲਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਮੇ ਸਵਾਰ ਜੂਝ ਮਰੇ। ਰਾਣੀ ਫਿਰ ਆ ਪਈ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ (ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ।੨੧।

ਅੰਤਲ

ਜਦੋਂ ਸੱਤਵਾਂ ਦਿਨ ਆਣ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਖਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲੀ ਗਈ।੨੨।

ਜਦ ਲੜਾਈ ਰੁਕੀ ਤਾਂ (ਵੈਰੀ ਦਲ ਦੇ) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕ ਸਰਕ ਕੇ ਅਤੇ ਬਰਫੀਆਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਟੁਟ ਪਏ। (ਉਥੋਂ) ਮਠਿਆਈ ਖੋਹ ਕੇ ਗੰਢਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ।੨੩।

ਦੌਹਰਾ

(ਉਥੇ) ਜੋ ਜੋ ਆਦਮੀ ਬੈਠ ਬੈਠ ਕੇ ਮਠਿਆਈ ਖਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਤੁਰਤ ਤੜਫ ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ।੨੪। ਚਾਰ ਪੰਜ ਘੜੀਆਂ ਬੀਤਣ ਤੇ ਰਾਣੀ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਟੁਟ ਕੇ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਜੋ ਜ਼ਹਿਰ (ਦੇ ਅਸਰ ਕਰ ਕੇ) ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਪਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।੨੫।

ਅੰਤਲ

ਫਿਰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਦੂਤ ਭੇਜ ਕੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਚੰਗੀ ਸੈਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਚਲ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਸੈਨਾ ਪਰੇ ਲੰਘ ਗਈ, ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਕਢ ਕੇ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਭਜਾ ਕੇ (ਵੈਰੀ ਦਲ ਉਤੇ) ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਗਈ।੨੬।

ਦੌਹਰਾ

ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਿਤ ਦਾ ਪੌਸਾ ਵਜਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਯੁੱਧ ਜਿਤ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ (ਪਰਤ) ਗਈ।੨੭। ਉਸੇ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਿਖੇ। (ਉਸ ਨੇ) ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਮਾਰਿਆ।੨੮।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੪ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੪। ੩੮੫੮। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਵੱਡੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਿਜੈ ਕੁਮਾਰਿ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਵਡਭਾਗੀ ਛਤ੍ਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲੜ ਗਈਆਂ।੧।

ਅਤਿਲ

ਰੈਨਿ ਪਰੀ ਤਾ ਕੋ ਤ੍ਰਿਯ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਰਤਿ ਮਾਨੀ ਚਿਰ ਲੋ ਅਤਿ ਰੁਚ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
 ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਉਰ ਜਾਇ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਭਾਵਈ।
 ਹੋ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਆਸਨ ਕਰਤ ਸੁਹਾਵਈ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਨੀ ਮੀਤਹਿ ਸੰਗ ਲੈ ਬਾਗਹਿ ਗਈ ਲਵਾਇ।
 ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਕਰਿਯੋ ਹਿਦੈ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ। ੩।
 ਜਹਾ ਬਾਗ ਮੇ ਜਾਰ ਸੋ ਰਾਨੀ ਰਮਤ ਬਨਾਇ।
 ਤਾ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋਤਕ ਨਮਿਤਿ ਤਹ ਹੀ ਨਿਕਸਿਯੋ ਆਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਲਖਿ ਰਾਜਾ ਰਾਨੀ ਡਰ ਪਾਨੀ। ਮਿਤ੍ਰੁ ਪਏ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਖਾਨੀ।
 ਮੇਰੀ ਕਹੀ ਚਿਤ ਮੈ ਧਰਿਯਹੁ। ਮੂੜ ਰਾਵ ਤੇ ਨੈਕੁ ਨ ਡਰਿਯਹੁ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਇਕ ਗਡਹਾ ਮੈ ਦਯੋ ਜਾਰ ਕੋ ਡਾਰਿ ਕੈ।
 ਤਖਤਾ ਪਰ ਬਾਘਬਰ ਡਾਰਿ ਸੁਧਾਰਿ ਕੈ।
 ਆਪੁ ਜੋਗ ਕੋ ਭੋਸ ਬਹਿਠੀ ਤਹਾ ਧਰ।
 ਹੋ ਰਾਵ ਚਲਿਯੋ ਦਿਯ ਜਾਨ ਨ ਆਨ੍ਹੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਰ। ੬।

ਰਾਇ ਨਿਰਖਿ ਤਿਹ ਰੂਪ ਚਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਮੈ ਭਯੋ।
 ਕਵਨ ਦੇਸ ਕੋ ਏਸ ਭਯੋ ਜੋਗੀ ਕਹਿਯੋ।
 ਯਾ ਕੋ ਦੋਨੋ ਪਾਇਨ ਪਰਿਯੋ ਜਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਆਇਸੁ ਕੋ ਲਈਐ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਇ ਕੈ। ੭।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਰਾਜਾ ਤਾ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ। ਜੋਗੀ ਉਠਿਯੋ ਨ ਬੈਨ ਸੁਨਾਇਯੋ।
 ਇਹ ਦਿਸਿ ਤੇ ਉਹਿ ਦਿਸਿ ਪ੍ਰਭ ਗਯੋ। ਤਬ ਰਾਜੈ ਸੁ ਜੋਰ ਕਰ ਲਯੋ। ੮।

ਨਮਸਕਾਰ ਜਬ ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪ ਕਿਯੋ। ਤਬ ਜੋਗੀ ਮੁਖ ਫੇਰਿ ਸੁ ਲਿਯੋ।
 ਜਿਹ ਜਿਹ ਦਿਸਿ ਰਾਜਾ ਚਲਿ ਆਵੈ। ਤਹ ਤਹ ਤੇ ਤ੍ਰਿਯ ਆਖਿ ਚੁਰਾਵੈ। ੯।

ਯਹ ਗਤਿ ਦੇਖਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਚਕਿ ਰਹਿਯੋ। ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਮਨ ਮੈ ਤਿਹ ਕਹਿਯੋ।
 ਯਹ ਮੇਰੀ ਪਰਵਾਹਿ ਨ ਰਾਖੈ। ਤਾ ਤੇ ਮੋਹਿ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖੈ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੁਚੀ ਪੂਰਵਕ ਉਸ ਨਾਲ ਚਿਰ ਤਕ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਛਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਨ ਲਗਦਾ। (ਉਹ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਆਸਣ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸੁਹਾਵਣੀ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗਈ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗ ਕੀਤਾ।੩। ਬਾਗ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਰਾਣੀ ਯਾਰ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਧਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕੌਤਕ ਵਸ ਆ ਨਿਕਲਿਆ।੪।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਣੀ ਡਰ ਗਈ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਿਣ ਲਗੀ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨ ਡਰ।੫।

ਅਤਿਲ

ਉਸ ਨੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ (ਉਸ ਉਤੇ) ਤਖ਼ਤਾ ਰਖ ਕੇ ਉਸ ਉਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖਲ੍ਹ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਜੋਗ ਦਾ ਭੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚਲਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੇਠ ਨ ਲਿਆਉਂਦਾ।੬।

ਰਾਜਾ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਕੇ ਆਗਿਆ (ਭਾਵ ਅਸੀਸ) ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।੭।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰਾਜਾ ਉਸ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਜੋਗੀ ਨ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਬੋਲਿਆ। ਰਾਜਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਗਿਆ। (ਜਦ ਜੋਗੀ ਕੁਝ ਨ ਬੋਲਿਆ) ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ।੮।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਜੋਗੀ ਨੇ ਮੁਖ ਫੇਰ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਰਾਜਾ ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਇਸਤਰੀ (ਜੋਗੀ) ਅੱਖ ਬਚਾ ਲੈਂਦੀ।੯।

ਇਹ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿਣ ਲਗਾ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ।੧੦।

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਰਾਜਾ ਕਰਿ ਹਾਰਿਯੋ। ਕ੍ਰਯੋਹੁੰ ਨਹਿ ਰਾਨੀਯਹਿ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਕਰਤ ਕਰਤ ਇਕ ਬਚਨ ਬਖਾਨੋ। ਮੂਰਖ ਰਾਵ ਨ ਬੋਲਿ ਪਛਾਨੋ। ੧੧।

ਬਾਤੈ ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ ਕੋਊ ਕਰੈ। ਜੋ ਇਛਾ ਧੰਨ ਕੀ ਮਨ ਧਰੈ।
ਰਾਵ ਰੰਕ ਹਮ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੈ। ਏਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਪਛਾਨੈ। ੧੨।

ਬਾਤੈ ਕਰਤ ਨਿਸਾ ਪਰਿ ਗਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਸਭ ਸੈਨ ਬਿਦਾ ਕਰ ਦਈ।
ਹੈ ਏਕਲ ਰਹਿਯੋ ਤਹ ਸੋਈ। ਚਿੰਤਾ ਕਰਤ ਅਰਧ ਨਿਸਿ ਖੋਈ। ੧੩।

ਅਤਿਲ

ਸੋਇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਲਹਿ ਗਯੋ ਤ੍ਰਿਯ ਮੀਤਹਿ ਉਚਰਿਯੋ।
ਕਰ ਭੇ ਟੁੰਭਿ ਜਗਾਇ ਭੋਗ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੋ।
ਜਾਤ ਤਹਾ ਤੇ ਭਏ ਯਹੈ ਲਿਖਿ ਖਾਤ ਪਰ।
ਹੋ ਸ੍ਰਗ ਦੇਖਿ ਭੂਅ ਦੇਖਿ ਸੁ ਗਏ ਪਤਾਰ ਤਰ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਭਈ ਪ੍ਰਾਤ ਰਾਜਾ ਸੁਧਿ ਲਯੋ। ਤਿਨੈ ਨ ਤਹਾ ਬਿਲੋਕਤ ਭਯੋ।
ਗਡਹਾ ਪਰ ਕੇ ਲਿਖਯੋ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਜੁਤਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਿਚਾਰਿਯੋ। ੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਯਾ ਜੋਗੀਸ੍ਰ ਲੋਕ ਲਖਿ ਬਹੁਰਿ ਲਖਯੋ ਯਹ ਲੋਕ।
ਅਬ ਪਤਾਰ ਦੇਖਨ ਗਯੋ ਹੈ ਕੈ ਰਿਦੈ ਨਿਸੋਕ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਸਿਧ ਸਿਧ ਸਭ ਤਾਹਿ ਉਚਾਰੈ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਮੂੜ ਬਿਚਾਰੈ।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਰ ਬਚਾਯੋ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਗਡਹਾ ਪੂਜਾਯੋ। ੧੭।

ਗਡਹਾ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰੈ। ਤਾ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਚਿਤ ਮੈ ਧਰੈ।
ਸ੍ਰਗ ਛੋਰਿ ਜੋ ਪਯਾਰ ਸਿਧਾਰੋ। ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਮਾਰੋ। ੧੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਪਾਂਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੫। ੩੮੭੬। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਚੌਪਈ

ਸੁਘਰਾਵਤੀ ਨਗਰ ਇਕ ਸੁਨਾ। ਸਿੰਘ ਬਿਸੇਸ੍ਰ ਰਾਵ ਬਹੁ ਗੁਨਾ।
ਇਸਕਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਖੋਜਿ ਲੋਕ ਚੋਦਹੁੰ ਨਿਕਾਰੀ। ੧।

ਰਾਜਾ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਨ ਵੇਖਿਆ। ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ (ਆਖਿਰ ਰਾਣੀ ਨੇ) ਮੂੰਹੋਂ ਇਕ ਬੋਲ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਰਾਜਾ ਬੋਲ ਨ ਪਛਾਣ ਸਕਿਆ। ੧੧।

ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰੰਕ (ਨਿਰਧਨ) ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, (ਬਸ) ਇਕੋ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ। ੧੨।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਉਥੇ ਉਹ ਇਕਲਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਿਆਂ (ਭਾਵੇਂ ਸੋਚਦਿਆਂ) ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ। ੧੩।

ਅਤਿਲ

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਸਦਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਟੁੰਬ ਕੇ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ। ਟੋਏ ਉਤੇ ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਵੇਂ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਸਵਰਗ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ੧੪।

ਚੌਪਈ

ਸਵੇਰ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆਈ। (ਉਸ ਨੇ) ਉਸ (ਜੋਗੀ) ਨੂੰ ਉਥੇ ਨ ਵੇਖਿਆ। ਟੋਏ ਉਪਰ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ੧੫।

ਦੌਹਰਾ

ਇਸ ਜੋਗੀ ਨੇ (ਸਵਰਗ) ਲੋਕ ਵੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਇਹ ਲੋਕ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਤਾਲ (ਲੋਕ) ਵੇਖਣ ਲਈ ਗਿਆ ਹੈ। ੧੬।

ਚੌਪਈ

ਸਭ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਿੱਧ ਸਿੱਧ' ਕਹਿਣ ਲਗੇ। (ਕਿਸੇ ਵੀ) ਮੂਰਖ ਨੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਟੋਏ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਈ। ੧੭।

ਰਾਜਾ ਟੋਏ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਨ ਧਾਰਿਆ। (ਜੋ) ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਨਾਮ ਹੈ। ੧੮।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੫। ੩੮੨੬। ਚਲਦਾ।

ਚੌਪਈ

ਸੁਘਰਾਵਤੀ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਸੁਣੀਂਦਾ ਸੀ (ਜਿਥੋਂ ਦਾ) ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗੁਣਵਾਨ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਸਕਮਤੀ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਣੀ ਸੀ। (ਮਾਨੋ) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੋਜ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ੧।

ਦੋਹਰਾ

ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਜਲ ਥਲ ਰਹੀ ਸਮਾਇ।
ਸੁਰੀ ਆਸੁਰੀ ਕਿੰਨ੍ਹੀ ਹੋਰਿ ਰਹਤ ਸਿਰ ਨ੍ਯਾਇ। ੨।

ਅਤਿਲ

ਨੌਜੋਬਨ ਰਾਇਕ ਸੁਤ ਸਾਹੁ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਰਮੋ ਤਵਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
ਪਠੇ ਅਲੀ ਇਕ ਲੀਨੋ ਭਵਨ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਕਰੀ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੩।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਮਿਤਵਾ ਕੇ ਗਰੇ ਲਗਾਇਯੋ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਕਰਿ ਕਾਮ ਕੇਲ ਉਪਜਾਇਯੋ।
ਆਸਨ ਚੁੰਬਨ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਨਿਜੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਚਿਤ ਕੇ ਲਯੋ ਲੁਭਾਇ ਕੈ। ੪।

ਹਾਵ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਭਾਤਿ ਦਿਖਾਏ ਮੀਤ ਕੋ।
ਛਿਨ ਭੀਤਰਿ ਬਸਿ ਕਿਯੋ ਤਵਨ ਕੇ ਚੀਤ ਕੋ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਲਲਤਾ ਉਰ ਗਈ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਨਵਜੋਬਨ ਰਾਇ ਲਯੋ ਲਲਚਾਇ ਕੈ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਵਤ ਜੋਬਨਿ ਰੈਨਿ ਦਿਨ ਇਸਕਮਤੀ ਕੇ ਸੰਗ।
ਰਤਿ ਮਾਨਤ ਰੁਚਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ਚੁੰ ਪ੍ਰਮੁਦਿਤ ਸਰਬੰਗ। ੬।

ਸਵੈਯਾ

ਪੌਢਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ਪ੍ਰਜੰਕ ਲਲਾ ਕੇ ਲੈ ਸੁੰਦਰਿ ਗੀਤ ਸੁਹਾਵਤ ਗਾਵੈ।
ਚੁੰਬਨ ਔਰ ਅਲਿੰਗਨ ਆਸਨ ਭਾਤਿ ਅਨੇਕ ਰਮੈ ਲਪਟਾਵੈ।
ਜੋ ਤ੍ਰਿਯ ਜੋਬਨਵੰਤ ਜੁਬਾ ਦੇਉ ਕਾਮ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤੁਪਜਾਵੈ।
ਛਾਡਿ ਕੈ ਸੋਕ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਕੇ ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਸਭ ਹੀ ਬਲਿ ਜਾਵੈ। ੭।

ਕੋਕ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਸੁਭ ਕਾਮ ਕਲੋਲ ਅਮੋਲ ਕਮਾਵੈ।
ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਰਮੈ ਰੁਚਿ ਸੋ ਦੇਉ ਹੋਰਿ ਪ੍ਰਭਾ ਤਨ ਕੀ ਬਲਿ ਜਾਵੈ।
ਬੀਰੀ ਚਬਾਇ ਸਿੰਗਾਰ ਬਨਾਇ ਸੁ ਨੈਨ ਨਚਾਇ ਮਿਲੈ ਮੁਸਕਾਵੈ।
ਮਾਨਹੁ ਬੀਰ ਜੁਟੇ ਰਨ ਮੈ ਸਿਤ ਤਾਨਿ ਕਮਾਨਨ ਬਾਨ ਚਲਾਵੈ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੁਹਨ ਮੈ ਭਈ। ਬਿਸਰਿ ਲੋਕ ਕੀ ਲਜਾ ਗਈ।
ਨੋਖੇ ਨੇਹ ਨਿਗੋਡੇ ਲਾਗੇ। ਜਾ ਤੇ ਨੀਂਦ ਭੂਖਿ ਦੇਉ ਭਾਗੇ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਉਸ ਦੀ ਅਨੂਪਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਲ ਥਲ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ, ਦੈਂਤ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨਰ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।੨।

ਅਤਿਲ

ਉਸ ਨੇ ਸਾਹ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੌਜੋਬਨ ਰਾਇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। (ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਕ ਸਹੇਲੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਵਨ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ।੩।

(ਉਸ ਨੇ) ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੁੰਬਨ ਲਏ ਅਤੇ ਆਸਣ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਣੇ ਮਿਤਰ ਦਾ ਚਿਤ ਲੁਭਾ ਲਿਆ।੪।

(ਉਸ ਨੇ) ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹਾਵ ਭਾਵ ਵਿਖਾਏ ਅਤੇ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸਤਰੀ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਲਗੀ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਨਵਜੋਬਨ ਰਾਇ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤ) ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲਿਆ।੫।

ਦੋਹਰਾ

ਉਹ ਨਵਜੋਬਨ ਰਾਇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਸ਼ਕਮਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਰੁਚੀ ਪੂਰਵਕ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਪੱਖੋਂ ਆਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।੬।

ਸਵੈਯਾ

ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਣੇ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਬਨ, ਆਲਿੰਗਨ ਅਤੇ ਆਸਣ ਕਰ ਕੇ ਲਿਪਟਦੀ ਹੋਈ ਰਮਣ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਜੋਬਨਵੰਤ ਸੀ (ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ) ਜਵਾਨ ਸੀ। (ਇਸ ਲਈ) ਕਾਮ ਦੀ ਰੀਤ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੋਗ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।੭।

(ਉਹ) ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਾਮ ਕਲੋਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਰੁਚੀ ਪੂਰਵਕ ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਈਦਾ ਸੀ। ਪਾਨ ਚਬਾ ਕੇ, ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮਟਕਾ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਅਤੇ ਹਸਦੇ ਸਨ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰੀਤਿਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਰਣ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤਣ ਕੇ ਕਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਤਿਖੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਣ।੮।

ਚੌਪਈ

ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਪਿਆ ਕਿ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਲੋਕ ਲਾਜ ਵੀ ਭੁਲ ਗਈ। ਅਜਿਹਾ ਭੈੜਾ ਅਨੋਖਾ ਪਿਆਰ ਲਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਨੀਂਦਰ ਅਤੇ ਭੁਖ ਦੋਵੇਂ ਭਜ ਗਏ।੯।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਤ੍ਰਿਯ ਮੀਤ ਬੁਲਾਯੋ। ਸੋਤ ਸੰਗਿ ਸਵਤਨਿਨ ਤਕਾਯੋ।
ਭੇਵ ਰਛਪਾਲਨ ਕੋ ਦੀਨੋ। ਤਿਨ ਕੋ ਕੋਪ ਆਤਮਾ ਕੀਨੋ। ੧੦।

ਰਛਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਿਤ ਅਤਿ ਭਏ। ਰਾਨੀ ਹੁਤੀ ਤਹੀ ਤੇ ਗਏ।
ਜਾਰ ਸਹਿਤ ਤਾ ਕੋ ਲਹਿ ਲੀਨੋ। ਬਿਵਤ ਹਨਨ ਦੁਹੁਅਨ ਕੋ ਕੀਨੋ। ੧੧।

ਤਬ ਰਾਨੀ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਸੁਨੋ ਰਛਕੋ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ।
ਮੀਤ ਮਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਤ੍ਰਿਯ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਮਰੈ ਰਾਜਾ ਕੋ ਛੈ ਹੈ। ੧੨।

ਦੋ ਕੁਕਟ ਕੁਕਟੀ ਮੰਗਵਾਈ। ਸਖਿਯਹਿ ਬੋਲ ਤਿਨੈ ਬਿਖੁ ਖ੍ਰਾਈ।
ਨਿਕਟ ਆਪਨੈ ਦੁਹੁਅਨ ਆਨੋ। ਮੂੜ ਰਛਕਨ ਚਰਿਤ ਨ ਜਾਨੋ। ੧੩।

ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਰਿ ਕੁਕਟ ਕੋ ਦਯੋ। ਕੁਕਟੀ ਕੋ ਬਿਨੁ ਬਧ ਬਧ ਭਯੋ।
ਬਹੁਰਿ ਨਾਸ ਕੁਕਟੀ ਕੋ ਭਯੋ। ਪਲਕ ਬਿਖੈ ਕੁਕਟੋ ਮਰਿ ਗਯੋ। ੧੪।

ਰਾਨੀ ਬਾਚ

ਸਨਹੁ ਲੋਗ ਮੈ ਤੁਮੈ ਸੁਨਾਉ। ਮਿਤ੍ਰ ਮਰੇ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨ ਗਵਾਉ।
ਮੋਹਿ ਮਰੇ ਰਾਜਾ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ। ਤੁਮਰੇ ਕਹੋ ਹਾਥ ਕਾ ਐ ਹੈ। ੧੫।

ਹੋ ਰਾਜਾ ਜੋ ਜਿਯਤ ਬਰਿ ਹੈ। ਤੁਮਰੀ ਸਦਾ ਪਾਲਨਾ ਕਰਿ ਹੈ।
ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਤ੍ਰਿਯ ਜੁਤ ਸ੍ਰਰਗ ਸਿਧੈ ਹੈ। ਤੁਮ ਧਨ ਤੇ ਵੈ ਜਿਯਤੇ ਜੈ ਹੈ। ੧੬।

ਤਾ ਤੇ ਕ੍ਰਯੋ ਨ ਦਰਬੁ ਅਤਿ ਲੀਜੈ। ਤਿਹੂੰ ਜਿਯਨ ਕੀ ਰਛਾ ਕੀਜੈ।
ਜੜਨ ਕੁਕਟ ਕੋ ਚਰਿਤ ਨਿਹਾਰਯੋ। ਜਾਰ ਸਹਿਤ ਰਾਨੀਯਹਿ ਨ ਮਾਰਿਯੋ। ੧੭।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸਕਮਤੀ ਇਹ ਛਲ ਭਏ ਕੁਕਟ ਕੁਕਟਿਯਹਿ ਘਾਇ।
ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਿਯੋ ਪ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਡਰ ਜੜਨ ਦਿਖਾਇ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਤਿਨ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰੇ। ਰਾਨੀ ਮਰਤ ਮੀਤ ਕੇ ਮਾਰੇ।
ਰਾਨੀ ਮਰੈ ਰਾਜਾ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ। ਹਮਰੇ ਕਹਾ ਹਾਥ ਧਨੁ ਐ ਹੈ। ੧੯।

ਅਤਿ ਹੀ ਲੋਭ ਰਛਕਨ ਕਿਯੋ। ਰਾਜਾ ਸੰਗ ਭੇਦ ਨਹਿ ਦਿਯੋ।
ਸਹਿਤ ਜਾਰ ਰਾਨੀਯਹਿ ਨ ਮਾਰਿਯੋ। ਧਨ ਕੇ ਲੋਭ ਬਾਤ ਕੋ ਟਾਰਿਯੋ। ੨੦। ੧।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਛਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੬। ੩੮੯੬। ਅਫਜ਼ੀ।*

ਇਕ ਦਿਨ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। (ਉਸ ਨਾਲ) ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸੌਂਕਣਾਂ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ) ਭੇਦ ਪਹਿਚੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ੧੦।

ਪਹਿਚੇਦਾਰ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਰਾਣੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਰ ਸਹਿਤ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ੧੧।

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਪਹਿਚੇਦਾਰੋ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। ਮਿਤਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਵੀ ਮਰ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਵੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ੧੨।

(ਉਸ ਨੇ) ਦੋ ਕੁਕੜ ਅਤੇ ਕੁਕੜੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਖਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਪਰ ਮੂਰਖ ਪਹਿਚੇਦਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕੇ। ੧੩।

ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਕੜ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਕੜੀ ਬਿਨਾ ਮਾਰਿਆਂ ਹੀ ਮਰ ਗਈ। ਫਿਰ ਕੁਕੜੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਕੁਕੜ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ। ੧੪।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਹੇ ਲੋਕੋ! ਸੁਣੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਮਿਤਰ ਮਰਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿਆਂਗੀ। ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। (ਦਸੋ ਭਲਾ) ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਕੀ ਆਏਗਾ। ੧੫।

ਜੇ ਰਾਜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਦਾ ਪਾਲਨਾ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਰਾਜਾ ਇਸਤਰੀ ਸਮੇਤ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਧਨ ਤੋਂ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। ੧੬।

ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨ ਅਧਿਕ ਧਨ ਲਓ ਲਵੋ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੋ। (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਕੁਕੜਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਯਾਰ ਸਹਿਤ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਨ ਮਾਰਿਆ। ੧੭।

ਦੌਹਰਾ

ਕੁਕੜ ਅਤੇ ਕੁਕੜੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ਼ਕਮਤੀ ਨੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵੇਖਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ (ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ) ਡਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲਏ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਉਨ੍ਹਾਂ (ਪਹਿਚੇਦਾਰਾਂ) ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਮਿਤਰ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਰਾਣੀ ਮਰ ਜਾਏਗੀ। ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਰਾਜਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਧਨ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇਗਾ। ੧੯।

ਪਹਿਚੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲੋਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਮਿਤਰ ਸਹਿਤ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਧਨ ਦੇ ਲੋਭ ਕਰ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ। ੨੦।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਜੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੬ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੬। ੩੮੯੬। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਜਾ ਕੋਚ ਬਿਹਾਰ ਕੋ ਬੀਰ ਦਤ ਤਿਹ ਨਾਮ।
ਅਮਿਤ ਦਰਬੁ ਤਾ ਕੇ ਰਹੈ ਬਸਤੁ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਮੁਸਕਮਤੀ ਤਾ ਕੀ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਜਨੁ ਰਤਿ ਪਤਿ ਕੇ ਭਈ ਕੁਮਾਰੀ।
ਕਾਮ ਕਲਾ ਦੁਹਿਤਾ ਤਿਹ ਸੋਹੈ। ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹੈ। ੨।

ਜੇ ਪੁਰ ਚਹੈ ਤਿਸੀ ਕੋ ਮਾਰੈ। ਅਕਬਰ ਕੀ ਕਛੁ ਕਾਨਿ ਨ ਧਾਰੈ।
ਦੇਸ ਤਲਟੀ ਬਸਨ ਨਹਿ ਦੇਵਹਿ। ਲੂਟਿ ਕੂਟਿ ਸੋਦਾਗੁਨ ਲੇਵਹਿ। ੩।

ਅਕਬਰ ਸਾਹਿ ਕੋਪ ਅਤਿ ਆਯੋ। ਤਿਨ ਪੈ ਬੈਰਿਨ ਓਘ ਪਠਾਯੋ।
ਜੋਰਿ ਸੈਨਿ ਸੂਰਾ ਸਭ ਧਾਏ। ਪਹਿਰਿ ਕੋਚ ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਏ। ੪।

ਦੋਹਰਾ

ਜਬ ਹੀ ਕੋਚ ਬਿਹਾਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।
ਲਿਖਿ ਪਤਿਯਾ ਐਸੇ ਪਠੀ ਰਣ ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਇ। ੫।
ਕੈ ਹਮ ਕੋ ਮਿਲੁ ਆਇ ਕੈ ਪਤੀਆ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰਿ।
ਕੈ ਪਗੁ ਪੁਰ ਕੈ ਅਨਤ ਟਰੁ ਕੈ ਲਰੁ ਸਸਤੁ ਸੰਭਾਰਿ। ੬।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੁਵਨਨ ਸੋ ਪਰਿਯੋ। ਭਾਜਿ ਚਲਤ ਭਯੋ ਧੀਰ ਨ ਧਰਿਯੋ।
ਮੁਸਕਮਤੀ ਜਬ ਹੀ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਬਾਧਿ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਈ। ੭।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤੇ ਸੈਨਿ ਸੰਭਾਰੀ। ਮਾਰੇ ਸੂਰਬੀਰ ਹੰਕਾਰੀ।
ਰਾਜਾ ਕਿਤੇ ਬਾਧਿ ਕਰਿ ਲੀਨੇ। ਜਾਇ ਭਵਾਨੀ ਕੇ ਬਲਿ ਦੀਨੇ। ੮।

ਦੋਹਰਾ

ਦਲਦਲ ਏਕ ਤਕਾਇ ਕੈ ਦਯੋ ਦਮਾਮੇ ਜਾਇ।
ਸੁਨਤ ਨਾਦ ਸੂਰਾ ਸਭੈ ਤਹੀ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ। ੯।

ਚੌਪਈ

ਜੋ ਧਾਏ ਫਸਿ ਫਸਿ ਤੇ ਗਏ। ਗਹਿ ਗਹਿ ਤਰੁਨਿ ਤੁਰਤ ਤੇ ਲਏ।
ਸਕਲ ਕਾਲਿਕਾ ਕੀ ਬਲਿ ਦੀਨੇ। ਬਾਜ ਤਾਜ ਸਭਹਿਨ ਕੇ ਛੀਨੇ। ੧੦।

ਅਤਿਲ

ਏਕ ਭ੍ਰਿਤ ਤਿਹ ਭੀਤਰ ਪਠਿਯੋ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਤਾ ਸੋ ਚਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਸਮੁਝਾਇ ਕੈ।
ਮਹਾ ਗਹਿਰ ਬਨ ਭੀਤਰ ਤਿਨ ਤੁਮ ਲੁਯਾਇਯੋ।
ਹੋ ਧਸੇ ਨਿਰਖਿ ਪਰਬਤ ਮੋ ਮੋਹਿ ਜਤਾਇਯੋ। ੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਕੋਚ (ਕੁਚ) ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਬੀਰ ਦੱਤ ਸੀ। ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਧਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਰਤੀ ਦੇ ਪਤੀ (ਕਾਮ ਦੇਵ) ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਮ ਕਲਾ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹੰਦੀ ਸੀ।੨।

ਉਹ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਤਕ ਦੀ ਵੀ ਕੁਝ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਤਲਹਟੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਦਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਪੁਟ ਲਾਪੰਦੀ ਸੀ।੩।

ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਵੈਰੀ-ਦਲ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੈਨਾ ਜੋੜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਧਾ ਕੇ ਪਏ ਅਤੇ ਕਵਚ ਧਾ ਕੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ।੪।

ਦੌਹਰਾ

ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੋਚ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ (ਤਦੋਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਣ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾ ਕੇ (ਰਾਜੇ ਨੂੰ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜੀ।੫। ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਚਲਾ ਜਾ ਜਾਂ (ਫਿਰ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲ ਲੈ।੬।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਜ ਚਲਿਆ, ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਨ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੁਸ਼ਕਮਤੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ।੭।

ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੇ) ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਤਨੇ ਰਾਜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਭਵਾਨੀ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ।੮।

ਦੌਹਰਾ

ਇਕ ਦਲਦਲ ਖੇਤਰ ਵੇਖ ਕੇ (ਉਥੇ) ਜਾ ਕੇ ਧੌਂਸਾ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਧੌਂਸੇ ਦਾ ਨਾਦ ਸੁਣ ਕੇ (ਵੈਰੀ ਦਲ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਅਰੜਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ।੯।

ਚੌਪਈ

ਜਿਹੜੇ ਵੀ (ਉਧਰ) ਨੂੰ ਵਧੇ, ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਤੁਰਤ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਿਕਾ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤਾਜ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਖੋਹ ਲਏ।੧੦।

ਅੰਤਲ

(ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਉਸ (ਵੈਰੀ ਧੜੇ) ਵਿਚ ਸਮਝਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਣੇ ਬਨ ਵਿਚ ਲੈ ਆ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਤਾ ਦੇਈਂ (ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ (ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ) ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਧਸ ਗਈ ਹੈ।੧੧।

ਸੁਨਤ ਮਨੁਖ ਇਹ ਬਾਤ ਤਹਾ ਤੇ ਤਹ ਗਯੋ।
 ਤੁਮੈ ਬਤਾਵਤ ਰਾਹ ਭਾਖਿ ਲਯਾਵਤ ਭਯੋ।
 ਸਕਲ ਸੂਰ ਚਿਤ ਮਾਝ ਅਧਿਕ ਹਰਖਤ ਭਏ।
 ਹੋ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਲਹਿਯੋ ਸਕਲ ਬਨ ਮੈ ਗਏ। ੧੨।

ਧਸਿਯੋ ਕਟਕ ਬਨ ਮਾਝ ਦੂਤ ਲਖਿ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਭੇਦ ਦਯੋ ਰਾਨੀ ਕਹ ਤਬ ਤਿਨ ਆਇ ਕੈ।
 ਬੰਦ ਦ੍ਰਾਰ ਪਰਬਤ ਕੇ ਕਰਿ ਦੋਊ ਲਏ।
 ਹੋ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਕੈ ਨਾਕ ਜਾਨ ਗ੍ਰਿਹ ਕੋ ਦਏ। ੧੩।

ਬਿਮਨ ਭਏ ਬਹੁ ਬੀਰ ਭਾਜਿ ਰਨ ਤੇ ਚਲੇ।
 ਸੈਯਦ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਸੇਖ ਸੂਰਾ ਭਲੇ।
 ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ਹਥਿਯਾਰ ਭੇਖ ਤ੍ਰਿਯ ਧਾਰ ਹੀ।
 ਹੋ ਲੀਜੈ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰ ਹੀ। ੧੪।

ਭਜੇ ਬੀਰ ਤਹ ਤੇ ਇਕ ਠਾ ਉਤਰਤ ਭਏ।
 ਮੁਸਕਮਤੀ ਰਾਨਿਯਹਿ ਨਿਰਖਿ ਸਭ ਹੀ ਲਏ।
 ਕਾਟਿ ਨਦੀ ਤਿਹ ਉਪਰ ਦਈ ਚਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਬਾਜ ਤਾਜ ਰਾਜਨ ਜੁਤ ਦਏ ਬਹਾਇ ਕੈ। ੧੫।

ਮਾਰਿ ਫੌਜ ਇਕ ਦੀਨੋ ਦੂਤ ਪਠਾਇ ਕੈ।
 ਜੈਨ ਖਾਨ ਜੂ ਬਰੇ ਸੁਤਾ ਕੋ ਆਇ ਕੈ।
 ਹਮ ਹਜਰਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਰਨ ਕੀਨੋ ਬਨੈ।
 ਹੋ ਸਭ ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਅਰ ਮੋਰ ਰੁਚਿਤ ਯੋ ਹੀ ਮਨੈ। ੧੬।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਮੂਰਖ ਸੁਨਿ ਏ ਬਚ ਫੂਲਿ ਗਯੋ।
 ਸੂਰਬੀਰ ਲੈ ਸੰਗ ਭਲੇ ਤਿਤ ਜਾਤ ਭਯੋ।
 ਤਾ ਕੀ ਦੁਹਿਤਾ ਬ੍ਰਯਾਹਿ ਅਬੈ ਘਰ ਆਇ ਹੋ।
 ਹੋ ਇਨੈ ਬਾਂਹ ਅਪਨੀ ਹਜਰਤਹਿ ਮਿਲਾਇ ਹੋ। ੧੭।

ਚੌਪਈ

ਤਬ ਰਾਨੀ ਦਾਰੂ ਬਹੁ ਲਿਯੋ। ਤਰੈ ਬਿਛਾਇ ਭੂਮਿ ਕੇ ਦਿਯੋ।
 ਉਪਰ ਤਨਿਕ ਬਾਰੂਅਹਿ ਡਾਰਿਯੋ। ਸੋ ਜਰਿ ਜਾਤ ਨ ਨੈਕੁ ਨਿਹਾਰਿਯੋ। ੧੮।

ਏਕ ਲੋਡਿਯਾ ਬੋਲਿ ਪਠਾਈ। ਖਾਰਨ ਪਰ ਕਹਿ ਸੁਤਾ ਬਿਠਾਈ।
 ਪਨ੍ਯੋ ਮਨੁਖ ਖਾਨ ਅਬ ਆਵੈ। ਯਾਹਿ ਬ੍ਰਯਾਹਿ ਧਾਮ ਲੈ ਜਾਵੈ। ੧੯।

ਸੈਨ ਸਹਿਤ ਮੂਰਖ ਤਹ ਗਯੋ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਪਾਵਤ ਭਯੋ।
 ਜਬ ਰਾਨੀ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜੜ ਆਯੋ। ਦਾਰੂਅਹਿ ਤੁਰਤ ਪਲੀਤਾ ਦ੍ਰਯਾਯੋ। ੨੦।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਉਥੋਂ ਉਥੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ (ਕਿ ਮੈਂ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਹ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, (ਇਹ) ਕਹਿ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਲੈ ਆਇਆ। ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਨ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ੧੨।

ਜਦੋਂ ਦੂਤ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਸੈਨਾ-ਦਲ ਬਨ ਵਿਚ ਧਸ ਗਿਆ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਦਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਪਰਬਤ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਰਗ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਕ ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ੧੩।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ (ਭਾਵੇਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ) ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਭਜ ਚਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੈਯਦ, ਮੁਗਲ, ਪਠਾਣ, ਸ਼ੇਖ (ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ) ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁਟੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, (ਕਿ ਸਾਡੇ) ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲਵੋ। ੧੪।

ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਭਜ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂ ਉਤੇ ਠਿਕਾਣਾ ਕੀਤਾ। ਮੁਸ਼ਕਮਤੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਨਦੀ ਕਟ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਤਾਜਾਂ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਸਹਿਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ੧੫।

ਫੌਜ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਦੂਤ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੈਨ ਖਾਨ ਜੀ! ਆ ਕੇ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਵੋ। ਸਾਡਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ੧੬।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਮੂਰਖ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫੁਲ ਗਿਆ। ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਿਆ। (ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ--) ਉਸ (ਰਾਜੇ) ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਹੁਣੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਆਪਣੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ੧੭।

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬਾਰੂਦ ('ਦਾਰੂ') ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਹੇਠਾਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਉਪਰ ਕੁਝ ਰੇਤ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੀ। (ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ) ਸੜ ਤਾਂ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਵੇਖਿਆ ਨ ਜਾ ਸਕੇ। ੧੮।

(ਉਸ ਰਾਣੀ) ਨੇ ਇਕ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਧੀ ਕਹਿ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਖਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਬੰਦਾ (ਖਾਨ ਵਲ) ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਖਾਨ ਹੁਣ ਆਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਵੇ। ੧੯।

ਮੂਰਖ (ਖਾਨ) ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਉਥੇ ਗਿਆ। ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਜਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਮੂਰਖ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਬਾਰੂਦ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਪਲੀਤਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ੨੦।

ਦੌਹਰਾ

ਲਗੇ ਪਲੀਤਾ ਸੂਰ ਸਭ ਭ੍ਰਮੇ ਗਗਨ ਕੇ ਮਾਹਿ।
ਉਡਿ ਉਡਿ ਪਰੈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮੈ ਬਚਯੋ ਏਕਊ ਨਾਹਿ। ੨੧।
ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਨ ਚੰਚਲਾ ਲੀਨੇ ਦੇਸ ਬਚਾਇ।
ਜੈਨ ਖਾਨ ਸੂਰਨ ਸਹਿਤ ਇਹ ਬਿਧਿ ਦਯੋ ਉਡਾਇ। ੨੨। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਸਾਤ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੭। ੩੯੧੮। ਅਫ੍ਰਜੰ।

ਦੌਹਰਾ

ਏਕ ਰਾਵ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ ਅਟਪਲ ਦੇਵੀ ਨਾਮ।
ਬਯਾਹੀ ਏਕ ਨਰੇਸ਼ ਕੋ ਜਾ ਤੇ ਪੂਤ ਨ ਧਾਮ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜਾ ਜਤਨ ਕਰਤ ਬਹੁ ਭਯੋ। ਪੂਤ ਨ ਧਾਮ ਬਿਧਾਤੈ ਦਯੋ।
ਤਰੁਨ ਅਵਸਥਹਿ ਸਕਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਿਰਧਾਪਨੋ ਅੰਤ ਗਤਿ ਆਯੋ। ੨।

ਤਬ ਤਰੁਨੀ ਰਾਨੀ ਸੋ ਭਈ। ਜਬ ਜ੍ਹਾਨੀ ਰਾਜਾ ਕੀ ਗਈ।
ਤਾ ਸੋ ਭੋਗ ਰਾਵ ਨਹਿ ਕਰਈ। ਯਾ ਤੇ ਅਤਿ ਅਬਲਾ ਜਿਯ ਜਰਈ। ੩।

ਦੌਹਰਾ

ਏਕ ਪੁਰਖ ਸੋ ਦੋਸਤੀ ਰਾਨੀ ਕਰੀ ਬਨਾਇ।
ਕਾਮ ਭੋਗ ਤਾ ਸੋ ਕਰੈ ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਧਾਮ ਬੁਲਾਇ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੋ ਧਰਮ ਭ੍ਰਾਤ ਠਹਰਾਯੋ। ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਡਾਯੋ।
ਭਾਇ ਭਾਇ ਕਹਿ ਰੋਜ ਬੁਲਾਵੈ। ਕਾਮ ਕੇਲ ਰੁਚਿ ਮਾਨ ਕਮਾਵੈ। ੫।

ਜੋ ਯਾ ਤੇ ਮੇ ਕੋ ਸੁਤ ਹੋਈ। ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਪੂਤ ਲਖੈ ਸਭ ਕੋਈ।
ਦੇਸ ਬਸੈ ਸਭ ਲੋਗ ਰਹੈ ਸੁਖ। ਹਮਰੋ ਮਿਟੈ ਚਿਤ ਕੋ ਸਭ ਦੁਖ। ੬।

ਅਤਿਲ

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਭੋਗ ਕਰਤ ਤਾ ਸੋ ਭਈ।
ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਸਾਰਿ ਸਭੈ ਚਿਤ ਤੇ ਦਈ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਗਈ ਨੈਨਨ ਨੈਨ ਮਿਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਫਸਤ ਹਿਰਨ ਜ੍ਯੋ ਹਿਰਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬਨਾਇ ਕੈ। ੭।

ਦੋਹਰਾ

ਪਲੀਤੇ ਨੂੰ (ਅੱਗ ਲਗਣ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਲਗੇ (ਅਰਥਾਤ-
ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਉਡੇ ਗਏ) ਅਤੇ ਉਡ ਉਡ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿਗੇ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਇਕ
ਵੀ ਨ ਬਚਿਆ।੨੧। ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦੇਸ ਬਚਾ ਲਿਆ ਜੈਨ ਖਾਨ
ਨੂੰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਸਮੇਤ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ।੨੨।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੭ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੭। ੩੯੧੮। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਟਪਲ ਦੇਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ
ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਨ
ਦਿੱਤੀ। (ਉਸ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪਾ ਆ
ਗਿਆ।੨।

ਜਦ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਬੀਤ ਗਈ ਤਦ ਰਾਣੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨਾਲ ਰਾਜਾ
ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੜਦੀ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ[]
ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ)।੩।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਕ ਮਰਦ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ। ਰੋਜ਼ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ
ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗ ਕਰਦੀ।੪।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਭਰਾ ਮਿਥ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧੁੰਮਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ
ਨੂੰ ਭਰਾ ਭਰਾ ਕਰ ਕੇ ਨਿੱਤ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਰੁਚੀ ਪੂਰਵਕ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ
ਕਰਦੀ ਸੀ।੫।

(ਰਾਣੀ ਸੋਚਦੀ ਕਿ) ਇਸ ਤੋਂ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਰਾਜੇ
ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਮਝੇਗਾ। (ਇਸ ਨਾਲ) ਦੇਸ਼ ਵਸਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਲੋਕੀਂ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਰਹਿਣਗੇ
ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।੬।

ਅੰਤਲ

ਉਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਕਰਨ ਲਗੀ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ (ਉਸ ਨੇ) ਮਨ
ਤੋਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਪਟਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹਿਰਨ
ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।੭।

ਇਤਕ ਦਿਨਨ ਰਾਜਾ ਜੂ ਦਿਵ ਕੇ ਲੋਕ ਗੇ।
 ਨਸਟ ਰਾਜ ਲਖਿ ਲੋਗ ਅਤਿ ਆਕੁਲ ਹੋਤ ਭੈ।
 ਤਬ ਰਾਨੀ ਮਿਤਵਾ ਕੋ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਦਯੋ ਰਾਜ ਕੇ ਸਾਜੁ ਜੁ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇ ਕੈ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਪੂਤ ਨ ਧਾਮ ਹਮਾਰੇ ਭਏ। ਰਾਜਾ ਦੇਵ ਲੋਕ ਕੋ ਗਏ।
 ਰਾਜ ਇਹ ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੇ ਕਰੇ। ਯਾ ਕੈ ਸੀਸ ਛਤ੍ਰ ਸੁਭ ਢਰੇ। ੯।
 ਮੇਰੇ ਭ੍ਰਾਤ ਰਾਜ ਇਹ ਕਰੇ। ਅਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਯਾ ਕੇ ਸਿਰ ਢਰੇ।
 ਸੂਰਬੀਰ ਆਗ੍ਯਾ ਸਭ ਕੈ ਹੈ। ਜਹਾ ਪਠੈਯੈ ਤਹ ਤੇ ਜੈ ਹੈ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਨੀ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਦਯੋ ਜਾਰ ਕੋ ਰਾਜ।
 ਮਿਤਵਾ ਕੋ ਰਾਜਾ ਕਿਯਾ ਫੇਰਿ ਛਤ੍ਰ ਦੈ ਸਾਜ। ੧੧।

ਚੌਪਈ

ਸੂਰਬੀਰ ਸਭ ਪਾਇ ਲਗਾਏ। ਗਾਉ ਗਾਉ ਚੌਪਰੀ ਬੁਲਾਏ।
 ਦੈ ਸਿਰਪਾਉ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦੀਨੇ। ਆਪਨ ਭੋਗ ਜਾਰ ਸੋ ਕੀਨੇ। ੧੨।

ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਸੁਫਲ ਸਭ ਭਯੋ। ਸਭ ਧਨ ਰਾਜ ਮਿਤ੍ਰ ਕੋ ਦਯੋ।
 ਮਿਤ੍ਰ ਅਰੁ ਮੇ ਮੈ ਭੇਦ ਨ ਹੋਈ। ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਜਾਨਤ ਸਭ ਕੋਈ। ੧੩।

ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰੈ। ਬੈਠਿ ਸਦਨ ਮੈ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰੈ।
 ਨਸਟ ਰਾਜ ਰਾਨੀ ਲਖਿ ਲਯੋ। ਤਾ ਤੇ ਰਾਜ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਦਯੋ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਕੇਲ ਕਰਤ ਰੀਝੀ ਅਧਿਕ ਹੇਰਿ ਤਰਨਿ ਤਰੁਨੰਗ।
 ਰਾਜ ਸਾਜ ਤਾ ਤੇ ਦਯੋ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਗ। ੧੫।
 ਨਸਟ ਹੋਤ ਤ੍ਰਿਯ ਰਾਜਿ ਲਖਿ ਕਿਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਦਾਨ।
 ਲੋਗ ਮੁੜ ਐਸੇ ਕਹੈ ਸਕੈ ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨ। ੧੬। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਆਠਵੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
 ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੮। ੩੯੩੪। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਦੋਹਰਾ

ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਕੋ ਰਹੈ ਭਰਥਰਿ ਰਾਵ ਸੁਜਾਨ।
 ਦੋ ਦ੍ਰਾਦਸ ਬਿਦ੍ਯਾ ਨਿਪੁਨ ਸੂਰਬੀਰ ਬਲਵਾਨ। ੧।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜਾ ਸਵਰਗ ਸਿਧਾਰ ਗਿਆ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਏ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੜ ਧਾਰਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ।੮।

ਚੌਪਈ

ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਸਵਰਗ ਸਿਧਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸੁਭ ਛੜ ਝੁਲੇਗਾ।੯।

(ਹੁਣ) ਮੇਰਾ ਇਹ ਭਰਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਚੌਰ ਤੇ ਛੜ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਝੁਲੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਭੇਜੇਗਾ, ਉਥੇ ਜਾਣਗੇ।੧੦।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਕਹਿ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਯਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਛੜ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਸਾਜ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।੧੧।

ਚੌਪਈ

ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਉਸ ਨੇ ਯਾਰ ਦੇ) ਪੈਰੀਂ ਪਵਾਇਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਬੁਲਵਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਦੇ ਕੇ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਯਾਰ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨ ਲਗੀ।੧੨।

(ਹੁਣ) ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਾਰਾ ਧਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। (ਕਹਿਣ ਲਗੀ--)) ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮਿਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਇਹ ਗੱਲ) ਸਾਰੇ ਬਾਲ ਅਤੇ ਬਿਰਧ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।੧੩।

ਸਾਰੀ ਪੂਜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭਾ-ਸਦਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਭਰਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਣੀ (ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਦੇ) ਜਵਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੋਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡ ਕੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੧੫। ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਰਾਜ ਭਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਹ ਵਾਸਤਵਿਕ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਸਮਝ ਸਕੇ।੧੬।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੮ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੮। ੩੯੩੪। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਧਾਰਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭਰਥਰੀ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੁਜਾਨ ਰਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁਣ ਅਤੇ ਸੂਰਵੀਰ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਭਾਨ ਮਤੀ ਤਾ ਕੇ ਬਰ ਨਾਰੀ। ਪਿੰਗੁਲ ਦੇਇ ਪ੍ਰਾਨਨਿ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਰੀ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਭਾ ਰਾਨੀ ਸੋਰੈ। ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਸੁਤਾ ਢਿਗ ਕੇ ਹੈ। ੨।

ਦੋਹਰਾ

ਭਾਨ ਮਤੀ ਕੀ ਅਧਿਕ ਛੁਬਿ ਜਲ ਥਲ ਰਹੀ ਸਮਾਇ।
ਦੇਵ ਦਿਵਾਨੇ ਲਖਿ ਭਏ ਦਾਨਵ ਗਏ ਬਿਕਾਇ। ੩।
ਔਰ ਪਿੰਗੁਲਾਮਤੀ ਕੀ ਸੋਭਾ ਲਖੀ ਅਪਾਰ।
ਗੜਿ ਚਤੁਰਾਨਨ ਤਵਨ ਸਮ ਔਰ ਨ ਸਕਿਯੋ ਸੁਧਾਰ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਏਕ ਦਿਵਸ ਨਿਪੁ ਗਯੋ ਸਿਕਾਰਾ। ਚਿਤ ਭੀਤਰ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਿਚਾਰਾ।
ਬਸਤੁ ਬੋਰਿ ਸ਼ੋਨਤਹਿ ਪਠਾਏ। ਕਹਿਯੋ ਸਿੰਘ ਭਰਥਰ ਹਰਿ ਘਾਏ। ੫।
ਬਸਤੁ ਭ੍ਰਿਤ ਲੈ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਿਯੋ। ਉਚਰਿਯੋ ਆਜੁ ਸਿੰਘ ਨਿਪੁ ਮਾਰਿਯੋ।
ਰਾਨੀ ਉਦਿਤ ਜਰਨ ਕੋ ਭਈ। ਹਾਇ ਉਚਰਿ ਪਿੰਗਲ ਮਰਿ ਗਈ। ੬।

ਦੋਹਰਾ

ਤ੍ਰਿਯਾ ਨ ਤਵਨ ਸਰਾਹੀਯਹਿ ਕਰਤ ਅਗਨਿ ਮੈ ਪਯਾਨ।
ਧੰਨੁਯ ਧੰਨੁਯ ਅਬਲਾ ਤੇਈ ਬਧਤ ਬਿਰਹ ਕੇ ਬਾਨ। ੭।

ਅਤਿਲ

ਖੇਲਿ ਅਖੇਟਕ ਜਬ ਭਰਥਰਿ ਘਰਿ ਆਇਯੋ।
ਹਾਇ ਕਰਤ ਪਿੰਗੁਲਾ ਮਰੀ ਸੁਨਿ ਪਾਇਯੋ।
ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ਸਿਰ ਪੂਰਿ ਹਾਇ ਰਾਜਾ ਕਹੈ।
ਹੋ ਪਠੈ ਬਸਤੁ ਜਿਹ ਸਮੈ ਸਮੇ ਸੋ ਨ ਲਹੈ। ੮।

ਚੌਪਈ

ਕੈ ਮੈ ਆਜੁ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰੋ। ਰੂ ਜੋਗੀ ਸਭ ਹੀ ਘਰ ਜਾਰੋ।
ਪ੍ਰਿਯਾ ਮੇਰੋ ਜਿਯਬੋ ਜਗ ਮਾਹੀ। ਜਾ ਕੇ ਨਾਰਿ ਪਿੰਗੁਲਾ ਨਾਹੀ। ੯।

ਦੋਹਰਾ

ਜੋ ਭੂਖਨ ਬਹੁ ਮੇਲ ਕੇ ਅੰਗਨ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਹਿ।
ਤੇ ਅਬ ਨਾਗਨਿ ਸੇ ਭਏ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਤਨ ਖਾਹਿ। ੧੦।

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਂਕ ਸੀ ਬੀਨ ਸਿੰਗਾਰ ਅੰਗਾਰ ਸੇ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਟਾਰੋ।
ਜ਼ਾਲ ਸੀ ਜੋਨਿ ਜੁਭਾਈ ਸੀ ਜੇਬ ਸਖੀ ਘਨਸਾਰ ਕਿਸਾਰ ਕੇ ਆਰੋ।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਭਾਨ ਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੰਗੁਲ ਦੇਵੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਸੀ। ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਅਨੂਪਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ੋਭਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਭਲਾ ਕੀ ਸਨ।੨।

ਦੌਹਰਾ

ਭਾਨ ਮਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਲ ਥਲ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਤਾਂ (ਸਮਝੋ) ਵਿਕ ਹੀ ਗਏ ਸਨ।੩। ਅਤੇ ਪਿੰਗੁਲਮਤੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਰਗੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨ ਬਣਾ ਸਕਿਆ।੪।

ਚੌਪਈ

ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। (ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਬਸਤ੍ਰ ਲਹੂ ਵਿਚ ਡਬੋ ਕੇ (ਘਰ) ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਹਿਲਵਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਭਰਥਰ ਹਰਿ ਨੂੰ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ।੫।

ਬਸਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਸੇਵਕ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਜਾ ਕੇ) ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਅਜ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਾਣੀ (ਭਾਨ ਮਤੀ) ਸੜ ਮਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਪਿੰਗੁਲਮਤੀ (ਕੇਵਲ) ਹਾਇ ਕਹਿ ਕੇ ਮਰ ਗਈ।੬।

ਦੌਹਰਾ

ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਬਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।੭।

ਅੰਤਿਲ

ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ ਕੇ ਜਦ ਭਰਥਰੀ ਘਰ ਪਰਤਿਆ (ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ) ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਪਿੰਗੁਲਮਤੀ 'ਹਾਇ' ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਮਰ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਰ ਵਿਚ ਖੋਹ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਰਾਜਾ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਬਸਤ੍ਰ ਘਰ ਭੇਜੇ ਸਨ।੮।

ਚੌਪਈ

ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਜਾਂ ਜੋਗੀ ਬਣ ਕੇ ਸਾਰਾ ਘਰ ਸਾੜ ਦਿਆਂਗਾ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਜੀਣੇ ਨੂੰ ਧਿੱਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ (ਘਰ) ਪਿੰਗੁਲਾ ਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।੯।

ਦੌਹਰਾ

ਜੋ ਵਡ-ਮੁਲੇ ਗਹਿਣੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਸਜਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਨਾਗਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਟ ਕਟ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।੧੦।

ਸਵੈਯਾ

ਹੇ ਸਖੀ! ਬੀਨ 'ਬਾਂਕ' (ਤਲਵਾਰ) ਵਰਗੀ, ਸਿੰਗਾਰ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਜਿਹੇ ਅਤੇ ਤਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਕਟਾਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਚਾਂਦਨੀ ਅੰਗ ਵਰਗੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ ('ਜੇਬ') ਕੁਹਰੇ ('ਜੁਡਾਈ') ਜਿਹੀ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ ਆਰੇ ਦੇ ਤਿਖੇ ਦੰਦਿਆਂ (ਨੌਕਾਂ) ਦੇ

ਰੋਗ ਸੇ ਰਾਗ ਬਿਰਾਗ ਸੇ ਬੋਲ ਬਬਾਰਿਦ ਬੁੰਦਨ ਬਾਨ ਬਿਸਾਰੇ।
ਬਾਨ ਸੇ ਬੈਨ ਭਾਲਾ ਜੈਸੇ ਭੂਖਨ ਹਾਰਨ ਹੋਹਿ ਭੁਜੰਗਨ ਕਾਰੇ। ੧੧।

ਬਾਂਕ ਸੇ ਬੈਨ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਸੇ ਬਾਰਨ ਬ੍ਰਯਾਧ ਸੀ ਬਾਸ ਬਿਯਾਰ ਬਹੀ ਰੀ।
ਕਾਕ ਸੀ ਕੋਕਿਲ ਕੂਕ ਕਰਾਲ ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਕਿ ਬ੍ਰਯਾਲ ਘਰੀ ਕਿ ਛੁਰੀ ਰੀ।
ਭਾਰ ਸੀ ਭੋਨ ਭਯਾਨਕ ਭੂਖਨ ਜੋਨ ਕੀ ਜ਼ਾਲ ਸੇ ਜਾਤ ਜਰੀ ਰੀ।
ਬਾਨ ਸੀ ਬੀਨ ਬਿਨਾ ਉਹਿ ਬਾਲ ਬਸੰਤ ਕੇ ਅੰਤਕਿ ਅੰਤ ਸਖੀ ਰੀ। ੧੨।

ਬੈਰੀ ਸੀ ਬ੍ਰਯਾਰ ਬ੍ਰਿਲਾਪ ਸੇ ਬੋਲ ਬਬਾਨ ਸੀ ਬੀਨ ਬਸੰਤ ਬਿਥਾਰੇ।
ਜੰਗ ਸੇ ਜੰਗ ਮੁਚੰਗ ਦੁਖੰਗ ਅਨੰਗ ਕਿ ਅੰਕਸੁ ਆਕ ਕਿਆਰੇ।
ਚਾਂਦਨੀ ਚੰਦ ਚਿਤਾ ਚਹੂੰ ਓਰ ਸੁ ਕੋਕਿਲਾ ਕੂਕ ਕਿ ਹੂਕ ਸੀ ਮਾਰੇ।
ਭਾਰ ਸੇ ਭੋਨ ਭਯਾਨਕ ਭੂਖਨ ਫੂਲੇ ਨ ਫੂਲ ਫਨੀ ਫਨਿਯਾਰੇ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਹੋ ਹਠਿ ਹਾਥ ਸਿਧੋਰਾ ਧਰਿ ਹੋ। ਪਿੰਗੁਲ ਹੇਤ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰਿ ਹੋ।
ਜੋ ਇਹ ਆਜੁ ਚੰਚਲਾ ਜੀਯੈ। ਤਬ ਭਰਬਰੀ ਪਾਨਿ ਕੋ ਪੀਯੈ। ੧੪।

ਅਤਿਲ

ਤਬ ਤਹ ਗੋਰਖਨਾਥ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਕੈ।
ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਿਯੋ ਅਦੇਸੁ ਸੁ ਨਾਦ ਬਜਾਇ ਕੈ।
ਰਾਨੀ ਦਈ ਜਿਵਾਇ ਸਰੂਪ ਅਨੇਕ ਧਰਿ।
ਹੋ ਸੁਨਹੋ ਭਰਬਰਿ ਰਾਵ ਲੇਹੁ ਗਹਿ ਏਕ ਕਰੁ। ੧੫।

ਭਰਬਰਿ ਬਾਚ

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਹ ਗਹੋ ਕੋਨੇ ਤਜੋ ਚਿਤ ਮੈ ਕਰੈ ਬਿਬੇਕ।
ਸਭੈ ਪਿੰਗੁਲਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਰਾਨੀ ਭਈ ਅਨੇਕ। ੧੬।

ਅਤਿਲ

ਯੋ ਕਹਿ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਤਹਾ ਤੇ ਜਾਤ ਭਯੋ।
ਭਾਨ ਮਤੀ ਕੇ ਚਿਤ ਚੰਡਾਰ ਇਕ ਹਰ ਲਿਯੋ।
ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਜਾ ਕੋ ਦਿਯੋ ਭੁਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਰਾਨੀ ਨੀਚ ਕੇ ਰੂਪ ਰਹੀ ਉਰਝਾਇ ਕੈ। ੧੭।

ਸਮਾਨ ਹਨ। ਰਾਗ ਰੋਗ ਵਰਗਾ, ਬੋਲ ਬੈਰਾਗ ਜਿਹੇ, ਬਦਲ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਵਿਸ਼-ਬੁਝੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਬੋਲ ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ, ਗਹਿਣੇ ਭਾਲਿਆਂ ਜਿਹੇ ਅਤੇ ਹਾਰ ਕਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।੧੧।

ਹੇ ਸਖੀ! ਬੋਲ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੇ, ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨ ('ਬਾਰਨ') ਵਿਰਲਾਪ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਵਗਦੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਦੀ ਬਾਸ ਵੱਡੇ ਰੋਗ ਜਿਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕੋਇਲ ਦੀ ਕੂਕ ਕਰਕਸ਼ ਕਾਂ ਕਾਂ ਵਰਗੀ, ਕਮਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਸੱਪ ਜਿਹੀ ਅਤੇ ਇਕ ਘੜੀ ਛੁਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਭੋਆਂ ('ਭੋਨ') ਭਠੀ ਵਰਗੀਆਂ (ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ), ਗਹਿਣੇ ਭਿਆਨਕ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਨਾਲ ਸੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਬੀਨ ਤੀਰ ਵਰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਸੰਤ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਅੰਤ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।੧੨।

ਪੌਣ ਵੈਰੀ ਵਰਗੀ, ਬੋਲ ਵਿਰਲਾਪ ਵਰਗੇ, ਬੀਨ ਬਾਣ ਦੇ ਸਮਾਨ ਵਿਅਰਥ ਵਿਚ ਵਜਦੀ ਹੈ। ਸੰਖ ਖੁੱਧ ਵਰਗੇ, ਮੁਚੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ('ਦੁਖੰਗ') ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦਾ ਦਬਾਓ ਅੱਕ ਵਰਗਾ ਦੁਖਦਾਈ ਜਾਂ ਕੌੜਾ ('ਕਿਆਰੇ') ਹੈ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਚਾਂਦਨੀ ਚਿਤਾ ਵਰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਇਲ ਦਾ ਕੂਕ ਮਾਰਨਾ ਪੀੜ ਦੀ ਕਸਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਭਵਨ ਭਠੀ ਵਰਗੇ, ਗਹਿਣੇ ਭਿਆਨਕ ਹਨ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁਲ ਫੁਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਫਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਮੈਂ ਹਠ ਪੂਰਵਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿੰਧੋਰਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪਿੰਗੁਲਮਤੀ ਲਈ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸੜਾਂਗਾ। ਜੇ ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਅਜ ਜੀ ਪਏ, ਤਦ ਭਰਥਰੀ ਪਾਣੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇਗਾ।੧੪।

ਅੰਤਲ

ਤਦ ਉਥੇ ਗੋਰਖਨਾਥ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਸਿੰਗੀ ਵਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਤਿ 'ਆਦੇਸ' ਦਿੱਤਾ। (ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ) ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੇ ਭਰਥਰੀ ਰਾਜੇ! ਸੁਣੋ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਹੱਥ ਨਾਲ ਇਕ ਪਕੜ ਲਵੋ।੧੫।

ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਦੌਹਰਾ

ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਕੜਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਨੂੰ ਛੁਡਾਂ, (ਮੈਂ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਸੋਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਿੰਗੁਲਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕ ਰਾਣੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ।੧੬।

ਅੰਤਲ

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। (ਇਧਰ) ਭਾਨ ਮਤੀ ਦਾ ਚਿਤ ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਨੇ ਹਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਣੀ (ਉਸ) ਨੀਚ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।੧੭।

ਦੋਹਰਾ

ਦੂਤਮਤੀ ਦਾਸੀ ਹੁਤੀ ਤਬ ਹੀ ਲਈ ਬੁਲਾਇ।
ਪਠੈ ਦੇਤ ਭੀ ਨੀਚ ਸੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਇ। ੧੮।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਦੂਤੀ ਤਹ ਤੇ ਫਿਰਿ ਆਈ। ਯੋ ਪੂਛੋ ਰਾਨੀ ਤਿਹ ਜਾਈ।
ਕਹੁ ਅਲਿ ਮੀਤ ਕਬੈ ਹੁਯਾ ਐ ਹੈ। ਹਮਰੇ ਚਿਤ ਕੇ ਤਾਪ ਮਿਟੈ ਹੈ। ੧੯।

ਅਤਿਲ

ਕਹੁ ਨ ਸਹਚਰੀ ਸਾਚੁ ਸਜਨੁ ਕਬ ਆਇ ਹੈ।
ਜੋਰ ਨੈਨ ਸੋ ਨੈਨ ਕਬੈ ਮੁਸਕਾਇ ਹੈ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਕਰਿ ਜਾਉ ਲਲਾ ਸੋ ਤੋਨ ਛਿਨ।
ਹੋ ਕਹੋ ਸਖੀ ਮੁਹਿ ਮੀਤ ਕਬੈ ਹੈ ਕਵਨ ਦਿਨ। ੨੦।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਗਜ ਮੁਤਿਯਨ ਗੁਹੋ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਅਪਨੇ ਲਲਾ ਕੇ ਛਿਨ ਮੈ ਲੇਉ ਰਿਝਾਇ ਕੈ।
ਟੂਕ ਟੂਕ ਤਨ ਹੋਇ ਨ ਮੇਰੇ ਨੈਕ ਮਨ।
ਹੋ ਕਾਸੀ ਕਰਵਤ ਲਿਯੋ ਪ੍ਰਿਯਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤਨ। ੨੧।

ਬਿਹਸਿ ਬਿਹਸਿ ਕਬ ਗਰੇ ਹਮਾਰੇ ਲਾਗਿ ਹੈ।
ਤਬ ਹੀ ਸਭ ਹੀ ਸੋਕ ਹਮਾਰੇ ਭਾਗਿ ਹੈ।
ਚਟਕ ਚਟਕ ਦੈ ਬਾਤੈ ਮਟਕਿ ਬਤਾਇ ਹੈ।
ਹੋ ਤਾ ਦਿਨ ਸਖੀ ਸਹਿਤ ਹਮ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਇ ਹੈ। ੨੨।

ਜੋ ਐਸੇ ਝਰਿ ਮਿਲੈ ਸਜਨ ਸਖਿ ਆਇ ਕੈ।
ਮੇ ਮਨ ਕੋ ਲੈ ਤਬ ਹੀ ਜਾਇ ਚੁਰਾਇ ਕੈ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰਤਿ ਕਰੋ ਨ ਛੋਰੋ ਏਕ ਛਿਨ।
ਹੋ ਬੀਤੈ ਮਾਸ ਪਚਾਸਨ ਜਾਨੋ ਏਕ ਦਿਨ। ੨੩।

ਮਚਕਿ ਮਚਕਿ ਕਬ ਕਹਿ ਹੈ ਬਚਨ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਲਚਕਿ ਲਚਕਿ ਉਰ ਸਾਥ ਚਿਮਟਿ ਹੈ ਆਇ ਕੈ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਮੈ ਜਾਉ ਪ੍ਰਿਯ ਕੈ ਅੰਗ ਤਨ।
ਹੋ ਮੇਲ ਮੇਲ ਕਰਿ ਰਾਖੋ ਭੀਤਰ ਤਾਹਿ ਮਨ। ੨੪।

ਸਵੈਯਾ

ਖੰਜਨ ਹੂੰ ਨ ਬਦਯੋ ਕਛੁ ਕੈ ਕਰਿ ਕੰਜੁ ਕੁਰੰਗ ਕਹਾ ਕਰਿ ਡਾਰੇ।
ਚਾਰੁ ਚਕੋਰ ਨ ਆਨੇ ਹਿਦੈ ਪਰ ਝੁੰਡ ਝਖੀਨਹੁ ਕੇ ਝਝਕਾਰੇ।
ਮੈਨ ਰਹਿਯੋ ਮੁਰਛਾਇ ਪ੍ਰਭਾ ਲਖਿ ਸਾਰਸ ਭੈ ਸਭ ਦਾਸ ਬਿਚਾਰੇ।
ਅੰਤਕ ਸੋਚਨ ਧੀਰਜ ਮੋਚਨ ਲਾਲਚੀ ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਤਿਹਾਰੇ। ੨੫।

ਦੋਹਰਾ

(ਉਸ ਦੀ) ਦੂਤਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੀ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੀਚ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ (ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ) ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।੧੮।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਦੂਤੀ ਉਥੋਂ ਪਰਤ ਕੇ ਆਈ, ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ-- ਹੇ ਸਖੀ! ਦਸ, (ਮੇਰਾ) ਮਿਤਰ ਇਥੇ ਕਦ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਦਾ ਤਾਪ ਮਿਟਾਏਗਾ।੧੯।

ਅਠਿਠ

ਹੇ ਸਖੀ! ਸਚ ਦਸ ਨ, ਸੱਜਨ ਕਦ ਆਵੇਗਾ। (ਮੇਰੇ) ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਨੈਣ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕਦ ਮੁਸਕਰਾਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ (ਕੇ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋ) ਜਾਵਾਂਗੀ। ਹੇ ਸਖੀ! ਦਸ, ਮੇਰਾ ਮਿਤਰ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਦਿਨ ਆਵੇਗਾ।੨੦।

(ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਵਾਲ ਵਿਚ ਗਜ-ਮੋਤੀਆਂ (ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਕਲਪਿਤ ਮੋਤੀਆਂ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਦਾਂਗੀ। (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਰਿਝਾ ਲਵਾਂਗੀ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ (ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੋੜਾਂਗੀ। ਪ੍ਰਿਯ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲਈ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਕਲਵਤੁ ਵੀ ਤਨ ਉਤੇ ਸਹਿ ਲਵਾਂਗੀ।੨੧।

ਹੇ ਸਖੀ! ਉਹ ਕਦੋਂ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਮੇਰੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗੇਗਾ। ਤਦੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। (ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਦ ਉਹ) ਚਟਕ ਚਟਕ ਕੇ ਅਤੇ ਮਟਕ ਮਟਕ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਉਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।੨੨।

ਹੇ ਸਖੀ ! (ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਕੇ ਸਜਨ ਮਿਲਣ ਲਈ ਟਪਕ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਚੁਰਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। (ਮੈਂ) ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਇਕ ਛਿਣ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗੀ। ਪੰਜਾਹ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤਣ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਤਿਆ ਸਮਝਾਂਗੀ।੨੩।

(ਉਹ ਮੈਨੂੰ) ਕਦ ਮਟਕ ਮਟਕ ਕੇ ਬੋਲ ਸੁਣਾਏਗਾ ਅਤੇ ਲਚਕ ਲਚਕ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਚਿਮਟ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਜਾਵਾਂਗੀ। (ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਮਨ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਲਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰਖਾਂਗੀ।੨੪।

ਸਵੈਯਾ

(ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ) ਮਮੋਲੇ ਪੰਛੀ, ਕਮਲ ਅਤੇ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਧਰੋਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ। (ਹੁਣ) ਸੁੰਦਰ ਚਕੋਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵੀ ਝਿੜਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ ਹਨ)। (ਉਸ ਦੀ) ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਰਸ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੇ ਲਾਲ! ਤੇਰੇ ਲਾਲਚੀ ਨੈਣ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।੨੫।

ਅਤਿਲ

ਸੁਨਤ ਸਹਚਰੀ ਬਚਨ ਤਹਾ ਤੇ ਤਹ ਗਈ।
 ਚਾਤੁਰਤਾ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਸਿਖਾਵਤ ਇਹ ਭਈ।
 ਬਸਤ੍ਰ ਮਲੀਨ ਉਤਾਰਿ ਭਲੇ ਪਹਿਰਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਤਹ ਲਯਾਵਤ ਤਿਹ ਭਈ ਸੁ ਭੇਸ ਬਨਾਇ ਕੈ। ੨੬।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਜਬ ਮੀਤ ਤਰੁਨਿ ਤਿਨ ਪਾਇਯੋ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਗਰੇ ਲਗਾਇਯੋ।
 ਆਸਨ ਚੁੰਬਨ ਕਰੇ ਹਰਖ ਉਪਜਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਤਵਨ ਸਖੀ ਕੋ ਦਾਰਿਦ ਸਕਲ ਮਿਟਾਇ ਕੈ। ੨੭।

ਦਿਜਿਕ ਦੂਗਾ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀ ਰਿਝਾਇਯੋ।
 ਤਾ ਕੈ ਕਰ ਤੇ ਏਕ ਅਮਰ ਫਲ ਪਾਇਯੋ।
 ਤਿਨਿ ਲੈ ਕੈ ਭਰਥਰਿ ਰਾਜਾ ਜੂ ਕੇ ਦਿਯੋ।
 ਹੋ ਜਬ ਲੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਅਕਾਸ ਨ੍ਰਿਪਤ ਤਬ ਲੋ ਜਿਯੋ। ੨੮।

ਦੁਰਗ ਦਤ ਫਲ ਅਮਰ ਜਬੈ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰ ਪਰਿਯੋ।
 ਭਾਨ ਮਤੀ ਕੋ ਦੇਉ ਇਹੈ ਚਿਤ ਮੈ ਕਰਿਯੋ।
 ਤ੍ਰਿਯ ਕਿਯ ਮਨਹਿ ਬਿਚਾਰ ਕਿ ਮਿਤ੍ਰਹਿ ਦੀਜੀਯੋ।
 ਹੋ ਸਦਾ ਤਰੁਨ ਸੋ ਰਹੈ ਕੇਲ ਅਤਿ ਕੀਜੀਯੋ। ੨੯।

ਮਨ ਭਾਵੰਤ ਮੀਤ ਜਦਿਨ ਸਖਿ ਪਾਈਯੋ।
 ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਵਾਰਿ ਬਹੁਰੁ ਬਲਿ ਜਾਈਯੋ।
 ਮੋ ਮਨ ਲਯੋ ਚੁਰਾਇ ਪ੍ਰੀਤਮਹਿ ਆਜੁ ਸਭ।
 ਹੋ ਰਹੈ ਤਰੁਨ ਚਿਰੁ ਜਿਯੈ ਦਿਯੋ ਫਲ ਤਾਹਿ ਲਭ। ੩੦।

ਚੌਪਈ

ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਚਿਤ ਰਾਨੀ ਹਰ ਲਯੋ। ਅਬਲਾ ਮਨੁ ਤਾ ਕੈ ਕਰ ਦਯੋ।
 ਵਹੁ ਅਟਕਤ ਬੇਸ੍ਰਾ ਪਰ ਭਯੋ। ਫਲ ਲੈ ਕੈ ਤਾ ਕੋ ਕਰ ਦਯੋ। ੩੧।

ਅਤਿਲ

ਰਹੀ ਤਰੁਨਿ ਸੋ ਰੀਝਿ ਅੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਿਰਖਿ।
 ਚਾਰੁ ਕੀਏ ਚਖ ਰਹੈ ਸਰੂਪ ਅਮੋਲ ਲਖਿ।
 ਫਲ ਸੋਈ ਲੈ ਹਾਥ ਰੁਚਿਤ ਰੁਚਿ ਸੋ ਦਿਯੋ।
 ਹੋ ਜਬ ਲੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਅਕਾਸ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਤਬ ਲੋ ਜਿਯੋ। ੩੨।

ਲੈ ਬੇਸ੍ਰਾ ਫਲ ਦਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੋ ਆਨਿ ਕੈ।
 ਰੂਪ ਹੇਰਿ ਬਸਿ ਭਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਤਿ ਠਾਨਿ ਕੈ।
 ਲੈ ਰਾਜੈ ਤਿਹ ਹਾਥ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮੈ ਕਿਯੋ।
 ਹੋ ਯਹ ਸੋਈ ਦ੍ਰੁਮ ਜਾਹਿ ਜੁ ਮੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋ ਦਿਯੋ। ੩੩।

ਅਤਿਲ

ਸਖੀ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਥੋਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਕੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। (ਉਸ ਦੇ) ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਚੰਗੇ ਪਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਉਥੇ ਲੈ ਆਈ।੨੬।

ਜਦ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਮਿਤਰ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਕੜ ਕੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ। ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਉਸ ਨਾਲ ਆਸਣ ਅਤੇ ਚੁੰਬਨ ਕੀਤੇ। (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਉਸ ਸਖੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਰੀਬੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।੨੭।

ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਇਕ ਅਮਰ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਫਲ ਲੈ ਕੇ (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। (ਤਾਂ ਜੋ) ਜਦ ਤਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਕਾਇਮ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਰਾਜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ।੨੮।

ਜਦੋਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਫਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਪਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ (ਉਹ ਫਲ) ਭਾਨ ਮਤੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ (ਕਿ ਇਹ ਚਿਰ ਤਕ ਜੀਵਿਤ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗੀ)। ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ (ਕਿ ਇਹ ਫਲ) ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਜਵਾਨ ਰਹੇ ਅਤੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਬਹੁਤ ਕੇਲ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।੨੯।

ਹੇ ਸਖੀ! ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਮਿਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਮੇਰੇ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਅਜ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਵਾਨ ਰਹੇ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ। (ਇਸ ਲਈ) ਫਲ ਲਭ ਕੇ (ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੩੦।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਦਾ ਚਿਤ ਰਾਣੀ ਨੇ ਹਰ ਲਿਆ। ਇਸਤਰੀ (ਰਾਣੀ) ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਉਸ (ਚੰਡਾਲ) ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਅਗੋਂ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਉਤੇ ਅਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ ਉਹ) ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੩੧।

ਅਤਿਲ

ਉਹ ਇਸਤਰੀ (ਵੇਸਵਾ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ (ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ) ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਉਸ ਉਤੇ) ਰੀੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਨੈਣ ਉਸ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹੀ ਫਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਰੁਚੀ ਪੂਰਵਕ (ਰਾਜੇ ਨੂੰ) ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਹਨ, ਰਾਜਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਜੀਵੇ।੩੨।

ਵੇਸਵਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਫਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। (ਰਾਜੇ ਦਾ) ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ (ਫਲ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਫਲ ('ਦ੍ਰੁਮ') ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਇਸਤਰੀ (ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।੩੩।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਿਹ ਲੀਨੋ ਸੋਧ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਤਿਹ ਬੇਸ੍ਰਾ ਕੋ ਪੂਛਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਸਾਚ ਕਹੋ ਮੁਹਿ ਯਹ ਫਲ ਤੈ ਕਹ ਤੇ ਲਹਿਯੋ।
ਹੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸੋ ਯੋ ਕਹਿਯੋ। ੩੪।

ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਚਿਤ ਜਿਹ ਰਾਨੀ ਕੇ ਕਰ ਦਿਯੋ।
ਤਾ ਕੋ ਏਕ ਚੰਡਾਰ ਮੋਹਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਲਿਯੋ।
ਤਵਨ ਨੀਚ ਮੁਹਿ ਉਪਰ ਰਹਿਯੋ ਬਿਕਾਇ ਕੈ।
ਤਵ ਤ੍ਰਿਯ ਤਿਹ ਦਿਯ ਤਿਨ ਮੁਹਿ ਦਯੋ ਬਨਾਇ ਕੈ। ੩੫।

ਮੈ ਲਖਿ ਤੁਮਰੋ ਰੂਪ ਰਹੀ ਉਰਝਾਇ ਕੈ।
ਹਰਅਰਿ ਸਰ ਤਨ ਬਧੀ ਸੁ ਗਈ ਬਿਕਾਇ ਕੈ।
ਸਦਾ ਤਰਨਿ ਤਾ ਕੋ ਫਲੁ ਹਮ ਤੇ ਲੀਜਿਯੈ।
ਹੋ ਕਾਮ ਕੇਲ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਹਰਖ ਸੋ ਕੀਜਿਯੈ। ੩੬।

ਤੁਮ ਤਿਹ ਤ੍ਰਿਯ ਜੋ ਦਯੋ ਫਲ ਅਤਿ ਰੁਚਿ ਮਾਨਿ ਕੈ।
ਤਿਨ ਲੈ ਦਿਯੋ ਚੰਡਾਰਹਿ ਅਤਿ ਹਿਤੁ ਠਾਨਿ ਕੈ।
ਉਨ ਮੁਹਿ ਮੈ ਤੁਹਿ ਦਿਯੋ ਸੁ ਬਿਰਹਾ ਕੀ ਦਹੀ।
ਹੋ ਨਿਰਖਿ ਤਿਹਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦਿਵਾਨੀ ਹੈ ਰਹੀ। ੩੭।

ਹੈ ਤਵ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਲੋਕਿ ਰਹੀ ਉਰਝਾਇ ਕੈ।
ਗ੍ਰਿਹ ਸਿਗਰੇ ਕੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਦਈ ਭੁਲਾਇ ਕੈ।
ਅਮਰ ਅਜਰ ਫਲ ਤੁਮ ਕੋ ਦੀਨੋ ਆਨਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਤਾ ਤੇ ਮਦਨ ਸੰਤਾਪ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਹਮਰੋ ਪ੍ਰਹਰਿ। ੩੮।

ਧੰਨੁਯ ਧੰਨੁਯ ਤਾ ਕੋ ਤਬ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੋ ਤਾ ਕੇ ਸੰਗ ਬਿਹਾਰਿਯੋ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਬੇਸ੍ਰਾ ਹੂੰ ਗਈ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਦੁਤਿ ਹੋਰਿ ਰਹੀ ਉਰਝਾਇ ਕੈ। ੩੯।

ਮਨ ਭਾਵੰਤੋ ਮੀਤ ਜਵਨ ਦਿਨ ਪਾਈਯੈ।
ਤਵਨ ਘਰੀ ਕੇ ਪਲ ਪਲ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਯੈ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਕਰਿ ਤਾ ਸੋ ਅਧਿਕ ਬਿਹਾਰੀਯੈ।
ਹੋ ਤਤਖਿਨ ਦ੍ਰੁਪ ਕੰਦ੍ਰੁਪ ਕੋ ਸਕਲ ਨਿਵਾਰੀਯੈ। ੪੦।

ਸਵੈਯਾ

ਬਾਲ ਕੋ ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਲਾਲ ਕਛੂ ਹਸਿ ਕੈ ਅਸ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।
ਤੈ ਅਟਕੀ ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰਿ ਮੇ ਪਰ ਐਸੇ ਨ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਹਮਾਰੇ।
ਜੀਬੋ ਘਨੋ ਸਿਗਰੇ ਜਗ ਚਾਹਤ ਸੋ ਨ ਰੁਚਿਯੋ ਚਿਤ ਮਾਝਿ ਤਿਹਾਰੇ।
ਆਨਿ ਜਰਾਰਿ ਦਯੋ ਹਮ ਕੋ ਫਲੁ ਦਾਸ ਭਏ ਹਮ ਆਜੁ ਤਿਹਾਰੇ। ੪੧।

ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ--ਮੈਨੂੰ ਸਚ ਦਸ, ਤੂੰ ਇਹ ਫਲ ਕਿਸ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--।੩੪।

(ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਤੁਸੀਂ (ਜੋ ਫਲ) ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਤੋਂ ਜਿਸ ਰਾਣੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਰਾਣੀ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਨੇ ਮੋਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਨੀਚ (ਚੰਡਾਲ) ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਵੀ ਵਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੩੫।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਅਟਕੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਵੈਰੀ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ (ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ) ਵਿਕੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਸਦਾ ਜਵਾਨ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਫਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਲਵੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੋ।੩੬।

ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਇਹ ਫਲ ਉਸ ਇਸਤਰੀ (ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ (ਚੰਡਾਲ ਨੇ ਫਲ) ਮੈਨੂੰ (ਦੇ ਦਿੱਤਾ) ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।੩੭।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। (ਮੈਂ) ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ ਇਹ) ਅਮਰ ਅਜਰ ਫਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ) ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੇਰੀ ਕਾਮ-ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰੋ।੩੮।

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਉਸ ਨਾਲ ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਵੇਸਵਾ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਪਟਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਨੁਪਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਟਕ ਗਈ।੩੯।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਮਿਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਘੜੀ ਦੇ ਪਲ ਪਲ ਤੋਂ ਵਾਰੇ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ। ਲਿਪਟ ਲਿਪਟ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਰਮਣ ਕਰੀਏ। ਅਤੇ ਉਸ ਛਿਣ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦਾ ਸਾਰਾ ਘਮੰਡ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਈਏ। ੪0।

ਸਵੈਯਾ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਹਸ ਕੇ ਕੁਝ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ--ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਸੁਣ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਅਟਕੀ ਹੈਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਇਤਨੇ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਬਹੁਤ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨ ਚੰਗੀ ਲਗੀ। ਇਹ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਜਾਂ ਅਮਰ ('ਜਰਾਰਿ') ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਆਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।੪੧।

ਬੇਸ਼ਾ ਵਾਰ

ਨੈਨ ਲਗੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮ ਸੋ ਤਬ ਤੇ ਤਵ ਹੋਰਿ ਪ੍ਰਭਾ ਬਲਿ ਜਾਊ।
 ਭੋਨ ਭੰਡਾਰ ਸੁਹਾਤ ਨ ਮੋ ਕਹ ਸੇਵਤ ਹੂੰ ਬਿਝ ਕੈ ਬਰਾਊ।
 ਜੈਤਿਕ ਆਪਨੀ ਆਰਬਲਾ ਸਭ ਮੀਤ ਕੇ ਊਪਰ ਵਾਰਿ ਬਹਾਊ।
 ਕੋਤਿਕ ਬਾਤ ਜਰਾਰਿ ਸੁਨੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਨ ਦੈ ਮੋਲ ਪਿਯਾ ਕਹ ਲ੍ਯਾਊ। ੪੨।

ਤੈ ਜੁ ਦਿਯੋ ਤੀਯ ਕੇ ਫਲ ਥੇ ਦਿਜ ਤੇ ਕਰਿ ਕੋਟਿਕੁਪਾਇ ਲੀਯੋ।
 ਸੋਊ ਲੈ ਕਰ ਜਾਰ ਕੋ ਦੇਤ ਭਈ ਤਿਨ ਰੀਝਿ ਕੈ ਮੋ ਪਰ ਮੋਹਿ ਦੀਯੋ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਹੋ ਅਟਕੀ ਤਵ ਹੋਰਿ ਪ੍ਰਭਾ ਤਨ ਕੋ ਤਨਿ ਕੈ ਨਹਿ ਤਾਪ ਕੀਯੋ।
 ਤਿਹ ਖਾਹੁ ਹਮੈ ਸੁਖ ਦੇਹ ਦਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜ ਕਰੇ ਜੁਗ ਚਾਰ ਜੀਯੋ। ੪੩।

ਭਰਬਰਿ ਬਾਚ

ਅਤਿਲ

ਪ੍ਰਿੰਗ ਮੁਹਿ ਕੋ ਮੈ ਜੁ ਫਲੁ ਤ੍ਰਿਯਹਿ ਦੈ ਡਾਰਿਯੋ।
 ਪ੍ਰਿੰਗ ਤਿਹ ਦਿਯੋ ਚੰਡਾਰ ਜੁ ਧ੍ਰਮ ਨ ਬਿਚਾਰਿਯੋ।
 ਪ੍ਰਿੰਗ ਤਾ ਕੋ ਤਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਰਾਨੀ ਸੀ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਹੋ ਦਯੋ ਬੇਸ਼੍ਰਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜਾਇ ਕੈ। ੪੪।

ਸਵੈਯਾ

ਆਧਿਕ ਆਪੁ ਭਖਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਲੈ ਫਲ ਆਧਿਕ ਰੂਪਮਤੀ ਕਹ ਦੀਨੋ।
 ਯਾਰ ਕੈ ਟੁਕ ਹਜਾਰ ਕਰੇ ਗਹਿ ਨਾਰਿ ਭਿਟਯਾਰ ਤਿਨੈ ਬਧਿ ਕੀਨੋ।
 ਭੋਨ ਭੰਡਾਰ ਬਿਸਾਰ ਸਭੈ ਕਛੁ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮੁ ਹ੍ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜ ਚੀਨੋ।
 ਜਾਇ ਬਸ੍ਯੋ ਤਬ ਹੀ ਬਨ ਮੈ ਨ੍ਰਿਪ ਭੇਸ ਕੇ ਤ੍ਰਯਾਗ ਜੁਗੋਸ ਕੇ ਲੀਨੋ। ੪੫।

ਦੋਹਰਾ

ਬਨ ਭੀਤਰ ਭੇਟਾ ਭਈ ਗੋਰਖ ਸੰਗ ਸੁ ਧਾਰ।
 ਰਾਜ ਤ੍ਰਯਾਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਯੋ ਭਰਬਿਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ। ੪੬।

ਸਵੈਯਾ

ਰੋਵਤ ਹੈ ਸੁ ਕਹੂੰ ਪੁਰ ਕੇ ਜਨ ਬੋਰੇ ਸੇ ਡੋਲਤ ਜੁਯੋ ਮਤਵਾਰੇ।
 ਫਾਰਤ ਚੀਰ ਸੁ ਬੀਰ ਗਿਰੇ ਕਹੂੰ ਜੂਝੈ ਹੈ ਖੇਤ ਮਨੋ ਜੁਝਯਾਰੇ।
 ਰੋਵਤ ਨਾਰ ਅਪਾਰ ਕਹੂੰ ਬਿਸੰਭਾਰਿ ਭਈ ਕਰਿ ਨੈਨਨ ਤਾਰੇ।
 ਤ੍ਰਯਾਗ ਕੈ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਸਭੈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਖੀ ਬਨ ਆਜੁ ਪਧਾਰੇ। ੪੭।

ਵੇਸਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ]

(ਹੇ ਰਾਜਨ!) ਸੁਣੋ, ਜਦ ਦੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮਹੱਲ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਅਤੇ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਚੌਂਕ ਕੇ ਬਰਤਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹਾਂ। (ਮੇਰੀ) ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਆਯੂ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਮਿਤਰ ਉਪਰੋਂ ਵਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਅਮਰ ('ਜਰਾਰਿ') ਫਲ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ।੪੨।

ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਫਲ ਇਸਤਰੀ (ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ (ਰਾਣੀ ਨੇ) ਯਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ (ਯਾਰ) ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਅਟਕ ਗਈ ਹਾਂ, (ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਫਲ ਦਿੰਦਿਆਂ) ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। (ਤੁਸੀਂ) ਇਸ ਫਲ ਨੂੰ ਖਾਓ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ ਦਾ ਸੁਖ ਦਿਓ ਅਤੇ ਹੇ ਰਾਜਾ ਜੀ! (ਤੁਸੀਂ) ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰੋ।੪੩।

ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਅੰਤਲ

ਮੈਨੂੰ ਧਿੱਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਫਲ ਇਸਤਰੀ (ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ (ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਵੀ ਧਿੱਕਾਰ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਫਲ) ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾ ਚੰਡਾਲ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ (ਚੰਡਾਲ) ਨੂੰ ਵੀ ਧਿੱਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਣੀ ਵਰਗੀ ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ (ਉਹ ਫਲ) ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।੪੪।

ਸਵੈਯਾ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਅੱਧਾ ਆਪ ਖਾਇਆ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਰੂਪਮਤੀ (ਵੇਸਵਾ) ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ) ਯਾਰ (ਚੰਡਾਲ) ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਤੇ ਦਾਸੀ ('ਭਿਟਯਾਰ' ਰਾਣੀ ਦਾ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹੱਲ, ਖਜ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਲਿਆ। (ਭਰਥਰੀ ਨੇ) ਰਾਜੇ ਵਾਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੋਗੀ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਨ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਿਆ।੪੫।

ਦੌਹਰਾ

(ਰਾਜੇ ਦੀ) ਬਨ ਵਿਚ ਗੌਰਖਨਾਥ ਨਾਲ ਭੋਂਟ ਹੋਈ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਰਥਰੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।੪੬।

ਸਵੈਯਾ

ਕਿਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੌਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਤਵਾਲੇ ਹੋਏ ਡੋਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਸੂਰਮੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਾੜ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗੇ ਪਏ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਯੋਧੇ ਜੂਝੇ ਪਏ ਹੋਣ। ਕਿਤੇ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਰੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਨੈਣ ਝਮਕਾਏ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਈਆਂ ਹਨ। (ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ--) ਹੇ ਸਖੀ! ਸਾਰੇ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅਜ ਬਨ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।੪੭।

ਨਿਜੁ ਨਾਰਿ ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ ਭਰਥ ਕੁਮਾਰਿ ਬਿਸਾਰਿ ਸੰਭਾਰਿ ਛਕੀ ਮਨ ਮੈ।
 ਕਹੂੰ ਹਾਰ ਗਿਰੈ ਕਹੂੰ ਬਾਰ ਲਸੈ ਕਛੁ ਨੈਕੁ ਪ੍ਰਭਾ ਨ ਰਹੀ ਤਨ ਮੈ।
 ਝਖ ਕੇਤੁਕ ਬਾਨਨ ਪੀੜਤ ਭੀ ਮਨ ਜਾਇ ਰਹਿਯੋ ਮਨ ਮੋਹਨ ਮੈ।
 ਮਨੋ ਦੀਪਕ ਭੇਦ ਸੁਨੋ ਸੁਰ ਨਾਦ ਮ੍ਰਿਗੀ ਗਨ ਜਾਨੁ ਬਿਧੀ ਮਨ ਮੈ। ੪੮।

ਦੋਹਰਾ

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਹਾਰਤ ਭਈ ਅਨੇਕ।
 ਬਨ ਹੀ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਤ ਭਯੋ ਮਾਨਿਯੋ ਬਚਨ ਨ ਏਕ। ੪੯।
 ਜਬ ਰਾਜਾ ਬਨ ਮੈ ਗਏ ਗੋਰਖ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਇ।
 ਬਹੁਰਿ ਭਾਤਿ ਸਿਫ਼ਯਾ ਦਈ ਤਾਹਿ ਸਿਖਯ ਠਹਰਾਇ। ੫੦।

ਭਰਥਰੀ ਬਾਰ

ਕਵਨ ਮਰੈ ਮਾਰੈ ਕਵਨ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਕਹ ਕੋਇ।
 ਕੋ ਰੇਵੈ ਕਵਨੈ ਹਸੈ ਕਵਨ ਜਰਾ ਜਿਤ ਹੋਇ। ੫੧।

ਚੌਪਈ

ਹਸਿ ਗੋਰਖ ਇਮਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੁਨਹੁ ਭਰਥ ਹਰਿ ਰਾਜ ਹਮਾਰੇ।
 ਸਤਿ ਝੂਠ ਮੁਓ ਹੰਕਾਰਾ। ਕਬਹੂ ਮਰਤ ਨ ਬੋਲਨਹਾਰਾ। ੫੨।

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲ ਮਰੈ ਕਾਯਾ ਮਰੈ ਕਾਲੈ ਕਰਤ ਉਚਾਰ।
 ਜੀਭੈ ਗੁਨ ਬਖਯਾਨ ਹੀ ਸੁਵਨਨ ਸੁਨਤ ਸੁਧਾਰ। ੫੩।

ਚੌਪਈ

ਕਾਲ ਨੈਨ ਹੈ ਸਭਨ ਨਿਹਰਈ। ਕਾਲ ਬਕਤੁ ਹੈ ਬਾਕ ਉਚਰਈ।
 ਕਾਲ ਮਰਤ ਕਾਲ ਹੀ ਮਾਰੈ। ਭੂਲਾ ਲੋਗ ਭਰਮ ਬੀਚਾਰੈ। ੫੪।

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲ ਹਸਤ ਕਾਲੈ ਰੇਵਤ ਕਰਤ ਜਰਾ ਜਿਤ ਹੋਇ।
 ਕਾਲ ਪਾਇ ਉਪਜਤ ਸਭੈ ਕਾਲ ਪਾਇ ਬਧ ਹੋਇ। ੫੫।

ਚੌਪਈ

ਕਾਲੈ ਮਰਤ ਕਾਲ ਹੀ ਮਾਰੈ। ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਪਿੰਡ ਅਵਾਰਾ ਪਾਰੈ।
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੁਓ ਹੰਕਾਰਾ। ਏਕ ਨ ਮਰਿਯੋ ਸੁ ਬੋਲਣਹਾਰਾ। ੫੬।

ਭਰਥਰੀ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੋਸ਼ ਭੁਲਾ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਦੁਖ ਨਾਲ) ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਾਰ ਡਿਗੇ ਪਏ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਵਾਲ (ਖਿਲਦੇ ਹੋਏ) ਲਿਸ਼ਕ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਕਿਸੇ ਦੇ) ਤਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਕਾਮ ਦੇਵ ('ਝਖ ਕੇਤੁ') ਦੇ ਬਾਣ ਲਗਣ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮਨਮੋਹਨ ਪਾਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਦੀਪਕ ਦਾ ਭੇਦ (ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਨੇ ਪਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ) ਜਾਂ ਮਾਨੋ ਘੰਡਾ ਹੋਏ ਦਾ ਨਾਦ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿਰਨੀਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ।੪੮।

ਦੋਹਰਾ

ਅਨੇਕਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਬਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਨ ਮੰਨੀ।੪੯। ਜਦ ਰਾਜਾ ਬਨ ਵਿਚ ਗਿਆ (ਤਾਂ) ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।੫੦।

ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

(ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ! ਇਹ ਦਸੋ) ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਹਸਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਬੁਢਾਪੇ ਨੂੰ ਜਿਤਣ ਵਾਲਾ ਹੈ?।੫੧।

ਚੌਪਈ

ਗੋਰਖ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਰਥਰੀ ਹਰਿ ਰਾਜਾ! ਸੁਣੋ। ਸਚ, ਝੂਠ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ।੫੨।

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਰ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਲ ਹੀ (ਬਚਨ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਭ ਦਾ ਗੁਣ ਬਖਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਨਾ ਹੈ।੫੩।

ਚੌਪਈ

ਕਾਲ ਹੀ ਨੈਣ ਬਣ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਬਾਣੀ (ਬੋਲ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਲ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਲ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ) ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕੀਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ।੫੪।

ਦੋਹਰਾ

ਕਾਲ ਹੀ ਹਸਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਹੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਹੀ ਬੁਢਾਪੇ ਉਤੇ ਜਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਲ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਸਭ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਲ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਮਰਦੇ ਹਨ।੫੫।

ਚੌਪਈ

ਕਾਲ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। (ਕਾਲ ਹੀ) ਆਵਾਗਵਣ ਵਿਚ ਭਰਮ ਭਰਮ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ('ਪਿੰਡ') ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਮਰਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਕੇਵਲ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ (ਕਰਤਾਰ) ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ।੫੬।

ਆਸਾ ਕਰਤ ਸਕਲ ਜਗ ਮਰਈ। ਕੌਨ ਪੁਰਖੁ ਆਸਾ ਪਰਹਰਈ।
ਜੋ ਨਰ ਕੋਊ ਆਸ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗੈ। ਸੋ ਹਰਿ ਕੇ ਪਾਇਨ ਸੋ ਲਾਗੈ। ੫੭।

ਦੌਹਰਾ

ਆਸਾ ਕੀ ਆਸਾ ਪੁਰਖ ਜੋ ਕੋਊ ਤਜਤ ਬਨਾਇ।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ੍ਯ ਸਰ ਤਰਿ ਤੁਰਤ ਪਰਮ ਪੁਰੀ ਕਹ ਜਾਇ। ੫੮।
ਜ੍ਯੋ ਸਮੁੰਦਹਿ ਗੰਗਾ ਮਿਲਤ ਸਹੰਸ ਧਾਰ ਕੈ ਸਾਜ।
ਤ੍ਯੋ ਗੋਰਖ ਰਿਖਿਰਾਜ ਸਿਯੋ ਆਜੁ ਮਿਲ੍ਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜ। ੫੯।

ਚੌਪਈ

ਯਾਤੇ ਮੈ ਬਿਸਥਾਰ ਨ ਕਰੋ। ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਅਤਿ ਚਿਤ ਡਰੋ।
ਤਾ ਤੇ ਕਥਾ ਨ ਅਧਿਕ ਬਢਾਈ। ਭੂਲ ਪਰੀ ਤਹ ਲੋਹੁ ਬਨਾਈ। ੬੦।

ਗੋਰਖ ਸੋ ਗੋਸਟਿ ਜਬ ਭਈ। ਰਾਜਾ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਸਭ ਗਈ।
ਸੀਖਤ ਗ੍ਯਾਨ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਭਯੋ। ਜਲ ਰੂ ਜ੍ਯੋ ਜਲ ਮੈ ਮਿਲਿ ਗਯੋ। ੬੧।

ਅਤਿਲ

ਏਕ ਮੁੰਡ ਭਰਥਰਿ ਘ੍ਰਿਤ ਚੁਅਤ ਨਿਹਾਰਿਯੋ।
ਹਸਿ ਹਸਿ ਤਾ ਸੋ ਬਚਨ ਇਹ ਭਾਤਿ ਉਚਾਰਿਯੋ।
ਜਿਨ ਕੋ ਲਗੇ ਕਟਾਛ ਰਾਜ ਤੇ ਖੋਵਹੀ।
ਹੋ ਤੁਹਿ ਕਰ ਲਾਗੇ ਤੈ ਕ੍ਯੋ ਮੂਢ ਨ ਰੋਵਹੀ। ੬੨।

ਚੌਪਈ

ਬੀਤਤ ਬਰਖ ਬਹੁਤ ਜਬ ਭਏ। ਭਰਥਰਿ ਦੇਸ ਆਪਨੇ ਗਏ।
ਚੀਨਤ ਏਕ ਚੰਚਲਾ ਭਈ। ਨਿਕਟ ਰਾਨਿਯਨ ਕੇ ਚਲਿ ਗਈ। ੬੩।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਨਿ ਰਾਨਿਯਨ ਐਸੇ ਬਚਨ ਰਾਜਾ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਰੋਦਨ ਕਰਤ ਰਹੀ ਚਰਨ ਲਪਟਾਇ। ੬੪।

ਸੌਰਠਾ

ਮਾਸਾ ਰਹਿਯੋ ਨ ਮਾਸ ਰਕਤ ਰੰਚ ਤਨ ਨ ਰਹਿਯੋ।
ਸ੍ਵਾਸ ਨ ਉਝ੍ਯੋ ਉਸਾਸ ਆਸ ਤਿਹਾਰੈ ਮਿਲਨ ਕੀ। ੬੫।

ਚੌਪਈ

ਜੋਗ ਕੀਯੋ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ। ਅਬ ਤੁਮ ਰਾਜ ਕਰੋ ਸੁਖ ਸੋ ਘਰ।
ਜੋ ਸਭਹਿਨ ਹਮ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰੋ। ਤਾ ਪਾਛੇ ਬਨ ਓਰ ਸਿਧਾਰੋ। ੬੬।

ਆਸ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ (ਅਜਿਹਾ) ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।੫੭।

ਦੋਹਰਾ

ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਆਸ ਜੋ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੇ ਸਰੋਵਰ (ਜਗਤ) ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਤਰ ਕੇ ਪਰਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।੫੮। ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਖੀ ਰਾਜ ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਜਾ (ਭਰਥਰੀ) ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।੫੯।

ਚੌਪਈ

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵੱਧ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਡਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਕਥਾ ਨੂੰ ਅਧਿਕ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ। (ਜੇ ਕਿਤੇ) ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁਧਾਰ ਲੈਣਾ।੬੦।

ਜਦ (ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਹਰਿ ਦੀ) ਗੋਸਟਿ ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਦੁਰ-ਬੁੱਧੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। (ਉਸ ਨੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸਿਖ ਲਿਆ ਅਤੇ (ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਇੰਜ ਮਿਲ ਗਿਆ) ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਨਾਲ ਜਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।੬੧।

ਅਠੀਹ

(ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਦਿਆਂ) ਭਰਥਰੀ ਨੇ (ਇਕ ਚਰਖੇ ਦਾ) ਮੁੰਨਾ ਵੇਖਿਆ (ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਗਰਮੀ ਕਰ ਕੇ) ਘਿਓ ਚੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਉਸ ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤਿ ਭਰਥਰੀ ਨੇ) ਹਸ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਉਚਾਰਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਇਸਤਰੀ ਦੀ) ਕਟਾਖ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਰਾਜ ਖੋਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਚਰਖੇ ਦੇ ਮੁੰਨੇ! ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ (ਇਸਤਰੀ ਦੇ) ਹੱਥ ਲਗ ਗਏ ਹਨ, ਭਲਾ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨ ਰੋਵੇਂ।੬੨।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਤਾਂ ਭਰਥਰੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਗਿਆ। (ਉਥੋਂ ਦੀ) ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਨੇ (ਰਾਜੇ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ।੬੩।

ਦੋਹਰਾ

ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਕੋਲ) ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਣਾ ਧੋਣਾ ਕਰ ਕੇ (ਰਾਜੇ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਈਆਂ।੬੪।

ਸੌਰਠਾ

(ਰਾਣੀਆਂ ਕਹਿਣ ਲਗੀਆਂ--)ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਰਤਾ ਜਿੰਨਾ ਲਹੂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਭੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਨਹੀਂ ਉਭੇ (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੁਹਾਡੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਸੀ।੬੫।

ਚੌਪਈ

ਹੇ ਸ਼ੇਸ਼ਠ ਰਾਜੇ! ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰੋ। ਜੇ (ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ) ਅਸਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਬਨ ਵਲ ਜਾਓ।੬੬।

ਭਰਬਰਿ ਬਾਰ

ਦੋਹਰਾ

ਜੇ ਰਾਨੀ ਜੋਬਨ ਭਰੀ ਅਧਿਕ ਤਬੈ ਗਰਬਾਹਿ।
ਤੇ ਅਬ ਰੂਪ ਰਹਿਤ ਭਈ ਰਹਿਯੋ ਗਰਬ ਕਛੁ ਨਾਹਿ। ੬੭।

ਚੌਪਈ

ਅਬਲਾ ਹੁਤੀ ਤਰੁਨਿ ਤੇ ਭਈ। ਤਰੁਨਿ ਜੁ ਹੁਤੀ ਬ੍ਰਿਧ ਹੈ ਗਈ।
ਬਿਰਧਨਿ ਤੇ ਕੋਊ ਲਗੀ ਨ ਜਾਵੈ। ਚਿਤ ਕੋ ਇਹੈ ਅਸਚਰਜ ਆਵੈ। ੬੮।

ਜੇ ਰਾਨੀ ਜੋਬਨ ਕੀ ਭਰੀ। ਤੇ ਅਬ ਭਈ ਜਰਾ ਕੀ ਧਰੀ।
ਜੇ ਅਬਲਾ ਸੁੰਦਰ ਗਰਬਾਹੀ। ਤਿਨ ਕੋ ਰਹਿਯੋ ਗਰਬ ਕਛੁ ਨਾਹੀ। ੬੯।

ਦੋਹਰਾ

ਜੇ ਮਨ ਮੈ ਗਰਬਤ ਤਬੈ ਅਧਿਕ ਚੰਚਲਾ ਨਾਰਿ।
ਤੇ ਅਬ ਜੀਤਿ ਜਰਾ ਲਈ ਸਕਤ ਨ ਦੇਹ ਸੰਭਾਰਿ। ੭੦।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਜੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਬੈ ਗਰਬਾਹੀ। ਤਿਨ ਕੇ ਰਹਿਯੋ ਗਰਬ ਕਛੁ ਨਾਹੀ।
ਤਰੁਨੀ ਹੁਤੀ ਬਿਰਧ ਤੇ ਭਈ। ਠੌਰੈ ਠੌਰ ਔਰ ਹੈ ਗਈ। ੭੧।

ਕੇਸਨ ਪ੍ਰਭਾ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕਹੀ। ਜਾਨੁਕ ਜਟਨ ਜਾਨਵੀ ਬਹੀ।
ਕੈਧੋ ਸਕਲ ਦੁਗਧ ਸੋ ਧੋਏ। ਤਾ ਤੇ ਸੇਤ ਬਰਨ ਕਚ ਹੋਏ। ੭੨।

ਦੋਹਰਾ

ਮੁਕਤਨ ਹੀਰਨ ਕੇ ਬਹੁਤ ਇਨ ਪਰ ਕੀਏ ਸਿੰਗਾਰ।
ਤਾ ਤੇ ਤਿਨ ਕੀ ਛਬਿ ਭਏ ਤਰੁਨਿ ਤਿਹਾਰੇ ਬਾਰ। ੭੩।
ਜੇ ਤਬ ਅਤਿ ਸੋਭਿਤ ਹੁਤੇ ਤਰੁਨਿ ਤਿਹਾਰੇ ਕੇਸ।
ਨੀਲ ਮਨੀ ਕੀ ਛਬਿ ਹੁਤੇ ਭਏ ਰੁਕਮ ਕੇ ਭੇਸ। ੭੪।

ਚੌਪਈ

ਕੈਧੋ ਸਕਲ ਪੁਹਪ ਗੁਹਿ ਡਾਰੇ। ਤਾ ਤੇ ਕਚ ਸਿਤ ਭਏ ਤਿਹਾਰੇ।
ਸਸਿ ਕੀ ਜੋਨਿ ਅਧਿਕਧੋ ਪਰੀ। ਤਾ ਤੇ ਸਕਲ ਸ੍ਯਾਮਤਾ ਹਰੀ। ੭੫।

ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਦੌਹਰਾ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਉਦੋਂ ਜੋਬਨਵੰਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।੬੭।

ਚੌਪਈ

ਜੇ (ਉਦੋਂ) ਅਬਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜੇ ਜੁਆਨ ਸੀ ਉਹ ਬੁੱਢੀ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਬਿਰਥ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੋਈ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।੬੮।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ (ਉਦੋਂ) ਜੋਬਨ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਰ ਕੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਰਬ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।੬੯।

ਦੌਹਰਾ

ਜੇ ਅਧਿਕ ਚੰਚਲ ਇਸਤਰੀਆਂ ਉਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ ਜਿਤ ਲਿਆ ਹੈ, (ਉਹ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ।੭੦।

ਚੌਪਈ

ਜੇ ਜੋ ਇਸਤਰੀਆਂ ਉਦੋਂ ਮਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਕੁਝ ਵੀ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਜਵਾਨ ਸਨ, ਉਹ ਬਿਰਥ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।੭੧।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, (ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ) ਮਾਨੋ (ਸਿਵ ਦੀਆਂ) ਜਟਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਵਗ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਧੋਏ ਗਏ ਹੋਣ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।੭੨।

ਦੌਹਰਾ

ਹੇ ਇਸਤਰੀਓ! (ਕਦੇ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਛਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ (ਸਫੈਦ) ਹੋ ਗਈ ਹੈ।੭੩। ਹੇ ਇਸਤਰੀਓ! ਤਦ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਦੇ ਸਨ, ਨੀਲਮਣੀ ਦੇ ਛਬੀ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਹੁਣ) ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।੭੪।

ਚੌਪਈ

ਜਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਫੁਲ ਗੁੰਦ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲ ਸਫੈਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ('ਜੋਨਿ') ਅਧਿਕ ਪੈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕਾਲਪਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।੭੫।

ਅਤਿਲ

ਇਕ ਰਾਨੀ ਤਬ ਕਹਿਯੋ ਨਿਪਹਿ ਸਮਝਾਇ ਕੈ।
ਮੁਹਿ ਗੋਰਖ ਕਹਿ ਗਏ ਸੁਪਨ ਮੈ ਆਇ ਕੈ।
ਜਬ ਲੋ ਤ੍ਰਿਯ ਏ ਜਿਯਤ ਰਾਜ ਤਬ ਲੋ ਕਰੋ।
ਹੋ ਜਬ ਏ ਸਭ ਮਰਿ ਜੈ ਹੈ ਤਬ ਪਗ ਮਗ ਧਰੋ। ੨੬।

ਸੁਨਿ ਰਾਨਿਯਨ ਕੇ ਬਚਨ ਨਿਪਹਿ ਕਰੁਣਾ ਭਈ।
ਤਿਨ ਕੈ ਭੀਤਰ ਬੁਧ ਕਛੁਕ ਅਪੁਨੀ ਦਈ।
ਜੋ ਕਛੁ ਪਿੰਗੁਲ ਕਹਿਯੋ ਮਾਨ ਸੋਈ ਲਿਯੋ।
ਹੋ ਰਾਜ ਜੋਗ ਘਰ ਬੈਠ ਦੋਊ ਅਪਨੇ ਕਿਯੋ। ੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਮਾਨਿ ਰਾਨਿਯਨ ਕੇ ਬਚਨ ਰਾਜ ਕਹਿਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਿ।
ਬਹੁਚਿ ਪਿੰਗੁਲ ਕੇ ਮਰੇ ਬਨ ਕੋ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ। ੨੮। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਨੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੦੯। ੪੦੧੨। ਅਫ਼ਰੂੰ।

ਦੋਹਰਾ

ਮਗਧ ਦੇਸ ਕੇ ਰਾਵ ਇਕ ਸਰਸ ਸਿੰਘ ਬਡਭਾਗ।
ਜਾ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸੈ ਸੂਰ ਸਭ ਰਹੈ ਚਰਨ ਸੋ ਲਾਗਿ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਚੰਚਲ ਕੁਅਰਿ ਤਵਨ ਕੀ ਨਾਰੀ। ਆਪ ਹਾਥ ਜਗਦੀਸ ਸਵਾਰੀ।
ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਰਾਜੈ। ਜਨੁ ਰਤਿ ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਿਯਾ ਸੁ ਰਾਜੈ। ੨।

ਅਤਿਲ

ਏਕ ਰਾਵ ਕੋ ਭ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰ ਹੁਤੋ।
ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਹਿ ਬਿਲੋਕ ਗਈ ਰਾਨੀ ਸੁਤੋ।
ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਸੁ ਕੁਮਾਰ ਰਹੀ ਉਚਝਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਕ੍ਰੋਰਿ ਜਤਨ ਕਰਿ ਤਾ ਕੋ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ। ੩।
ਜਬੈ ਕੁਅਰਿ ਤਿਨ ਲਖਯੋ ਸਜਨ ਘਰ ਆਇਯੋ।
ਚੰਚਲ ਕੁਅਰਿ ਬਚਨ ਇਹ ਭਾਤਿ ਸੁਨਾਇਯੋ।
ਕਾਮ ਭੋਗ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਕਰੋ ਤੁਮ ਆਇ ਕਰਿ।
ਹੋ ਚਿਤ ਕੋ ਸਭ ਹੀ ਦੀਜੈ ਸੋਕ ਮਿਟਾਇ ਕਰ। ੪।

ਚੌਪਈ

ਤਵਨ ਪੁਰਖ ਇਹ ਭਾਤਿ ਬਿਚਾਰੀ। ਰਮਿਯੋ ਚਹਤ ਮੇ ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਰੀ।
ਕਾਮ ਭੋਗ ਯਾ ਸੋ ਮੈ ਕਰਿਹੋ। ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਬੀਚ ਤਬ ਪਚਿਹੋ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਤਦ ਇਕ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਤਕ (ਤੁਸੀਂ) ਰਾਜ ਕਰੋ। ਜਦ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮਰ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਦ ਤੁਸੀਂ (ਯੋਗ ਦੇ) ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਕਦਮ ਰਖਣਾ।੨੬।

ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ (ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਕਰੁਣਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਪਿੰਗੁਲਾ (ਰਾਣੀ) ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਹੀ ਮਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੋਗ ਦੋਵੇਂ ਕੀਤੇ।੨੭।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ (ਭਰਥਰੀ ਨੇ) ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਪਿੰਗੁਲਾ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਬਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।੨੮।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੦੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੦੯। ੪੦੧੨। ਚਲਦਾ।

ਦੋਹਰਾ

ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਸ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਡਭਾਗੀ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ (ਉਸ ਦੇ) ਚਰਨੀ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਚੰਚਲ ਕੁਆਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅਨੂਪਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਰਤੀ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਯਾ (ਭਾਵੇਂ ਰਤੀ) ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।੨।

ਅਤਿਲ

ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਨੌਕਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਅਟਕ ਗਈ। ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।੩।

ਜਦ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੱਜਨ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਤਦ) ਉਸ ਚੰਚਲ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਚਿਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਮਿਟਾ ਦਿਓ।੪।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਮਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਜੇ) ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ।੫।

ਨਾਹਿ ਨਾਹਿ ਤਿਨ ਪੁਰਖ ਬਖਾਨੀ। ਤੇ ਸੋ ਰਮਤ ਮੈ ਨਹੀ ਰਾਨੀ।
 ਐਸੇ ਖੁਯਾਲ ਬਾਲ ਨਹਿ ਪਰਿਯੈ। ਬੋਗਿ ਬਿਦਾ ਹੁਯਾ ਤੇ ਮੁਹਿ ਕਰਿਯੈ। ੬।

ਨਹੀ ਨਹੀ ਪਿਯਰਵਾ ਜੁਯੋ ਕਰੈ। ਤੁਯੋ ਤੁਯੋ ਚਰਨ ਚੰਚਲਾ ਪਰੈ।
 ਮੈ ਤੁਮਰੀ ਲਖਿ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਕਾਨੀ। ਮਦਨ ਤਾਪ ਤੇ ਭਈ ਦਿਵਾਨੀ। ੭।

ਦੌਹਰਾ

ਮੈ ਰਾਨੀ ਤੁਹਿ ਰੰਕ ਕੇ ਚਰਨ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ।
 ਕਾਮ ਕੇਲ ਮੇ ਸੋ ਤਰੁਨ ਕੁਯੋ ਨਹਿ ਕਰਤ ਬਨਾਇ। ੮।

ਅਠਿਲ

ਅਧਿਕ ਮੋਲ ਕੇ ਰਤਨੁ ਜੋ ਕੁਯੋਹੁੰ ਪਾਇਯੈ।
 ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਭੇ ਰਾਖਿ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਗਵਾਇਯੈ।
 ਤਾਹਿ ਗਰੇ ਸੋ ਲਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਲੀਜਿਯੈ।
 ਹੋ ਗ੍ਰਿਹ ਆਵਤ ਨਿਧ ਨਵੇ ਕਿਵਾਰ ਨ ਦੀਜਿਯੈ। ੯।

ਤੁਮਰੀ ਪ੍ਰਭਾ ਬਿਲੋਕ ਦਿਵਾਨੀ ਮੈ ਭਈ।
 ਤਬ ਤੇ ਸਕਲ ਬਿਸਾਰਿ ਸਦਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਦਈ।
 ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਸਿਰ ਨੁਯਾਇ ਰਹੀ ਤਵ ਪਾਇ ਪਰ।
 ਹੋ ਕਾਮ ਕੇਲ ਮੁਹਿ ਸਾਥ ਕਰੇ ਲਪਟਾਇ ਕਰਿ। ੧੦।

ਚੌਪਈ

ਮੂਰਖ ਕਛੂ ਬਾਤ ਨਹਿ ਜਾਨੀ। ਪਾਇਨ ਸੋ ਰਾਨੀ ਲਪਟਾਨੀ।
 ਮਾਨ ਹੇਤ ਬਚ ਮਾਨਿ ਨ ਲਯੋ। ਅਧਿਕ ਕੋਪ ਅਬਲਾ ਕੇ ਭਯੋ। ੧੧।

ਅਠਿਲ

ਸੁਨੁ ਮੂਰਖ ਮੈ ਤੇ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਘਾਰਹੋ।
 ਤਾ ਪਾਛੇ ਨਿਜ ਪੇਟ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰਿਹੋ।
 ਯਹੈ ਕੂਪ ਤਵ ਕਾਲ ਜਾਨਿ ਜਿਯ ਲੀਜਿਯੈ।
 ਹੋ ਨਾਤਰ ਹਮ ਸੋ ਆਨਿ ਅਬੈ ਰਤਿ ਕੀਜਿਯੈ। ੧੨।

ਚੌਪਈ

ਤਾ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ। ਤਬ ਰਾਨੀ ਅਤਿ ਹਿਦੈ ਰਿਸਾਨੀ।
 ਫਾਂਸ ਡਾਰਿ ਤਾ ਕੋ ਬਧ ਕਿਯੋ। ਬਹੁਰੋ ਡਾਰਿ ਕੂਪ ਮਹਿ ਦਿਯੋ। ੧੩।

ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਰਾਵ ਬੁਲਾਯੋ। ਪਰਿਯੋ ਕੂਪ ਤਿਹ ਤਾਹਿ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਤਬੈ ਨਿਪਤਿ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਸੋ ਮੈ ਕਹਤ ਹੋ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਯਾਰੇ। ੧੪।

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ 'ਨਾਹ ਨਾਹ' ਕਰਦੇ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ--ਹੇ ਰਾਣੀ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਮਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਹੇ ਇਸਤਰੀ! (ਤੂੰ) ਅਜਿਹੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਨ ਪੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਜਲਦੀ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦੇ।੬।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ (ਉਹ) ਪਿਆਰਾ 'ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ' ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ (ਉਹ) ਇਸਤਰੀ (ਉਸ ਦੇ) ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। (ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ--) ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਕ ਗਈ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਗਰਮੀ ਕਰ ਕੇ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।੭।

ਦੋਹਰਾ

(ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਮੈਂ ਰਾਣੀ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਰੰਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।੮।

ਅੰਤਲ

ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹੀਰਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਿਅਰਥ ਵਿਚ ਗੰਵਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਘਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।੯।

ਤੇਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਤਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਕੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰੋ।੧੦।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਮੂਰਖ (ਪੁਰਸ਼) ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਕਿ (ਮੇਰੇ) ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਲਿਪਟੀ ਪਈ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਮਾਣ ਰਖਣ ਲਈ ਵੀ ਬਚਨ ਨ ਮੰਨਿਆ। (ਇਸ ਕਰ ਕੇ) ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋ ਗਿਆ।੧੧।

ਅੰਤਲ

(ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਮੂਰਖ! ਸੁਣ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰਾਂਗੀ। ਇਸ ਖੂਹ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾਲ ਸਮਝ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਤੀ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ।੧੨।

ਚੌਪਈ

ਉਸ (ਰਾਣੀ) ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ (ਗੱਲ) ਮੂਰਖ (ਪੁਰਸ਼) ਨੇ ਨ ਮੰਨੀ। ਤਦ ਰਾਣੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਪਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ।੧੩।

(ਰਾਣੀ ਨੇ) 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਉਸ ਦੀ (ਦੇਹ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾਈ। ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ (ਰਾਜਨ!) (ਧਿਆਨ ਨਾਲ) ਸੁਣੋ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਯਾ ਕੀ ਇਤਨੀ ਆਰਬਲਾ ਬਿਧਨਾ ਲਿਖੀ ਬਨਾਇ।

ਤਾ ਤੇ ਪਰਿ ਕੂਏ ਮਰਿਯੋ ਕ੍ਯਾ ਕੋਊ ਕਰੈ ਉਪਾਇ। ੧੫। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੇਇ ਸੋ ਦਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੧੦। ੪੦੨੭। ਅਫ਼ਜ਼ੁੰ।

ਦੌਹਰਾ

ਨੈਪਾਲੀ ਕੇ ਦੇਸ ਮੈ ਰੁਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨਿਪ ਰਾਜ।

ਸੂਰਬੀਰ ਜਾ ਕੇ ਘਨੇ ਸਦਨ ਭਰੇ ਸਭ ਸਾਜ। ੧।

ਚੌਪਈ

ਤਿਹ ਅਰਿਕ੍ਰੁਤੁਮ ਪ੍ਰਭਾ ਤ੍ਰਿਯ ਰਹੈ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਿ ਤਾ ਕੋ ਜਗ ਕਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਤਤਿਤਾਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭਾ ਦੁਹਿਤਾ ਤਿਹ। ਜੀਤਿ ਲਈ ਸਸਿ ਅੰਸ ਸਕਲ ਜਿਹ। ੨।

ਲਰਿਕਾਪਨ ਤਾ ਕੇ ਜਬ ਗਯੋ। ਅੰਗ ਅੰਗ ਜੋਬਨ ਝਮਕਯੋ।

ਆਨਿ ਮੈਨ ਤਿਹ ਜਬੈ ਸੰਤਾਵੈ। ਮੀਤ ਮਿਲਨ ਕੋ ਸਮੇ ਨ ਪਾਵੈ। ੩।

ਅਤਿਲ

ਕੰਜਮਤੀ ਇਕ ਸਹਚਰਿ ਲਈ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।

ਤਾ ਸੋ ਚਿਤ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਸਮੁਝਾਇ ਕੈ।

ਛੈਲ ਕੁਅਰਿ ਕੋ ਤੈ ਮੁਹਿ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇ ਦੈ।

ਹੋ ਜਵਨ ਬਾਤ ਤੁਹਿ ਰੁਚੈ ਸੁ ਮੇਰੋ ਆਇ ਲੈ। ੪।

ਦੌਹਰਾ

ਕੁੰਜਮਤੀ ਤਿਹ ਕੁਅਰਿ ਕੇ ਅਤਿ ਆਤੁਰ ਸੁਨਿ ਬੈਨ।

ਛੈਲ ਕੁਅਰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗਈ ਤ੍ਰਯਾਗ ਤੁਰਤੁ ਨਿਜ ਐਨ। ੫।

ਅਤਿਲ

ਛੈਲ ਕੁਅਰ ਕੋ ਦਿਯੋ ਤੁਰਤ ਤਿਹ ਆਨਿ ਕੈ।

ਰਮੀ ਕੁਅਰਿ ਤਿਹ ਸਾਥ ਅਧਿਕ ਰੁਚਿ ਮਾਨਿ ਕੈ।

ਛੈਲ ਛੈਲਨੀ ਛਕੇ ਨ ਛੋਰਹਿ ਏਕ ਛਿਨ।

ਹੋ ਜਨੁਕ ਨਵੋ ਨਿਧਿ ਰਾਂਕ ਸੁ ਪਾਈ ਆਜੁ ਇਨ। ੬।

ਗਹਿ ਗਹਿ ਤਾ ਕੇ ਗਰੇ ਗਈ ਲਪਟਾਇ ਕੈ।

ਆਸਨ ਚੁੰਬਨ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀਏ ਬਨਾਇ ਕੈ।

ਟੁਟਿ ਖਾਟ ਬਹੁ ਗਈ ਨ ਛੋਰਿਯੋ ਮੀਤ ਕੋ।

ਹੋ ਤਿਹ ਕਰ ਦਿਯੋ ਉਠਾਇ ਸੁ ਅਪਨੇ ਚੀਤ ਕੋ। ੭।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਦੀ ਇਤਨੀ ਹੀ ਆਯੂ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿਗ ਮਰਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੀ ਉਪਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।੧੫।

*ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੧੦ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ,
ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੧੦। ੪੦੨੭। ਚਲਦਾ।*

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਪਾਲ ਦੇਸ ਵਿਚ ਰੁਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਰਾਜ ਕਰਦਾ) ਸੀ। ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸੂਰਬੀਰ ਸਨ ਅਤੇ (ਉਸ ਦਾ) ਮਹੱਲ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਜ-ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।੧।

ਚੌਪਈ

ਉਸ ਦੀ ਅਰਿਕੁਤਮ ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਅਤਿ ਉਤਮ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਤਤਿਤਾਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਨੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ (ਕਲਾਵਾਂ) ਜਿਤ ਲਈਆਂ ਹੋਣ।੨।

ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਬਚਪਨ ਖਤਮ ਹੋਇਆ (ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਜੋਬਨ ਝਲਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਲਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਮ ਆ ਕੇ ਸਤਾਉਂਦਾ, (ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਮਿਤਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨ ਮਿਲਦਾ।੩।

ਅਤਿਲ

(ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਕੰਜਮਤੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸਖੀ (ਦਾਸੀ) ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰ ਛੈਲ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇ ਅਤੇ ਜੇ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆ ਕੇ ਲੈ ਲਈਂ।੪।

ਦੋਹਰਾ

ਕੰਜਮਤੀ ਉਸ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅਤਿ ਆਤੁਰ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਰਤ ਆਪਣਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਛੈਲ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।੫।

ਅਤਿਲ

ਉਸ ਨੇ ਛੈਲ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਛੈਲ ਅਤੇ ਛੈਲਨੀ ਦੋਵੇਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ ਛਿਣ ਲਈ ਵੀ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਕਾਂ ਨੇ ਅਜ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ।੬।

(ਉਸ ਨੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਪਕੜ ਕੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਣ ਅਤੇ ਚੰਬਨ ਲਏ। ਮੰਜੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਟੁੱਟ ਗਈ (ਪਰ ਉਸ ਨੇ) ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਨ ਛੱਡਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ (ਨੂੰ) ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਉਤੇ ਉਠਾ ਲਿਆ।੭।

ਚੌਪਈ

ਕੇਲ ਕਰਤ ਤਰੁਨੀ ਅਤਿ ਰਸੀ। ਜਨੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਫਾਸ ਜੁਯੋ ਫਸੀ।
ਮਨ ਮੈ ਕਹਿਯੋ ਇਸੀ ਕੇ ਬਰਿਹੋ। ਨਾਤਰ ਮਾਰਿ ਕਟਾਰੀ ਮਰਿਹੋ। ੮।

ਅਤਿਲ

ਅਧਿਕ ਭੋਗ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਰ ਦਿਯੋ ਉਠਾਇ ਕੈ।
ਆਪੁ ਸੋਇ ਅੰਗਨ ਰਹੀ ਖਾਟ ਡਸਾਇ ਕੈ।
ਚਮਕਿ ਠਾਢਿ ਉਠ ਭੀ ਪਿਤੁ ਆਯੋ ਜਾਨਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਅਧਿਕ ਰੋਇ ਗਿਰਿ ਪਰੀ ਤੋਨ ਹੀ ਖਾਟ ਤਰਿ। ੯।

ਰਾਜਾ ਬਾਚ

ਚੌਪਈ

ਤਾਹਿ ਤਬੈ ਪੂਛਿਯੋ ਨਿਪ ਆਈ। ਕਯੋ ਰੋਵਤ ਦੁਹਿਤਾ ਸੁਖਦਾਈ।
ਜੋ ਆਗ੍ਯਾ ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ ਸੁ ਕਰਿਹੋ। ਤੈ ਕੋਪੀ ਜਿਹ ਪਰ ਤਿਹ ਹਰਿਹੋ। ੧੦।

ਸੁਤਾ ਬਾਚ

ਸੋਵਤ ਹੁਤੀ ਸੁਪਨ ਮੁਹਿ ਭਯੋ। ਜਾਨਕ ਰਾਵ ਰਾਂਕ ਕੋ ਦਯੋ।
ਹੋ ਨਹਿ ਜੋਗ੍ਯ ਹੁਤੀ ਪਿਤੁ ਤਾ ਕੇ। ਤੈ ਗ੍ਰਿਹ ਦਯੋ ਸੁਪਨ ਮੈ ਜਾ ਕੇ। ੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਜਾਨਕ ਆਗਿ ਜਰਾਇ ਕੈ ਲਈ ਭਾਵਰੈ ਸਾਤ।
ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਪਿਤੁ ਤਿਹੁ ਦਈ ਸੁਤਾ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਾਤ। ੧੨।

ਸੌਰਠਾ

ਮੈ ਤਿਹ ਹੁਤੀ ਨ ਜੋਗ ਜਾ ਕੋ ਮੁਹਿ ਰਾਜੈ ਦਿਯੋ।
ਤਾ ਤੇ ਭਈ ਸੁ ਸੋਗ ਰੋਵਤ ਹੋ ਭਰਿ ਜਲ ਚਖਨ। ੧੩।

ਚੌਪਈ

ਅਬ ਮੋਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਓਹੂ। ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਭਾਖੋ ਜਨ ਕੋਊ।
ਪ੍ਰਾਨਨ ਲਗਤ ਤਵਨ ਕੋ ਬਰਿ ਹੋ। ਨਾਤਰਿ ਮਾਰਿ ਕਟਾਰੀ ਮਰਿ ਹੋ। ੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਿਹ ਮੁਹਿ ਦਿਯੋ ਸੁਧਾਰਿ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਕਰਿ ਕੈ ਭਈ ਮੈ ਤਾਹੀ ਕੀ ਨਾਰਿ। ੧੫।

ਚੌਪਈ

ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੀ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਇਤਨੀ ਮਗਨ ਹੋ ਗਈ, ਮਾਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ ਹੋਵੇ। (ਉਸ ਨੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂਗੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।੮।

ਅਤਿਲ

(ਉਸ ਨੇ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਭੋਗ ਕਰ ਕੇ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਆਂਗਨ ਵਿਚ ਮੰਜੀ ਡਾਗ ਕੇ ਸੌਂ ਰਹੀ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਇਆ ਜਾਣ ਕੇ ਅਬਝਵਾਹੇ ਉਠ ਖੜੋਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਰੋ ਕੇ ਉਸੇ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਪਈ।੯।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਚੌਪਈ

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ--ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੇਟੀ! ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਹੋਂਗੀ, ਉਹੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਤੂੰ ਗੁੱਸੇ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ।੧੦।

ਬੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--

ਮੈਨੂੰ ਸੁਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ, ਮਾਨੋ ਰਾਜੇ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ) ਕੰਗਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਕੀਹ (ਸੌਂ) ਉਸ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।੧੧।

ਦੌਹਰਾ

ਮਾਨੋ ਅੱਗ ਬਾਲ ਕੇ ਸੱਤ ਫੇਰੇ ਲਏ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਕੰਨਿਆ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।੧੨।

ਸੌਰਠਾ

ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਭਰ ਕੇ ਰੋ ਰਹੀ ਹਾਂ।੧੩।

ਚੌਪਈ

ਹੁਣ ਓਹੀ ਮੇਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ ਕਰੇ। (ਮੈਂ ਤਾਂ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਣ ਤਕ ਉਸੇ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।੧੪।

ਦੌਹਰਾ

ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਲੀ ਭਾਂਤ (ਵਿਆਹ) ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਪਤਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।੧੫।

ਅਤਿਲ

ਕੈ ਮਰਿ ਹੋ ਬਿਖ ਖਾਇ ਕਿ ਵਾਹੀ ਕੋ ਬਰੋ।
ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਮੁਖ ਨਾਥ ਕਟਾਰੀ ਹਨਿ ਮਰੋ।
ਕੈ ਮੋਕਉ ਵਹ ਦੀਜੈ ਅਬੈ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਨਾਤਰ ਹਮਰੀ ਆਸਾ ਤਜਹੁ ਬਨਾਇ ਕੈ। ੧੬।

ਕਹਿ ਕਹਿ ਐਸੇ ਬਚਨ ਮੂਰਛਨਾ ਹੂੰ ਗਿਰੀ।
ਜਨੁ ਪ੍ਰਹਾਰ ਜਮਧਰ ਕੇ ਕੀਏ ਬਿਨਾ ਮਰੀ।
ਆਨਿ ਪਿਤਾ ਤਿਹ ਲਿਯੋ ਗਰੇ ਸੋ ਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਕੁਅਰਿ ਕੁਅਰਿ ਕਹਿ ਧਾਇ ਪਈ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ। ੧੭।

ਜੇ ਸੁਪਨੇ ਤੈ ਬਰਿਯੋ ਸੁ ਹਮੈ ਬਤਾਇਯੈ।
ਕਰਿਯੈ ਵਹੈ ਉਪਾਇ ਮਨੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਯੈ।
ਬਹੁ ਚਿਰ ਦ੍ਰਿਗਨ ਪਸਾਰਿ ਪਿਤਾ ਕੀ ਓਰਿ ਚਹਿ।
ਕਛੁ ਕਹਬੇ ਕੋ ਭਈ ਗਈ ਨ ਤਾਹਿ ਕਹਿ। ੧੮।

ਕਰਤ ਕਰਤ ਬਹੁ ਚਿਰ ਲੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇਯੋ।
ਛੈਲੁ ਕੁਅਰ ਕੋ ਸਭਹਿਨ ਨਾਮ ਸੁਨਾਇਯੋ।
ਸੁਪਨ ਬਿਖੈ ਪਿਤੁ ਮਾਤ ਸੁ ਮੁਹਿ ਜਾ ਕੋ ਦਿਯੋ।
ਹੋ ਵਹੈ ਆਪਨੋ ਨਾਥ ਮਾਨਿ ਕੈ ਮੈ ਲਿਯੋ। ੧੯।

ਚੌਪਈ

ਧੰਨ੍ਯ ਧੰਨ੍ਯ ਤਬ ਰਾਵ ਉਚਾਰਿਯੋ। ਇਹ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੁਤਾ ਬੀਚਾਰਿਯੋ।
ਜੇ ਇਹ ਚਹੈ ਵਹੈ ਇਹ ਦੀਜੈ। ਤਿਹ ਕਰਿ ਰਾਵ ਰਾਕ ਤੇ ਲੀਜੈ। ੨੦।

ਨਿਪੁ ਬਰ ਬੋਲ ਤਵਨ ਕਹਿ ਲਿਯੋ। ਛੋਰਿ ਭੰਡਾਰ ਅਮਿਤ ਧਨ ਦਿਯੋ।
ਚੰਕ ਹੁਤੋ ਰਾਜਾ ਹੂੰ ਗਯੋ। ਲੇਤ ਸੁਤਾ ਰਾਜਾ ਕੀ ਭਯੋ। ੨੧।

ਅਤਿਲ

ਛੈਲ ਕੁਅਰ ਕੋ ਨਿਪੁ ਬਰ ਲਿਯੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਬੇਦ ਬਿਧਨ ਸੋ ਦੁਹਿਤਾ ਦਈ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਛੈਲ ਛੈਲਨੀ ਇਹ ਛਲ ਛਲਿਯੋ ਸੁਧਾਰਿ ਕਰਿ।
ਹੋ ਭੇਦ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਮੂਰਖ ਸਮਝਿਯੋ ਚਿਤ ਧਰਿ। ੨੨।

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਛਲ ਸੋ ਤਿਹ ਛੈਲਨੀ ਛੈਲ ਬਰਿਯੋ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਮੁਖ ਬਾਏ ਸਭ ਕੋ ਰਹਿਯੋ ਲਹਿਯੋ ਨ ਭੇਦ ਬਨਾਇ। ੨੩। ੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਦੋਇ ਸੋ ਗਿਆਰਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮ
ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੨੧੧। ੪੦੫੦। ਅਫਸ੍ਰੀ।

ਅਤਿਲ

ਜਾਂ ਤਾਂ (ਮੈਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਂਗੀ ਜਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਛੱਡ ਦਿਓ।੧੬।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਈ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਜਮਧਾਤ ਦੇ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਮਰ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲਿਆ। (ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਵੀ) ਦੁਖ ਪੂਰਵਕ 'ਕੁਅਰਿ ਕੁਅਰਿ' ਕਹਿੰਦੀ ਭਜ ਕੇ ਆ ਗਈ।੧੭।

(ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ-- ਜੋ ਤੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦੇ। (ਅਸੀਂ) ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਉਹੀ ਉਪਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਅੱਖਾਂ ਪਸਾਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਵਲ ਚਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਕਹਿ ਨ ਸਕੀ।੧੮।

ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਖਰ) ਉਸ ਨੇ ਬੋਲ ਕਹੇ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ) ਛੈਲ ਕੁਅਰ ਨਾਂ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ (ਮੇਰੇ) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਥ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ।੧੯।

ਚੌਪਈ

ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪੁੱਤਰੀ ਮੰਨਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੰਕ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਲਵੋ।੨੦।

ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਧਨ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਰੰਕ ਸੀ, ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਲੈ ਗਿਆ।੨੧।

ਅਤਿਲ

ਛੈਲ ਕੁਅਰ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵੇਦ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ (ਵਿਆਹ ਉਸ ਨਾਲ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ) ਛੈਲ ਨੂੰ ਛੈਲਨੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਲ ਲਿਆ। ਉਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੁਰਖ ਨੇ ਵੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨ ਸਮਝਿਆ।੨੨।

ਦੋਹਰਾ

ਇਸ ਛਲ ਨਾਲ ਉਸ ਛੈਲਨੀ ਨੇ ਛੈਲ ਨੂੰ ਵਰ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਰਹਿ ਗਏ, ਕੋਈ ਵੀ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ।੨੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਿਆਨ ਦੇ ਤੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ੨੧੧ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੨੧੧। ੪੦੪੮। ਚਲਦਾ।